

06 QD-AG-05-001-GR-C

ΕΚΘΕΣΗ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ 2004

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

GR

CVRIA

ISSN 1680-8347

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ
ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

ΕΚΘΕΣΗ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ 2004

ΠΩΛΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Οι επί πληρωμή εκδόσεις της Υπηρεσίας Εκδόσεων διατίθενται μέσω ενός παγκόσμιου δικτύου αντιπροσώπων πωλήσεων.

Ποια διαδικασία πρέπει να ακολουθήσετε για να αποκτήσετε κάποια έκδοση;

Αφού προμηθευτείτε τον κατάλογο των αντιπροσώπων πωλήσεων, επιλέξτε τον αντιπρόσωπο που σας ενδιαφέρει και επικοινωνήστε μαζί του για να δώσετε παραγγελία.

Πώς θα προμηθευτείτε τον κατάλογο των αντιπροσώπων πωλήσεων;

- Συμβουλευθείτε τον ιστοχώρο της Υπηρεσίας Εκδόσεων <http://publications.eu.int/>
- Ή ζητήστε τον κατάλογο μέσω φαξ στον αριθμό (352) 2929-42758 και θα τον λάβετε σε έντυπη μορφή

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ
ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

ΕΚΘΕΣΗ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ 2004

Σύνοψη των εργασιών
του Δικαστηρίου
και
του Πρωτοδικείου
των Ευρωπαϊκών
Κοινοτήτων

Λουξεμβούργο 2005

www.curia.eu.int

Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
L-2925 Luxembourg
Τηλ. (352) 43 03-1
Τέλεξ της Γραμματείας: 2510 CURIA LU
Φαξ του Δικαστηρίου: (352) 43 03-2600
Φαξ του Τμήματος Τύπου και Πληροφοριών: (352) 43 03-2500

Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
L-2925 Luxembourg
Τηλ. (352) 43 03-1
Φαξ του Πρωτοδικείου: (352) 43 03-2100

Το Δικαστήριο στο Internet: <http://www.curia.eu.int>

Η σύνταξη περατώθηκε στις: 21 Ιανουαρίου 2005

Περισσότερες πληροφορίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχονται από το Internet μέσω του εξυπηρετητή Europa (<http://europa.eu.int>).

Βιβλιογραφικό δελτίο υπάρχει στο τέλος του τεύχους.

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2005

ISBN 92-829-0747-3

© Ευρωπαϊκές Κοινότητες, 2005

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή με αναφορά της πηγής.

Printed in Italy

ΤΥΠΩΜΕΝΟ ΣΕ ΧΑΡΤΙ ΛΕΥΚΑΣΜΕΝΟ ΧΩΡΙΣ ΧΛΩΡΙΟ

Πίνακας περιεχομένων

σελίδα

Πρόλογος, από τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου, B. Σκουρή	5
---	---

Κεφάλαιο I*Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*

A — Εξέλιξη και δραστηριότητα του Δικαστηρίου κατά το 2004	9
Από τον Πρόεδρο Βασίλειο Σκουρή	
B — Σύνθεση του Δικαστηρίου	51
1. Μέλη του Δικαστηρίου	53
2. Μεταβολές της συνθέσεως του Δικαστηρίου κατά το 2004	69
3. Σειρά πρωτοκόλλου	71
4. Πρώην μέλη του Δικαστηρίου	77

Κεφάλαιο II*Το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*

A — Δραστηριότητα του Πρωτοδικείου κατά το έτος 2004	81
Από τον Πρόεδρο Bo Vesterdorf	
B — Σύνθεση του Πρωτοδικείου	135
1. Μέλη του Πρωτοδικείου	137
2. Μεταβολές της συνθέσεως του Πρωτοδικείου κατά το 2004	147
3. Σειρά πρωτοκόλλου	149
4. Πρώην μέλη του Πρωτοδικείου	153

Κεφάλαιο III*Συναντήσεις και επισκέψεις*

A — Επίσημες επισκέψεις και εκδηλώσεις στο Δικαστήριο και το Πρωτοδικείο το 2004	157
B — Εκπαιδευτικές επισκέψεις στο Δικαστήριο και στο Πρωτοδικείο κατά το 2004	161
Γ — Επίσημες συνεδριάσεις το 2004	165
Δ — Επισκέψεις ή συμμετοχή σε επίσημες εκδηλώσεις κατά το 2004	167

Κεφάλαιο IV*Στατιστικές*

A — Στατιστικά στοιχεία σχετικά με τις δικαιοδοτικές δραστηριότητες του Δικαστηρίου	173
B — Στατιστικά στοιχεία με τις δικαιοδοτικές δραστηριότητες του Πρωτοδικείου	197
 <i>Συνοπτικό οργανόγραμμα</i>	 215
<i>Στοιχεία του Δικαστηρίου</i>	217

Πρόλογος

Το έτος 2004 θα χαραχθεί αδιαμφισβήτητα στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως το έτος της πιο σημαντικής της διεύρυνσης. Η διεύρυνση αυτή επηρέασε σημαντικά την οργάνωση και τη λειτουργία του Δικαστηρίου. Η άφιξη δέκα νέων δικαστών στο Δικαστήριο και δέκα νέων δικαστών στο Πρωτοδικείο, σε συνδυασμό με την κατά 50 % περίπου αύξηση του προσωπικού του οργάνου, αρκούν για να απεικονίσουν την πρόκληση που αποτέλεσε η διεύρυνση αυτή και για το Δικαστήριο. Η επιμελής προετοιμασία και, ειδικότερα, η αξιοσημείωτη αφοσίωση του προσωπικού κατέστησαν δυνατό στο Δικαστήριο να την αντιμετωπίσει επιτυχώς, με τα περιορισμένα μέσα που διέθετε.

Το παρελθόν έτος, εξάλλου, αποτέλεσε ένα πρώτο δείγμα της εφαρμογής των τροποποιήσεων που επέφερε στη λειτουργία του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου η Συνθήκη της Νίκαιας. Σε αυτές προστέθηκε σειρά εσωτερικών μέτρων που έλαβε το Δικαστήριο προκειμένου να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα των μεθόδων εργασίας του. Τέλος, η ίδρυση του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης αξίζει επίσης να περιληφθεί μεταξύ των γεγονότων που σημάδεψαν το 2004.

Η παρούσα έκθεση πεπραγμένων εμφανίζει την εξέλιξη του οργάνου κατ' αυτό το έτος σταθμό καθώς και, όπως συνηθίζεται πλέον, βασικές πληροφορίες για την κυρίως ειπείν δικαιοδοτική δραστηριότητα του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου και τα σχετικά στατιστικά στοιχεία.

Β. Σκουρής
Πρόεδρος του Δικαστηρίου

Κεφάλαιο I

Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

A — Εξέλιξη και δραστηριότητα του Δικαστηρίου κατά το 2004

Από τον Πρόεδρο Βασίλειο Σκουρή

Στο παρόν τμήμα της ετήσιας Έκθεσης Πεπραγμένων εκτίθενται συνοπτικώς οι δραστηριότητες του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά το έτος 2004. Αρχικώς, παρουσιάζονται οι αφορώσες το Δικαστήριο εξελίξεις που σημειώθηκαν κατά το έτος αυτό, με επισήμανση των θεσμικών αλλαγών που το επηρέασαν, καθώς και οι αλλαγές της εσωτερικής του οργανώσεως και των μεθόδων εργασίας (τμήμα 1). Ακολουθεί ανάλυση των στατιστικών στοιχείων που αφορούν την εξέλιξη του φόρτου εργασίας του Δικαστηρίου και τη μέση διάρκεια των ενώπιόν του διαδικασιών (τμήμα 2). Τέλος, εκτίθενται οι κυριότερες νομολογιακές εξελίξεις κατά θεματικούς τομείς (τμήμα 3).

1. Ασφαλώς, το σημαντικότερο γεγονός για το Δικαστήριο κατά το έτος 2004 απετέλεσε η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και οι οργανωτικές μεταβολές που η διεύρυνση αυτή επέφερε στο Δικαστήριο (τμήμα 1.1). Αξιοσημείωτο γεγονός αποτελεί, επίσης, η μεταβίβαση ορισμένων αρμοδιοτήτων από το Δικαστήριο στο Πρωτοδικείο και η ίδρυση του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ενώσεως (τμήμα 1.2), οι σημαντικές αποφάσεις που έλαβε το Δικαστήριο για τη βελτίωση της αποδοτικότητας και των μεθόδων εργασίας του (τμήμα 1.3) και οι τροποποιήσεις του Πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου και του Κανονισμού Διαδικασίας (τμήμα 1.4).

1.1. Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ενώσεως απετέλεσε για το Δικαστήριο ιδιαίτερη πρόκληση, τόσο σε δικαιοδοτικό όσο και σε διοικητικό επίπεδο. Το κοινοτικό δικαιοδοτικό όργανο επρόκειτο να υποδεχθεί είκοσι νέους δικαστές με τα ιδιαίτερα γραφεία τους (δέκα δικαστές στο Δικαστήριο και δέκα δικαστές στο Πρωτοδικείο) και να προετοιμασθεί για τη χρησιμοποίηση δέκα νέων επισήμων γλωσσών. Προκειμένου να ετοιμασθεί κατά τον καλύτερο τρόπο για τη διεύρυνση, το Δικαστήριο έλαβε ορισμένα μέτρα, ήδη από τις αρχές του έτους 2002. Επρόκειτο, κυρίως, για τον προγραμματισμό της εγκαταστάσεως των νέων ιδιαίτερων γραφείων, τη δημιουργία πυρήνων προσωπικού κατανεμημένων στις εννέα νέες γλωσσικές μονάδες της μεταφραστικής υπηρεσίας και τη συγκρότηση μιας *ad hoc* ομάδας εργασίας προς καταγραφή των αναγκών των διαφόρων υπηρεσιών ενόψει των μελλοντικών προσχωρήσεων.

Η διεύρυνση απετέλεσε πραγματικότητα για το Δικαστήριο στις 11 Μαΐου 2004, ημερομηνία κατά την οποία διεξήχθη η επίσημη συνεδρίαση για την ορκωμοσία των δέκα νέων μελών του Δικαστηρίου. Στις 12 Μαΐου 2004, κατά την επίσημη συνεδρίαση για την ορκωμοσία εννέα νέων δικαστών του Πρωτοδικείου, το Δικαστήριο συνήλθε, για πρώτη φορά, με τριάντα τρία μέλη. Ακολούθως, ενώπιον του Δικαστηρίου του περιλαμβάνοντος τα καταγόμενα από τις αντίστοιχες χώρες τους μέλη ορκίσθηκαν τα νέα μέλη του Πρωτοδικείου. Τόσο για το Δικαστήριο όσο και για το Πρωτοδικείο το τελευταίο βήμα της διαδικασίας διευρύνσεως απετέλεσε η ορκωμοσία του δεκάτου νέου μέλους του Πρωτοδικείου στις 7 Ιουλίου 2004.

Σε οργανωτικό επίπεδο, η έλευση των νέων δικαστών επέβαλε τη δημιουργία νέου πενταμελούς τμήματος στο Δικαστήριο. Κατόπιν αυτού, υφίστανται πλέον στο Δικαστήριο τρία πενταμελή τμήματα (το πρώτο, δεύτερο και τρίτο τμήμα) και τρία τριμελή τμήματα (το τέταρτο, πέμπτο και έκτο τμήμα). Τα πενταμελή τμήματα περιλαμβάνουν οκτώ δικαστές

και τα τριμελή επτά δικαστές, οι οποίοι μετέχουν εκ περιτροπής σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Κανονισμού Διαδικασίας. Οι τρεις πρόεδροι των πενταμελών τμημάτων δεν μετέχουν σε τριμελή τμήματα.

Η συγκρότηση και εγκατάσταση των νέων ιδιαιτέρων γραφείων πραγματοποιήθηκε άνευ καθυστερήσεων και προβλημάτων. Για τους συνεργάτες των νέων δικαστών διοργανώθηκε σειρά εκπαιδευτικών και ενημερωτικών σεμιναρίων, τα οποία διευκόλυναν σε μεγάλο βαθμό την ομαλή ενσωμάτωσή τους στους ρυθμούς του δικαιοδοτικού έργου του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου. Στους νέους δικαστές κατανεμήθηκε ορισμένος αριθμός υποθέσεων. Σε πολλές από τις υποθέσεις αυτές έχουν ήδη υποβληθεί προκαταρκτικές εκθέσεις, έχουν διεξαχθεί οι προφορικές διαδικασίες, ο γενικός εισαγγελέας έχει αναπτύξει τις προτάσεις του και, σε ορισμένες, έχουν εκδοθεί και οι αποφάσεις. Η ταχεία εγκατάσταση και ενσωμάτωση των νέων δικαστών και των συνεργατών τους επηρέασε σημαντικά τις στατιστικές του Δικαστηρίου (βλ. τμήμα 2).

Από γλωσσικής απόψεως η διεύρυνση είχε ως συνέπεια την προσθήκη εννέα νέων επισήμων γλωσσών –στοιχείο το οποίο ασφαλώς συνιστά πρόκληση για ένα θεσμικό όργανο στο οποίο ισχύει πλήρης καθεστώς πολυγλωσσίας– ώστε το Δικαστήριο να είναι υποχρεωμένο να λειτουργεί με 20 δυνητικές γλώσσες διαδικασίας και 380 δυνητικούς γλωσσικούς συνδυασμούς. Στη γλωσσική υπηρεσία του οργάνου προστέθηκαν εννέα νέα γλωσσικά τμήματα, ένα για κάθε νέα γλώσσα. Η πρόσληψη του απαραίτητου για τη λειτουργία αυτών των τμημάτων προσωπικού υπήρξε απολύτως αποτελεσματική. Στις 31 Δεκεμβρίου 2004 είχε ήδη καλυφθεί το 83 % των προβλεπόμενων για τα τμήματα αυτά θέσεων. Όσον αφορά τη μετάφραση των αποφάσεων στις νέες γλώσσες, τα πρώτα στοιχεία είναι ιδιαιτέρως ενθαρρυντικά: επί παραδείγματι, για τις δημοσιευθείσες στις 16 Δεκεμβρίου 2004 αποφάσεις, το 85 % των μεταφράσεων στις νέες γλώσσες ήταν ήδη έτοιμο την ημέρα της δημοσίευσής.

Το ίδιο σημαντικές ήταν οι επιπτώσεις της διευρύνσεως σε γενικότερο διοικητικό επίπεδο. Το προσωπικό του οργάνου αυξήθηκε κατά 50 % περίπου το 2004. Καταβλήθηκαν ιδιαίτερες προσπάθειες για την πρόσληψη προσωπικού και έγιναν πολλές μεταρρυθμίσεις στην οργάνωση και τη λειτουργία των υπηρεσιών του οργάνου, η απарίθμηση των οποίων θα υπερέβαινε τα όρια που επιβάλλει το παρόν τμήμα της ετήσιας Έκθεσης Πεπραγμένων.

1.2. Το έτος 2004 σημειώθηκε, επίσης, σημαντική αλλαγή στη δικαστική διάρθρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αφενός, με την απόφασή του 2004/407/EK, Ευρατόμ, της 26ης Απριλίου 2004, για την τροποποίηση των άρθρων 51 και 54 του Πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου (ΕΕ L 132, σ. 5), το Συμβούλιο αποφάσισε να μεταβιβάσει στο Πρωτοδικείο ορισμένες από τις αρμοδιότητες του Δικαστηρίου. Το Πρωτοδικείο είναι εφεξής αρμόδιο να επιλαμβάνεται των ευθειών προσφυγών ακυρώσεως και κατά παραλείψεως, των ασκουμένων από τα κράτη μέλη κατά:

- των αποφάσεων του Συμβουλίου περί κρατικών ενισχύσεων·
- των πράξεων του Συμβουλίου που εκδίδονται δυνάμει κανονισμού του εν λόγω οργάνου περί μέτρων εμπορικής άμυνας·
- των πράξεων του Συμβουλίου με το οποίο αυτό ασκεί άμεσα εκτελεστικές αρμοδιότητες· και

- των πράξεων της Ευρωπαϊκής και Κεντρικής Τράπεζας και των πράξεων της Επιτροπής πλην εκείνων που αφορούν ενισχυμένη συνεργασία στο πλαίσιο της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Οι διαφορές που μεταβιβάσθηκαν δυνάμει αυτής της αποφάσεως στο Πρωτοδικείο αντιπροσωπεύουν, ποσοτικώς, το 5 % περίπου των ενώπιον του Δικαστηρίου διαφορών (είκοσι πέντε εκκρεμούσες ενώπιον του Δικαστηρίου υποθέσεις μεταβιβάσθηκαν στο Πρωτοδικείο κατά το έτος 2004).

Επίσης, το Συμβούλιο έκανε, για πρώτη φορά, χρήση της δυνατότητας που προβλέπει η Συνθήκη της Νίκαιας περί δημιουργίας δικαιοδοτικών τμημάτων για την εκδίκαση σε πρώτο βαθμό ορισμένων κατηγοριών προσφυγών, υπό την επιφύλαξη ασκήσεως αναιρέσεως ενώπιον του Πρωτοδικείου. Με την απόφασή του 2004/752/EK, Ευρατόμ, της 2ας Νοεμβρίου 2004 (ΕΕ L 333, σ. 7), συνέστησε το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην αρμοδιότητά του εμπίπτει η εκδίκαση διαφορών της δημόσιας διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, προβλέπεται δε η έναρξη της λειτουργίας του εντός του έτους 2005. Η σύσταση του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης αποτελεί σημαντικό μέτρο για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της απονομής της δικαιοσύνης σε κοινοτικό επίπεδο. Πράγματι, η σύσταση αυτού του δικαιοδοτικού οργάνου θα απαλλάξει το Πρωτοδικείο από σημαντικό αριθμό διαφορών (το 25 % περίπου των εισαγομένων ετησίως υποθέσεων), το δε Δικαστήριο θα απαλλαγεί από τις ασκούμενες στο πλαίσιο αυτών των διαφορών αναιρέσεις (περίπου το 10 % των εισαγομένων ετησίως υποθέσεων).

1.3. Κατά τους πρώτους μήνες του έτους 2004 το Δικαστήριο επανεξέτασε με προσοχή τις μεθόδους εργασίας του, προκειμένου να τις καταστήσει περισσότερο αποτελεσματικές και να λάβει μέτρα κατά της επιμηκύνσεως της μέσης διάρκειας των δικών. Η επανεξέταση αυτή κατέληξε στη λήψη σειράς μέτρων η εφαρμογή των οποίων άρχισε από τον Μάιο του 2004.

Ένα από τα σημαντικότερα εκ των μέτρων αυτών είναι η δημιουργία συστήματος αυστηρότερης παρακολουθήσεως του δικαιοδοτικού έργου του Δικαστηρίου. Η παρακολούθηση αυτή γίνεται μέσω προγράμματος πληροφορικής που καταρτίσθηκε ειδικώς για τον σκοπό αυτό. Εξάλλου, προς επιτάχυνση της έγγραφης διαδικασίας επί ευθειών προσφυγών και αναιρέσεων, το Δικαστήριο αποφάσισε να περιορίσει τις δυνατότητες παρεκτάσεως των προθεσμιών για την κατάθεση υπομνημάτων.

Εξάλλου, οι επ' ακροατηρίου εκθέσεις που συντάσσουν οι εισηγητές δικαστές είναι στο εξής συντομότερες και περιεκτικότερες παραθέτοντας μόνο τα κύρια στοιχεία της κάθε υποθέσεως. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η εκδίκαση υποθέσεως γίνεται, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού Διαδικασίας, άνευ προφορικής διαδικασίας, δεν συντάσσεται πλέον έκθεση του εισηγητή δικαστή. Πράγματι, κατά το γράμμα του άρθρου 20 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, η σύνταξη τέτοιας εκθέσεως επιβάλλεται μόνο εφόσον διεξάγεται προφορική διαδικασία.

Τέλος, το Δικαστήριο εξέτασε την πρακτική που ακολουθεί στον τομέα της δημοσιεύσεως των αποφάσεων στη Συλλογή της Νομολογίας. Η εξέταση αυτή επικεντρώθηκε σε δύο στοιχεία. Πρώτον, διαπιστώθηκε ότι ο όγκος της Συλλογής, ο οποίος υπερέβη τις 12 000 σελίδες κατά το έτος 2002 και τις 13 000 κατά το έτος 2003, μπορεί να δυσχεράνει σοβαρώς τη δυνατότητα μελέτης της νομολογίας. Δεύτερον, όλες οι δημοσιευόμενες στη

Συλλογή αποφάσεις πρέπει οπωσδήποτε να μεταφράζονται σε όλες τις επίσημες γλώσσες της Ενώσεως, πράγμα που συνεπάγεται σημαντικό φόρτο εργασίας για τη μεταφραστική υπηρεσία του Δικαστηρίου. Κρίνοντας ότι όλες οι εκδιδόμενες από το Δικαστήριο αποφάσεις δεν έχουν την ίδια σημασία, όσον αφορά την εξέλιξη του κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο, κατόπιν ωρίμου σκέψεως, αποφάσισε να ακολουθήσει επιλεκτική πολιτική δημοσιεύσεως των αποφάσεων στη Συλλογή της νομολογίας.

Αρχικώς, όσον αφορά τις ευθείες προσφυγές και τις αναιρέσεις, οι αποφάσεις δεν θα δημοσιεύονται πλέον στη Συλλογή όταν εκδίδονται από τριμελές τμήμα ή από πενταμελές τμήμα και η υπόθεση έχει εκδικασθεί, σύμφωνα με το άρθρο 20, τελευταίο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου, χωρίς προτάσεις γενικού εισαγγελέα. Εντούτοις, ο επιληφθείς σχηματισμός θα μπορεί να αποφασίζει την πλήρη ή μερική δημοσίευση μιας τέτοιας αποφάσεως σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Επιβάλλεται να τονισθεί ότι το κοινό θα μπορεί να έχει πρόσβαση στις μη δημοσιευόμενες στη Συλλογή αποφάσεις, υπό μορφή ηλεκτρονική, στην (στις) διαθέσιμη(-ες) γλώσσα(-ες).

Το Δικαστήριο αποφάσισε να μην επεκτείνει τη νέα αυτή πρακτική στις προδικαστικές παραπομπές, λόγω της σημασίας τους για την ερμηνεία και την ενιαία εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου σε όλα τα κράτη μέλη.

Η ελάφρυνση του φόρτου εργασίας των μεταφραστικών υπηρεσιών του Δικαστηρίου κατόπιν της υιοθέτησεως της πολιτικής της επιλεκτικής δημοσιεύσεως έγινε ήδη ιδιαιτέρως αισθητή κατά το έτος 2004. Πράγματι, η συνολική οικονομία που προέκυψε από το σύστημα επιλεκτικής δημοσιεύσεως κατά το 2004 ανήλθε σε 20 000 σελίδες περίπου.

1.4. Ο προβληματισμός του Δικαστηρίου σχετικά με τον τρόπο διεξαγωγής των διαδικασιών και σχετικά με τις μεθόδους εργασίας που ακολουθεί το οδήγησε στην απόφαση να προτείνει ορισμένες τροποποιήσεις του Κανονισμού του Διαδικασίας, πάντοτε στο πλαίσιο της προσπάθειάς του να περιορίσει τη διάρκεια των δικών. Οι προτάσεις αυτές, οι οποίες αφορούν διάφορες πτυχές της ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασίας, συζητούνται στο πλαίσιο του Συμβουλίου, χωρίς αυτό να έχει αποφασίσει σχετικώς.

Πάντως, κατά το έτος 2004 ελήφθη απόφαση για την τροποποίηση του Κανονισμού Διαδικασίας. Λόγω της προσχωρήσεως νέων κρατών μελών και λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι το Συμβούλιο είχε τροποποιήσει τη διάταξη του Πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου τη σχετική με τον αριθμό των δικαστών που μετέχουν σε τμήμα μείζονος συνθέσεως, το Δικαστήριο προσάρμοσε σχετικώς τις διατάξεις του Κανονισμού Διαδικασίας τις σχετικές με τη σύνθεση αυτών των σχηματισμών. Το τμήμα μείζονος συνθέσεως αποτελείται, στο εξής, από 13 δικαστές.

2. Οι σωρευτικές επιπτώσεις των μέτρων που ελήφθησαν για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των μεθόδων εργασίας του Δικαστηρίου, της εφαρμογής των τροποποιήσεων που προέβλεπε η Συνθήκη της Νίκαιας στη λειτουργία του Δικαστηρίου και της προσθήκης δέκα νέων δικαστών κατόπιν της διευρύνσεως αντανακλώνται σαφώς στις στατιστικές τις σχετικές με το δικαιοδοτικό έργο του Δικαστηρίου κατά το έτος 2004. Οι περατωθείσες υποθέσεις σημείωσαν αύξηση κατά 30 % περίπου, οι εκκρεμούσες μείωση κατά 14 %, ενώ αισθητή υπήρξε η βελτίωση της διάρκειας των ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασιών.

Ειδικότερα, το Δικαστήριο περάτωσε 603 υποθέσεις κατά το έτος 2004 (καθαρός αριθμός, που λαμβάνει υπόψη τις ενώσεις υποθέσεων). Σε 375 από τις υποθέσεις αυτές εκδόθηκε απόφαση και σε 226 διάταξη. Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζουν αισθητή αύξηση σε σχέση με το προηγούμενο έτος (455 περατωθείσες υποθέσεις). Το Δικαστήριο επελήφθη 531 νέων υποθέσεων (561 κατά το έτος 2003, ακαθάριστα στοιχεία). Ο αριθμός των εκκρεμουσών υποθέσεων κατά το τέλος του έτους 2004 ανέρχεται σε 840 (ακαθάριστος αριθμός), ενώ κατά το έτος 2003 ανερχόταν σε 974.

Οι τάσεις αυξήσεως της διάρκειας των διαδικασιών που είχε παρατηρηθεί κατά τα τελευταία έτη αναστράφη κατά το 2004. Όσον αφορά τις προδικαστικές παραπομπές, η διάρκεια αυτή περιορίστηκε σε 23 μήνες, έναντι 25 μηνών κατά το έτος 2003. Όσον αφορά τις ευθείες προσφυγές, μειώθηκε σε 25 μήνες το 2003 και σε 20 μήνες το 2004. Η μέση διάρκεια εκδικάσεως των αναιρέσεων περιορίστηκε σε 21 μήνες (έναντι 28 μηνών κατά το έτος 2003).

Όπως και κατά το προηγούμενο έτος, το Δικαστήριο χρησιμοποίησε κατά το έτος 2004 ποικιλοτρόπως τους διάφορους μηχανισμούς που διαθέτει για να επιταχύνει τον χειρισμό ορισμένων υποθέσεων (εκδίκαση κατά προτεραιότητα, ταχεία διαδικασία, απλουστευμένη διαδικασία και δυνατότητα εκδικάσεως χωρίς προτάσεις του γενικού εισαγγελέα). Για τρίτη φορά το Δικαστήριο χρησιμοποίησε την ταχεία διαδικασία, που προβλέπεται στα άρθρα 62α και 104α του Κανονισμού Διαδικασίας, αυτή τη φορά, όμως, στο πλαίσιο ευθείας προσφυγής (απόφαση της 13ης Ιουλίου 2004, C-27/04 P, Επιτροπή κατά Συμβουλίου, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή, βλ. τμήμα 3.11). Δεδομένου ότι η διαδικασία αυτή επιτρέπει την παράλειψη κάποιων σταδίων της διαδικασίας, κατέστη δυνατή η έκδοση αποφάσεως σε διάστημα λιγότερο των έξι μηνών από την εισαγωγή της υποθέσεως. Η εφαρμογή της ταχείας διαδικασίας ζητήθηκε σε άλλες δώδεκα υποθέσεις, στις οποίες, όμως, οι απαιτούμενες από τον Κανονισμό Διαδικασίας έκτακτες προϋποθέσεις κατεπείγοντος δεν επληρούντο. Σύμφωνα με μία νέα πρακτική οι αιτήσεις ταχείας διαδικασίας γίνονται δεκτές ή απορρίπτονται με αιτιολογημένη διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου.

Περαιτέρω, το Δικαστήριο χρησιμοποίησε συχνά την απλουστευμένη διαδικασία, την οποία προβλέπει, για την απάντηση ορισμένων προδικαστικών ερωτημάτων, το άρθρο 104, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας. Πράγματι, βάσει της διατάξεως αυτής εκδόθηκαν είκοσι δύο διατάξεις.

Ομοίως, το Δικαστήριο χρησιμοποίησε συχνά τη δυνατότητα που προβλέπει το άρθρο 20 του Οργανισμού του να αποφαινεται χωρίς προτάσεις του γενικού εισαγγελέα, όταν η υπόθεση δεν θέτει κανένα νέο νομικό ζήτημα. Επιβάλλεται να τονισθεί ότι το 30 % περίπου των αποφάσεων που εκδόθηκαν το έτος 2004 ήταν χωρίς προτάσεις γενικού εισαγγελέα.

Όσον αφορά την κατανομή των υποθέσεων μεταξύ των διαφόρων σχηματισμών του Δικαστηρίου, επισημαίνεται ότι η ολομέλεια (ολομέλεια, τμήμα μείζονος συνθέσεως, πρώην σχηματισμοί ολομέλειας) εκδίκασε το 12 % περίπου των υποθέσεων, τα πενταμελή τμήματα το 54 % και τα τριμελή τμήματα το 34 % των υποθέσεων που περατώθηκαν εντός του 2004. Παρατηρείται τάση αυξήσεως των εκδικαζομένων από πενταμελή τμήματα υποθέσεων (50 % των περατωθεισών υποθέσεων κατά το 2002). Τα πενταμελή τμήματα καθίστανται, επομένως, ο συνήθης σχηματισμός για την εκδίκαση των υποθέσεων

των οποίων επιλαμβάνεται το Δικαστήριο. Επιβάλλεται, επίσης, να υπογραμμισθεί η αισθητή αύξηση του αριθμού των υποθέσεων που εκδικάστηκαν από τριμελή τμήματα (20 % των περατωθεισών κατά το 2003 υποθέσεων).

Για περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με τα στατιστικά στοιχεία του δικαστικού έτους 2004, γίνεται παραπομπή στο κεφάλαιο IV της παρούσας Έκθεσης.

3. Επιθυμώ, όμως, να αφιερώσω το μεγαλύτερο μέρος της παρούσας ετήσιας Έκθεσης Πεπραγμένων στο δικαιοδοτικό έργο του Δικαστηρίου. Στο παρόν τμήμα εκτίθενται οι κυριότερες νομολογιακές εξελίξεις στους εξής τομείς:

θεσμικό δίκαιο (τμήμα 3.1)· ευρωπαϊκή ιθαγένεια (τμήμα 3.2)· ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων (τμήμα 3.3)· ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων (τμήμα 3.4)· ελεύθερη παροχή υπηρεσιών (τμήμα 3.5)· ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων (τμήμα 3.6)· κανόνες ανταγωνισμού (τμήμα 3.7)· δίκαιο σημάτων (τμήμα 3.8)· προσέγγιση των νομοθεσιών (τμήμα 3.9)· κοινωνικό δίκαιο (τμήμα 3.10)· οικονομική και νομισματική πολιτική (τμήμα 3.11).

Η επιλογή αυτή καλύπτει μόνο 34 από τις 603 αποφάσεις και διατάξεις που εξέδωσε το Δικαστήριο κατά το έτος 2004. Αναπτύσσονται, όμως, περισσότερο αναλυτικά σε σχέση με τις προηγούμενες εκδόσεις της ετήσιας Έκθεσης Πεπραγμένων του Δικαστηρίου. Καίτοι η επιλογή περιλαμβάνει, προφανώς, αποφάσεις ιδιαίτερης σημασίας, επί των οποίων ο γενικός εισαγγελέας ανέπτυξε τις προτάσεις του, για πρακτικούς και μόνον λόγους που αφορούν την έκταση της παρούσας Εκθέσεως, καίτοι θα διευκόλυνε πολύ την κατανόηση των ζητημάτων που αφορά η υπόθεση, οι προτάσεις αυτές δεν μνημονεύονται στην παρούσα Έκθεση. Το πλήρες κείμενο όλων των αποφάσεων, γνωμοδοτήσεων και διατάξεων του Δικαστηρίου που δημοσιεύονται στη Συλλογή της νομολογίας, καθώς και οι προτάσεις των γενικών εισαγγελέων μπορούν να αναζητηθούν, σε όλες τις επίσημες γλώσσες των Κοινοτήτων, στη διαδικτυακή διεύθυνση του Δικαστηρίου (www.curia.eu.int), καθώς και στη διεύθυνση Ευropa (www.eurropa.eu.int/eur-lex). Προς αποτροπή οποιασδήποτε συγχύσεως και προς απλούστευση της αναγνώσεως, στην παρούσα Έκθεση Πεπραγμένων, πλην αντιθέτου ενδείξεως, χρησιμοποιείται για τις παραπομπές στα άρθρα της Συνθήκης περί Ευρωπαϊκής Ενώσεως και της Συνθήκης ΕΚ η αρίθμηση που προκύπτει από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ.

3.1. Από τις θίγουσες **συνταγματικά** ή **θεσμικά** ζητήματα υποθέσεις τέσσερις αξίζει να τύχουν ιδιαίτερης προσοχής. Η μία αφορά τη σύναψη από την Κοινότητα διεθνών συμφωνιών με τρίτα κράτη, ενώ οι τρεις άλλες την εφαρμογή και την τήρηση του κοινοτικού δικαίου από τις αρχές των κρατών μελών. Στην υπόθεση Γαλλία κατά Επιτροπής (απόφαση της 23ης Μαρτίου 2004, C-233/02, Συλλογή 2004, σ. I-2759), το Δικαστήριο απέρριψε προσφυγή ακυρώσεως που είχε ασκήσει η Γαλλία και η οποία εστρέφετο κατά της πράξεως με την οποία η Επιτροπή συνήψε, με τις Ηνωμένες Πολιτείες, συμφωνία σχετική με τις κατευθυντήριες γραμμές για την προώθηση της συνεργασίας στον νομοθετικό τομέα μεταξύ των δύο συμβαλλομένων και στη διασφάλιση μεγαλύτερης διαφάνειας έναντι των τρίτων, κατά τη θέσπιση τεχνικής φύσεως νομοθετικών ρυθμίσεων σχετικά με εμπορεύματα εμπίπτοντα στο πεδίο εφαρμογής της συμφωνίας WTO/TBT (συμφωνία ΠΟΕ σχετικά με τα τεχνικά εμπόδια στη διακίνηση εμπορευμάτων).

Κατά το κύριο επιχείρημα της Γαλλικής Κυβερνήσεως, η Επιτροπή συνήψε μόνη της, υπό τη μορφή κατευθυντηρίων γραμμών, διεθνή συμφωνία με δεσμευτική ισχύ, ενώ η

σύναψη μιας τέτοιας πράξεως εμπίπτει, κανονικώς, στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Συμβουλίου, δυνάμει του άρθρου 300 της Συνθήκης ΕΚ.

Η Επιτροπή υποστηρίζει, αντιθέτως, ότι οι κατευθυντήριες γραμμές στερούνται δεσμευτικής ισχύος και ότι αυτό και μόνο το στοιχείο αρκεί για να καταστήσει την Επιτροπή αρμόδια για την έκδοσή τους.

Η απάντηση του Δικαστηρίου δεν είναι κατηγορηματική. Απορρίπτει το επιχείρημα της Γαλλικής Κυβερνήσεως, χωρίς πάντως να δικαιώσει πλήρως την Επιτροπή. Το γεγονός ότι πράξη, όπως οι κατευθυντήριες γραμμές, στερείται δεσμευτικής ισχύος δεν αρκεί να καταστήσει την Επιτροπή αρμόδια για την έκδοσή της. Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι «ο καθορισμός των προϋποθέσεων υπό τις οποίες είναι δυνατή η σύναψη μιας τέτοιας πράξεως, εν προκειμένω μιας πράξεως αποσκοπούσας στη μείωση των κινδύνων των εντάσεων που οφείλονται στην ύπαρξη τεχνικών εμποδίων στη διακίνηση των εμπορευμάτων, απαιτεί να ληφθεί δεόντως υπόψη η κατανομή αρμοδιοτήτων και η θεσμική ισορροπία που θεσπίζει η Συνθήκη στον τομέα της κοινής εμπορικής πολιτικής».

Συνεπώς, η έλλειψη δεσμευτικής ισχύος δεν αποτελεί το αποκλειστικό κριτήριο απονομής αρμοδιότητας, που θα μπορούσε να παράσχει στην Επιτροπή τη δυνατότητα εκδόσεως των εν λόγω κατευθυντηρίων γραμμών. Πρέπει, επίσης, να ληφθεί υπόψη η κατανομή αρμοδιοτήτων και η θεσμική ισορροπία που θεσπίζει η Συνθήκη στον συγκεκριμένο τομέα. Το Δικαστήριο διευκρίνισε, στη συνέχεια, ότι η πρόθεση των μερών συνιστά «το αποφασιστικό κριτήριο για τον καθορισμό των κατευθυντηρίων γραμμών ως δεσμευτικών ή μη». Κατόπιν μιας γραμματικής αναλύσεως, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, εν προκειμένω, οι κατευθυντήριες γραμμές στερούνται, σαφώς, δεσμευτικής ισχύος και ότι, κατά λογική συνέπεια, δεν εμπίπτουν στο άρθρο 300 της Συνθήκης ΕΚ.

Συνεπώς, το Δικαστήριο προσδιόρισε το όργανο που είναι αρμόδιο για τη σύναψη της σχετικής συμφωνίας κατόπιν μιας *in concreto* αναλύσεως, εξετάζοντας, δηλαδή, την πράξη στο πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται.

Στην υπόθεση *Kühne και Heitz* (απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2004, C-453/00, Συλλογή 2004, σ. I-837), το College van Beroep voor het bedrijfsleven (Κάτω Χώρες) υπέβαλε στο Δικαστήριο, στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με τη δασμολογική κατάταξη κρεάτων πουλερικών και τον καθορισμό του ύψους των επιστροφών κατά την εξαγωγή που δικαιούται, κατά συνέπεια, να λάβει ο εξαγωγέας, το ερώτημα αν το κοινοτικό δίκαιο, και, ιδίως, η αρχή της κοινοτικής πίστεως που απορρέει από το άρθρο 10 ΕΚ, επιβάλλει σε διοικητικό όργανο να επανεξετάσει απόφαση που έχει καταστεί απρόσβλητη, προκειμένου να διασφαλισθεί η πλήρης αποτελεσματικότητα του κοινοτικού δικαίου, όπως αυτό θα ερμηνευθεί με μέλλουσα να εκδοθεί προδικαστική απόφαση.

Κατά το χρονικό διάστημα από τον Δεκέμβριο 1986 έως τον Δεκέμβριο 1987, η εταιρία *Kühne & Heitz NV*, με έδρα τις Κάτω Χώρες, εξήγαγε ορισμένες ποσότητες τεμαχίων πουλερικών προς τρίτες χώρες και κατέθεσε σειρά δηλώσεων στις ολλανδικές τελωνειακές αρχές προκειμένου να λάβει τις επιστροφές κατά την εξαγωγή για τις παρτίδες αυτές κρέατος πουλερικών. Τα εν λόγω εμπορεύματα διασαφήθηκαν ως αντιστοιχούντα σε ορισμένη κλάση του κοινού δασμολογίου. Βάσει αυτών των δηλώσεων, η *Productschap* χορήγησε τις επιστροφές κατά την εξαγωγή που αντιστοιχούν στην κλάση αυτή του δασμολογίου και κατέβαλε στην εξαγωγική εταιρία τα αντίστοιχα ποσά.

Κατόπιν ελέγχου των εξαχθέντων προϊόντων, ο Produktschap κατέταξε εκ νέου τα εμπορεύματα σε άλλη δασμολογική διάκριση, κατόπιν δε αυτού ζήτησε από την εξαγωγική εταιρία να επιστρέψει ένα ορισμένο ποσό. Μετά την απόρριψη της διοικητικής ενστάσεως που αυτή υπέβαλε κατά του αιτήματος περί αποδόσεως του ποσού, η εταιρία άσκησε προσφυγή κατά της απορριπτικής αυτής αποφάσεως ενώπιον του College van Beroep voor het bedrijfsleven. Το εν λόγω δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή, το έτος 1991, κρίνοντας ότι δεν απαιτείται η υποβολή προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο, επειδή τα επίμαχα εμπορεύματα δεν ενέπιπταν στην έννοια «μηροί» της δασμολογικής διακρίσεως στην οποία αναφερόταν η δήλωση της εξαγωγικής εταιρίας.

Στηριζόμενη σε επακολουθήσασα νομολογία του Δικαστηρίου αντίθετη προς τις αποφάσεις των ολλανδικών δικαστηρίων (απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-151/93, *Voogd Vleesimport en -export*, Συλλογή 1994, σ. I-4915), η εξαγωγική εταιρία ζήτησε να της καταβληθούν οι επιστροφές που δεν της είχαν καταβληθεί, το δε δικαστήριο που επελήφθη της προσφυγής την οποία αυτή άσκησε κατά της νέας απορριπτικής αποφάσεως της διοικήσεως υπέβαλε στο Δικαστήριο το προαναφερθέν ερώτημα.

Το Δικαστήριο υπενθύμισε, καταρχάς, ότι λαμβανομένης υπόψη της υποχρεώσεως που υπέχουν όλες οι αρχές των κρατών μελών να διασφαλίζουν την τήρηση των κανόνων του κοινοτικού δικαίου και λαμβανομένης υπόψη της αναδρομικότητας των ερμηνευτικών αποφάσεων, κανόνας του κοινοτικού δικαίου ερμηνευθείς κατόπιν προδικαστικής παραπομπής πρέπει να τυγχάνει εφαρμογής από όλα τα όργανα του κράτους, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, ακόμα και επί εννόμων σχέσεων οι οποίες δημιουργήθηκαν πριν από την έκδοση της αποφάσεως με την οποία το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί του ανακύψαντος ερμηνευτικού ζητήματος.

Όσον αφορά την τήρηση αυτής της υποχρεώσεως, παρά το γεγονός ότι η εθνική διοικητική απόφαση κατέστη απρόσβλητη πριν ζητηθεί η αναθεώρησή της ώστε να ληφθεί υπόψη η προδικαστική απόφαση του Δικαστηρίου, επιβάλλεται, κατά το Δικαστήριο, να λαμβάνονται υπόψη οι απαιτήσεις της αρχής της ασφάλειας δικαίου, η οποία περιλαμβάνεται στις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το Δικαστήριο κατέληξε σε συμβιβασμό των δύο αυτών επιταγών διαπιστώνοντας, πρώτον, ότι το ολλανδικό δίκαιο προβλέπει τη δυνατότητα ενός διοικητικού οργάνου να αναθεωρήσει μια διοικητική απόφαση η οποία έχει καταστεί απρόσβλητη, δεύτερον, ότι η απόφαση αυτή κατέστη απρόσβλητη κατόπιν αποφάσεως εθνικού δικαστηρίου του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα, τρίτον, ότι η απόφαση αυτή του εθνικού δικαστηρίου στηρίχθηκε σε ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου η οποία, βάσει μεταγενέστερης αποφάσεως του Δικαστηρίου, αποδείχθηκε εσφαλμένη και η οποία υιοθετήθηκε από το εθνικό δικαστήριο, χωρίς αυτό να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα, κατά τους όρους του άρθρου 234, παράγραφος 3, ΕΚ, και ότι, τέλος, η ενδιαφερόμενη απευθύνθηκε στο διοικητικό όργανο μόλις έλαβε γνώση αυτής της αποφάσεως του Δικαστηρίου.

Υπογραμμίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τα δεδομένα της υποθέσεως, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, υπό αυτές τις συνθήκες, το οικείο διοικητικό όργανο, το οποίο επιλαμβάνεται μιας τέτοιας αιτήσεως, υποχρεούται, κατ' εφαρμογή της αρχής της συνεργασίας που απορρέει από το άρθρο 10 ΕΚ να επανεξετάσει την καταστέισα απρόσβλητη διοικητική απόφαση περί της οποίας επρόκειτο, προκειμένου να λάβει υπόψη του την εν τω μεταξύ δοθείσα από το Δικαστήριο ερμηνεία της κρίσιμης διατάξεως του κοινοτικού δικαίου.

Στην υπόθεση Επιτροπή κατά Γαλλικής Δημοκρατίας (απόφαση της 7ης Οκτωβρίου 2004, C-239/03, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), η Επιτροπή προσήψε στη Γαλλία ότι παρέλειψε να λάβει «τα κατάλληλα μέτρα για την πρόληψη, μείωση και καταπολέμηση της μαζικής και εκτεταμένης ρυπάνσεως της λίμνης Berre» (σημείο 88).

Η ραγδαία υποβάθμιση του υδάτινου περιβάλλοντος της εν λόγω λίμνης, προκαλούμενη κυρίως από τα απόβλητα υδροηλεκτρικού σταθμού, ώθησε την Επιτροπή να προσφύγει στο Δικαστήριο επικαλούμενη παραβίαση της συμβάσεως της Βαρκελώνης, της 16ης Φεβρουαρίου 1976, και του πρωτοκόλλου των Αθηνών, της 17ης Μαΐου 1980, των σχετικών με την προστασία της Μεσογείου από τη μόλυνση.

Το Δικαστήριο εξέτασε, καταρχάς, τη δική του αρμοδιότητα. Ακολουθώντας τη νομολογία *Demirel* (απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 1987, 12/86, Συλλογή 1987, σ. 3719), υπογράμμισε ότι «οι μικτές συμφωνίες που συνάπτει η Κοινότητα, τα κράτη μέλη της και τρίτες χώρες έχουν την ίδια θέση στην κοινοτική έννομη τάξη με τις αμιγώς κοινοτικές συμφωνίες, καθόσον πρόκειται για διατάξεις που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Κοινότητας. Τα κράτη μέλη, διασφαλίζοντας την τήρηση των δεσμεύσεων που πηγάζουν από συμφωνία που έχουν συνάψει τα κοινοτικά όργανα, εκπληρώνουν, στο πλαίσιο της κοινοτικής τάξεως, υποχρέωση έναντι της Κοινότητας, η οποία έχει αναλάβει την ευθύνη για την ορθή εκτέλεση της συμφωνίας». Εφαρμόζοντας αυτήν τη συλλογιστική στη συγκεκριμένη υπόθεση, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι οι μικτές συμφωνίες περί των οποίων πρόκειται αφορούν τομέα σε μεγάλο βαθμό καλυπτόμενο από το κοινοτικό δίκαιο, συγκεκριμένα την προστασία του περιβάλλοντος. Συνεπώς, η εκτέλεση των εν λόγω συμφωνιών εμπίπτει στο κοινοτικό πλαίσιο. Το γεγονός ότι δεν υφίσταται καμία ειδική κοινοτική ρύθμιση σχετικά με το αντικείμενο της προσφυγής δεν έχει, προφανώς, σημασία. Ως συμπέρασμα της συλλογιστικής του αυτής, το Δικαστήριο έκρινε ότι είναι αρμόδιο να αποφανθεί σχετικά με την εφαρμογή των εν λόγω διεθνών συμφωνιών.

Στη συνέχεια, το Δικαστήριο προχώρησε στην εξέταση της ουσίας. Κατόπιν της γραμματικής αναλύσεως των επιμάχων συμφωνιών, υπογράμμισε ότι «πρόκειται περί μιας ιδιαιτέρως αυστηρής υποχρεώσεως που βαρύνει τα συμβαλλόμενα μέρη», συγκεκριμένα της υποχρεώσεως «να περιορίσουν δραστηκώς» τη ρύπανση από χερσαίες πηγές διά της λήψεως «των καταλλήλων μέτρων». Η ύπαρξη άλλων πηγών μόλυνσεως, όπως η εκβιομηχάνιση των παρόχθιων περιοχών της λίμνης ή η δημογραφική ανάπτυξη των γειτονικών δήμων, δεν αναιρούν την ύπαρξη ρυπάνσεως από χερσαίες πηγές οφειλόμενης στη δραστηριότητα του υδροηλεκτρικού σταθμού. Το Δικαστήριο προχώρησε στη συνέχεια στην εξέταση της καταλληλότητας των μέτρων που έλαβαν οι γαλλικές δημόσιες αρχές, σε σχέση με την κοινοτική τους υποχρέωση να περιορίσουν τη ρύπανση την προερχόμενη από χερσαίες πηγές.

Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι οι ποσότητες γλυκού νερού και ιλύος που παροχετεύει στη λίμνη ο υδροηλεκτρικός σταθμός είναι πράγματι υπερβολικές, τούτο δε παρά τα μέτρα που έλαβαν οι αρχές για τον περιορισμό τους. Επιπροσθέτως, οι δυσμενείς συνέπειες αυτής της καταστάσεως ήταν παγκοίνως γνωστές, το στοιχείο αυτό δε και μόνο αρκεί να πιστοποιήσει την ανεπάρκεια των μέτρων που έλαβαν οι γαλλικές αρχές. Το Δικαστήριο, κατόπιν αυτής της επισταμένης αναλύσεως, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι ενέργειες των γαλλικών αρχών δεν ήταν οι δέουσες και ότι, κατά συνέπεια, η Γαλλία παρέβη τις υποχρεώσεις της.

Στην υπόθεση X (απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 2004, C-60/02, Συλλογή 2004, σ. I-651), τέθηκε το ζήτημα των κυρώσεων που μπορούν να επιβληθούν από εθνικό δικαστήριο για παραβιάσεις του κοινοτικού δικαίου. Τον Νοέμβριο του 2000, η εταιρία Rolex, δικαιούχος σειράς σημάτων ωρολογίων, κίνησε στην Αυστρία διαδικασία προκαταρκτικής εξετάσεως κατά αγνώστων, μετά την ανακάλυψη παρτίδας ωρολογίων, προϊόντων απομιμήσεως, τα οποία άγνωστοι επεχείρησαν να διακινήσουν από την Ιταλία προς την Πολωνία, θίγοντας τα δικαιώματά της επί του σήματος. Η Rolex ζήτησε την κατάσχεση των εμπορευμάτων και την καταστροφή τους. Τον Ιούλιο του 2001, οι εταιρίες Tommy Hilfiger, Gucci και Gap ζήτησαν, επίσης, την κίνηση προκαταρκτικής διαδικασίας που αφορούσε επίσης παραποιημένα προϊόντα προερχόμενα από την Κίνα και τα οποία επρόκειτο να εισαχθούν στη Σλοβακία. Το επιληφθέν αυστριακό δικαστήριο βρέθηκε αντιμέτωπο με το ακόλουθο πρόβλημα: η έναρξη προκαταρκτικής εξετάσεως, δυνάμει του αυστριακού ποινικού κώδικα, προϋποθέτει ότι η επίμαχη συμπεριφορά συνιστά παράβαση. Δυνάμει όμως της εθνικής νομοθεσίας περί προστασίας των σημάτων, μόνον η εισαγωγή και η εξαγωγή προϊόντων παραποιήσεως/απομιμήσεως συνιστούν παράβαση, αποκλεισμένης της απλής διακινήσεως ενός τέτοιου προϊόντος μέσω του εθνικού εδάφους. Για τον λόγο αυτό, το εν λόγω δικαστήριο ζήτησε από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί του συμβιβαστού αυτής της νομοθεσίας με τον κανονισμό 3295/94 ¹, ο οποίος, κατά την άποψη του αιτούντος δικαστηρίου καλύπτει και την απλή διαμετακόμιση.

Καταρχάς, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε αυτή την άποψη: ο κανονισμός εφαρμόζεται, επίσης, επί των εμπορευμάτων υπό διαμετακόμιση μεταξύ δύο τρίτων κρατών, τα οποία δεσμεύονται προσωρινώς σε κράτος μέλος από τις αρμόδιες τελωνειακές αρχές αυτού του κράτους. Διευκρίνισε, επίσης, ότι η ερμηνεία του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού δεν εξαρτάται από τη φύση της εθνικής διαδικασίας (αστικής, ποινικής ή διοικητικής) στο πλαίσιο της οποίας γίνεται επίκληση της ερμηνείας αυτής. Κατόπιν, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι δεν υφίσταται ομοφωνία ως προς την ερμηνεία του αυστριακού νόμου περί προστασίας των σημάτων. Πράγματι, η Αυστριακή Κυβέρνηση και οι αιτούσες εταιρίες αμφισβητούν την άποψη που εξέφρασε το αιτούν δικαστήριο: κατά την άποψή τους, ο αυστριακός νόμος επιβάλλει κυρώσεις για την απλή διαμετακόμιση. Το Δικαστήριο επισήμανε ότι η διαφωνία αυτή αφορά την εθνική νομοθεσία και εκφεύγει της δικής του αρμοδιότητας, καθόσον εμπίπτει στην αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων. Αν το αρμόδιο εθνικό δικαστήριο διαπιστώσει ότι πράγματι οι διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας δεν προβλέπουν κυρώσεις για την απλή διαμετακόμιση, αντιθέτως προς τα προβλεπόμενα από τον κανονισμό, τότε οφείλει να προβεί σε τέτοια ερμηνεία της εθνικής του νομοθεσίας, εντός των ορίων του κοινοτικού δικαίου, ώστε να καταλήξει στο αποτέλεσμα που επιβάλλει ο κοινοτικός κανόνας, δηλαδή να εφαρμόσει επί των διαμετακομιζόμενων διά του εθνικού εδάφους εμπορευμάτων που είναι προϊόντα παραποιήσεως/απομιμήσεως τις αστικές κυρώσεις που προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο για τις άλλες παραβάσεις, υπό την προϋπόθεση ότι οι κυρώσεις αυτές είναι δραστικές, διέπονται από την αρχή της αναλογικότητας και έχουν αποτρεπτικό χαρακτήρα. Πάντως, το Δικαστήριο επισήμανε ότι η εφαρμογή στον τομέα του ποινικού δικαίου της αρχής αυτής της σύμφωνης ερμηνείας δημιουργεί ειδικά προβλήματα. Πράγματι, η αρχή αυτή περιορίζεται από τις γενικές αρχές του δικαίου. Ειδικότερα, όσον αφορά τον κανονισμό 3295/94, ο οποίος παρέχει στα κράτη

¹ Κανονισμός (ΕΚ) 3295/94 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, περί μέτρων απαγορεύσεως της ελεύθερης κυκλοφορίας, της εξαγωγής, της επανεξαγωγής και της υπαγωγής υπό καθεστώς αναστολής των εμπορευμάτων παραποίησης/απομίμησης και των αναπαραχθέντων χωρίς άδεια (πειρατικών) (ΕΕ 1994, L 341, σ. 8), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 241/1999 του Συμβουλίου, της 25ης Ιανουαρίου 1999 (ΕΕ 1999, L 27, σ. 1).

μέλη αρμοδιότητα να επιβάλλουν κυρώσεις για τις παραβάσεις των συμπεριφορών που απαγορεύει, ισχύει η νομολογία που έχει διατυπώσει το Δικαστήριο αναφορικά με τις οδηγίες, κατά την οποία οι εν λόγω οδηγίες δεν μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα, αυτές καθεαυτές και ανεξαρτήτως της νομοθεσίας που θέσπισε κράτος μέλος για την εφαρμογή τους, να καθορίζουν ή να επιτείνουν την ποινική ευθύνη εκείνων που ενήργησαν κατά παράβαση των διατάξεών τους. Το Δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, αν το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι η αυστριακή νομοθεσία δεν απαγορεύει την απλή διαμετακόμιση εμπορευμάτων που αποτελούν προϊόντα παραποίησης/απομιμήσεως, τότε η αρχή ότι ποινές επιβάλλονται μόνο εφόσον νόμος τις προβλέπει, η οποία αποτελεί γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, απαγορεύει την επιβολή ποινικών κυρώσεων για μια τέτοια συμπεριφορά, παρά το ότι ο εθνικός νόμος συνιστά παραβίαση του κοινοτικού δικαίου.

3.2. Η ευρωπαϊκή ιθαγένεια και οι συνέπειές της απετέλεσαν το αντικείμενο δύο υποθέσεων.

Στην υπόθεση *Pusa* (απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, C-224/02, Συλλογή 2004, σ. I-5763), το *Korkein oikeus* υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 18 ΕΚ. Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ ενός Φινλανδού υπηκόου δικαιούχου συντάξεως αναπηρίας στη Φινλανδία, του *Pusa*, και του ασφαλιστικού του ταμείου, του ταμείου αμοιβαίας ασφάλισεως των συνεταιριστικών τραπεζών, αναφορικά με τον καθορισμό του ανωτάτου ποσού το οποίο μπορεί να κατάσχει η τράπεζα επί της συντάξεως που ο *Pusa* λαμβάνει στη Φινλανδία, προκειμένου να διασφαλίσει την είσπραξη οφειλής που αυτός είχε συνάψει. Ο φινλανδικός νόμος περί αναγκαστικής εκτελέσεως προβλέπει, πράγματι, ότι ένα μέρος των αποδοχών δεν υπόκειται σε κατάσχεση, το μέρος δε αυτό υπολογίζεται βάσει του ποσού που απομένει μετά την αφαίρεση του επιβεβλημένου από τον νόμο ποσού για την παρακράτηση του φόρου στην πηγή. Το ζήτημα που είχε ανακύψει ήταν ότι ο ενδιαφερόμενος είχε την κατοικία του στην Ισπανία, όπου υπόκειται σε φόρο, σύμφωνα δε με τις διατάξεις της συμβάσεως περί αποτροπής της διπλής φορολογήσεως, δεν υπέκειτο σε καμία παρακράτηση φόρου στην πηγή στη Φινλανδία. Το δυνάμενο να κατασχεθεί μέρος της συντάξεώς του υπολογίσθηκε, κατά συνέπεια, βάσει του ακαθαρίστου ποσού αυτής, το οποίο βεβαίως ήταν υψηλότερο, πράγμα το οποίο δεν θα συνέβαινε εάν είχε διατηρήσει την κατοικία του στη Φινλανδία.

Το ανώτατο φινλανδικό δικαστήριο υπέβαλε στο Δικαστήριο ερώτημα ως προς το κατά πόσο συμβιβάζεται η κατάσταση αυτή με την ελευθερία κυκλοφορίας και διαμονής που διασφαλίζεται στους υπηκόους της Ευρωπαϊκής Ενώσεως από τη Συνθήκη ΕΚ.

Υπογραμμίζοντας ότι η ιδιότητα του πολίτη της Ενώσεως τείνει να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών και ότι ένας πολίτης της Ενώσεως πρέπει να απολαύει εντός όλων των κρατών μελών της αυτής, από νομικής απόψεως, μεταχειρίσεως με τους πολίτες των εν λόγω κρατών μελών οι οποίοι ευρίσκονται στην ίδια κατάσταση, το Δικαστήριο, αφενός, έκρινε ότι, αν ο νόμος περί αναγκαστικής εκτελέσεως ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ουδόλως επιτρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο ούτως καταβαλλόμενος από τον ενδιαφερόμενο στην Ισπανία φόρος, η διαφορετική αυτή μεταχείριση θα έχει ως βέβαιη και αναπόφευκτη συνέπεια να υποστεί αυτός δυσμενή διάκριση λόγω του ότι άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στα κράτη μέλη, που του διασφαλίζει το άρθρο 18 ΕΚ. Το Δικαστήριο, αφετέρου, αποφάνθηκε ότι ο αποκλεισμός

κάθε συνυπολογισμού του οφειλόμενου στο κράτος μέλος διαμονής φόρου, όταν ο φόρος αυτός έχει καταστεί απαιτητός και επηρεάζει σε αντίστοιχο βαθμό το πραγματικό επίπεδο των πόρων που διαθέτει ο οφειλέτης, δεν μπορεί να δικαιολογηθεί σε σχέση με τους θεμιτούς σκοπούς της διασφάλισης των δικαιωμάτων των πιστωτών, καθώς και του δικαιώματος του οφειλέτη για ένα ελάχιστο βιοτικό επίπεδο, τους οποίους επιδιώκει ο εν λόγω νόμος.

Προς τούτο, απαντώντας στο ερώτημα που του έθεσε το ανώτατο φινλανδικό δικαστήριο, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει, καταρχήν, νομοθεσία κράτους μέλους δυνάμει της οποίας το κατασχέσιμο μέρος συντάξεως που καταβάλλεται κανονικώς σ' αυτό το κράτος σε οφειλέτη καθορίζεται αφαιρώντας από τη σύνταξη αυτή την παρακράτηση του καταβλητέου στο εν λόγω κράτος φόρου επί του εισοδήματος, ενώ ο φόρος που πρέπει να καταβάλει ο δικαιούχος της συντάξεως αυτής μεταγενέστερα επί της συντάξεως αυτής στο κράτος μέλος όπου διαμένει ουδόλως συνυπολογίζεται για τους σκοπούς καθορισμού του κατασχέσιμου μέρους της συντάξεως αυτής». Εντούτοις, το Δικαστήριο έκρινε ότι «αντιθέτως, το κοινοτικό δίκαιο δεν απαγορεύει αυτή την εθνική νομοθεσία αν προβλέπει τον συνυπολογισμό αυτόν, εξαρτώντας τον όμως από την προϋπόθεση ότι ο οφειλέτης αποδεικνύει ότι έχει πράγματι καταβάλει ή υποχρεούται να καταβάλει σε συγκεκριμένη προθεσμία συγκεκριμένο ποσό ως φόρο εισοδήματος στο κράτος μέλος όπου διαμένει». Το Δικαστήριο πάντως διευκρίνισε ότι αυτό συμβαίνει «εφόσον, πρώτον, το δικαίωμα του εν λόγω οφειλέτη να συνυπολογίζεται ο φόρος αυτός προκύπτει σαφώς από την εν λόγω νομοθεσία, δεύτερον, οι λεπτομέρειες σύμφωνα με τις οποίες γίνεται ο συνυπολογισμός αυτός μπορούν να διασφαλίζουν στον ενδιαφερόμενο το δικαίωμα να προσαρμόζει, σε ετήσια βάση, το κατασχέσιμο μέρος της συντάξεώς του όπως θα το προσαρμόζε αν ο φόρος αυτός αφαιρούνταν στην πηγή στο κράτος μέλος που έχει θεσπίσει τη νομοθεσία αυτή και, τρίτον, οι εν λόγω λεπτομέρειες δεν έχουν ως αποτέλεσμα να καθιστούν την άσκηση του δικαιώματος αυτού αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή».

Στην υπόθεση *Zhu και Chen* (απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 2004, C-200/02, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), το ζεύγος Chen, Δανοί υπήκοοι και γονείς ενός πρώτου τέκνου που γεννήθηκε στην Κίνα, αδυνατούσαν να εκπληρώσουν την επιθυμία τους να αποκτήσουν ένα δεύτερο τέκνο, λόγω της πολιτικής περιορισμού των γεννήσεων, της γνωστής ως «πολιτική του ενός τέκνου», που ακολουθείται στη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας. Ως εκ τούτου, αποφάσισαν η σύζυγος να γεννήσει στην αλλοδαπή. Έτσι, το δεύτερο τέκνο του ζεύγους γεννήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2000 στο Belfast της Βόρειας Ιρλανδίας. Η επιλογή αυτού του τόπου για τη γέννηση του τέκνου υπήρξε σκόπιμη: πράγματι, κατά την ιρλανδική νομοθεσία όλοι όσοι έχουν γεννηθεί επί της νήσου της Ιρλανδίας, έστω και εκτός των ορίων της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας, αποκτούν την ιρλανδική ιθαγένεια. Έτσι, το τέκνο απέκτησε την ιθαγένεια αυτή. Αντιθέτως, επειδή δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις που προβλέπει η εφαρμοστέα στο Ηνωμένο Βασίλειο νομοθεσία, δεν μπόρεσε να αποκτήσει τη βρετανική ιθαγένεια. Μετά τη γέννηση του τέκνου της, η κυρία Chen εγκαταστάθηκε μαζί με αυτό στο Cardiff της Ουαλίας όπου υπέβαλε διπλή αίτηση χορηγήσεως άδειας παραμονής μακράς διαρκείας, η οποία όμως απορρίφθηκε. Το δικαστήριο στο οποίο προσέφυγε υπέβαλε στο Δικαστήριο ερώτημα αναφορικά με τη νομιμότητα της απορριπτικής αυτής αποφάσεως, υπογραμμίζοντας ότι η μητέρα και το τέκνο διαθέτουν τους απαραίτητους για τη διαβίωσή τους πόρους και ότι δεν επιβαρύνουν οικονομικά το Δημόσιο καθώς και ότι δεν υπάρχει βάσιμη πιθανότητα να το επιβαρύνουν μελλοντικώς, καλύπτονται δε με ασφάλιση υγείας.

Το γεγονός ότι η υπόθεση αφορά παιδί νηπιακής ηλικίας παρέχει στο Δικαστήριο την ευκαιρία μιας πρώτης επισημάνσεως. Η ικανότητα υπηκόου κράτους μέλους να είναι υποκείμενο των δικαιωμάτων τα οποία διασφαλίζουν η Συνθήκη και το παράγωγο δίκαιο στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων δεν προϋποθέτει να έχει ο ενδιαφερόμενος φθάσει στην ηλικία που απαιτείται ώστε να έχει τη νομική ικανότητα να ασκήσει ο ίδιος τα εν λόγω δικαιώματα. Εξάλλου, η απόλαυση των δικαιωμάτων που αποτελούν το αντικείμενο των διατάξεων αυτών δεν υπόκειται στην προϋπόθεση κάποιας ελάχιστης ηλικίας.

Όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής του τέκνου, το Δικαστήριο υπενθυμίζει το άμεσο αποτέλεσμα του άρθρου 18 ΕΚ. Υπό την ιδιότητά του απλώς και μόνο του υπηκόου κράτους μέλους και, ως εκ τούτου, του πολίτη της Ενώσεως, δικαιούται να επικαλεσθεί το δικαίωμα διαμονής που παρέχει η εν λόγω διάταξη. Εντούτοις, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι περιορισμοί και οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες χορηγείται το δικαίωμα αυτό, ιδίως το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 90/364², κατά το οποίο τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτούν από τους ενδιαφερομένους να έχουν ασφαλιστική κάλυψη υγείας καθώς και τους απαραίτητους πόρους. Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι στην προκειμένη περίπτωση αυτό πράγματι συμβαίνει. Επισημάνε, επιπροσθέτως, ότι το γεγονός ότι τους πόρους για τη διαβίωση του τέκνου τους διαθέτει η μητέρα του, και όχι το ίδιο, δεν έχει καμία σημασία: δεν επιτρέπεται να προστεθεί στην προϋπόθεση υπάρξεως επαρκών πόρων μία άλλη προϋπόθεση σχετική με την προέλευση των πόρων αυτών. Τέλος, όσον αφορά το γεγονός ότι η κυρία Chen μετέβη στην Ιρλανδία με αποκλειστικό σκοπό να δώσει στο τέκνο της την ιθαγένεια κράτους μέλους, προκειμένου στη συνέχεια να εξασφαλίσει δικαίωμα διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο για το τέκνο και για την ίδια, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι ο καθορισμός των όρων απονομής και απώλειας της ιθαγένειας απόκειται στην αρμοδιότητα του κάθε κράτους μέλους. Ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να περιορίζει τα αποτελέσματα της απονομής της ιθαγένειας άλλου κράτους μέλους, επιβάλλοντας πρόσθετη προϋπόθεση αναγνώρισεως της ιθαγένειας αυτής για να μπορεί να γίνει χρήση των προβλεπόμενων από τη Συνθήκη θεμελιωδών ελευθεριών.

Όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής της μητέρας, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η οδηγία 90/364 αναγνωρίζει δικαίωμα διαμονής στους ανιόντες του κατόχου του δικαιώματος διαμονής οι οποίοι «συντηρούνται» από αυτόν, πράγμα που προϋποθέτει ότι η υλική υποστήριξη του μέλους της οικογένειας εξασφαλίζεται από τον κάτοχο του δικαιώματος διαμονής. Εν προκειμένω, επισημάνε το Δικαστήριο, πρόκειται για την εντελώς αντίστροφη κατάσταση. Επομένως, η κυρία Chen δεν μπορεί να επικαλεσθεί την ιδιότητα του «συντηρούμενου» από το τέκνο της ανιόντος. Αντιθέτως, εφόσον το άρθρο 18 ΕΚ και η οδηγία 90/364 αναγνωρίζουν το δικαίωμα διαμονής του τέκνου, δεν μπορεί να μην αναγνωρισθεί στον γονέα που έχει την επιμέλειά του το δικαίωμα να διαμείνει μαζί του στο κράτος μέλος υποδοχής, διότι άλλως το δικαίωμα διαμονής του τέκνου θα εστερείτο πρακτικής αποτελεσματικότητας.

3.3. Στον τομέα της **ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων**, το Δικαστήριο εξέτασε, μεταξύ άλλων, εθνικές νομοθετικές ρυθμίσεις σχετικές με τη σύνθεση των τροφίμων και τα συμπληρώματα τροφίμων, καθώς και κανονιστικές ρυθμίσεις σχετικές με τις συσκευασίες των ποτών.

² Οδηγία 90/364/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1990, περί δικαιώματος διαμονής (ΕΕ 1990, L 180, σ. 26).

Στην υπόθεση *Greenham και Abel* (απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 2004, C-95/01, Συλλογή 2004, σ. I-1333), το Tribunal de grande instance de Paris (Γαλλία), το οποίο επελήφθη ποινικής διώξεως κατά των συνδιαχειριστών εταιρίας διανομής τροφίμων, υπέβαλε στο Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, το ερώτημα αν κράτος μέλος έχει τη δυνατότητα να απαγορεύει, χωρίς προηγούμενη έγκριση, την εμπορία, εντός της επικρατείας του, τροφίμων τα οποία νομίμως διατίθενται στο εμπόριο εντός άλλου κράτους μέλους, με το αιτιολογικό ότι περιλαμβάνουν θρεπτικές ουσίες των οποίων η προσθήκη στην ανθρώπινη διατροφή δεν επιτρέπεται κατά την εθνική νομοθεσία, καθώς και βιταμίνες οι ποσότητες των οποίων υπερβαίνουν τις συνιστώμενες ημερήσιες δόσεις ή υπερβαίνουν τα όρια ασφαλείας που έχουν καθορισθεί σε εθνικό επίπεδο.

Το Δικαστήριο, αφού υπογράμμισε ότι η συγκεκριμένη εθνική κανονιστική ρύθμιση συνιστά πράγματι μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό, διαπίστωσε ότι, εντούτοις, η ρύθμιση αυτή δικαιολογείται βάσει του άρθρου 30 ΕΚ, υπό την επιφύλαξη της τηρήσεως ορισμένων προϋποθέσεων. Πράγματι, αφενός, μία τέτοια κανονιστική ρύθμιση πρέπει να συνοδεύεται από μια διαδικασία που να καθιστά δυνατό στους επιχειρηματίες να πετύχουν την εγγραφή θρεπτικής ουσίας στον εθνικό κατάλογο των επιτρεπόμενων ουσιών. Η διαδικασία αυτή πρέπει να είναι εύκολα προσιτή, να μπορεί να ολοκληρώνεται εντός εύλογης προθεσμίας και, ενδεχομένως, να μπορεί να προσβάλλεται δικαστικώς. Αφετέρου, αίτηση για εγγραφή θρεπτικής ουσίας στον εθνικό κατάλογο των επιτρεπόμενων ουσιών δεν μπορεί να απορριφθεί από τις αρμόδιες εθνικές αρχές, παρά μόνον εάν η ουσία αυτή ενέχει πραγματικό κίνδυνο για τη δημόσια υγεία. Ο κίνδυνος αυτός πρέπει, κατά το Δικαστήριο, να εκτιμάται λαμβανομένων υπόψη των πλέον αξιόπιστων διαθέσιμων επιστημονικών δεδομένων και πρόσφατων αποτελεσμάτων της διεθνούς έρευνας. Τέλος, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι μια τέτοια κανονιστική ρύθμιση, παρεκκλίνουσα από την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων εντός της Κοινότητας, πρέπει να περιορίζεται στα απολύτως απαραίτητα για τη διασφάλιση της προστασίας της δημόσιας υγείας και να είναι ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Με απόφαση που εξέδωσε την ίδια ημέρα (υπόθεση C-24/00, *Επιτροπή κατά Γαλλίας*, Συλλογή 2004, σ. I-1277), το Δικαστήριο έκρινε ότι η Γαλλία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 28 ΕΚ ακριβώς επειδή δεν θέσπισε διαδικασία εγγραφής σε κατάλογο των επιτρεπόμενων θρεπτικών ουσιών, κατάλογο ο οποίος πρέπει να χαρακτηρίζεται από την ελεύθερη πρόσβαση και τη διαφάνεια, καθώς και την εύλογη προθεσμία εγγραφής σ' αυτόν, αλλά και επειδή δεν δικαιολόγησε την άρνηση εγγραφής βάσει επισταμένης εξετάσεως του πραγματικού για τη δημόσια υγεία κινδύνου.

Στις υποθέσεις *Επιτροπή κατά Γερμανίας* (απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, C-387/99, Συλλογή 2004, σ. I-3751) και *Επιτροπή κατά Αυστρίας* (απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, C-150/00, Συλλογή 2004, σ. I-3887), η Επιτροπή άσκησε δύο προσφυγές λόγω παραβάσεως, για παραβίαση της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, την οποία θέτει το άρθρο 28 ΕΚ, κατά των ανωτέρω δύο κρατών μελών, κατόπιν σειράς καταγγελιών που είχαν ως αντικείμενο την ακολουθούμενη στη Γερμανία και στην Αυστρία διοικητική πρακτική να κατατάσσονται αυτομάτως ως φάρμακα όλα τα παρασκευάσματα με βάση ορισμένες βιταμίνες και/ή ορισμένα ανόργανα άλατα, τα οποία νομίμως κυκλοφορούν στο εμπόριο ως συμπληρώματα διατροφής στο κράτος μέλος από το οποίο

εισάγονται, εφόσον οι ουσίες αυτές υπερβαίνουν τη συνιστώμενη ημερήσια δόση (υπόθεση C-150/00) ή υπερβαίνουν κατά τρεις φορές την ποσότητα αυτή (υπόθεση C-387/99).

Προς στήριξη της προσφυγής της η Επιτροπή προέβαλε, κυρίως, τον ισχυρισμό ότι ο χαρακτηρισμός μιας βιταμίνης ως φαρμάκου πρέπει να γίνεται κατά περίπτωση, ανάλογα με τις φαρμακολογικές ιδιότητες της κάθε βιταμίνης όπως αυτές προκύπτουν από τις πλέον πρόσφατες επιστημονικές έρευνες. Ο βαθμός βλαπτικότητας των βιταμινών και των ανοργάνων αλάτων ποικίλλει αναλόγως του είδους αυτών. Η ίδια γενική και αυθαίρετη προσέγγιση για όλες τις ουσίες αυτές βαίνει πέραν του μέτρου που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού της προστασίας της υγείας, όπως επιτάσσει το άρθρο 30 ΕΚ, και, επομένως, δεν είναι ανάλογη. Συνεπώς, η προκύπτουσα από τις επίμαχες πρακτικές παρακώλυση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων είναι αδικαιολόγητη, μολονότι ο επιδιωκόμενος σκοπός είναι θεμιτός.

Επιβεβαιώνοντας την ανάλυση της Επιτροπής, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι προκειμένου να αποφασισθεί αν κάποια βιταμινούχα παρασκευάσματα ή παρασκευάσματα που περιέχουν ανόργανα άλατα πρέπει να χαρακτηρισθούν ως φάρμακα υπό την έννοια της οδηγίας 65/65, περί φαρμακευτικών ιδιοσκευασμάτων, οι εθνικές αρχές, υποκείμενες σε δικαστικό έλεγχο, οφείλουν να εξετάζουν κάθε περίπτωση χωριστά, συνεκτιμώντας το σύνολο των χαρακτηριστικών του παρασκευάσματος, μεταξύ άλλων τη σύστασή του, τις φαρμακολογικές του ιδιότητες, τον τρόπο χρήσεώς του, την έκταση διαδόσεώς του, τη γνώση που έχουν περί αυτού οι καταναλωτές και τους κινδύνους τους οποίους μπορεί να ενέχει η χρήση του. Συνεπώς, κατά το Δικαστήριο, η κατάταξη ενός βιταμινούχου ή περιέχοντος ανόργανα άλατα παρασκευάσματος ως φαρμάκου βάσει αποκλειστικώς και μόνο της συνιστώμενης ημερήσιας δόσεως όσον αφορά τη θρεπτική ουσία που περιέχει δεν ανταποκρίνεται πλήρως στην υποχρέωση κατατάξεως κάθε βιταμινούχου ή περιέχοντος ανόργανα άλατα παρασκευάσματος αναλόγως των φαρμακευτικών του ιδιοτήτων. Μολονότι είναι αληθές ότι ο βαθμός συμπτωκνώσεως των βιταμινών ή των ανοργάνων αλάτων πέραν του οποίου ένα παρασκεύασμα κατατάσσεται ως φάρμακο ποικίλλει αναλόγως της συγκεκριμένης βιταμίνης ή του συγκεκριμένου ανοργάνου άλατος, αυτό δεν συνεπάγεται αναγκαστικά ότι κάθε παρασκεύασμα του οποίου η περιεκτικότητα σε βιταμίνη ή ανόργανο άλας είναι μία έως τρεις φορές μεγαλύτερη από τη συνιστώμενη ημερήσια δόση για μία από τις ουσίες αυτές εμπίπτει στον ορισμό του φαρμάκου κατά την έννοια της οδηγίας 65/65³.

Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, συνέχισε το Δικαστήριο, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι επίμαχες πρακτικές παρακωλύουν το εμπόριο, διότι παρασκευάσματα τα οποία κυκλοφορούν ή παράγονται νομίμως σε άλλα κράτη μέλη ως τροφικά συμπληρώματα δεν μπορούν αν διατεθούν στο εμπόριο εντός της Γερμανίας ή της Αυστρίας, παρά μόνο κατόπιν προηγουμένης εγκρίσεως της εμπορίας τους κατά την ισχύουσα για τα φάρμακα διαδικασία. Το κώλυμα αυτό δεν δικαιολογείται δυνάμει του άρθρου 30 ΕΚ. Πράγματι, μολονότι η διάταξη αυτή παρέχει στα κράτη μέλη εξουσία εκτιμήσεως στον τομέα της προστασίας της δημόσιας υγείας, εντούτοις πρέπει και τα μέσα που επιλέγουν να είναι ανάλογα προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, ο οποίος να μην μπορεί να επιτευχθεί με μέτρα

³ Οδηγία 65/65/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 26ης Ιανουαρίου 1965, περί της προσεγγίσεως των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων σχετικά με τα φαρμακευτικά ιδιοσκευάσματα (ΕΕ ειδ. έκδ. 13/001, σ. 25).

περιορίζοντα σε μικρότερο βαθμό το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Το Δικαστήριο υπογράμμισε, σχετικώς, την κατά σύστημα εφαρμογή της επίμαχης πρακτικής, η οποία δεν επιτρέπει τον εντοπισμό και την αξιολόγηση ενός πραγματικού κινδύνου για τη δημόσια υγεία, πράγμα το οποίο θα απαιτούσε μία σε βάθος και κατά περίπτωση εκτίμηση των αποτελεσμάτων που θα μπορούσε να έχει η προσθήκη των συγκεκριμένων βιταμινών. Ειδικότερα, παρασκεύασμα του οποίου η διάθεση στην αγορά δεν ενέχει πραγματικό κίνδυνο για τη δημόσια υγεία θα υπόκειται, και αυτό, στην υποχρέωση λήψεως αδείας κυκλοφορίας ως φάρμακο. Βάσει αυτών των σκέψεων, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η Γερμανία και η Αυστρία παρέβησαν τις υποχρεώσεις που υπέχουν δυνάμει του άρθρου 28 ΕΚ.

Με τις αποφάσεις του επί δύο χωριστών υποθέσεων, *Επιτροπή κατά Γερμανίας* (της 14ης Δεκεμβρίου 2004, C-463/01, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή) και *Radlberger Getränke και S. Spitz* (απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2004, C-309/02, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή) το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί της νομιμότητας έναντι των κοινοτικών κανόνων των μέτρων που ελήφθησαν στη Γερμανία για την αντιμετώπιση του περιβαλλοντολογικού προβλήματος που δημιουργούν οι συσκευασίες ποτών. Στο εν λόγω κράτος μέλος, οι επιχειρήσεις παραγωγής και διανομής ποτών συσκευασμένων εντός συσκευασιών μιας χρήσεως υπόκεινται, καταρχήν, στην υποχρέωση παρακρατήσεως ποσού έναντι επιστροφής της συσκευασίας και παραλαβής της κενής συσκευασίας. Εντούτοις, έχουν τη δυνατότητα να εκπληρώσουν την υποχρέωσή τους αυτή, μετέχοντας σε συνολικό σύστημα συλλογής. Η δυνατότητα αυτή, πάντως, αίρεται αν, κατά τη διάρκεια δύο συναπτών ετών, το ποσοστό ποτών συσκευασμένων εντός επαναχρησιμοποιήσιμων συσκευασιών στη Γερμανία κατέρχεται κάτω ενός ορισμένου ορίου.

Στην υπόθεση C-463/01 επρόκειτο για προσφυγή λόγω παραβάσεως που άσκησε η Επιτροπή κατά της Γερμανίας. Κατά το αρμόδιο για την τήρηση των Συνθηκών θεσμικό όργανο, η κανονιστική ρύθμιση συνιστά κώλυμα στο εμπόριο. Πράγματι, οι επιχειρήσεις παραγωγής μεταλλικών νερών, οι οποίες υπέχουν, όλες, την υποχρέωση να συσκευάζουν το νερό στην πηγή, δυνάμει κοινοτικής οδηγίας, περιέρχονται σε ιδιαιτέρως δυσμενή θέση στην περίπτωση που είναι εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη.

Η προδικαστική απόφαση που εκδόθηκε επί της υποθέσεως C-309/02 αφορά, επί της ουσίας, το ίδιο ζήτημα. Οι αυστριακές επιχειρήσεις Radlberger και Spitz εξάγουν στη Γερμανία αναψυκτικά ποτά, μετέχουσες σε συνολικό σύστημα συλλογής των απορριμμάτων, το γνωστό ως σύστημα «Der Grüne Punkt». Οι εν λόγω δύο επιχειρήσεις άσκησαν προσφυγή ενώπιον του Verwaltungsgericht της Στουτγάρδης, με το επιχείρημα ότι το γερμανικό σύστημα επιβολής ποσοστών επαναχρησιμοποιήσιμων συσκευασιών, καθώς και οι συνδεδεμένες με αυτό υποχρεώσεις αντιβαίνουν προς την οδηγία 94/62⁴, καθώς και προς τις διατάξεις της Συνθήκης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων. Το γερμανικό δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα.

Κατά το Δικαστήριο, εφόσον η οδηγία 94/62 δεν προβαίνει σε πλήρη εναρμόνιση των εθνικών συστημάτων επαναχρησιμοποιήσεως συσκευασιών, η γερμανική νομοθεσία πρέπει αν εκτιμηθεί με βάση τις διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων.

⁴ Οδηγία 94/62/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1994, για τις συσκευασίες και τα απορρίμματα συσκευασίας (ΕΕ 1994, L 365, σ. 10).

Καίτοι εφαρμόζεται αδιακρίτως, η εν λόγω εθνική νομοθεσία δεν επηρεάζει κατά τον ίδιο τρόπο την εμπορία ποτών τα οποία έχουν παραχθεί στη Γερμανία και την εμπορία ποτών προερχομένων από άλλα κράτη μέλη. Η μετάβαση από ένα συνολικό σύστημα συλλογής συσκευασιών σε σύστημα παρακρατήσεως ποσού έναντι επιστροφής της συσκευασίας και παραλαβής της κενής συσκευασίας συνεπάγεται, κατά κανόνα, για όλες τις επιχειρήσεις παραγωγής, πρόσθετα έξοδα. Εντούτοις, οι εγκατεστημένες εκτός των ορίων της Γερμανίας επιχειρήσεις παραγωγής χρησιμοποιούν σε πολύ μεγαλύτερη έκταση συσκευασίες μιας χρήσεως σε σχέση με τις γερμανικές επιχειρήσεις παραγωγής. Ως εκ τούτου, τα μέτρα αυτά δύνανται να παρακωλύσουν την εμπορία νερών προερχομένων από άλλα κράτη μέλη.

Όσον αφορά τη δικαιολόγηση αυτής της ρυθμίσεως για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος, το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι η θέσπιση συστήματος παρακρατήσεως ποσού έναντι επιστροφής και παραλαβής της κενής συσκευασίας συμβάλλει στη βελτίωση της αξιοποιήσεως των απορριμμάτων συσκευασιών και στον περιορισμό της ποσότητας αυτών των συσκευασιών που καταλήγουν στη φύση. Εξάλλου, η δυνατότητα αλλαγής του συστήματος διά της επιβολής της υποχρεώσεως παρακρατήσεως ποσού έναντι επιστροφής της συσκευασίας συμβάλλει στη μείωση της δημιουργίας αποβλήτων, καθόσον παρακινεί τις επιχειρήσεις να προσφύγουν σε επαναχρησιμοποιήσιμες συσκευασίες. Συνεπώς, η εθνική νομοθεσία είναι αναγκαία για την υλοποίηση των επιδιωκόμενων σκοπών.

Εντούτοις, η κανονιστική αυτή ρύθμιση, κατά την οποία η εφαρμογή ενός συστήματος παρακρατήσεως ποσού έναντι επιστροφής των κενών συσκευασιών εξαρτάται από τη διαπίστωση ενός ποσοστού επαναχρησιμοποιήσεως, πρέπει να διατηρήσει τον αναλογικό της χαρακτήρα. Τούτο συμβαίνει, κατά το Δικαστήριο, μόνο εφόσον υφίσταται εύλογη προθεσμία μεταβάσεως στο νέο σύστημα και προσαρμογής και διασφαλίζεται, με τον τρόπο αυτό, ότι όλες οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις παραγωγής και διανομής θα έχουν πράγματι τη δυνατότητα να μετάσχουν σε ένα λειτουργικό σύστημα.

Στην υπόθεση C-309/02, στο Δικαστήριο έκρινε ότι απόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει αν πληρούται αυτή η προϋπόθεση.

Στην υπόθεση C-463/01, όπου επρόκειτο για μεταλλικά νερά τα οποία πρέπει να εμφιαλώνονται στην πηγή, το Δικαστήριο έκρινε ότι η εθνική νομοθετική ρύθμιση αντιβαίνει προς την αρχή της αναλογικότητας, εφόσον η προθεσμία που παρέχουν οι αρχές για τη μετάβαση στο νέο σύστημα ανέρχεται μόνο σε έξι μήνες.

3.4. Στον τομέα της **ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων**, τέσσερις υποθέσεις οι οποίες ήχθησαν ενώπιον του Δικαστηρίου μέσω της προδικαστικής διαδικασίας, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, η πρώτη, η υπόθεση *Collins* (απόφαση της 23ης Μαρτίου 2004, C-138/02, Συλλογή 2004, σ. I-2703), προήλθε από δίκη ενώπιον δικαστηρίου του Ηνωμένου Βασιλείου. Στο εν λόγω κράτος μέλος, η χορήγηση «επιδόματος κοινωνικής ασφάλισως που καταβάλλεται στους αιτούντες εργασία» εξαρτάται από την προϋπόθεση διαμονής ή την ιδιότητα του εργαζομένου κατά την έννοια του κανονισμού 1612/68⁵ ή από το δικαίωμα διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο δυνάμει της οδηγίας

⁵ Κανονισμός (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33).

68/360. Ο Brian Francis Collins, γεννηθείς στις Ηνωμένες Πολιτείες, έχει διπλή ιθαγένεια αμερικανική και ιρλανδική. Στο πλαίσιο των πανεπιστημιακών σπουδών του διέμεινε για ένα εξάμηνο στο Ηνωμένο Βασίλειο το 1978, καθώς και επί δέκα μήνες το 1980 και το 1981, εργαζόμενος περιστασιακώς σε ποτοποιαλεία και στον τομέα των πωλήσεων. Επέστρεψε στο Ηνωμένο Βασίλειο το 1998 προς αναζήτηση απασχολήσεως. Ζήτησε να του χορηγηθεί το επίδομα αναζητήσεως εργασίας, το οποίο όμως δεν του χορηγήθηκε, ελλείψει συνήθους διαμονής καθώς και επειδή δεν είχε την ιδιότητα του εργαζομένου κατά την έννοια του κανονισμού 1612/68, ούτε είχε το δικαίωμα διαμονής εντός του εν λόγω κράτους μέλους κατά την έννοια της οδηγίας 68/360⁶. Στο πλαίσιο αυτό υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο τρία προδικαστικά ερωτήματα: τα δύο πρώτα αφορούσαν τον κανονισμό και την οδηγία, αντιστοίχως, ενώ με το τρίτο, διατυπωμένο κατά τρόπο γενικό, ζητείτο να διευκρινισθεί αν υφίσταται διάταξη ή αρχή του κοινοτικού δικαίου που θα μπορούσε να στηρίξει τα αιτήματα του ενδιαφερομένου.

Όσον αφορά την ιδιότητα του εργαζομένου, κατά την έννοια του κανονισμού 1612/68, το Δικαστήριο έκρινε ότι, δεδομένου ότι παρήλθαν δεκαεπτά έτη από την τελευταία επαγγελματική του δραστηριότητα στο Ηνωμένο Βασίλειο, δεν υφίσταται αρκούντως ισχυρός σύνδεσμος με την αγορά εργασίας του εν λόγω κράτους μέλους. Επομένως, η κατάσταση του Collins είναι όμοια με εκείνη οποιουδήποτε άλλου προσώπου το οποίο αναζητεί την πρώτη του θέση απασχολήσεως. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει, σχετικώς, τη διάκριση που πρέπει να γίνεται μεταξύ εκείνων που αναζητούν απασχόληση στο κράτος μέλος υποδοχής χωρίς να έχουν προηγουμένως εργασθεί σ' αυτό και εκείνων οι οποίοι είχαν ήδη πρόσβαση στην αγορά εργασίας του εν λόγω κράτους μέλους. Ενώ οι πρώτοι δύνανται να επωφεληθούν της αρχής της ισότητας μεταχειρίσεως μόνον ως προς την πρόσβαση στην εργασία, οι δεύτεροι μπορούν να απαιτήσουν, δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68, τα ίδια κοινωνικά και φορολογικά πλεονεκτήματα που παρέχονται στους ημεδαπούς εργαζομένους. Το Δικαστήριο έκρινε, εν προκειμένω, ότι ο ενδιαφερόμενος δεν είναι εργαζόμενος, δεδομένου ότι ο όρος αυτός υποδηλώνει άτομα τα οποία είχαν ήδη πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Εντούτοις, δεδομένου ότι ο κανονισμός 1612/68 δεν χρησιμοποιεί τον όρο «εργαζόμενος» κατά τρόπο ομοιόμορφο, το Δικαστήριο ζητεί από το εθνικό δικαστήριο να εξετάσει αν πράγματι η νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου χρησιμοποιεί τον όρο υπ' αυτή την έννοια.

Όσον αφορά την οδηγία 68/360, το Δικαστήριο υπενθύμισε, καταρχάς, ότι η ίδια η Συνθήκη παρέχει στους υπηκόους κρατών μελών οι οποίοι αναζητούν απασχόληση στο έδαφος άλλων κρατών μελών δικαίωμα διαμονής χρονικώς περιορισμένο. Το δικαίωμα διαμονής σε άλλο κράτος μέλος που αναγνωρίζει η οδηγία 68/360 παρέχεται στους υπηκόους οι οποίοι έχουν ήδη θέση απασχολήσεως στο εν λόγω κράτος μέλος. Δεδομένου ότι ο Collins δεν βρίσκεται στην κατάσταση αυτή, δεν μπορεί να επικαλεσθεί την εν λόγω οδηγία.

Τέλος, το Δικαστήριο εξέτασε τη νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου σε σχέση με τη θεμελιώδη αρχή της ίσης μεταχειρίσεως. Οι υπήκοοι κράτους μέλους που αναζητούν απασχόληση σε άλλο κράτος μέλος εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 48 της Συνθήκης και, κατά συνέπεια, μπορούν να επικαλεσθούν το δικαίωμα ίσης μεταχειρίσεως

⁶ Οδηγία 68/360/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί καταργήσεως των περιορισμών στη διακίνηση και στη διαμονή των εργαζομένων των κρατών μελών και των οικογενειών τους στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 88).

που προβλέπει η δεύτερη παράγραφος του εν λόγω άρθρου. Εκτείνεται, όμως, η ίση μεταχείριση και επί παροχών οικονομικής φύσεως, όπως το επίδομα αναζητήσεως εργασίας; Καταρχήν, η απάντηση είναι αρνητική, λαμβανομένης υπόψη της προαναφερθείσας νομολογίας του Δικαστηρίου, κατά την οποία η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως όσον αφορά τα πλεονεκτήματα κοινωνικής και φορολογικής φύσεως αφορά μόνο όσους είχαν ήδη πρόσβαση στην αγορά απασχολήσεως, ενώ ως προς τους λοιπούς ισχύει μόνο όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση. Το Δικαστήριο έκρινε, πάντως, ότι, μετά την καθιέρωση ιθαγένειας της Ενώσεως και της νομολογιακής ερμηνείας της ισότητας μεταχειρίσεως της οποίας απολαύουν οι πολίτες της Ενώσεως, δεν είναι πλέον δυνατόν να αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 48, παράγραφος 2, της Συνθήκης, το οποίο αποτελεί έκφραση της ίσης μεταχειρίσεως, οι οικονομικής φύσεως παροχές που αποσκοπούν στη διευκόλυνση της προσβάσεως σε απασχόληση στην αγορά εργασίας άλλου κράτους μέλους. Εν προκειμένω, η προϋπόθεση διαμονής που προβλέπει η βρετανική νομοθεσία πληρούται ευκολότερα από τους ημεδαπούς. Μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο αν στηρίζεται επί αντικειμενικών κριτηρίων ανεξαρτήτων της ιθαγένειας των ενδιαφερομένων και αναλόγων προς τον θεμιτώς επιδιωκόμενο διά της εθνικής νομοθεσίας σκοπό. Όπως επισημαίνει το Δικαστήριο, είναι θεμιτό να επιδιώκει ο εθνικός νομοθέτης να διασφαλίσει την ύπαρξη πραγματικού συνδέσμου μεταξύ του αιτούντος το επίδομα και της αγοράς εργασίας, ιδίως μέσω της διαπιστώσεως ότι ο ενδιαφερόμενος έχει πράγματι αναζητήσει εργασία κατά τη διάρκεια μιας ευλόγου περιόδου. Εντούτοις, επιβαλλόμενη σχετικώς προϋπόθεση διαμονής, για να είναι αναλογική, δεν πρέπει να υπερβαίνει το μέτρο που απαιτείται προκειμένου οι αρμόδιες εθνικές αρχές να βεβαιωθούν ότι ο ενδιαφερόμενος πράγματι αναζήτησε θέση απασχολήσεως.

Η δεύτερη απόφαση *Trojani* (απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2004, C-456/02, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), αφορούσε Γάλλο υπήκοο, στερούμενο πόρων, ο οποίος έγινε δεκτός σε ξενώνα του Στρατού Σωτηρίας (*Armée du Salut*) στις Βρυξέλλες όπου, ως αντάλλαγμα για την παροχή στέγης και έναντι συμβολικής αμοιβής, παρείχε διάφορες υπηρεσίες επί περίπου τριάντα ώρες την εβδομάδα στο πλαίσιο ατομικού σχεδίου κοινωνικής και επαγγελματικής εντάξεως. Μπορούσε να προβάλλει δικαίωμα διαμονής ως μισθωτός, μη μισθωτός ή ως παρέχων ή αποδέκτης υπηρεσίες, κατά την έννοια, αντιστοίχως, των άρθρων 39 ΕΚ, 43 ΕΚ και 49 ΕΚ; Άλλως, θα μπορούσε να του αναγνωρισθεί το δικαίωμα αυτό εφαρμοζομένου απευθείας του άρθρου 18 ΕΚ, απλώς και μόνο λόγω της ιδιότητας του πολίτη της Ενώσεως;

Πράγματι, το *tribunal du travail* των Βρυξελλών υπέβαλε στο Δικαστήριο ερώτημα σχετικό με το δικαίωμα διαμονής, καίτοι επελήφθη κατόπιν της αρνήσεως του *Centre public d'aide sociale* (CPAS) των Βρυξελλών να χορηγήσει στον ενδιαφερόμενο το ελάχιστο επίδομα διαβίωσης (*minimex*).

Όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής λόγω της ιδιότητας του εργαζομένου, το Δικαστήριο υπενθύμισε, καταρχάς, το κοινοτικό περιεχόμενο της έννοιας «εργαζόμενος». Το χαρακτηριστικό της σχέσεως εργασίας είναι η εξ ενός ατόμου παροχή, κατά τη διάρκεια ορισμένου χρόνου, προς έτερο και υπό τη διεύθυνση αυτού του τελευταίου, υπηρεσιών έναντι των οποίων λαμβάνει αμοιβή. Η *suī generis* νομική φύση της σχέσεως εργασίας από πλευράς εθνικού δικαίου, όπως και η μεγαλύτερη ή μικρότερη παραγωγικότητα του ενδιαφερομένου ή η προέλευση των πόρων για την αμοιβή ή ακόμη η χαμηλή αμοιβή δεν ασκούν επιρροή στην ιδιότητα του εργαζομένου. Το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι, εν

προκειμένω, τα στοιχεία τα πιστοποιούντα την ύπαρξη έμμισθης σχέσεως εργασίας, δηλαδή η σχέση προϊστάμενου με υφιστάμενο και η καταβολή αμοιβής συντρέχουν: τα ωφελήματα σε είδος και σε χρήμα που χορηγεί ο Στρατός Σωτηρίας στον ενδιαφερόμενο αποτελούν αντιστάθμισμα παρασχεθεισών από αυτόν υπηρεσιών προς όφελος και υπό τη διεύθυνση του εν λόγω ασύλου αστέγων. Πάντως, πρέπει να εξετασθεί αν οι εν λόγω παροχές έχουν πραγματικό και ουσιαστικό χαρακτήρα: αν αντιθέτως οι δραστηριότητες αυτές είναι τόσο περιορισμένες ώστε να έχουν ένα καθαρώς περιθωριακό και συμπληρωματικό χαρακτήρα, δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις χαρακτηρισμού του ως εργαζόμενου. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε, σχετικώς, ότι στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να εκτιμήσει αυτόν τον πραγματικό και ουσιαστικό χαρακτήρα, παρέχοντάς του όμως σχετικώς ορισμένες ενδείξεις: οφείλει να εξακριβώσει, ιδίως, αν οι υπηρεσίες που προσφέρει μπορούν να θεωρηθούν ως κανονικώς εμπίπτουσες στην αγορά εργασίας, λαμβανομένης υπόψη της θέσεως και των πρακτικών της στέγης ασύλων, του περιεχομένου του προγράμματος κοινωνικής επανεντάξεως, καθώς και της φύσεως και του τρόπου παροχής των υπηρεσιών.

Το Δικαστήριο, εξάλλου, απέκλεισε τη δυνατότητα εφαρμογής των διατάξεων περί δικαιώματος εγκαταστάσεως, καθόσον, εν προκειμένω, αποδείχθηκε η παροχή μισθωτών υπηρεσιών, καθώς και των διατάξεων περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, οι οποίες αποκλείουν τις ασκούμενες κατά τρόπο μόνιμο δραστηριότητες ή, εν πάση περιπτώσει, τις δραστηριότητες που ασκούνται άνευ προβλεπτού χρονικού περιορισμού.

Όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής των πολιτών της Ενώσεως, το οποίο προβλέπει το άρθρο 18 ΕΚ, το Δικαστήριο υπενθύμισε το άμεσο αποτέλεσμα αυτής της διατάξεως, διευκρινίζοντας, όμως, ευθύς αμέσως, ότι η προβολή αυτού του δικαιώματος υπόκειται σε περιορισμούς και προϋποθέσεις, μεταξύ των οποίων το άρθρο 1 της οδηγίας 90/364⁷ το οποίο παρέχει στα κράτη μέλη το δικαίωμα να αρνούνται τη χορήγηση δικαιώματος διαμονής στους πολίτες της Ενώσεως οι οποίοι δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους διαβίωσης. Πάντως, οι περιορισμοί και προϋποθέσεις αυτές πρέπει να εφαρμόζονται τηρουμένων των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου και, ιδίως, της αρχής της αναλογικότητας. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η έλλειψη πόρων ανάγκασε τον ενδιαφερόμενο να ζητήσει το *minimex*, πράγμα που δικαιολογεί την εφαρμογή της οδηγίας 90/364 και, επομένως, του στερεί τη δυνατότητα προβολής του άρθρου 18 ΕΚ.

Εντούτοις, το Δικαστήριο επισήμανε ότι ο ενδιαφερόμενος είχε άδεια διαμονής. Συνεπώς, όσον αφορά τη χορήγηση παροχής κοινωνικής αρωγής, όπως είναι το *minimex*, ο ενδιαφερόμενος μπορεί να επικαλεσθεί το άρθρο 12 ΕΚ, ώστε να τύχει μεταχείρισεως ίδιας με εκείνης των ημεδαπών.

Η τρίτη υπόθεση *Baldinger* (απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 2004, C-386/02, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), αφορούσε την εφαρμογή του αυστριακού νόμου περί αποζημιώσεως των πρώην αιχμαλώτων πολέμου, ο οποίος θεσπίσθηκε το 2000 και προβλέπει τη χορήγηση μηνιαίας οικονομικής παροχής στους πρώην αιχμαλώτους πολέμου, υπό την προϋπόθεση ότι έχουν την αυστριακή ιθαγένεια. Το ερώτημα που υποβλήθηκε προδικαστικώς στο Δικαστήριο αφορούσε το κατά πόσον μία τέτοια νομοθετική ρύθμιση συμβιβάζεται με τις διατάξεις περί ελεύθερης κυκλοφορίας των

⁷ Οδηγία 90/364/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1990, σχετικά με το δικαίωμα διαμονής (ΕΕ 1990, L 180, σ. 26).

εργαζομένων. Εν προκειμένω, η παροχή αυτή δεν χορηγήθηκε σε πρώην αυστριακό υπήκοο, ο οποίος υπήρξε αιχμάλωτος πολέμου στην ΕΣΣΔ από το 1945 έως το 1947 και απέκτησε τη σουηδική ιθαγένεια το 1967, λόγος για τον οποίον απώλεσε την αυστριακή ιθαγένεια.

Το Δικαστήριο εξέτασε τη νομοθετική αυτή ρύθμιση λαμβάνοντας, διαδοχικώς, υπόψη του τον κανονισμό 1408/71⁸ και τον κανονισμό 1612/68⁹, καθώς και το άρθρο 39, παράγραφος 2, ΕΚ.

Όσον αφορά τον κανονισμό 1408/71, το Δικαστήριο επισήμανε ότι αποκλείεται μια τέτοια παροχή, καθόσον εμπίπτει στο άρθρο 4, παράγραφος 4 του κανονισμού, κατά το οποίο αυτός δεν εφαρμόζεται «επί συστημάτων παροχών υπέρ θυμάτων του πολέμου ή των συνεπειών του». Το Δικαστήριο, πράγματι, επισήμανε ότι η εν λόγω παροχή χορηγείται στους πρώην αιχμαλώτους πολέμου, που δικαιολογούν παρατεταμένη κράτηση, ως απόδειξη εθνικής αναγνωρίσεως για τις δοκιμασίες που υπέστησαν και, επομένως, καταβάλλεται ως αντάλλαγμα για τις παρασχεθείσες στη χώρα τους υπηρεσίες.

Την ίδια συλλογιστική ακολούθησε το Δικαστήριο και αναφορικά με τον κανονισμό 1612/68: μια τέτοια παροχή αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής του, καθόσον δεν αποτελεί μέρος των πλεονεκτημάτων που παρέχονται στον ημεδαπό εργαζόμενο λόγω κυρίως της ιδιότητάς του ως εργαζομένου ή κατοικούντος στο εθνικό έδαφος και, ως εκ τούτου, η παροχή αυτή δεν πληροί τα ουσιώδη χαρακτηριστικά των «κοινωνικών πλεονεκτημάτων» του άρθρου 7, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού.

Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξε το Δικαστήριο και αναφορικά με το άρθρο 39, παράγραφος 2, ΕΚ, το οποίο αφορά την απασχόληση, την αμοιβή και τους λοιπούς όρους εργασίας, στους οποίους δεν είναι δυνατόν να εμπίπτουν παροχές αποζημιώσεως οι οποίες συνδέονται με υπηρεσίες παρασχεθείσες από τους πολίτες, εν καιρώ πολέμου, προς την ίδια τους τη χώρα και των οποίων ουσιώδης σκοπός είναι η χορήγηση στους εν λόγω πολίτες ενός πλεονεκτήματος λόγω των δοκιμασιών που υπέστησαν υπέρ της χώρας αυτής.

Η τέταρτη απόφαση, *Merida* (απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 2004, C-400/02, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), αφορούσε διαφορά εκκρεμούσα ενώπιον γερμανικού δικαστηρίου. Στη Γερμανία, η συλλογική σύμβαση η εφαρμοστέα στους πολιτικούς υπαλλήλους των αλλοδαπών στρατιωτικών δυνάμεων που εστάθμευαν εντός της εθνικής επικράτειας προβλέπει, μεταξύ άλλων, την εκ μέρους του γερμανικού Δημοσίου χορήγηση «προσωρινού επιδόματος» σε περίπτωση καταγγελίας της συμβάσεως εργασίας τους. Ο Merida, κάτοικος Γαλλίας, είχε εργασθεί στις γαλλικές στρατιωτικές δυνάμεις που εστάθμευαν στο Baden-Baden μέχρι το έτος 1999 και ελάμβανε από της ημερομηνίας αυτής το ανωτέρω επίδομα. Εντούτοις, ο τρόπος υπολογισμού του επιδόματος τον υποχρέωσε να στραφεί κατά του γερμανικού Δημοσίου.

⁸ Κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, L 28, σ. 1).

⁹ Κανονισμός (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 2).

Πράγματι, το επίδομα αυτό υπολογίζεται βάσει του μισθού, από τον οποίον, όμως, πλασματικώς, αφαιρείται ο γερμανικός φόρος μισθωτών υπηρεσιών, ακόμα και όταν, όπως στην περίπτωση του Merida, ο μισθός υπόκειται σε φόρο μισθωτών υπηρεσιών στη χώρα κατοικίας, εν προκειμένω στη Γαλλία, δυνάμει της συμβάσεως περί αποτροπής της διπλής φορολογήσεως η οποία ισχύει μεταξύ των δύο χωρών. Το γερμανικό Bundesarbeitsgericht ζήτησε από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν αυτός ο τρόπος υπολογισμού συμβιβάζεται με το άρθρο 39 ΕΚ.

Πέραν της προαναφερθείσας διατάξεως της Συνθήκης ΕΚ, το Δικαστήριο, προκειμένου να απαντήσει στο υποβληθέν ερώτημα, έλαβε υπόψη του και την απαγόρευση των διακρίσεων που επιβάλλει το άρθρο 7, παράγραφος 4, του κανονισμού 1612/68¹⁰. Αφού υπενθύμισε ότι, εκτός αν είναι αντικειμενικά δικαιολογημένη και ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, διάταξη της εθνικής νομοθεσίας θεωρείται ότι συνεπάγεται εμμέσως δυσμενείς διακρίσεις όταν μπορεί, από τη φύση της, να θίξει περισσότερο τους διακινουμένους εργαζομένους από ό,τι τους ημεδαπούς εργαζομένους και ενέχει, συνεπώς, τον κίνδυνο να θέσει σε δυσμενέστερη μοίρα ειδικά τους διακινουμένους εργαζομένους, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι, εν προκειμένω, η πλασματική αφαίρεση του γερμανικού φόρου επί των μισθών προς καθορισμό της βάσεως υπολογισμού του προσωρινού επιδόματος έχει δυσμενείς επιπτώσεις για τους παραμεθούσιους εργαζομένους, όπως ο Merida. Πράγματι, ενώ η εφαρμογή αυτού του τρόπου υπολογισμού διασφαλίζει στους κατοικούντες στη Γερμανία, κατά το πρώτο έτος μετά την καταγγελία της συμβάσεως εργασίας, εισόδημα ισοδύναμο προς εκείνο των εν ενεργεία συναδέλφων τους, τούτο δεν εξασφαλίζεται και για τους κατοικούντες στη Γαλλία, καθόσον το επίδομά τους φορολογείται, όπως και ο μισθός τους, στη Γαλλία.

Για να δικαιολογήσουν την εφαρμογή αυτού του τρόπου υπολογισμού στους παραμεθούσιους εργαζομένους, οι γερμανικές αρχές επικαλέσθηκαν λόγους διοικητικής απλουστεύσεως και περιορισμού των δημοσιονομικών συνεπειών. Το Δικαστήριο ρητώς απέρριψε αυτές τις αντιρρήσεις οι οποίες, εν πάση περιπτώσει, δεν μπορούν να δικαιολογήσουν την αθέτηση υποχρεώσεων που απορρέουν από τη Συνθήκη ΕΚ.

3.5. Η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών υπήρξε το αντικείμενο της υποθέσεως *Omega* (απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2004, C-36/02, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή). Η Omega, εταιρία του γερμανικού δικαίου, εκμεταλλευόταν στη Βόννη (Γερμανία) εγκατάσταση χρησιμοποιούμενη για τη διεξαγωγή «αθλημάτων με ακτίνες laser», εμπνευσμένη από την κινηματογραφική ταινία «Ο πόλεμος των άστρων» και χρησιμοποιούσα τη σύγχρονη τεχνική των ακτίνων laser. Η εγκατάσταση αυτή περιελάμβανε συσκευές σκοπεύσεως με ακτίνες laser, όμοιες με πολυβόλα, καθώς και αισθητήρες ακτίνων τοποθετημένους είτε σε διαδρόμους σκοπεύσεως είτε επί των ειδικών γιλέκων που έφεραν οι παίκτες. Διαπιστώνουσα ότι τα ψυχαγωγικά παίγνια με εικονικούς φόνους συνιστούσαν προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και αποτελούσαν, επομένως, κίνδυνο για τη δημόσια υγεία, η αρμόδια για τη δημόσια ασφάλεια αρχή, με απόφασή της, απαγόρευσε στην εταιρία την εκμετάλλευση συσκευών που έχουν ως αντικείμενο τη βολή κατά ανθρωπίνων στόχων. Μετά την απόρριψη της διοικητικής προσφυγής και των δικαστικών προσφυγών που ασκήθηκαν κατά της αποφάσεως αυτής της αρμόδιας για τη δημόσια τάξη αρχής, η Omega άσκησε αίρεση (Revision) ενώπιον του Bundesverwaltungsgericht.

¹⁰ Κανονισμός (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 2).

Προς στήριξη της αναιρέσεώς της προέβαλε, μεταξύ άλλων, την προσβολή της καθιερούμενης από το άρθρο 49 ΕΚ αρχής της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών που συνιστά η επίμαχη απόφαση, δεδομένου ότι η επίμαχη εγκατάσταση απαιτούσε τη χρησιμοποίηση της τεχνογνωσίας βρετανικής εταιρίας. Το Bundesverwaltungsgericht δέχεται, σχετικώς, ότι μολονότι η εμπορική εκμετάλλευση ενός «παιγνίου με εικονικούς φόνους» συνιστά πράγματι, όπως υπογράμμισαν τα προηγουμένως επιληφθέντα δικαστήρια, προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας αντιβαίνουσα προς τον γερμανικό Θεμελιώδη Νόμο, εντούτοις η απαγόρευσή τους συνιστά προσβολή της απορρέουσας από το άρθρο 49 ΕΚ ελευθερίας παροχής υπηρεσιών. Κατόπιν αυτού, αποφάσισε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, να θέσει στο Δικαστήριο ερώτημα σχετικό με το κατά πόσον συμβιβάζεται, ιδίως με το άρθρο 49 ΕΚ, η απαγόρευση οικονομικής δραστηριότητας προσβάλλουσας τις προστατευόμενες από το εθνικό σύνταγμα θεμελιώδεις αξίες.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε, σχετικώς, ότι η επίμαχη απόφαση, απαγορεύοντας την εκμετάλλευση της εγκαταστάσεως παιγνίων με βάση έναν τύπο παιγνίου σχεδιασμένο από βρετανική εταιρία και αποτελούμενο νομίμως αντικείμενο εμπορίας στο Ηνωμένο Βασίλειο, ιδίως μέσω του συστήματος αδειών εκμεταλλεύσεως, επηρεάζει την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, την οποία το άρθρο 49 ΕΚ διασφαλίζει τόσο στους παρέχοντες τις υπηρεσίες όσο και στους αποδέκτες αυτών που είναι εγκατεστημένοι σε άλλο κράτος μέλος. Εντούτοις, συνέχισε το Δικαστήριο, δεδομένου ότι ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί υποχρέωση τόσο της Κοινότητας όσο και των κρατών μελών της, η προστασία αυτών των δικαιωμάτων συνιστά θεμιτό συμφέρον ικανό να δικαιολογήσει παρέκκλιση από τις υποχρεώσεις που επιβάλλει το κοινοτικό δίκαιο, ακόμα και μέσω διασφαλιζόμενης από τη Συνθήκη θεμελιώδους ελευθερίας, όπως είναι η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών. Πάντως, μέτρα περιοριστικά της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών μπορούν να δικαιολογηθούν για λόγους δημοσίας τάξεως μόνο εφόσον είναι αναγκαία για την προστασία των συμφερόντων που διασφαλίζουν και εφόσον οι σκοποί αυτοί δεν μπορούν να επιτευχθούν με λιγότερο περιοριστικά μέτρα. Εντούτοις, υπογράμμισε το Δικαστήριο, η αναγκαιότητα και η αναλογικότητα τέτοιων μέτρων δεν αποκλείεται για τον λόγο και μόνο ότι κράτος μέλος επέλεξε σύστημα προστασίας διαφορετικό εκείνου που έχει επιλέξει άλλο κράτος μέλος. Επομένως, μπορεί η Γερμανία να απαγορεύει κάτι που το Ηνωμένο Βασίλειο επιτρέπει, εφόσον αποδεικνύεται η αναγκαιότητα και η αναλογικότητα του απαγορευτικού μέτρου, όπως συμβαίνει εν προκειμένω. Πράγματι, η απαγόρευση της εμπορικής εκμεταλλεύσεως ψυχαγωγικών παιγνίων που περιλαμβάνουν προσομοίωση πράξεων βίας κατά ανθρώπων, ιδίως την προσομοίωση φόνων, ανταποκρίνεται στο επίπεδο προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας που διασφαλίζει το εθνικό σύνταγμα στην επικράτεια της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Αφετέρου, απαγορεύοντας μόνο την εκδοχή του παιγνίου laser που έχει ως αντικείμενο την πραγματοποίηση βολών κατά ανθρωπίνων στόχων, η επίμαχη απόφαση δεν βαίνει πέραν εκείνου που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού. Επομένως, κατέληξε το Δικαστήριο, το μέτρο αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αδικαιολόγητη προσβολή της αρχής της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών.

3.6. Στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων άξια επισημάνσεως είναι η απόφαση *Manninen* (απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2004, C-319/02, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή) σχετική με τη φινλανδική κανονιστική ρύθμιση περί φορολογήσεως των μερισμάτων. Η κανονιστική αυτή ρύθμιση προβλέπει ότι ο μέτοχος μιας εγχώριας εταιρίας εισπράττει, πέραν του μερίσματος, ένα είδος πιστώσεως φόρου, ανάλογης προς τον φόρο εταιριών που έχει καταβάλει η επιχείρηση. Κατά τη φορολόγηση

του μερίσματος, εκπίπτει η εν λόγω πίστωση, ώστε ο μέτοχος να μην καταβάλλει στην πράξη άλλο φόρο επί του μερίσματος. Αντιθέτως, το δικαίωμα για πίστωση φόρου δεν υφίσταται στην περίπτωση που η εταιρία είναι εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος.

Ένα τέτοιο σύστημα, κατά το οποίο τα μερίσματα δεν φορολογούνται, τελικώς, μαζί με τα εισοδήματα του μετόχου, συνιστά, αναμφισβήτητα, όπως επισήμανε το Δικαστήριο, περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων, κατά την έννοια του άρθρου 56 ΕΚ, καθόσον ισχύει μόνο για τα μερίσματα που καταβάλλονται στις εγκατεστημένες στη Φινλανδία εταιρίες, μολοντί, όπως επίσης επισημαίνει το Δικαστήριο, η άμεση φορολογία παραμένει αρμοδιότητα των κρατών μελών. Πράγματι, ένα τέτοιο σύστημα συνεπάγεται δυσμενή διάκριση εις βάρος εκείνων οι οποίοι εισπράττουν μερίσματα από εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη εταιρίες, αποτρέποντάς τους από το να επενδύσουν σε τέτοιες εταιρίες και συνεπάγεται περιορισμούς εις βάρος αυτών των εταιριών, καθόσον παρακωλύει την εκ μέρους τους συγκέντρωση κεφαλαίων στη Φινλανδία. Ως προς το ζήτημα της ενδεχόμενης δικαιολογήσεως αυτού του περιορισμού, το Δικαστήριο απέρριψε το αντληθέν από το άρθρο 58, παράγραφος 1, στοιχείο α', ΕΚ επιχείρημα, κατά το οποίο η διάταξη αυτή επιτρέπει τη διαφορετική μεταχείριση των φορολογουμένων οι οποίοι δεν ευρίσκονται στην ίδια κατάσταση όσον αφορά τον τόπο επενδύσεως των κεφαλαίων τους. Η παρέκκλιση αυτή, επισήμανε το Δικαστήριο, πρέπει να τυγχάνει συσταλτικής ερμηνείας, πρέπει δε να ληφθεί υπόψη ότι και η ίδια αυτοπεριορίζεται με την παράγραφο 3 του εν λόγω άρθρου, το οποίο αναφέρεται στις αυθαίρετες δυσμενείς διακρίσεις και στους συγκεκριμένους περιορισμούς. Επομένως, για να μπορέσει μια διαφορετική μεταχείριση να θεωρηθεί ως εμπίπτουσα στις περιπτώσεις άνισης μεταχειρίσεως που επιτρέπονται δυνάμει της πρώτης παραγράφου, και όχι στις περιπτώσεις αυθαίρετης δυσμενούς διακρίσεως που απαγορεύεται από την τρίτη παράγραφο, πρέπει να αφορά καταστάσεις αντικειμενικώς συγκρίσιμες ή να δικαιολογείται για επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος, όπως είναι η ανάγκη διασφάλισης της συνοχής του φορολογικού συστήματος. Εξάλλου, πρέπει να είναι σύμφωνη προς την αρχή της αναλογικότητας.

Το Δικαστήριο απέκλεισε, καταρχάς, τη δυνατότητα να είναι παρόμοιες οι καταστάσεις. Πράγματι, έκρινε ότι, λαμβανομένου υπόψη του σκοπού της φινλανδικής φορολογικής ρυθμίσεως, δηλαδή της αποτροπής της διπλής φορολογήσεως –φόρος εταιριών και κατόπιν φόρος εισοδήματος– των κερδών που διανέμει η εταιρία υπέρ της οποίας πραγματοποιήθηκε η επένδυση, οι φορολογούμενοι μέτοχοι οι οποίοι υπόκεινται κυρίως σε φόρο στη Φινλανδία βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση, είτε εισπράττουν μερίσματα από εγχώρια εταιρία είτε από εταιρία εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος, καθόσον και στις δύο περιπτώσεις τα μερίσματα, πλην της πιστώσεως φόρου, δύνανται να αποτελέσουν αντικείμενο διπλής φορολογήσεως.

Προς στήριξη της επίμαχης νομοθετικής ρυθμίσεως, οι κυβερνήσεις που κατέθεσαν παρατηρήσεις –εν προκειμένω οι κυβερνήσεις της Φινλανδίας, αλλά, επίσης, και του Ηνωμένου Βασιλείου– προέβαλαν, επίσης, την αναγκαιότητα προασπίσεως της συνοχής του φορολογικού συστήματος. Πράγματι, αφότου το Δικαστήριο δέχθηκε, καταρχήν, με τις αποφάσεις του *Bachmann* (απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 1992, C-204/90, Συλλογή 1992, σ. I-249) και *Επιτροπή κατά Βελγίου* (απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 1992, C-300/90, Συλλογή 1992, σ. I-305) ότι ο λόγος αυτός θα μπορούσε να αποτελέσει δυνητική δικαιολόγηση περιορισμών στις θεμελιώδεις ελευθερίες που διασφαλίζει η Συνθήκη, ο ίδιος λόγος έχει προβληθεί πολλές φορές, χωρίς όμως, μέχρι σήμερα, επιτυχία. Η απόφαση *Manninen* παρέσχε στο Δικαστήριο μία νέα ευκαιρία να υπογραμμίσει

ότι για να μπορέσει να ευδοκιμήσει επιχείρημα στηριζόμενο σε αυτόν τον λόγο δικαιολογήσεως, πρέπει να αποδειχθεί η ύπαρξη αμέσου συνδέσμου μεταξύ του οικείου φορολογικού πλεονεκτήματος και της αντισταθμίσεως αυτού του πλεονεκτήματος με συγκεκριμένη φορολογική επιβάρυνση. Εξάλλου, ένα τέτοιο επιχείρημα πρέπει να εξετασθεί και σε σχέση με τον σκοπό που επιδιώκει η οικεία φορολογική ρύθμιση. Εν προκειμένω, όμως, σκοπός της κανονιστικής ρυθμίσεως είναι η πρόληψη της διπλής φορολογίας. Καίτοι υφίσταται, πράγματι, σύνδεσμος μεταξύ του φορολογικού πλεονεκτήματος (της πιστώσεως φόρου) και της αντισταθμιστικής φορολογικής επιβαρύνσεως (του εταιρικού φόρου που καταβάλλει εγκατεστημένη στη Φινλανδία εταιρία), η κανονιστική αυτή ρύθμιση δεν είναι αναγκαία για τη διασφάλιση της συνοχής του φορολογικού συστήματος. Η χορήγηση στον μέτοχο εταιρίας εγκατεστημένης σε άλλο κράτος μέλος πιστώσεως φόρου αντίστοιχης προς τον εταιρικό φόρο που η εν λόγω εταιρία καταβάλλει στο άλλο αυτό κράτος μέλος θα αποτελούσε, κατά το Δικαστήριο, λιγότερο περιοριστικό μέτρο χωρίς, όμως, να θίγεται η συνοχή του φορολογικού συστήματος.

Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, συνέχισε το Δικαστήριο, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, κατά τον υπολογισμό της πιστώσεως φόρου που πρέπει να χορηγείται σε μέτοχο ο οποίος εισέπραξε μερίσματα από εταιρία εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος, ο φόρος που πράγματι καταβάλλει αυτή στο εν λόγω κράτος μέλος. Τυχόν δυσκολίες για τον προσδιορισμό αυτού του φόρου δεν μπορούν να δικαιολογήσουν κώλυμα στην ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, όπως αυτό που προκύπτει από τη φινλανδική κανονιστική ρύθμιση.

3.7. Όσον αφορά τους **κανόνες ανταγωνισμού**, αξίζει να επισημανθούν τέσσερις συνεκδικασθείσες υποθέσεις.

Στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις *AOK-Bundesverband κ.λπ.* (απόφαση της 16ης Μαρτίου 2004, C-264/01, C-306/01, C-354/01 και C-355-01, Συλλογή 2004, σ. I-2493), το *Oberlandesgericht Düsseldorf* και το *Bundesgerichtshof* υπέβαλαν σειρά προδικαστικών ερωτημάτων σχετικών με την ερμηνεία των άρθρων 81, 82 και 86 της Συνθήκης ΕΚ, τα οποία ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφορών μεταξύ ενώσεων ταμείων υγείας και φαρμακευτικών εταιριών αναφορικά με τον καθορισμό ανωτάτων ορίων συμμετοχής των ταμείων υγείας στο κόστος των φαρμάκων και των φαρμακευτικών προϊόντων, όρια τα οποία επέβαλε ο Γερμανός νομοθέτης προς αντιμετώπιση των ελλειμμάτων του εκ του νόμου προβλεπόμενου συστήματος ασφαλίσεως υγείας.

Το *Oberlandesgericht Düsseldorf* και το *Bundesgerichtshof* ερώτησαν, ουσιαστικώς, το Δικαστήριο αν οι κανόνες περί ανταγωνισμού της Συνθήκης ΕΚ αποκλείουν τον καθορισμό εκ μέρους ενώσεων ταμείων υγείας, όπως οι ομοσπονδίες των ταμείων υγείας, ανώτατων χρηματικών ποσών για τη συμμετοχή των ταμείων υγείας στο κόστος των φαρμάκων. Το *Bundesgerichtshof* ερώτησε, επίσης, αν, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ως άνω ερώτημα, μπορεί να προβληθεί κατά των ενώσεων αυτών δικαίωμα, αφενός, για άρση της βλαπτικής συμπεριφοράς και, αφετέρου, για αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε λόγω του καθορισμού των ποσών αυτών.

Το Δικαστήριο ακολούθησε τη νομολογία του τη γνωστή ως «*Poucet et Pistre*», κατά την οποία στην έννοια της επιχειρήσεως, όπως αυτή χρησιμοποιείται στο κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού, δεν εμπίπτουν οι οργανισμοί οι επιφορτισμένοι με τη διαχείριση των εκ του νόμου προβλεπόμενων συστημάτων ασφαλίσεως υγείας και συνταξιοδοτήσεως,

οι οποίοι αποβλέπουν στην εξυπηρέτηση σκοπών αποκλειστικώς κοινωνικού χαρακτήρα και δεν ασκούν οικονομική δραστηριότητα. Το Δικαστήριο έκρινε ότι τέτοιου είδους οργανισμοί είναι τα ταμεία υγείας, καίτοι ο νομοθέτης τους χορήγησε ένα ορισμένο περιθώριο ελευθερίας κατά τον καθορισμό των συντελεστών εισφοράς, προς διασφάλιση της χρηστής διαχειρίσεώς τους, δεδομένου ότι υποχρεούνται εκ του νόμου να παρέχουν στους ασφαλισμένους τους υποχρεωτικές παροχές, κατά κανόνα όμοιες, οι οποίες δεν εξαρτώνται από το ύψος των εισφορών. Κατά συνέπεια, αποφάνθηκε ότι, στη συγκεκριμένη υπόθεση, «κατά τον καθορισμό των ανώτατων χρηματικών ποσών, οι ομοσπονδίες των ταμείων προβαίνουν απλώς σε μία διαχειριστική πράξη στο πλαίσιο του γερμανικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, σύμφωνα με την υποχρέωση που υπέχουν από τον νόμο, και δεν ενεργούν ως επιχειρήσεις ασκούμενες οικονομική δραστηριότητα». Επομένως, τα άρθρα 81 και 82 δεν έχουν εφαρμογή επί τέτοιου είδους μέτρων.

Στην προδικαστική υπόθεση *IMS Health* (απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, C-418/01, Συλλογή 2004, σ. I-5039), το Landgericht Frankfurt am Main υπέβαλε ερώτημα σχετικό με την ερμηνεία του άρθρου 82 ΕΚ στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ δύο εταιριών ειδικευομένων στις έρευνες αγοράς φαρμακευτικών προϊόντων και προϊόντων προστασίας της υγείας, αναφορικά με την αξίωση της μιας να χρησιμοποιήσει ένα δίκτυο «μωσαϊκού» που ανέπτυξε η δεύτερη, για την παροχή δεδομένων επί των περιφερειακών πωλήσεων φαρμακευτικών προϊόντων στη Γερμανία.

Κρίνοντας ότι μια επιχείρηση δεν μπορεί να ασκήσει το δικαίωμά της περί απαγορεύσεως κάθε παράνομης χρήσεως του έργου της αν ενεργεί καταχρηστικώς, κατά την έννοια του άρθρου 82 ΕΚ, αρνούμενη να χορηγήσει υπό εύλογους όρους σχετική σε μια άλλη επιχείρηση, το Landgericht Frankfurt αποφάσισε να υποβάλει στο Δικαστήριο τρία προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία της εν λόγω διατάξεως της Συνθήκης.

Το Δικαστήριο, αφενός, έκρινε ότι «στο πλαίσιο της εξετάσεως του ενδεχομένως καταχρηστικού χαρακτήρα της αρνήσεως εκ μέρους κατέχουσας δεσπόζουσα θέση επιχειρήσεως να χορηγήσει άδεια εκμεταλλεύσεως δομής μωσαϊκού επί της οποίας έχει δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, ο βαθμός συμμετοχής των χρηστών στην ανάπτυξη της εν λόγω δομής και οι δαπάνες, ιδίως από απόψεως κόστους, στις οποίες πρέπει να υποβληθούν οι δυνητικοί χρήστες για να μπορέσουν να προμηθευθούν μελέτες επί των περιφερειακών πωλήσεων φαρμακευτικών προϊόντων βασιζόμενες σε εναλλακτική δομή μωσαϊκού αποτελούν στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη προκειμένου να κριθεί αν η προστατευόμενη δομή είναι αναγκαία για τη διάθεση στο εμπόριο των μελετών αυτών». Ακολουθώντας τη νομολογία του, τη γνωστή ως «Magill», το Δικαστήριο, αφετέρου, έκρινε ότι «η άρνηση εκ μέρους κατέχουσας δεσπόζουσα θέση επιχειρήσεως, κατόχου δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας επί δομής μωσαϊκού αναγκαίας για την παρουσίαση δεδομένων επί των περιφερειακών πωλήσεων φαρμακευτικών προϊόντων εντός κράτους μέλους, να χορηγήσει άδεια για την εκμετάλλευση της δομής αυτής σε άλλη επιχείρηση που επιθυμεί επίσης να διαθέτει δεδομένα αυτού του είδους εντός του ίδιου κράτους μέλους συνιστά κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως, κατά την έννοια του άρθρου 82 ΕΚ, όταν συντρέχουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις:— η επιχείρηση που ζήτησε την άδεια προτίθεται να διαθέσει στην αγορά των επίμαχων δεδομένων νέα προϊόντα ή νέες υπηρεσίες πέραν αυτών του κατόχου του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, για τα οποία ή για τις οποίες υπάρχει εν δυνάμει ζήτηση εκ μέρους των καταναλωτών· — η άρνηση δεν δικαιολογείται από αντικειμενικές εκτιμήσεις· — η άρνηση μπορεί να εξασφαλίσει στον κάτοχο του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας αποκλειστικότητα

στην αγορά παροχής δεδομένων επί των πωλήσεων φαρμακευτικών προϊόντων εντός του οικείου κράτους μέλους, αποκλείοντας κάθε μορφή ανταγωνισμού εντός της αγοράς αυτής».

Οι τέσσερις άλλες υποθέσεις που αξίζει να επισημανθούν όσον αφορά τους κανόνες ανταγωνισμού, αφορούν τις κρατικές ενισχύσεις.

Στην υπόθεση Ιταλία κατά Επιτροπής (απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, C-372/97, Συλλογή 2004, σ. I-3679), το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί της προσφυγής της Ιταλικής Δημοκρατίας για μερική ακύρωση της αποφάσεως 98/182/ΕΚ της Επιτροπής, της 30ής Ιουλίου 1997, κατά την οποία εκρίνοντο ως εν μέρει ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν μεταξύ των ετών 1981 και 1995 από την περιφέρεια Friuli-Venezia Giulia (Ιταλία) στις επιχειρήσεις οδικής μεταφοράς εμπορευμάτων αυτής της περιφέρειας και διατασσόταν η μερική τους επιστροφή. Πράγματι, η περιφέρεια Friuli-Venezia Giulia θέσπισε δύο νόμους ουσιαστικά ταυτόσημους, εκ των οποίων ο ένας αντικαθιστούσε τον άλλο, για την προώθηση και την ανάπτυξη των μεταφορών που ενδιαφέρουν την περιφέρεια, καθώς και της οδικής μεταφοράς εμπορευμάτων για λογαριασμό τρίτων. Οι νόμοι αυτοί προέβλεπαν τρία μέτρα υπέρ των επιχειρήσεων αυτού του τομέα που είναι εγκατεστημένες στην ανωτέρω περιφέρεια: τα μέτρα αυτά συνίσταντο, αντιστοίχως, σε επιδότηση του επιτοκίου των δανείων που συνάπτονται για την πραγματοποίηση έργων υποδομής και την αγορά των αναγκαίων εγκαταστάσεων, αφενός, στην επιδότηση του κόστους των πράξεων χρηματοδοτικής μισθώσεως αυτοκινήτων, ρυμουλκούμενων και ημιρυμουλκούμενων καθώς και των εγκαταστάσεων για τα εμπορεύματα, αλλά και για τη συντήρηση και την επισκευή των αυτοκινήτων, αφετέρου και, τέλος, υπέρ των κοινοπραξιών και των λοιπών συνεταιριστικών μορφωμάτων χρηματοδότηση έως και 50 % των επενδύσεων που προορίζονταν για την κατασκευή ή την αγορά εγκαταστάσεων και εξοπλισμού.

Η απόφαση της Επιτροπής διακρίνει, στο πλαίσιο εκτιμήσεως του επίμαχου συστήματος ενισχύσεων με κριτήριο το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ, μεταξύ των ενισχύσεων που χορηγούνται σε επιχειρήσεις διεθνών μεταφορών, αφενός, και εκείνων που χορηγούνται σε επιχειρήσεις που πραγματοποιούν αποκλειστικώς τοπικές, περιφερειακές και εθνικές οδικές μεταφορές εμπορευμάτων, αφετέρου, όσον δε αφορά τις δεύτερες ανάλογα με το αν είχαν χορηγηθεί πριν ή από 1ης Ιουλίου 1990, ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού 4059/89 με τον οποίο άνοιξε η δεύτερη αυτή αγορά στον κοινοτικό ανταγωνισμό. Επειδή, όμως, η προσβαλλόμενη απόφαση είχε εν τω μεταξύ ακυρωθεί από το Πρωτοδικείο, κατόπιν προσφυγών ορισμένων από τις δικαιούχες επιχειρήσεις (απόφαση της 15ης Ιουνίου 2000, T-298/97, T-312/97, T-313/97, T-315/97, T-600/97 έως T-607/97, T-1/98, T-3/98 έως T-6/98 και T-23/98, *Alzetta κ.λπ. κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2000, σ. II-2319), και, επομένως, η προσφυγή ακυρώσεως στην παρούσα υπόθεση κατέστη άνευ αντικειμένου, δεδομένου ότι η Επιτροπή αποδέχθηκε την ερμηνεία του Πρωτοδικείου ως προς τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν από 1ης Ιουλίου 1990 προς τις επιχειρήσεις που πραγματοποιούν αποκλειστικώς τοπικές, περιφερειακές ή εθνικές μεταφορές, το Δικαστήριο εξέτασε, τελικώς, την εν λόγω απόφαση μόνο κατά το μέτρο που έκρινε παράνομες τις επίμαχες ενισχύσεις που είχαν χορηγηθεί σε επιχειρήσεις αναπτύσσουσες δραστηριότητα διεθνών μεταφορών.

Η Ιταλική Δημοκρατία προέβαλε σειρά λόγων και επιχειρημάτων επιχειρούσα να περιορίσει τη σημασία των χορηγηθεισών ενισχύσεων, επικαλούμενη είτε το περιορισμένο

ποσό τους είτε τον καθαρώς περιφερειακό χαρακτήρα της δραστηριότητας των περισσότερων δικαιούχων, εκ του οποίου συνήγαγε τις περιθωριακές επιπτώσεις επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου και του ανταγωνισμού, επιχειρούσα να αποδείξει ότι δεν εμπίπτουν στην απαγόρευση του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ. Το Δικαστήριο, όμως, απέρριψε όλα αυτά τα επιχειρήματα, επιβεβαιώνοντας ορισμένες αρχές που είχε ήδη διατυπώσει στη νομολογία του. Ενώ η Ιταλική Δημοκρατία προέβαλε το επιχείρημα ότι η Επιτροπή δεν είχε επαρκώς αποδείξει την ύπαρξη ενεστώσας και συγκεκριμένης απειλής στρεβλώσεως του ανταγωνισμού, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι εφόσον μία ενίσχυση χορηγήθηκε από κράτος μέλος χωρίς το αντίστοιχο σχέδιο να κοινοποιηθεί προηγουμένως στην Επιτροπή, η απόφαση η διαπιστώνουσα το ασυμβίβαστο αυτής της ενισχύσεως με την κοινή αγορά δεν χρειάζεται να αιτιολογηθεί διά της αποδείξεως των πραγματικών επιπτώσεων αυτής της ενισχύσεως επί του ανταγωνισμού ή του μεταξύ κρατών μελών εμπορίου. Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε, επίσης, ότι το σχετικά μικρό ποσό της ενισχύσεως ή το σχετικά μικρό μέγεθος της δικαιούχου επιχειρήσεως δεν αποκλείουν, εκ των προτέρων, το ενδεχόμενο επηρεασμού του μεταξύ κρατών μελών εμπορίου. Στο πλαίσιο της ίδιας συλλογιστικής, το Δικαστήριο υπενθύμισε, εξάλλου, ότι η προϋπόθεση εφαρμογής του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, κατά την οποία η ενίσχυση πρέπει να μπορεί να επηρεάσει το μεταξύ κρατών μελών εμπόριο, δεν εξαρτάται από την τοπική ή περιφερειακή φύση των παρεχομένων υπηρεσιών μεταφοράς ή από τη σημασία του οικείου τομέα δραστηριότητας. Επίσης, το Δικαστήριο υπογράμμισε για μία ακόμη φορά ότι το γεγονός ότι κράτος μέλος επιδιώκει, με λήψη μονομερών μέτρων, να εξομοιώσει τους όρους ανταγωνισμού που ισχύουν σε δεδομένο τομέα οικονομικής δραστηριότητας με εκείνους που ισχύουν σε άλλα κράτη μέλη δεν αφαιρεί από τα συγκεκριμένα μέτρα τον χαρακτήρα της κρατικής ενισχύσεως. Βεβαίως, αν σε ορισμένες περιπτώσεις, από τις συνθήκες χορηγήσεως μιας κρατικής ενισχύσεως προκύπτει ότι αυτή δύναται να επηρεάσει το μεταξύ κρατών μελών εμπόριο και να νοθεύσει ή να απειλήσει να νοθεύσει τον ανταγωνισμό, απόκειται, τουλάχιστον, στην Επιτροπή να επικαλεσθεί τα στοιχεία αυτά στο αιτιολογικό της αποφάσεώς της. Το Δικαστήριο υπενθύμισε, επίσης, ότι κατά την εξέταση των συνεπειών μιας ενισχύσεως επί του ανταγωνισμού και του ενδοκοινοτικού εμπορίου, απόκειται στην Επιτροπή να σταθμίζει τις ευνοϊκές συνέπειες της ενισχύσεως με τις αρνητικές της συνέπειες επί των όρων εμπορίας και επί της διασφάλισης ανόθευτου ανταγωνισμού, ο δε δικαστικός έλεγχος αυτής της εξουσίας εκτιμήσεως περιορίζεται στην εξέταση της τηρήσεως των διαδικαστικών κανόνων και της αιτιολογήσεως, καθώς και στον έλεγχο της ακρίβειας των πραγματικών περιστατικών και στην έλλειψη πλάνης περί το δίκαιο, προδήλου πλάνης εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών ή καταχρήσεως εξουσίας. Η Ιταλική Δημοκρατία προέβαλε, επίσης, το επιχείρημα των ελαχίστων επιπτώσεων των επιμέσων ενισχύσεων επί της καταστάσεως των δικαιούχων επιχειρήσεων, προκειμένου να υποστηρίξει ότι η αναζήτηση αυτών των ενισχύσεων θα συνιστούσε προσβολή της αρχής της αναλογικότητας. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε, για μία ακόμη φορά, ότι η αναζήτηση κρατικής ενισχύσεως παρανόμως χορηγηθείσας δεν μπορεί, καταρχήν, να θεωρείται ως δυσανάλογο μέτρο σε σχέση με τους σκοπούς των διατάξεων της Συνθήκης περί κρατικών ενισχύσεων, ούτε ως κατάχρηση εκ μέρους της Επιτροπής της διακριτικής της εξουσίας, δεδομένου ότι ένα τέτοιο μέτρο αποκαθιστά, απλώς, την προγενέστερη κατάσταση. Απαντώντας σε ένα τελευταίο επιχείρημα της Ιταλικής Κυβερνήσεως, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε, τέλος, ότι καίτοι ο δικαιούχος μιας παρανόμως χορηγηθείσας ενισχύσεως μπορεί να επικαλεσθεί εξαιρετικές περιστάσεις λόγω των οποίων θεμιτώς σχημάτισε την πεποίθηση ότι η συγκεκριμένη ενίσχυση είναι νόμιμη, αντιτασσόμενος στην επιστροφή της εν λόγω ενισχύσεως, εντούτοις, κράτος μέλος οι αρχές του οποίου χορήγησαν ενίσχυση κατά

παράβαση των κανόνων διαδικασίας που προβλέπει το άρθρο 88 ΕΚ, δεν μπορεί να επικαλεσθεί μια τέτοια δικαιολογημένη εμπιστοσύνη προκειμένου να απαλλαγούν της υποχρεώσεώς τους να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την εκτέλεση της αποφάσεως της Επιτροπής που τους διατάσσει να προβούν σε ανάκτηση της ενισχύσεως. Το Δικαστήριο απέρριψε, κατά συνέπεια, το μέρος της προσφυγής της Ιταλικής Δημοκρατίας που εξακολούθησε να έχει ένα αντικείμενο.

Μία δεύτερη υπόθεση *Ιταλία κατά Επιτροπής* (απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, C-298/00 P, Συλλογή 2004, σ. I-4087) αφορούσε, επίσης, τη διαφορά αναφορικά με τις κρατικές ενισχύσεις που χορήγησε η περιφέρεια Friuli-Venezia Giulia σε επιχειρήσεις οδικής μεταφοράς εμπορευμάτων κατά την περίοδο 1981-1985. Αφορούσε, ειδικότερα, αναίρεση ασκηθείσα από την Ιταλική Δημοκρατία, η οποία, αφού παρενέβη πρωτοδίκως υπέρ των προσφευγουσών, στη συνέχεια προσέβαλε την προαναφερθείσα απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Ιουνίου 2000, *Alzetta κ.λπ. κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο απέρριψε μερικώς την προσφυγή που είχαν ασκήσει ορισμένες από τις δικαιούχες υπηρεσίες ζητώντας μερική ακύρωση της αποφάσεως 98/182/ΕΚ της Επιτροπής, της 30ής Ιουλίου 1997. Η Επιτροπή, εξάλλου άσκησε αντανάιρεση προβάλλουσα το απαράδεκτο της προσφυγής των εν λόγω επιχειρήσεων ενώπιον του Πρωτοδικείου υποστηρίζουσα ότι, καίτοι η απόφαση προέβλεπε υποχρέωση αναζητήσεως των ενισχύσεων, εντούτοις η απευθυνόμενη στην Ιταλική Δημοκρατία απόφαση που αφορούσε προβλεπόμενο εκ του νόμου σύστημα κρατικών ενισχύσεων δεν αφορούσε άμεσα τις δικαιούχες επιχειρήσεις και ότι, κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο όφειλε να εξετάσει αυτοδικαίως το ζήτημα του παραδεκτού.

Το Δικαστήριο απέρριψε, καταρχάς, την ασκηθείσα από την Επιτροπή αντανάιρεση, κρίνοντας ότι επιχείρηση την οποία, όπως τις πρωτοδίκως προσφεύγουσες, δεν αφορά η επίμαχη απόφαση μόνο ως επιχείρηση του οικείου τομέα, δυνάμει δυνητικώς να λάβει ενίσχυση, αλλά και υπό την ιδιότητα του πράγματι δικαιούχου ατομικής ενισχύσεως χορηγηθείσας δυνάμει αυτού του συστήματος, της οποίας την ανάκτηση διέταξε η Επιτροπή, βρίσκεται σε κατάσταση διαφορετική από εκείνη αιτούντων για τους οποίους μία απόφαση της Επιτροπής αποτελεί μέτρο γενικής ισχύος.

Επί της ουσίας, το Δικαστήριο εξέτασε ουσιαστικώς το ζήτημα κατά πόσον οι επίμαχες ενισχύσεις μπορούσαν να επηρεάσουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο και τον ανταγωνισμό. Εξέτασε, επίσης, το ζήτημα αν οι αρχές της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αναλογικότητας αποκλείουν την αναζήτηση αυτών των ενισχύσεων.

Όσον αφορά το πρώτο ζήτημα, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι «στο πλαίσιο της εκ μέρους της Επιτροπής εκτιμήσεως των νέων ενισχύσεων, οι οποίες πρέπει να κοινοποιούνται δυνάμει [...] του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ πριν από την εφαρμογή τους, υποχρεούται να αποδείξει αν οι εν λόγω ενισχύσεις δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών και όχι αν έχουν πραγματικές επιπτώσεις σ' αυτό και στον ανταγωνισμό», υπογραμμίζοντας ότι, «αν η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να αποδείξει, με την απόφασή της, τις πραγματικές επιπτώσεις των ήδη χορηγηθεισών ενισχύσεων, αυτό θα είχε ως συνέπεια να ευνοούνται τα κράτη μέλη που χορηγούν ενισχύσεις κατά παραβίαση της υποχρεώσεως κοινοποιήσεως που προβλέπει το άρθρο [88], παράγραφος 3, [ΕΚ] σε βάρος των κρατών μελών που κοινοποιούν τις ενισχύσεις κατά το στάδιο του σχεδιασμού τους». Το Δικαστήριο αποφάνθηκε, για μία ακόμη φορά, ότι «το σχετικά χαμηλό ύψος μιας ενισχύσεως ή το σχετικά μικρό μέγεθος της επιχειρήσεως που λαμβάνει την ενίσχυση

δεν αποκλείουν *a priori* τη δυνατότητα επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών», καθώς και ότι «ενισχύσεις σχετικά μικρής σημασίας είναι ικανές να επηρεάσουν τον ανταγωνισμό και το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών στην περίπτωση που στον τομέα όπου δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις που τις λαμβάνουν επικρατεί έντονος ανταγωνισμός». Τέλος, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε την άποψή του κατά την οποία «το γεγονός ότι ένα κράτος μέλος επιδιώκει να επιτύχει την προσέγγιση, μέσω μονομερών μέτρων, των όρων ανταγωνισμού που ισχύουν σε ορισμένο οικονομικό τομέα με αυτούς που επικρατούν σε άλλα κράτη μέλη δεν μπορεί να στερήσει από τα μέτρα αυτά τον χαρακτήρα ενισχύσεως».

Επί του δευτέρου σκέλους της αναιρέσεως, το Δικαστήριο, αφενός, υπενθύμισε ότι εφόσον η κατάργηση παρανόμου ενισχύσεως μέσω ανακτήσεως αποτελεί τη λογική συνέπεια της διαπιστώσεως του παράνομου χαρακτήρα της «η αναζήτηση μιας κρατικής ενισχύσεως, παρανόμως χορηγηθείσας, με σκοπό την αποκατάσταση της προτέρας καταστάσεως, δεν μπορεί, καταρχήν, να θεωρηθεί ως μέτρο δυσανάλογο προς τους στόχους των διατάξεων της Συνθήκης στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων». Αφετέρου, το Δικαστήριο αρνήθηκε να εφαρμόσει εν προκειμένω την λύση που είχε δώσει με την απόφασή του *RSV κατά Επιτροπής* (απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 1987, 223/85, Συλλογή 1987, σ. 4617, σκέψη 17) σύμφωνα με την οποία «η καθυστέρηση της Επιτροπής να διαπιστώσει το παράνομο ενισχύσεως και να αποφασίσει ότι η ενίσχυση πρέπει να καταργηθεί και να ανακτηθεί από κράτος μέλος μπορεί, υπό ορισμένες συνθήκες, να δημιουργήσει στους αποδέκτες της εν λόγω ενισχύσεως δικαιολογημένη εμπιστοσύνη βάσει της οποίας η Επιτροπή δεν θα έπρεπε να υποχρεώσει το οικείο κράτος μέλος να διατάξει την επιστροφή της ενισχύσεως αυτής». Πράγματι, το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που δικαιολογούσαν μια τέτοια λύση σε εκείνη την υπόθεση. Όπως και με την ασκηθείσα από την Επιτροπή αντανάιρεση, το Δικαστήριο απέρριψε, επίσης, την ανáιρεση της Ιταλικής Δημοκρατίας.

Στην υπόθεση *Γερμανία κατά Επιτροπής* (απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, C-277/00, Συλλογή 2004, σ. I-3925), το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί της προσφυγής με την οποία η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ζητούσε ακύρωση της αποφάσεως 2000/567/EK της Επιτροπής, της 11ης Απριλίου 2000, σχετικά με την κρατική ενίσχυση της Γερμανίας υπέρ μιας επιχειρήσεως της πρώην Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας, κατέχουσας τότε κυρίαρχη θέση στην αγορά της κατασκευής κυκλωμάτων κατόπιν ειδικής παραγγελίας και η οποία, μετά από σειρά αναδιρθρώσεων μετονομάσθηκε σε System Microelectronic Innovation GmbH (SMI), με την πλειοψηφία των μετοχών της να την κατέχει το ομόσπονδο κράτος του Βραδεμβούργου κατά ποσοστό 51 % ενώ το υπόλοιπο των μετοχών της περιήλθε στην αμερικανική επιχείρηση Synergy Semiconductor Corporation (Synergy). Στην SMI είχε ήδη χορηγηθεί οικονομική ενίσχυση τόσο από το ομόσπονδο κράτος του Βραδεμβούργου όσο και από τον *Treuhandanstalt*, οργανισμό δημοσίου δικαίου επιφορτισμένο με την αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων της πρώην Γερμανικής Λαϊκής Δημοκρατίας, καθώς και του οργανισμού που διαδέχθηκε τον ανωτέρω, είτε υπό τη μορφή επιδοτήσεων για επενδύσεις είτε για δραστηριότητες μετατάξεως είτε υπό την μορφή δανείων. Κατόπιν δυσχερειών που αντιμετώπισε στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της, η SMI ζήτησε, εντούτοις, τη δικαστική της εκκαθάριση, πράγμα που είχε ως αποτέλεσμα την αλλαγή της επωνυμίας της σε SMI iG, εταιρία υπό εκκαθάριση, και τον διορισμό συνδίκου πτωχεύσεως, ο οποίος, προκειμένου να επιτύχει τη συνέχιση της δραστηριότητας της SMI και να διατηρήσει 105 θέσεις εργασίας, συνέστησε την εταιρία SiMI, ενώ οι δραστηριότητες στους τομείς της παροχής συμβουλών,

της έρευνας της αγοράς, της αναπτύξεως και του σχεδιασμού μικροηλεκτρονικών προϊόντων και της παροχής υπηρεσιών ανατέθηκαν στην κατά 100 % θυγατρική της MD & D. Κατόπιν αυτού το ομόσπονδο κράτος του Βραδεμβούργου και ο διάδοχος της Treuhandanstalt οργανισμός χορήγησαν οικονομική ενίσχυση προς υποστήριξη της νέας διαρθρώσεως, μέχρι να πωληθούν οι SiMI και MD & D και να εξαγοράσει τελικώς η MD & D το μερίδιο της SiMI.

Με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή, κρίνοντας ότι οι χορηγηθείσες επιδοτήσεις και δάνεια τόσο στην SMI όσο και στη νέα της διάρθρωση ήταν ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, διέταξε την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας να λάβει όλα τα απαιτούμενα μέτρα προς ανάκτηση της επίμαχης ενισχύσεως από τους δικαιούχους, δηλαδή, κατά την άποψη της Επιτροπής, από τις εταιρίες SMI, SiMI και MD & D, καθώς και από κάθε άλλη επιχείρηση προς την οποία μεταβιβάσθηκαν ή θα μεταβιβασθούν στοιχεία του ενεργητικού τους με σκοπό την παράκαμψη των συνεπειών της αποφάσεώς της.

Ενώ η Γερμανική Κυβέρνηση υποστήριξε ότι οι χορηγηθείσες στην SMI από την Treuhandanstalt επιδοτήσεις, καθώς και οι χορηγηθείσες από τον διάδοχο οργανισμό επιδοτήσεις, καλύπτονται από τις προβλέπουσες παρέκκλιση διατάξεις τις διέπουσες τις δραστηριότητες του Treuhandanstalt, προς διευκόλυνση της αναδιαρθρώσεως των επιχειρήσεων της πρώην Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας και προς διασφάλιση της μεταβάσεώς τους από το καθεστώς της σχεδιασμένης οικονομίας στην οικονομία της αγοράς, δεδομένου ότι χορηγήθηκαν στο πλαίσιο της κατά τη Γερμανική Κυβέρνηση ιδιωτικοποιήσεως της SMI, το Δικαστήριο έκρινε ότι «η έννοια της “ιδιωτικοποίησης” στα συστήματα ενισχύσεων της Treuhandanstalt πρέπει να ερμηνεύονται στενά», καθώς και ότι, «καίτοι δεν αποκλείεται να θεωρηθεί ως “ιδιωτικοποίηση” υπό την έννοια των συστημάτων ενισχύσεων της Treuhandanstalt η απόκτηση μειοψηφικής συμμετοχής στο κεφάλαιο δημόσιας επιχείρησης, σε συνδυασμό με την εκχώρηση του πραγματικού ελέγχου της επιχείρησης αυτής», αυτό δεν συμβαίνει εν προκειμένω, δεδομένου ότι η Treuhandanstalt διατήρησε, από πολλές απόψεις, τον έλεγχο της SMI, μετά την είσοδο της Synergy στο μετοχικό της κεφάλαιο. Στην ίδια λύση κατέληξε το Δικαστήριο, για τους ίδιους λόγους, αναφορικά με τα δάνεια που χορήγησε στην SMI το ομόσπονδο κράτος του Βραδεμβούργου.

Εξάλλου, η Γερμανική Κυβέρνηση είχε υποστηρίξει, επικουρικώς, ότι έχει εφαρμογή η παρέκκλιση που προβλέπει το άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχείο γ', ΕΚ, κατά το οποίο συμβιβάζονται με την κοινή αγορά οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στις οικονομίες ορισμένων περιφερειών της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας οι οποίες επηρεάσθηκαν από τη διαίρεση της Γερμανίας, εφόσον αυτές είναι αναγκαίες για την αντιστάθμιση των δυσμενών οικονομικών συνεπειών της διαιρέσεως αυτής. Το Δικαστήριο απέρριψε, επίσης, τον λόγο αυτό, με το σκεπτικό ότι η Γερμανική Κυβέρνηση δεν προσκόμισε κανένα στοιχείο από το οποίο να προκύπτει ότι οι επίμαχες ενισχύσεις ήταν αναγκαίες για την αντιστάθμιση δυσμενούς οικονομικής συνέπειας προκληθείσας από τη διαίρεση της Γερμανίας. Πράγματι, το Δικαστήριο υπενθύμισε σχετικώς ότι «εφόσον το άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχείο γ', ΕΚ, μετά την επανένωση της Γερμανίας, εφαρμόζεται στα νέα ομόσπονδα κράτη, η εφαρμογή αυτή πρέπει να πραγματοποιείται με τους ίδιους όρους που ίσχυαν και στα παλαιά ομόσπονδα κράτη πριν από την επανένωση αυτή». Συναφώς, η έκφραση «διαίρεση της Γερμανίας» αναφέρεται ιστορικά στη χάραξη της διαχωριστικής γραμμής μεταξύ των δύο ζωνών το 1948 και επομένως

«τα οικονομικά μειονεκτήματα που προκαλούνται από τη διαίρεση αυτή» δεν μπορούν να αφορούν παρά τα οικονομικά μειονεκτήματα που προκλήθηκαν από την απομόνωση που συνεπήχθη το φυσικό αυτό σύνορο, όπως είναι η αποκοπή των οδών επικοινωνίας ή η απώλεια των φυσικών αγορών διαθέσεως λόγω διακοπής των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των δύο τμημάτων του γερμανικού εδάφους. Αντιθέτως, η άποψη ότι το άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχείο γ', ΕΚ καθιστά δυνατή την πλήρη αντιστάθμιση της αδιαμφισβήτητης οικονομικής καθυστέρησης των νέων ομόσπονδων κρατών παραγνωρίζει τόσο τον εξαιρετικό χαρακτήρα αυτής της διατάξεως όσο και την αλληλουχία στην οποία εντάσσεται και τους σκοπούς τους οποίους υπηρετεί. Πράγματι, τα οικονομικά μειονεκτήματα που πλήττουν συνολικά τα νέα ομόσπονδα κράτη δεν προκλήθηκαν ευθέως από τη γεωγραφική διαίρεση της Γερμανίας, κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 2, στοιχείο γ', ΕΚ οι δε «διαφορές στην ανάπτυξη μεταξύ παλαιών και νέων ομόσπονδων κρατών ανάγονται σε άλλους λόγους και όχι στη γεωγραφική τομή που προκλήθηκε από τη διαίρεση της Γερμανίας και, ιδίως, στα διαφορετικά πολιτικοοικονομικά καθεστώτα που εγκαθιδρύθηκαν στο καθένα από τα δύο τμήματα της Γερμανίας».

Τέλος, η Γερμανική Κυβέρνηση αμφισβήτησε τη νομιμότητα της διαταγής ανακήρυξης που περιείχετο στην προσβαλλόμενη απόφαση, ιδίως λόγω της παράνομης διευρύνσεως της έννοιας του δικαιούχου ενισχύσεως. Ως προς το τελευταίο αυτό σημείο η προσβαλλόμενη απόφαση ακυρώθηκε από το Δικαστήριο. Το Δικαστήριο, αφενός, έκρινε ότι διατάσσοντας την MD & D, ως κάτοχο του μετοχικού κεφαλαίου της SiMI, να επιστρέψει τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν σ' αυτήν, η Επιτροπή παραβίασε τις αρχές που διέπουν την ανάκτηση κρατικών ενισχύσεων. Υπενθύμισε σχετικώς ότι «όταν επιχείρηση που έλαβε παράνομη κρατική ενίσχυση αγοράζεται στην τιμή της αγοράς, δηλαδή στην πιο υψηλή τιμή που ένας ιδιώτης επενδυτής δρων υπό τις συνήθεις συνθήκες ανταγωνισμού θα ήταν διατεθειμένος να καταβάλει για την εταιρία αυτή ως είχε, ιδίως μετά τη λήψη κρατικών ενισχύσεων, η ενίσχυση εκτιμήθηκε στην τιμή αγοράς και περιλήφθηκε στην τιμή πωλήσεως. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η εν λόγω επιχείρηση ευνοήθηκε σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις της αγοράς». Το Δικαστήριο, αφετέρου, ακύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση καθώςον διέταξε την εταιρία που προέκυψε από την αναδιάρθρωση να επιστρέψει τις ενισχύσεις που είχαν χορηγηθεί στην εταιρία της οποίας οφείλει να συνεχίσει τη δραστηριότητα. Πράγματι, το Δικαστήριο έκρινε ότι καίτοι «δεν μπορεί να αποκλεισθεί ότι, στην περίπτωση συστάσεως διάδοχων εταιριών με σκοπό τη συνέχιση μέρους των δραστηριοτήτων της λαβούσας τις ενισχύσεις επιχειρήσεως μετά την πτώχευσή της, οι εν λόγω εταιρίες ενδέχεται επίσης να υποχρεωθούν να επιστρέψουν τις εν λόγω ενισχύσεις εφόσον αποδειχθεί ότι επωφελούνται στην πράξη από το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που συνδέεται με τις εν λόγω ενισχύσεις, ιδίως στην περίπτωση που οι εταιρίες αυτές αγοράζουν στοιχεία του ενεργητικού της υπό εκκαθάριση εταιρίας χωρίς να καταβάλλουν τίμημα σύμφωνο με τους όρους της αγοράς ή εφόσον αποδειχθεί ότι σκοπός της συστάσεως των εταιριών αυτών ήταν η διαφυγή της υποχρεώσεως επιστροφής των εν λόγω ενισχύσεων» εντούτοις το γεγονός και μόνο ότι μισθώθηκαν οι εγκαταστάσεις της δικαιούχου επιχειρήσεως για ορισμένο χρονικό διάστημα από μια τέτοια εταιρία δεν αρκεί, αυτό καθαυτό να αποδείξει ότι αυτή επωφελήθηκε του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος που συνδεόταν με τις ενισχύσεις που είχαν χορηγηθεί στην εκμισθώτρια εταιρία τρία περίπου έτη πριν από τη σύσταση της μισθώτριας. Η υποχρέωση που επιβλήθηκε στην MD & D να επιστρέψει τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στην SMI, καθώς και η επέκταση της υποχρεώσεως αυτής «σε κάθε επιχείρηση στην οποία μεταβιβάστηκαν ή πρόκειται να μεταβιβασθούν τα πάγια στοιχεία της SMI, της SiMI ή της MD & D

προκειμένου να διαφύγουν των συνεπειών της παρούσας απόφασης» ακυρώθηκαν, επίσης, από το Δικαστήριο και, επομένως, μόνο η SMI και η SiMI εξακολουθούν να υπέχουν την υποχρέωση επιστροφής των ενισχύσεων που τους είχαν χορηγηθεί.

Στην προδικαστική απόφαση *Pearle κ.λπ.* (απόφαση της 15ης Ιουλίου 2004, C-345/02, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή) το Hoge Raad der Nederlanden υπέβαλε στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 87, παράγραφος 1, ΕΚ και 88, παράγραφος 3, ΕΚ, τα οποία ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με τη νομιμότητα επιβαρύνσεων που επέβαλε ένας επαγγελματικός οργανισμός δημοσίου δικαίου, το Hoofdbedrijfschap Ambachten (HBA), μέλη του οποίου είναι οι έμποροι οπτικού υλικού. Το επίμαχο μέτρο συνίστατο σε «υποχρεωτική εισφορά» για τη χρηματοδότηση μιας συλλογικής διαφημιστικής εκστρατείας υπέρ των επιχειρήσεων του τομέα των ειδών οπτικής.

Με τα τρία πρώτα ερωτήματά του, το ανώτατο δικαστήριο των Κάτω Χωρών, ρώτησε στην ουσία αν η χρηματοδότηση διαφημιστικών εκστρατειών υπέρ των επιχειρήσεων του τομέα των ειδών οπτικής δύναται να θεωρηθεί κρατική ενίσχυση, υπό την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ και αν, λαμβανομένου εν ανάγκη υπόψη του κανόνα *de minimis*, οι κανονισμοί της HBA, με τους οποίους επέβαλε εισφορές στα μέλη της για τη χρηματοδότηση των εκστρατειών αυτών, έπρεπε –ως στοιχεία του καθεστώτος ενισχύσεων– να κοινοποιηθούν στην Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ. Το εθνικό δικαστήριο ζητούσε διευκρινίσεις και επί του ζητήματος αν οι υποχρεωτικές εισφορές που επιβλήθηκαν στις αναιρεσείουσες της κύριας δίκης στερούνται νομιμότητας λόγω της άμεσης σχέσεώς τους με ενισχύσεις που ενδεχομένως δεν ανακοινώθηκαν, οπότε καταρχήν πρέπει να επιστραφούν. Με το τέταρτο και πέμπτο ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ρωτούσε, επίσης, αν σε περιστάσεις όπως αυτές της διαφοράς της κύριας δίκης, το κοινοτικό δίκαιο αντιτίθεται στην από τα αρμόδια δικαστήρια εφαρμογή του ολλανδικού νομολογιακού κανόνα περί τυπικής νομικής ισχύος, βάσει του οποίου τα δικαστήρια αυτά εμποδίζονται να εξετάσουν τη νομιμότητα των αποφάσεων της HBA με τις οποίες επιβλήθηκαν οι εισφορές στις αναιρεσείουσες της κύριας δίκης, αν υποτεθεί ότι οι κανονισμοί βάσει των οποίων ελήφθησαν οι αποφάσεις αυτές εφαρμόστηκαν κατά παράβαση του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ.

Αφού διαπίστωσε ότι, καίτοι η HBA είναι δημόσιος φορέας, δεν προκύπτει εν προκειμένω ότι η διαφημιστική εκστρατεία χρηματοδοτήθηκε με πόρους που αφέθηκαν στη διάθεση των εθνικών αρχών, καθώς και ότι όπως, αντιθέτως, προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής οι πόροι που χρησιμοποιήθηκαν από την HBA για τη χρηματοδότηση της σχετικής διαφημιστικής εκστρατείας καταβλήθηκαν από τα μέλη της που ωφελήθηκαν από την εκστρατεία, μέσω εισφορών που επιβλήθηκαν για την οργάνωση της διαφημιστικής αυτής εκστρατείας, την πρωτοβουλία για την οποία είχε μία ιδιωτική ένωση οπτικών. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι τα άρθρα [87], παράγραφος 1, [ΕΚ] και [88], παράγραφος 3, [ΕΚ] έχουν την έννοια ότι κανονισμοί που εκδόθηκαν από επαγγελματική οργάνωση δημοσίου δικαίου για τη χρηματοδότηση διαφημιστικής εκστρατείας, η οποία οργανώθηκε υπέρ των μελών της οργανώσεως αυτής και αποφασίσθηκε από αυτά, μέσω πόρων που καταβλήθηκαν από τα μέλη αυτά και διατέθηκαν υποχρεωτικά για τη χρηματοδότηση της εκστρατείας αυτής δεν αποτελούν αναπόσπαστο μέρος μέτρου ενισχύσεως υπό την έννοια των διατάξεων αυτών και δεν χρειάζονται να κοινοποιηθούν προηγουμένως στην Επιτροπή, εφόσον έχει αποδειχθεί ότι η χρηματοδότηση αυτή έγινε μέσω πόρων σχετικά με τους οποίους η ανωτέρω επαγγελματική οργάνωση ουδέποτε

είχε εξουσία ελεύθερης διαθέσεως». Συνεπώς, παρείλκε να δοθεί απάντηση στα δύο τελευταία ερωτήματα.

3.8. Στον τομέα των **σημάτων** άξια επισημάνσεως είναι η απόφαση *Koninklijke KPN Nederland* (απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2004, C-363/99, Συλλογή 2004, σ. I-1619). Στις 2 Απριλίου 1997, η εταιρία Koninklijke KPN Nederland κατέθεσε ενώπιον του Γραφείου Σημάτων Benelux des marques (BBM) αίτηση καταχώρισεως της λέξεως Postkantoor (ταχυδρομικό γραφείο στην ολλανδική) ως σήμα για χαρτικά, χαρτόνια και είδη παραγόμενα από τα υλικά αυτά, καθώς και για διάφορες υπηρεσίες. Η BBM αρνήθηκε να προβεί στην καταχώριση, δεδομένου ότι το σημείο περί του οποίου επρόκειτο είχε αποκλειστικώς περιγραφικό χαρακτήρα για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που σχετίζονται με ένα ταχυδρομικό γραφείο. Το Gerechtshof te 's Gravenhage, το οποίο επελήφθη προσφυγής της KPN κατά της αποφάσεως του BBM, υπέβαλε στο Δικαστήριο σειρά προδικαστικών ερωτημάτων ως προς την ερμηνεία της πρώτης οδηγίας περί σημάτων ¹¹.

Εζητείτο κυρίως να διευκρινισθεί αν το γεγονός ότι ένα σήμα καταχωρίσθηκε σε κράτος μέλος για ορισμένα προϊόντα ή υπηρεσίες ασκεί επιρροή επί της εξετάσεως αιτήσεως καταχώρισεως παρεμφερούς σήματος για ομοειδή προϊόντα ή ομοειδείς υπηρεσίες σε άλλο κράτος μέλος. Το Δικαστήριο έδωσε αρνητική απάντηση: το στοιχείο αυτό δεν ασκεί καμία επιρροή. Η αρμόδια αρχή οφείλει να εξετάσει *in concreto*, σε σχέση με τα συγκεκριμένα προϊόντα και υπηρεσίες τα χαρακτηριστικά του σήματος. Το ολλανδικό δικαστήριο υπέβαλε, επίσης, στο Δικαστήριο το ερώτημα αν η απαγόρευση των περιγραφικών σημείων που επιβάλλει το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας εκτείνεται και στα σημεία εκείνα ή τις ενδείξεις που υποδηλώνουν τα χαρακτηριστικά των οικείων προϊόντων ή υπηρεσιών, όταν υπάρχουν σημεία ή ενδείξεις που συνηθέστερα χρησιμοποιούνται για την υποδήλωση αυτών των χαρακτηριστικών. Το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι, απαγορεύοντας τα περιγραφικά σημεία, η προαναφερθείσα διάταξη επιδιώκει σκοπό γενικού συμφέροντος, δηλαδή να μπορούν να χρησιμοποιηθούν τέτοια σημεία ή τέτοιες ενδείξεις από όλους, αποκλείοντας τη δυνατότητα χρησιμοποίησής τους από μία επιχείρηση λόγω της καταχωρίσεώς τους ως σήματος. Υπό τις συνθήκες αυτές, αν η αρμόδια αρχή διαπιστώσει ότι το σημείο συνιστά σήμερα, κατά την αντίληψη των ενδιαφερομένων κύκλων, περιγραφή των χαρακτηριστικών των οικείων προϊόντων ή υπηρεσιών ή αν μπορεί ευλόγως να πιθανολογηθεί ότι τούτο μπορεί να συμβεί στο μέλλον, οφείλει να μην προχωρήσει στην καταχώριση του σήματος. Είναι άνευ σημασίας, σχετικώς, ότι υπάρχουν άλλα σημεία ή ενδείξεις συνηθέστερα. Αυτό αφορά επίσης το γεγονός ότι, δυνάμει του δικαίου σημάτων της Benelux, το δικαίωμα επί σήματος, εκφραζόμενο σε μία από τις εθνικές ή περιφερειακές γλώσσες της Benelux, εκτείνεται, αυτοδικαίως, και στις μεταφράσεις σε άλλες γλώσσες. Το Δικαστήριο έκρινε ότι αυτό ισοδυναμεί, στην πράξη, με καταχώριση πλειόνων διαφορετικών σημάτων. Συνεπώς, η αρμόδια αρχή οφείλει, σε μια τέτοια περίπτωση, να εξετάσει τον ενδεχομένως περιγραφικό χαρακτήρα του σημείου σε καθεμία από τις εν λόγω μεταφράσεις. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε, επίσης, και επί της σχέσεως μεταξύ του διακριτικού και του περιγραφικού χαρακτήρα. Πράγματι, το αιτούν δικαστήριο υπέβαλε το ακόλουθο ερώτημα. Αν σήμα είναι περιγραφικό όσον αφορά ορισμένα προϊόντα ή υπηρεσίες αλλά δεν είναι ως προς άλλα προϊόντα ή υπηρεσίες, πρέπει να θεωρηθεί ως έχον αναγκαστικώς διακριτικό

¹¹ Πρώτη οδηγία 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ 1989, L 40, σ. 1).

χαρακτήρα σε σχέση με τα άλλα αυτά προϊόντα ή υπηρεσίες; Η ερώτηση αυτή έδωσε στο Δικαστήριο την ευκαιρία να υπογραμμίσει ότι έκαστος των λόγων απαραδέκτου είναι ανεξάρτητος των λοιπών και απαιτεί χωριστή εξέταση, ακόμα και αν τα αντίστοιχα πεδία εφαρμογής τους προφανώς αλληλοκαλύπτονται. Κατά συνέπεια, το γεγονός ότι σήμα δεν εμπίπτει σε έναν εκ των λόγων απαραδέκτου δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να εμπίπτει σε άλλον. Εξάλλου, ο διακριτικός χαρακτήρας σήματος πρέπει να εκτιμάται σε σχέση προς τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που αναφέρονται στην αίτηση καταχώρισεως· οσάκις η καταχώριση σήματος ζητείται για διάφορα προϊόντα ή υπηρεσίες, πρέπει να εξακριβώνεται ότι το σήμα δεν εμπίπτει σε κανέναν από τους λόγους απαραδέκτου όσον αφορά έκαστο των προϊόντων αυτών ή εκάστη των υπηρεσιών αυτών, το δε συμπέρασμα δεν μπορεί να διαφέρει αναλόγως των οικείων προϊόντων ή υπηρεσιών. Το Δικαστήριο συνήγαγε ως λογική συνέπεια ότι η αρμόδια αρχή δεν μπορεί να αποφανθεί ότι ένα σήμα δεν στερείται διακριτικού χαρακτήρα για ορισμένα προϊόντα ή υπηρεσίες εκ μόνου του λόγου ότι είναι περιγραφικό των χαρακτηριστικών άλλων προϊόντων ή υπηρεσιών, ακόμα και αν η καταχώρισή του ζητείται για το σύνολο των εν λόγω προϊόντων ή υπηρεσιών. Όσον αφορά τη λέξη *Postkantoor*, συντίθεται από στοιχεία έκαστο των οποίων είναι περιγραφικό χαρακτηριστικών προϊόντων ή υπηρεσιών για τα οποία ζητείται η καταχώριση. Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι για να θεωρηθεί το ίδιο το σήμα ως περιγραφικό, δεν αρκεί η διαπίστωση ότι έκαστο των στοιχείων του έχει ενδεχομένως περιγραφικό χαρακτήρα· τέτοιος χαρακτήρας πρέπει να διαπιστωθεί για την ίδια τη λέξη. Αν, κατά κανόνα, ο απλός συνδυασμός στοιχείων, έκαστο των οποίων περιγράφει χαρακτηριστικά των προϊόντων ή υπηρεσιών για τα οποία ζητείται η καταχώριση, εξακολουθεί να είναι και ο ίδιος περιγραφικός των εν λόγω χαρακτηριστικών, εντούτοις αυτό μπορεί να μη συμβαίνει στην περίπτωση κατά την οποία ο εν λόγω συνδυασμός δημιουργεί εντύπωση αρκούντως διαφορετική από εκείνη που παράγει η απλή σύνδεση των εν λόγω στοιχείων, αν κατισχύει το σύνολο αυτών των στοιχείων λόγω του ασυνήθους χαρακτήρα του συνδυασμού σε σχέση με τα οικεία προϊόντα ή υπηρεσίες, ή αν η λέξη έχει υπεισέλθει στην κοινή γλώσσα και έχει αποκτήσει δική της σημασία, οπότε είναι εφεξής ανεξάρτητη από τα στοιχεία που τη συγκροτούν (εφόσον βεβαίως, στην περίπτωση αυτή, η ίδια η λέξη δεν είναι περιγραφική). Αξίζει να σημειωθεί ότι το Δικαστήριο, σε ερώτηση του δικαστηρίου Benelux στο πλαίσιο διαφοράς η οποία προέκυψε από την άρνηση της BBM να καταχωρίσει το σήμα BIOMILD για τρόφιμα, λόγω του περιγραφικού χαρακτήρα αυτού του σημείου, έδωσε παρόμοια απάντηση στο πλαίσιο της υποθέσεως *Campina Melkunie* (απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2004, C-265/00, Συλλογή 2004, σ. I-1699).

3.9. Από την πλούσια νομολογία που αφορά τα κοινοτικά μέτρα **προσεγγίσεως των νομοθεσιών** των κρατών μελών, ξεχωρίζουν τρεις υποθέσεις οι *Fixtures Marketing* (αποφάσεις της 9ης Νοεμβρίου 2004, C-46/02, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή· C-338/02, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή· C-444/02, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή) και μία υπόθεση *The British Horseracing Board* κ.λπ. (απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2004, C-203/02, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), που αφορά το γνωστό ως *sui generis* δικαίωμα κατά την έννοια της οδηγίας 96/9¹², καθώς και την έκταση αυτής της νομικής προστασίας στον τομέα των αθλητικών στοιχημάτων. Σειρά προδικαστικών ερωτημάτων υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο αναφορικά με την ερμηνεία διατάξεων αυτής της οδηγίας, στο πλαίσιο διαφορών που προέκυψαν από τη χρήση εκ μέρους ορισμένων οργανωτών στοιχημάτων, στη Σουηδία, την Ελλάδα,

¹² Οδηγία 96/9/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαρτίου 1996, σχετικά με τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων (ΕΕ 1996, L 77, σ. 20).

τη Φινλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, εγγράφων πληροφοριών, των οποίων όμως η διαχείριση, ή διοργάνωση, είχε ανατεθεί σε άλλους φορείς, τους προσφεύγοντες των κυρίων δίκων. Στις τρεις υποθέσεις, η επίμαχη χρησιμοποίηση συνίστατο στην αναπαραγωγή επί των δελτίων στοιχημάτων στοιχείων από τις συναντήσεις του ποδοσφαιρικού πρωταθλήματος στην Αγγλία και τη Σκωτία, στοιχεία συγκεντρωμένα υπό ηλεκτρονική μορφή και δημοσιευμένα σε δελτία, η διαχείριση, όμως, των οποίων είχε ανατεθεί, με συμβάσεις αδείας εκμεταλλεύσεως, στην προσφεύγουσα της κύριας δίκης. Στην τέταρτη υπόθεση, επρόκειτο για την κοινοποίηση μέσω δύο διευθύνσεων του διαδικτύου για ιπποδρομικά στοιχήματα στοιχείων που είχαν αντληθεί από εφημερίδες καθώς και ακατέργαστα στοιχεία παρασχεθέντα από ορισμένες εταιρίες που είχαν λάβει άδεια από την προσφεύγουσα, στην οποία είχε ανατεθεί η διοργάνωση των ιπποδρομιών στο Ηνωμένο Βασίλειο και, στο πλαίσιο αυτό, η ανάπτυξη και η διαχείριση βάσεως δεδομένων, της οποίας ζητούσε την προστασία.

Οι προσφεύγουσες στις κύριες δίκες υποστήριξαν ότι οι επιχειρήσεις οι οποίες χρησιμοποιούν, με τον τρόπο αυτό, τα στοιχεία τους στο πλαίσιο των στοιχημάτων που προτείνουν προσβάλλουν το δικαίωμα που έλκουν από την εθνική νομοθεσία, όπως αυτή τροποποιήθηκε μετά τη μεταφορά της οδηγίας, της σχετικής με τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων. Συνεπώς, ως μέτρα μεταφοράς της οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη οι εν λόγω διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας θα έπρεπε να ερμηνευθούν υπό το πρίσμα της οδηγίας.

Επιληφθέντα αυτών των διαφορών, το Vantaan Käräjäoikeus της Φινλανδίας, το Court of Appeal του Ηνωμένου Βασιλείου, το Högsta Domstolen της Σουηδίας και το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών της Ελλάδος υπέβαλαν στο Δικαστήριο σειρά προδικαστικών ερωτημάτων αναφορικά με το αντικείμενο και το πεδίο εφαρμογής της παρεχόμενης από την οδηγία προστασίας, ιδίως της απορρέουσας από το άρθρο 7, παράγραφος 1, προστασίας, κατά το οποίο ο κατασκευαστής μιας βάσεως δεδομένων έχει το δικαίωμα να απαγορεύσει την εξαγωγή και/ή την επαναχρησιμοποίηση του συνόλου ή ουσιώδους μέρους, αξιολογούμενου ποιοτικά ή ποσοτικά, του περιεχομένου της βάσεως δεδομένων, εφόσον η απόκτηση, ο έλεγχος ή η παρουσίαση του περιεχομένου της βάσεως καταδεικνύουν ουσιώδη ποιοτική ή ποσοτική επένδυση.

Απαντώντας σε ερώτηση των τεσσάρων αιτούντων δικαστηρίων ως προς το περιεχόμενο της έννοιας «ουσιώδης επένδυση», όπως αυτή χρησιμοποιείται στην εν λόγω διάταξη, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «η έννοια της επενδύσεως που συνδέεται με την απόκτηση του περιεχομένου μιας βάσεως δεδομένων κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 96/9 πρέπει να νοείται ως σημαίνουσα τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την αναζήτηση υφισταμένων στοιχείων και τη συγκέντρωσή τους στην εν λόγω βάση», καθώς και ότι «δεν περιλαμβάνει τα μέσα που χρησιμοποιούνται για τη δημιουργία των στοιχείων που συνιστούν το περιεχόμενο μιας βάσεως δεδομένων» (υποθέσεις C-46/02, C-338/02, C-444/02 και C-203/02, διατακτικό, σημείο 1). Το Δικαστήριο, κατά συνέπεια, έκρινε ότι «στο πλαίσιο της κατάρτισης ενός προγράμματος ποδοσφαιρικών συναντήσεων για τη διοργάνωση πρωταθλημάτων ποδοσφαίρου, η έννοια αυτή δεν αφορά τα μέσα που χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό των ημερομηνιών, των ωραρίων και των ζευγών των ομάδων που αφορούν τις διάφορες συναντήσεις των πρωταθλημάτων αυτών». Η αναζήτηση των στοιχείων που συνιστούν το πρόγραμμα των ποδοσφαιρικών συναντήσεων δεν απαιτούν, πράγματι, καμία ιδιαίτερη προσπάθεια εκ μέρους των επαγγελματικών ενώσεων, οι οποίες είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένες με τη

δημιουργία αυτών των δεδομένων, τα δε μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για τον έλεγχο και την παρουσίαση του προγράμματος ποδοσφαιρικών συναντήσεων δεν απαιτούν καμία ουσιαστική επένδυση, αυτοτελή σε σχέση με την επένδυση που απαιτεί η δημιουργία των δεδομένων που περιέχονται στο πρόγραμμα αυτό (υποθέσεις C-46/02, C-338/02 και C-444/02). Εξάλλου, το Δικαστήριο διευκρίνισε σε μια υπόθεση που αφορούσε τα ιπποδρομιακά στοιχήματα ότι «η έννοια της επενδύσεως που συνδέεται με τον έλεγχο του περιεχομένου της βάσεως δεδομένων, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας, πρέπει να νοείται ως σημαίνουσα τα μέσα που χρησιμοποιούνται, προκειμένου να εξασφαλισθεί η πιστότητα των πληροφοριών που περιέχονται στην εν λόγω βάση, για τον έλεγχο της ακρίβειας των αναζητούμενων στοιχείων, κατά τη δημιουργία της βάσεως αυτής, καθώς και κατά την περίοδο λειτουργίας της», και ότι «τα μέσα που χρησιμοποιούνται για πράξεις ελέγχου κατά το στάδιο της δημιουργίας στοιχείων τα οποία στη συνέχεια συγκεντρώνονται σε βάση δεδομένων δεν εμπίπτουν στην έννοια αυτή» (υπόθεση C-203/02). Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο έκρινε ότι «τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την κατάρτιση καταλόγου των αλόγων που συμμετέχουν σε μια ιπποδρομία και για τους ελέγχους που εντάσσονται στο πλαίσιο αυτό δεν αποτελούν επένδυση που συνδέεται με την απόκτηση και τον έλεγχο της ακρίβειας του περιεχομένου της βάσεως δεδομένων στην οποία περιλαμβάνεται ο κατάλογος αυτός» (υπόθεση C-203/02).

3.10. Στον τομέα της **κοινωνικής πολιτικής**, αξιοσημείωτες είναι δύο αποφάσεις. Στην πρώτη εξ αυτών, επί της υποθέσεως *Alabaster* (απόφαση της 30ής Μαρτίου 2004, C-147/02, Συλλογή 2004, σ. I-3101), το Court of Appeal υπέβαλε στο Δικαστήριο ερώτημα ως προς τη συνεκτίμηση μισθολογικής αυξήσεως κατά τον υπολογισμό μιας εκ του νόμου προβλεπόμενης παροχής μητρότητας.

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, η *Alabaster*, βρετανή υπάλληλος, έλαβε άδεια μητρότητας από τον Ιανουάριο του 1996. Λίγο πριν την έναρξη αυτής της άδειας, είχε λάβει μισθολογική αύξηση, αναδρομικώς από τον μήνα Δεκέμβριο. Εντούτοις, η μισθολογική αυτή αύξηση δεν μπόρεσε να ληφθεί υπόψη κατά τον υπολογισμό της εκ του νόμου προβλεπόμενης παροχής μητρότητας, καθόσον η εφαρμοστέα εθνική κανονιστική ρύθμιση λαμβάνει υπόψη, για τον υπολογισμό του κανονικού μισθού, περίοδο προγενέστερη, η οποία εν προκειμένω αντιστοιχούσε στους μήνες Σεπτέμβριο και Οκτώβριο.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε, αρχικώς, ότι η οδηγία 92/85¹³ δεν παρέχει τη δυνατότητα μιας χρήσιμης απαντήσεως στα ερωτήματα που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο. Κατόπιν όμως εξετάσεως του συνόλου των κοινοτικών νομοθετημάτων, το Δικαστήριο συνήγαγε ορισμένες γενικές αρχές εφαρμοστέες εν προκειμένω. Η συλλογιστική του Δικαστηρίου στηρίζεται, ουσιαστικώς, στο άρθρο 141 ΕΚ και στην οδηγία 75/117¹⁴.

¹³ Οδηγία 92/85/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 1992, σχετικά με την εφαρμογή μέτρων που αποβλέπουν στη βελτίωση της υγείας και της ασφάλειας κατά την εργασία των εγγύων, λεχώνων και γαλουχουσών εργαζομένων (δέκατη ειδική οδηγία κατά την έννοια του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/391/ΕΟΚ) (ΕΕ 1992, L 348, σ. 1).

¹⁴ Οδηγία 75/117/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Φεβρουαρίου 1975, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών που αφορούν την εφαρμογή της αρχής της ισότητας των αμοιβών μεταξύ εργαζομένων ανδρών και γυναικών (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 42).

Η παροχή που καταβάλλεται σε έγγυο κατά τη διάρκεια της αδείας μητρότητας εξομοιούται με αμοιβή. Βεβαίως, μία έγγυος εργαζόμενη δεν δικαιούται πλήρους αμοιβής, καθόσον βρίσκεται σε ειδική κατάσταση σε σχέση με εργαζόμενο ο οποίος όντως βρίσκεται στη θέση εργασίας του. Πρόκειται για κλασική περίπτωση εφαρμογής της αρχής της ισότητας. Εντούτοις, εφόσον η καταβαλλόμενη παροχή αντιστοιχεί σε μισθό (βλ. υπ' αυτήν την έννοια την απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 1996, C-342/93, *Gillepsie κ.λπ.*), η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων επιβάλλει να της αναγνωρισθεί το δικαίωμα σε αύξηση, καθόσον αν δεν ήταν έγγυος θα είχε λάβει τον αυξημένο μισθό. Η απαίτηση αυτή δεν περιορίζεται μόνο στην περίπτωση κατά την οποία η αύξηση ισχύει αναδρομικώς για την καλυπτόμενη από τον μισθό αναφοράς περίοδο. Πρόκειται για εφαρμογή της αρχής της ισότητας των αμοιβών μεταξύ ανδρών και γυναικών εργαζομένων.

Εντούτοις, το Δικαστήριο δεν έλαβε θέση ως προς τον συγκεκριμένο τρόπο εφαρμογής της αρχής, ζήτημα για το οποίο έκρινε ότι υπερβαίνει τα όρια της αρμοδιότητάς του στο πλαίσιο της προδικαστικής παραπομπής.

Αρνήθηκε, επίσης, να αποφανθεί επί του πρακτέου σε περίπτωση μειώσεως της αμοιβής, καθόσον ένα τέτοιο ζήτημα ήταν καθαρώς υποθετικό στη συγκεκριμένη περίπτωση. Επομένως, το ζήτημα αυτό παραμένει ανοικτό.

Με τη δεύτερη απόφασή του, η οποία εκδόθηκε επί των συνεκδικασθεισών υποθέσεων *Pfeiffer κ.λπ.* (απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2004, C-397/01 έως C-403/01, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή) και εντάσσεται στο πλαίσιο της προκύπτουσας από την απόφαση *Jaeger* νομολογίας (απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2003, C-151/02, Συλλογή σ. I-8389), αφορά δε την υπηρεσία εφημερίας των ιατρών, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η ανώτατη εβδομαδιαία διάρκεια εργασίας του νοσηλευτικού προσωπικού που παρέχει υπηρεσίες πρώτης βοήθειας δεν δύναται να υπερβαίνει τις 48 ώρες.

Στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-397/01 έως C-403/01, ο *Pfeiffer* και οι λοιποί προσφεύγοντες εργάσθηκαν στον γερμανικό ερυθρό σταυρό, οργανισμό ιδιωτικού δικαίου παρέχοντα υπηρεσίες παροχής πρώτων βοηθειών με σωστικές ομάδες εδάφους, ως ειδικευμένοι στην παροχή πρώτων βοηθειών νοσοκόμοι. Στις συμβάσεις εργασίας που είχαν συνάψει με τον εργοδότη τους, προβλεπόταν εφαρμογή συλλογικής συμβάσεως κατά την οποία ο μέσος εβδομαδιαίος χρόνος εργασίας, λαμβανομένης υπόψη της υποχρεώσεώς τους να πραγματοποιούν εφημερίες τουλάχιστον τριών ωρών ημερησίως κατά μέσο όρο, ανήρχετο σε 38,5 έως 49 ώρες. Κατά τη διάρκεια των περιόδων εφημερίας το ειδικευμένο στην παροχή πρώτων βοηθειών προσωπικό όφειλε να βρίσκεται στη διάθεση του εργοδότη στον τόπο εργασίας και να παραμένει σε διαρκή επιφυλακή προκειμένου να επέλθει άμεσα σε περίπτωση ανάγκης.

Ενώπιον του *Arbeitsgericht Lörrach*, οι εν λόγω εργαζόμενοι ζήτησαν να αναγνωρισθεί ότι ο εβδομαδιαίος μέσος όρος εργασίας τους δεν έπρεπε να υπερβαίνει το όριο των 48 ωρών που προβλέπει η οδηγία 93/104¹⁵ διεκδικώντας την καταβολή υπερωριών για την υπερβαίνουσα το όριο αυτό εβδομαδιαία εργασία. Το γερμανικό δικαστήριο ζήτησε

¹⁵ Οδηγία 93/104/EK του Συμβουλίου, της 23ης Νοεμβρίου 1993, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας (ΕΕ 1993, L 307, σ. 18).

σχετικώς από το Δικαστήριο διευκρινίσεις. Τα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία ορισμένων διατάξεων των οδηγιών 89/391¹⁶ και 93/104.

Το Δικαστήριο υπογράμμισε, καταρχάς, ότι η δραστηριότητα των ειδικευμένων στην παροχή πρώτων βοηθειών νοσοκόμων, η οποία ασκείται στο πλαίσιο παροχής υπηρεσίας επείγουσας ιατρικής βοήθειας, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των οδηγιών 89/391 και 93/104. Πράγματι, καμία από τις προβλεπόμενες εξαιρέσεις δεν ισχύει εν προκειμένω. Ειδικότερα, δεν πρόκειται ούτε για υπηρεσίες που είναι απαραίτητες για την προστασία της ασφάλειας, της υγείας και της δημοσίας τάξεως σε περίπτωση που συντρέχουν περιστατικά εξαιρετικής σοβαρότητας και μεγέθους, όπως μία καταστροφή, τα οποία, ως εκ της φύσεώς τους, δεν επιτρέπουν προγραμματισμό του χρόνου εργασίας, ούτε για υπηρεσίες οδικής μεταφοράς, δεδομένου ότι το κύριο αντικείμενο της συγκεκριμένης δραστηριότητας είναι η παροχή ιατρικών πρώτων βοηθειών σε ασθενείς ή τραυματίες. Κατόπιν αυτού, το Δικαστήριο έκρινε ότι υπέρβαση της μέγιστης εβδομαδιαίας διάρκειας εργασίας των 48 ωρών δεν επιτρέπεται εκτός αν υπάρχει ρητή και ελεύθερη συναίνεση κάθε εργαζομένου προσωπικώς χωρίς, σχετικώς, να αρκεί να αναφέρεται η σύμβαση εργασίας του ενδιαφερομένου σε συλλογική σύμβαση επιτρέπουσα την υπέρβαση αυτή.

Στη γραμμή της νομολογίας Jaeger, το Δικαστήριο, εξομοιώνοντας τις εφημερίες των ιατρών και τις εφημερίες των ειδικευμένων στην παροχή πρώτων βοηθειών νοσοκόμων, αποφάνθηκε, στη συνέχεια, ότι τέτοιες περίοδοι επιφυλακής πρέπει να λαμβάνονται στο ακέραιο υπόψη κατά τον καθορισμό της μέγιστης ημερήσιας και εβδομαδιαίας διάρκειας εργασίας. Διευκρίνισε, επίσης, ότι το ανώτατο όριο των 48 ωρών όσον αφορά τη μέση εβδομαδιαία διάρκεια εργασίας, περιλαμβανομένων των υπερωριών, αποτελεί κανόνα του κοινοτικού κοινωνικού δικαίου ιδιαίτερης σπουδαιότητας, ο οποίος πρέπει να ισχύει για κάθε εργαζόμενο ως ελάχιστη αναγκαία προδιαγραφή προς διασφάλιση της προστασίας της ασφάλειας και της υγείας του. Συνεπώς, εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία, όσον αφορά τις περιόδους επιφυλακής τις οποίες πραγματοποιούν ειδικευμένοι στην παροχή πρώτων βοηθειών νοσοκόμοι έχεως αποτελέσματος να επιτρέπει, ενδεχομένως μέσω συλλογικής συμβάσεως εργασίας ή επιχειρησιακής συμφωνίας βασιζομένης στη σύμβαση αυτή, υπέρβαση της μέγιστης εβδομαδιαίας διάρκειας εργασίας των 48 ωρών την οποία καθορίζει η διάταξη αυτή είναι ασυμβίβαστη με τις απαιτήσεις της οδηγίας 93/104.

Τέλος, κατά τον εντελώς καθιερωμένο τρόπο, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η οδηγία 93/104 συγκεντρώνει, όσον αφορά τη μέγιστη εβδομαδιαία διάρκεια εργασίας, τις απαιτούμενες προϋποθέσεις προκειμένου να αναπτύξει άμεσο αποτέλεσμα, καθόσον, από απόψεως περιεχομένου, είναι άνευ αιρέσεων και αρκούντως ακριβής. Καίτοι είναι ακριβές ότι μία οδηγία, αυτή καθαυτή, δεν γεννά υποχρεώσεις εις βάρος ιδιωτών και, επομένως, δεν μπορεί να γίνει επίκλησή της κατ' αυτού, εντούτοις το Δικαστήριο υπενθύμισε την αρχή της σύμφωνης ερμηνείας του εθνικού δικαίου και αποφάνθηκε ότι εθνικό δικαστήριο το οποίο έχει επιληφθεί διαφοράς αποκλειστικώς μεταξύ ιδιωτών υποχρεούται, κατά την εφαρμογή των διατάξεων του εσωτερικού δικαίου οι οποίες έχουν προσαρμοσθεί με σκοπό τη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο των υποχρεώσεων που προβλέπει η οδηγία, να λαμβάνει υπόψη το σύνολο των κανόνων εθνικού δικαίου και να

¹⁶ Οδηγία 89/391/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Ιουνίου 1989, σχετικά με την εφαρμογή μέτρων για την προώθηση της βελτίωσης της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων κατά την εργασία (ΕΕ 1989, L 183, σ. 1).

τους ερμηνεύει, κατά το μέτρο του δυνατού, υπό το πρίσμα του γράμματος καθώς και του σκοπού της οδηγίας αυτής, προκειμένου να καταλήξει σε λύση σύμφωνη προς τον σκοπό που αυτή επιδιώκει. Εφαρμοζόμενη στη συγκεκριμένη περίπτωση η αρχή αυτή επιβάλλει στο αιτούν δικαστήριο να προβεί σε κάθε ενέργεια που εμπίπτει στην αρμοδιότητά του ώστε να εμποδίσει την υπέρβαση της μέγιστης εβδομαδιαίας διάρκειας εργασίας, η οποία έχει καθορισθεί σε 48 ώρες.

3.11. Τέλος, το Δικαστήριο κλήθηκε να αποφανθεί επί ζητημάτων αναγομένων στον τομέα της **οικονομικής και νομισματικής πολιτικής**. Στην υπόθεση *Επιτροπή κατά Συμβουλίου* (απόφαση της 13ης Ιουλίου 2004, C-27/04, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), το Δικαστήριο κλήθηκε να αποφανθεί επί ζητημάτων σχετικών με την εφαρμογή του συμφώνου σταθερότητας. Υπενθυμίζεται ότι, προς ολοκλήρωση της οικονομικής και νομισματικής ενώσεως, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Άμστερνταμ υιοθέτησε τον Ιούνιο του 1997 ψήφισμα σχετικό με το σύμφωνο σταθερότητας και αναπτύξεως, σκοπός του οποίου είναι η πρόληψη υπερβολικών ελλειμμάτων και η διασφάλιση της χρηστής διαχείρισεως των δημοσίων οικονομικών στη ζώνη ευρώ. Στο πλαίσιο αυτό κινήθηκε το έτος 2003 διαδικασία λόγω υπερβολικού ελλείμματος κατά της Γαλλίας και της Γερμανίας.

Κατόπιν συστάσεως της Επιτροπής, το Συμβούλιο διαπίστωσε την ύπαρξη υπερβολικού ελλείμματος στα εν λόγω δύο κράτη. Υιοθέτησε δύο συστάσεις που επιβάλλουν στα κράτη αυτά την υποχρέωση να περιορίσουν τα ελλείμματα τους καθορίζοντας προθεσμία για τη λήψη των απαιτούμενων διορθωτικών μέτρων (βάσει του άρθρου 104, παράγραφος 7, ΕΚ). Κατά την εκπνοή αυτής της προθεσμίας, η Επιτροπή συνέστησε στο Συμβούλιο να εκδώσει αποφάσεις διαπιστώνουσες ότι ούτε η Γερμανία ούτε η Γαλλία είχαν λάβει τα δέοντα μέτρα για τον περιορισμό των ελλειμμάτων τους σύμφωνα με τις συστάσεις του Συμβουλίου. Η Επιτροπή ζήτησε από το Συμβούλιο να τάξει στα δύο αυτά κράτη προθεσμία για τη λήψη μέτρων προς μείωση του ελλείμματός τους (άρθρο 104, παράγραφος 9, ΕΚ). Εντούτοις, στις 25 Νοεμβρίου 2003, το Συμβούλιο, λόγω αδυναμίας συγκεντρώσεως της απαιτούμενης πλειοψηφίας προς λήψη αυτής της αποφάσεως, περιορίσθηκε στην υιοθέτηση συμπερασμάτων με τα οποία αποφάσιζε την αναστολή των διαδικασιών λόγω υπερβολικού ελλείμματος, δηλώνοντας την πρόθεσή του να λάβει απόφαση δυνάμει του άρθρου 104, παράγραφος 9, ΕΚ, σε περίπτωση που το οικείο κράτος μέλος δεν τηρήσει τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει. Έναντι αυτής της αποφάσεως, την οποία η Επιτροπή έκρινε ως συνιστώσα παράβαση των κανόνων της Συνθήκης, η Επιτροπή αποφάσισε, τον Ιανουάριο του 2004, να ασκήσει προσφυγή τόσο κατά της παραλείψεως του Συμβουλίου να λάβει απόφαση όσο και κατά των συμπερασμάτων που υιοθέτησε.

Όσον αφορά, καταρχάς, την αδυναμία του Συμβουλίου να λάβει την απόφαση που συνέστησε η Επιτροπή, το Δικαστήριο έκρινε την προσφυγή απαράδεκτη. Αποφάνθηκε ότι η παράλειψη του Συμβουλίου να εκδώσει τις πράξεις τις οποίες προβλέπει το άρθρο 104, παράγραφοι 8 και 9, ΕΚ και τις οποίες συνέστησε η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνεπάγεται την έκδοση πράξεων δυνάμενων να προσβληθούν, υπό την έννοια του άρθρου 230 ΕΚ. Πράγματι, οσάκις η Επιτροπή συνιστά στο Συμβούλιο να λάβει αποφάσεις δυνάμει του άρθρου 104, παράγραφοι 8 και 9, ΕΚ και δεν επιτυγχάνεται η απαιτούμενη πλειοψηφία στο πλαίσιο του Συμβουλίου, ουδεμία απόφαση λαμβάνεται υπό την έννοια των διατάξεων αυτών. Επιπροσθέτως, «(...) σε περίπτωση παραλείψεως του Συμβουλίου να λάβει, τυπικώς, τα προβλεπόμενα στις συστάσεις της Επιτροπής μέτρα του άρθρου

104, παράγραφοι 8 και 9, ΕΚ, η Επιτροπή μπορεί να ασκήσει το ένδικο βοήθημα του άρθρου 232 ΕΚ, τηρώντας τις προϋποθέσεις που καθορίζει το άρθρο αυτό».

Αντιθέτως, η στρεφόμενη κατά των συμπερασμάτων του Συμβουλίου προσφυγή κρίθηκε παραδεκτή. Πράγματι, τα συμπεράσματα σκοπούν στην παραγωγή εννόμων αποτελεσμάτων, τουλάχιστον κατά το μέτρο που αναστέλλουν τις εκκρεμείς διαδικασίες που κινήθηκαν λόγω υπερβολικού ελλείμματος και τροποποιούν εν τοις πράγμασι τις προηγουμένως διατυπωθείσες δυνάμει του άρθρου 104, παράγραφος 7, ΕΚ, συστάσεις. Πράγματι, αποφάνθηκε το Δικαστήριο, το Συμβούλιο εξήρτησε την ενδεχόμενη λήψη αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 104, παράγραφος 9, ΕΚ από μία εκτίμηση η οποία δεν θα έχει πλέον ως παράμετρο αναφοράς το περιεχόμενο των συστάσεων που διατυπώθηκαν δυνάμει της παραγράφου 7 της εν λόγω διατάξεως, αλλά τις μονομερείς δεσμεύσεις του οικείου κράτους μέλους.

Το Δικαστήριο αποφάνθηκε, στη συνέχεια, ότι το Συμβούλιο δεν τήρησε τους διαδικαστικούς κανόνες. Ειδικότερα, η περιεχόμενη στα συμπεράσματά του απόφαση, με την οποία τροποποιήθηκαν οι συστάσεις που είχε αποφασίσει το Συμβούλιο δυνάμει του άρθρου 104, παράγραφος 7, ΕΚ, συνιστά παράβαση του άρθρου 104, παράγραφοι 7 και 13, ΕΚ, δηλαδή παραβίαση του δικαιώματος πρωτοβουλίας της Επιτροπής και της διαδικασίας ψηφοφορίας. Όπως αποφάνθηκε το Δικαστήριο, «(...) από το γράμμα και από την οικονομία του συστήματος που καθιερώνει η Συνθήκη προκύπτει ότι το Συμβούλιο δεν μπορεί να απαλλαγεί από την εφαρμογή των κανόνων του άρθρου 104 ΕΚ και των κανόνων που το ίδιο επέβαλε στον εαυτό του με τον κανονισμό 1467/97. Ειδικότερα, δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει μία εναλλακτική διαδικασία, επί παραδείγματι για την έκδοση πράξεως η οποία δεν είναι η απόφαση καθαυτή η προβλεπόμενη σε ένα συγκεκριμένο στάδιο ή η οποία εκδόθηκε υπό συνθήκες διαφορετικές από αυτές που επιβάλλουν οι εφαρμοστέες διατάξεις».

Στην υπόθεση *Verbraucher-Zentrale Hamburg* (απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2004, C-19/03, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ γερμανικού φορέα αρμόδιου να διώκει τις παραβάσεις της νομοθεσίας περί προστασίας των καταναλωτών (του *Verbraucher-Zentrale*) και της επιχειρήσεως O2, η οποία εκμεταλλεύεται δίκτυο κινητής τηλεφωνίας, το *Landgericht München* υπέβαλε στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία του κανονισμού 1103/97¹⁷.

Αντικείμενο της υποθέσεως αυτής ήταν η εκτίμηση της συμφωνίας με τον εν λόγω κανονισμό της μεθόδου που εφήρμοσε η O2 για τη μετατροπή σε ευρώ ορισμένων ποσών εκπεφρασμένων σε γερμανικά μάρκα. Πράγματι, η O2 μετέτρεψε την ανά λεπτό τιμή στρογγυλοποιώντας προς το εγγύτερο λεπτό του ευρώ, στην πράξη προς το ανώτερο λεπτό του ευρώ.

Κατά το άρθρο 5 του εν λόγω κανονισμού, «τα νομισματικά ποσά που θα καταβάλλονται ή θα καταλογίζονται κατά τη στρογγυλοποίηση μετά τη μετατροπή σε μονάδες ευρώ (...) στρογγυλοποιούνται προς τα πάνω ή προς τα κάτω προς το πλησιέστερο cent».

¹⁷ Κανονισμός (ΕΚ) 1103/97 του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 1997, σχετικά με ορισμένες διατάξεις που αφορούν την εισαγωγή του ευρώ (ΕΕ 1997, L 162, σ. 1).

Αρχικώς, το Δικαστήριο εξέτασε αν μια τιμή, όπως η τιμή ανά λεπτό με την οποία η Ο2 χρεώνει τα τηλεφωνήματα στους πελάτες, αποτελεί χρηματικό ποσό που πρέπει να καταβληθεί ή να καταλογισθεί κατά την έννοια του άρθρου 5, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 1103/97 ή αν τέτοιο μπορεί να είναι το τελικό ποσό που πράγματι τιμολογείται στον καταναλωτή.

Εφόσον το κοινοτικό δίκαιο δεν ορίζει τις έννοιες αυτές, το Δικαστήριο προσέφυγε στην τεολογική ερμηνευτική μέθοδο, εξετάζοντας τους σκοπούς της συγκεκριμένης πράξεως. Από τον κανονισμό 1103/97 προκύπτουν δύο γενικές αρχές, ειδικότερα η επιταγή προστασίας της ασφάλειας δικαίου που δικαιούνται να απολαύουν οι πολίτες κατά τη μετάβαση στο ευρώ και η αντίστοιχη επιταγή να μην επηρεασθεί η συνέχεια των συμβάσεων και των άλλων νομικών πράξεων, αρχές οι οποίες αποτελούν ειδικότερη έκφραση του γενικότερου σκοπού που επιδιώκεται κατά τη θέσπιση του νέου νομίσματος, δηλαδή του σκοπού της ουδετερότητας της μεταβάσεως στο ευρώ για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Ο σκοπός αυτός προϋποθέτει, όπως προκύπτει από τη δωδέκατη αιτιολογική σκέψη του εν λόγω κανονισμού, τη διασφάλιση «υψηλού βαθμού ακρίβειας κατά τις πράξεις μετατροπής».

Λαμβάνοντας υπόψη αυτούς τους σκοπούς, το Δικαστήριο προέβη σε συστατική ερμηνεία του άρθρου 5 του κανονισμού περί ευρώ αποφαινόμενο ότι «μία τιμή, όπως η επίδικη τιμή ανά λεπτό δεν αποτελεί χρηματικό ποσό που πρέπει να καταβληθεί ή να καταλογισθεί κατά την έννοια του άρθρου 5, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 1103/97 (...), και, επομένως, δεν απαιτείται να στρογγυλοποιείται στο πλησιέστερο λεπτό (...)» (διατακτικό, σημείο 1).

Στη συνέχεια εξετάσθηκε το ζήτημα αν ο κανονισμός 1103/97, ειδικότερα δε το άρθρο 5, πρώτο εδάφιο, αυτού έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπεται η στρογγυλοποίηση στο πλησιέστερο λεπτό ποσών άλλων από αυτά που θα καταβάλλονται ή θα καταλογίζονται. Το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν υφίσταται καμία καταρχήν απαγόρευση «(...) υπό την προϋπόθεση, πάντως, ότι η πρακτική αυτή της στρογγυλοποίησης τηρεί την αρχή της συνέχειας των συμβάσεων (...) και είναι σύμφωνη προς τον σκοπό της ιδιαιτερότητας της διαδικασίας μεταβάσεως στο ευρώ (...)» δηλαδή ότι η πρακτική της στρογγυλοποίησης δεν επηρεάζει τις συμβατικές δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει οι οικονομικοί παράγοντες, περιλαμβανομένων των καταναλωτών, και ότι δεν επηρεάζει τις τιμές των αγαθών και των υπηρεσιών».

Εν προκειμένω, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η συγκεκριμένη πράξη μετατροπής, «ενδέχεται να επηρεάσει ουσιαστικά την τιμή που πράγματι χρεώνεται στους καταναλωτές». Δεν προχώρησε περαιτέρω την ερμηνεία, αφήνοντας στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει αυτήν την «ουσιαστική επίπτωση στις τιμές».

B — Σύνθεση του Δικαστηρίου

(Σειρά πρωτοκόλλου στις 14 Οκτωβρίου 2004)

Πρώτη σειρά, από τα αριστερά προς τα δεξιά:

C. Gulmann, δικαστής· A. Borg Barthet, R. Silva de Lapuerta, A. Rosas, P. Jann, πρόεδροι τμήματος· B. Σκουρής, Πρόεδρος του Δικαστηρίου· C. W. A. Timmermans, πρόεδρος τμήματος· L. A. Geelhoed, πρώτος γενικός εισαγγελέας· K. Lenaerts, πρόεδρος τμήματος· F. G. Jacobs, γενικός εισαγγελέας.

Δεύτερη σειρά, από τα αριστερά προς τα δεξιά:

A. Tizzano, γενικός εισαγγελέας· N. Colneric, δικαστής· D. Ruiz-Jarabo Colomer, γενικός εισαγγελέας· J.-P. Puissochet, A. M. La Pergola, δικαστές· P. Léger, γενικός εισαγγελέας· R. Schintgen, S. von Bahr, J. N. Cunha Rodrigues, δικαστές.

Τρίτη σειρά, από τα αριστερά προς τα δεξιά:

Γ. Αρέστης, P. Küris, K. Schiemann, δικαστές· J. Kokott, C. Stix-Hackl, γενικές εισαγγελίες· M. Poiares P. Maduro, γενικός εισαγγελέας· J. Makarczyk, E. Juhász, δικαστές.

Τέταρτη σειρά, από τα αριστερά προς τα δεξιά:

A. Ó Caoimh, U. Lõhmus, J. Malenovský, M. Ilešič, J. Klučka, E. Levits, δικαστές· R. Grass, γραμματέας.

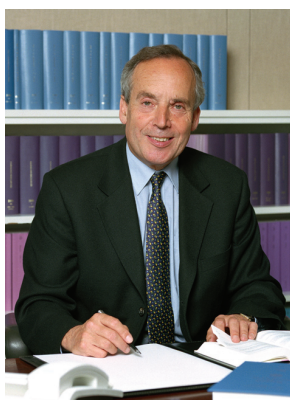
1. Μέλη του Δικαστηρίου

(κατά σειρά αναλήψεως καθηκόντων)

Βασίλειος Σκουρής

γεννήθηκε το 1948· πτυχίο Νομικής από το Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου (1970)· διδάκτωρ Συνταγματικού και Διοικητικού Δικαίου του Πανεπιστημίου του Αμβούργου (1973)· υφηγητής στο Πανεπιστήμιο του Αμβούργου (1972-1977)· καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Bielefeld (1978)· καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (1982)· Υπουργός Εσωτερικών (1989 και 1996)· μέλος της Διοικούσας Επιτροπής του Πανεπιστημίου Κρήτης (1983-1987)· διευθυντής του Κέντρου Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Θεσσαλονίκη (από το 1997)· πρόεδρος της Ελληνικής Ενώσεως Ευρωπαϊκού Δικαίου (1992-1994)· μέλος της ελληνικής Εθνικής Επιτροπής Ερευνών (1993 έως 1995)· μέλος του Ανωτάτου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (1994-1996)· μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου της Ακαδημίας Ευρωπαϊκού Δικαίου, Trier (από το 1995)· μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Εθνικής Σχολής Δικαστών (1995-1996)· μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου του Υπουργείου Εξωτερικών (1997-1999)· πρόεδρος της ελληνικής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής το 1998· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 8 Ιουνίου 1999· Πρόεδρος του Δικαστηρίου από τις 7 Οκτωβρίου 2003.

Francis Geoffrey Jacobs

γεννήθηκε το 1939· barrister, Queen's Counsel· υπάλληλος στη γραμματεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων· εισηγητής στο γραφείο του γενικού εισαγγελέα J. P. Warner· καθηγητής του ευρωπαϊκού δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου· διευθυντής του Centre of European Law του King's College του Λονδίνου· συγγραφέας διαφόρων συγγραμμάτων για το ευρωπαϊκό δίκαιο· γενικός εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 1988.

Claus Christian Gulmann

γεννήθηκε το 1942· υπάλληλος του Υπουργείου Δικαιοσύνης· εισηγητής στο γραφείο του δικαστή Max Sørensen· καθηγητής του δημοσίου διεθνούς δικαίου και κοσμήτορας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Κοπεγχάγης· δικηγόρος· πρόεδρος και μέλος διαιτητικών δικαστηρίων· μέλος του διοικητικού εφετείου· γενικός εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 1991 έως τις 6 Οκτωβρίου 1994· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 1994.

David Alexander Ogilvy Edward

γεννήθηκε το 1934· δικηγόρος (Σκωτία)· Queen's Counsel (Σκωτία)· γραμματέας και κατόπιν ταμίας της Faculty of Advocates· πρόεδρος του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου των δικηγορικών συλλόγων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας· καθηγητής Salvesen στον τομέα των ευρωπαϊκών θεσμών και διευθυντής του Europa Institute, Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου· ειδικός σύμβουλος της Επιτροπής της Βουλής των Λόρδων για τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες· Honorary Benchers του Gray's Inn, Λονδίνο· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 25 Σεπτεμβρίου 1989 έως τις 9 Μαρτίου 1992· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 10 Μαρτίου 1992 έως τις 7 Ιανουαρίου 2004.

Antonio Mario La Pergola

γεννήθηκε το 1931· καθηγητής του συνταγματικού και του γενικού και συγκριτικού δημοσίου δικαίου στα πανεπιστήμια της Πάδουας, της Bologna και της Ρώμης· μέλος του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου (1976-1978)· μέλος του Συνταγματικού Δικαστηρίου και πρόεδρος του Συνταγματικού Δικαστηρίου (1986-1987)· Υπουργός Κοινοτικών Πολιτικών (1987-1989)· Ευρωβουλευτής (1989-1994)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 1994 έως τις 31 Δεκεμβρίου 1994· γενικός εισαγγελέας στο Δικαστήριο από την 1η Ιανουαρίου 1995 έως τις 14 Δεκεμβρίου 1999· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 15 Δεκεμβρίου 1999.

Jean-Pierre Puissechet

γεννήθηκε το 1936· Σύμβουλος Επικρατείας (Γαλλία)· διευθυντής και κατόπιν γενικός διευθυντής της Νομικής Υπηρεσίας του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1968-1973)· γενικός διευθυντής της Agence nationale pour l'emploi (1973-1975)· διευθυντής γενικών διοικητικών υπηρεσιών του Υπουργείου Βιομηχανίας (1977-1979)· διευθυντής νομικών υποθέσεων του ΟΟΣΑ (1979-1985)· διευθυντής του Διεθνούς Ινστιτούτου Δημοσίας Διοικήσεως (1985-1987)· juriconsulte, διευθυντής νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών (1987-1994)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 1994.

Philippe Léger

γεννήθηκε το 1938· δικαστικός του Υπουργείου Δικαιοσύνης (1966-1970)· διευθυντής του γραφείου και κατόπιν τεχνικός σύμβουλος στο γραφείο του Υπουργού Ποιότητας της Ζωής το 1976· τεχνικός σύμβουλος στο γραφείο του Υπουργού Δικαιοσύνης (1976-1978)· υποδιευθυντής Ποινικών Υποθέσεων και Χαρίτων (1978-1983)· εφέτης στο Εφετείο Παρισιού (1983-1986)· αναπληρωτής διευθυντής του γραφείου του Υπουργού Δικαιοσύνης (1986)· πρόεδρος του tribunal de grande instance του Bobigny (1986-1993)· διευθυντής του γραφείου του Υπουργού Δικαιοσύνης και γενικός εισαγγελέας στο Εφετείο Παρισιού (1993-1994)· επισκέπτης καθηγητής στο Πανεπιστήμιο René Descartes (Paris V) από το 1988 έως το 1993· γενικός εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 1994.

Peter Jann

γεννήθηκε το 1935· διδάκτορας Νομικής του Πανεπιστημίου της Βιέννης (1957)· διορίζεται δικαστής και τοποθετείται στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Δικαιοσύνης (1961)· δικαστής στο Straf-Bezirksgericht της Βιέννης για τις υποθέσεις που αφορούν τον Τύπο (1963-1966)· εκπρόσωπος Τύπου του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Δικαιοσύνης (1966-1970)· στη συνέχεια άσκησε καθήκοντα στη Διεύθυνση Διεθνών Υποθέσεων του εν λόγω Υπουργείου· σύμβουλος για την κοινοβουλευτική επιτροπή δικαιοσύνης και εκπρόσωπος Τύπου της κοινοβουλευτικής ομάδας (1973-1978)· διορίζεται μέλος του Συνταγματικού Δικαστηρίου (1978)· μόνιμος εισηγητής του εν λόγω δικαστηρίου έως το τέλος του 1994· δικαστής στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων από τις 19 Ιανουαρίου 1995.

Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer

γεννήθηκε το 1949· δικαστής· δικαστής στο Consejo General del Poder Judicial (Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο)· καθηγητής· προϊστάμενος του γραφείου του Προέδρου του Δικαστικού Συμβουλίου· δικαστής ad hoc στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των δικαιωμάτων του ανθρώπου· δικαστής στο Tribunal Supremo από το 1996· γενικός εισαγγελέας στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων από τις 19 Ιανουαρίου 1995.

Romain Schintgen

γεννήθηκε το 1939· γενικός διευθυντής του Υπουργείου Εργασίας· πρόεδρος του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου· μέλος των διοικητικών συμβουλίων της Société nationale de crédit et d'investissement και της Société européenne des satellites· εκπρόσωπος της Κυβερνήσεως στην επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, στη συμβουλευτική επιτροπή για την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και στο διοικητικό συμβούλιο του Ευρωπαϊκού Ιδρύματος για τη βελτίωση των όρων διαβίωσης και εργασίας· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 25 Σεπτεμβρίου 1989 έως τις 11 Ιουλίου 1996· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 12 Ιουλίου 1996.

Fidelma O'Kelly Macken

Γεννήθηκε το 1945· Barrister στον Δικηγορικό Σύλλογο Ιρλανδίας (1972)· νομικός σύμβουλος σε θέματα βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας (1973-1979)· Barrister (1979-1995) και εν συνεχεία Senior Counsel (1995-1998) στον Δικηγορικό Σύλλογο Ιρλανδίας· είναι επίσης μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Αγγλίας και Ουαλλίας· δικαστής στο High Court της Ιρλανδίας (1998)· καθηγήτρια «νομικών συστημάτων και μεθόδων» και καθηγήτρια «Averil Deverell» εμπορικού δικαίου (Trinity College, Δουβλίνο)· Benchet (κοσμήτωρ) της Honourable Society of King's Inns· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 6 Οκτωβρίου 1999 έως τις 13 Οκτωβρίου 2004.

Ninon Colneric

γεννήθηκε το 1948· σπουδές στο Tübingen, στο Μόναχο και στη Γενεύη· κατόπιν επιστημονικών ερευνών στο Λονδίνο, διδάκτωρ του δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου· δικαστής στο Arbeitsgericht Oldenburg· υψηλή στο Πανεπιστήμιο της Βρέμης για τη διδασκαλία του εργατικού δικαίου, της κοινωνιολογίας του δικαίου και του κοινωνικού δικαίου· έκτακτη καθηγήτρια στη Νομική Σχολή των Πανεπιστημίων Φραγκφούρτης και Βρέμης· από το 1989, πρόεδρος του Landesarbeitsgericht Schleswig-Holstein· συνεργάτις, ως πραγματογνώμων, στο πρόγραμμα της European Expertise Service (EE) για την αναμόρφωση του εργατικού δικαίου στο Κιργιζιστάν (1994-1995)· επίτιμη καθηγήτρια του Πανεπιστημίου της Βρέμης στο εργατικό δίκαιο, και συγκεκριμένα στο ευρωπαϊκό εργατικό δίκαιο· δικαστής στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων από τις 15 Ιουλίου 2000.

Stig von Bahr

γεννήθηκε το 1939· εργάστηκε στις υπηρεσίες του κοινοβουλευτικού Ombudsman και της Γενικής Γραμματείας της Σουηδικής Κυβερνήσεως, καθώς και σε διάφορα υπουργεία, μεταξύ άλλων ως αναπληρωτής βοηθός γραμματέας στο Υπουργείο Οικονομικών· διορίστηκε δικαστής στο Kammarrätten (Διοικητικό Εφετείο) του Göteborg το 1981 και, κατόπιν, δικαστής στο Regeringsrätten (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) το 1985· μετέσχε στη σύνταξη διαφόρων επισήμων εκθέσεων, ιδίως, στους τομείς της φορολογικής νομοθεσίας και της λογιστικής· χρημάτισε, μεταξύ άλλων, πρόεδρος της επιτροπής για την προσαρμογή της φορολογίας εισοδήματος στον πληθωρισμό, πρόεδρος της επιτροπής λογιστικής και ειδικός εισηγητής της επιτροπής των κανόνων φορολογήσεως των εταιρών εταιριών ιδιωτικού δικαίου· επίσης, πρόεδρος του συμβουλίου λογιστικών κανόνων και μέλος του εθνικού δικαστικού συμβουλίου, καθώς και του συμβουλίου εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα· δημοσίευσε διάφορα άρθρα, ιδίως στον τομέα της φορολογικής νομοθεσίας· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2000.

Antonio Tizzano

γεννήθηκε το 1940· δίδαξε υπό διάφορες ιδιότητες σε ιταλικά πανεπιστήμια· νομικός σύμβουλος της Μόνιμης Αντιπροσωπείας της Ιταλίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες (1984-1992)· δικηγόρος στο Ακυρωτικό και άλλα ανώτατα δικαστήρια· μέλος της ιταλικής αντιπροσωπείας σε διεθνείς διαπραγματεύσεις και διακυβερνητικές διασκέψεις, μεταξύ των οποίων οι σχετικές με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη και με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση· υπεύθυνος διαφόρων επιστημονικών εκδόσεων· μέλος της ομάδας ανεξαρτήτων εμπειρογνομόνων που ορίστηκε για την εξέταση των οικονομικών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (1999)· καθηγητής ευρωπαϊκού δικαίου, διευθυντής του ινστιτούτου διεθνούς και ευρωπαϊκού δικαίου του Πανεπιστημίου της Ρώμης· γενικός εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2000.

José Narciso da Cunha Rodrigues

γεννήθηκε το 1940· διάφορες δικαστικές θέσεις (1964-1977)· επιφορτισμένος από την κυβέρνηση με διάφορες αποστολές για την κατάρτιση και τον συντονισμό μελετών για τη μεταρρύθμιση του δικαιοδοτικού συστήματος· εκπρόσωπος της κυβερνήσεως στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1980-1984)· εμπειρογνώμονας στη διευθύνουσα επιτροπή δικαιωμάτων του ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης (1980-1985)· μέλος της επιτροπής αναθεωρήσεως του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας· Procurador-Geral da República (1984-2000)· μέλος της εποπτικής επιτροπής της Υπηρεσίας Καταπολεμήσεως της Απάτης της Ευρωπαϊκής Ενώσεως (ΥΚΑ) (1999-2000)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2000.

Christiaan Willem Anton Timmermans

γεννήθηκε το 1941· εισηγητής σε γραφείο μέλους του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1966-1969)· μόνιμος υπάλληλος της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1969-1977)· διδάκτωρ Νομικής (Πανεπιστήμιο του Leiden)· καθηγητής ευρωπαϊκού δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Groningen (1977-1989)· αναπληρωτής δικαστής στο Εφετείο του Arnhem· υπεύθυνος διαφόρων επιστημονικών εκδόσεων· αναπληρωτής γενικός διευθυντής της Νομικής Υπηρεσίας της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1989-2000)· καθηγητής ευρωπαϊκού δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Άμστερνταμ· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2000.

Leendert A. Geelhoed

γεννήθηκε το 1942· βοηθός έρευνας στο Πανεπιστήμιο της Ουτρέχτης (1970-1971)· εισηγητής σε γραφείο μέλους του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1971-1974)· κύριος σύμβουλος στο Υπουργείο Δικαιοσύνης (1975-1982)· μέλος της συμβουλευτικής επιτροπής για την κυβερνητική πολιτική (1983-1990)· διάφορα καθήκοντα διδασκαλίας· γενικός γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας (1990-1997)· γενικός γραμματέας του Υπουργείου Γενικών Υποθέσεων (1997-2000)· γενικός εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2000.

Christine Stix-Hackl

γεννήθηκε το 1957· διδάκτωρ νομικής (Πανεπιστήμιο Βιέννης), μεταπτυχιακές σπουδές ευρωπαϊκού δικαίου (Κολλέγιο της Ευρώπης, Bruges)· μέλος της αυστριακής διπλωματικής υπηρεσίας (από το 1982)· ειδική για ζητήματα ΕΕ στο γραφείο του νομικού συμβούλου του Υπουργείου Εξωτερικών Υποθέσεων (1984-1988)· Νομική Υπηρεσία της Επιτροπής ΕΚ (1989)· προϊσταμένη της «Νομικής Υπηρεσίας Ευρωπαϊκής Ενώσεως» του Υπουργείου Εξωτερικών (1992-2000, πληρεξούσια υπουργός)· συμμετοχή στις διαπραγματεύσεις για τον ΕΟΧ και για την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Αυστρίας στην ΕΕ· εκπρόσωπος της Αυστριακής Δημοκρατίας στο Δικαστήριο ΕΚ από το 1995· γενική πρόξενος της Αυστρίας στη Ζυρίχη (2000)· διδακτικό έργο και δημοσιεύσεις· γενική εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2000.

Allan Rosas

γεννήθηκε το 1948· διδάκτωρ Νομικής του Πανεπιστημίου του Turku (Φινλανδία)· καθηγητής Νομικής στο Πανεπιστήμιο του Turku (1978-1981) και στην Åbo Akademi (Turku/Åbo) (1981-1996)· διευθυντής του Ινστιτούτου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τού ως άνω εκπαιδευτικού ιδρύματος (1985-1995)· διάφορες θέσεις ευθύνης σε πανεπιστήμια της χώρας του και στο εξωτερικό· μέλος επιστημονικών συλλόγων· συντονιστής διαφόρων ερευνητικών σχεδίων και προγραμμάτων, εθνικών και διεθνών, ιδίως στους ακόλουθους τομείς: κοινοτικό δίκαιο, διεθνές δίκαιο, δίκαιο ανθρωπίνων και θεμελιωδών δικαιωμάτων, συνταγματικό δίκαιο και συγκριτικό δίκαιο δημοσίας διοικήσεως· εκπρόσωπος της Φινλανδικής Κυβερνήσεως ως μέλος ή σύμβουλος φινλανδικών αντιπροσωπειών σε διάφορες διεθνείς διασκέψεις· εμπειρογνώμων του φινλανδικού δικαίου, μεταξύ άλλων σε κυβερνητικές ή κοινοβουλευτικές νομικές επιτροπές στη Φινλανδία, καθώς και στα Ηνωμένα Έθνη, στην Unesco, στην Οργάνωση για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (OSCE) και στο Συμβούλιο της Ευρώπης· από το 1995, κύριος νομικός σύμβουλος της Νομικής Υπηρεσίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, υπεύθυνος για τις εξωτερικές σχέσεις· από τον Μάρτιο του 2001, βοηθός Γενικός Διευθυντής της Νομικής Υπηρεσίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 17 Ιανουαρίου 2002.

Rosario Silva de Lapuerta

γεννήθηκε το 1954· πτυχιούχος νομικής (πανεπιστήμιο Complutense της Μαδρίτης)· abogado del Estado στη Μάλαγα· abogado del Estado στη νομική υπηρεσία του Υπουργείου Μεταφορών, Τουρισμού και Επικοινωνιών, στη συνέχεια στη νομική υπηρεσία του Υπουργείου Εξωτερικών· abogado del Estado-Jefe της αρμόδιας για τις διαδικασίες ενώπιον του Δικαστηρίου νομικής υπηρεσίας και γενική υποδιευθύντρια της υπηρεσίας νομικής αρωγής επί κοινοτικών και διεθνών θεμάτων της Abogacía General del Estado (Υπουργείο Δικαιοσύνης)· μέλος της ομάδας εργασίας της επιτροπής για το κοινοτικό δικαιοδοτικό σύστημα· προϊσταμένη της ισπανικής αποστολής στην ομάδα «Φίλοι της Προεδρίας» για τη μεταρρύθμιση του κοινοτικού δικαιοδοτικού συστήματος στη Συνθήκη της Νίκαιας και στην ομάδα ad hoc «Δικαστήριο» του Συμβουλίου· καθηγήτρια κοινοτικού δικαίου στη Διπλωματική Σχολή της Μαδρίτης· συνδιευθύντρια της επιθεωρήσεως «Noticias de la Unión Europea»· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2003.

Koen Lenaerts

γεννήθηκε το 1954· πτυχιούχος και διδάκτωρ Νομικής (Katholieke Universiteit Leuven)· Master of Laws, Master in Public Administration (Harvard University)· επίκουρος καθηγητής (1979-1983) και στη συνέχεια τακτικός καθηγητής ευρωπαϊκού δικαίου στο Katholieke Universiteit Leuven (από το 1983)· εισηγητής σε γραφείο δικαστή στο Δικαστήριο (1984-1985)· καθηγητής στο Κολλέγιο της Ευρώπης στη Bruges (1984-1989)· δικηγόρος Βρυξελλών (1986-1989)· επισκέπτης καθηγητής στο Harvard Law School (1989)· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 25 Σεπτεμβρίου 1989 έως τις 6 Οκτωβρίου 2003· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2003.

Juliane Kokott

γεννήθηκε το 1957· σπουδές νομικής (πανεπιστήμια Βόννης και Γενεύης)· LL.M. (American University/Washington D.C.)· διδάκτωρ νομικής (πανεπιστήμιο Χαϊδελβέργης, 1985· πανεπιστήμιο Harvard, 1990)· προσκεκλημένη καθηγήτρια στο πανεπιστήμιο του Berkeley (1991)· καθηγήτρια γερμανικού και αλλοδαπού δημοσίου δικαίου, διεθνούς και ευρωπαϊκού δικαίου στα πανεπιστήμια του Augsburg (1992), της Χαϊδελβέργης (1993) και του Düsseldorf (1994)· αναπληρώτρια δικαστής διορισθείσα από τη Γερμανική Κυβέρνηση στο διεθνές δικαστήριο συμβιβασμού και διαιτησίας του Οργανισμού για την ασφάλεια και συνεργασία στην Ευρώπη (OSCE)· αντιπρόεδρος του ομοσπονδιακού συμβουλευτικού συμβουλίου για τη γενική μεταρρύθμιση (WBGU, 1996)· καθηγήτρια διεθνούς δικαίου, διεθνούς δικαίου των επιχειρήσεων και ευρωπαϊκού δικαίου στο πανεπιστήμιο του St. Gallen (1999)· διευθύντρια του Ινστιτούτου ευρωπαϊκού και διεθνούς δικαίου των επιχειρήσεων στο πανεπιστήμιο του St. Gallen (2000)· βοηθός διευθύντρια του προγράμματος ειδικεύσεως στο δίκαιο των επιχειρήσεων στο πανεπιστήμιο του St. Gallen (2001)· γενική εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2003.

Luís Miguel Poiares Pessoa Maduro

γεννήθηκε το 1967· πτυχίο Νομικής (Πανεπιστήμιο Λισσαβώνας, 1990)· βοηθός (Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο, 1991)· διδακτορικό Νομικής (Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Φλωρεντίας, 1996)· επισκέπτης καθηγητής (Κολέγιο της Ευρώπης του Natolin· Institut Ortega y Gasset της Μαδρίτης· Πορτογαλικό Καθολικό Πανεπιστήμιο· Ινστιτούτο Ευρωπαϊκών Σπουδών του Macao)· καθηγητής (Universidade Nova Λισσαβώνας, 1997)· Fulbright Visiting Research Fellow (Πανεπιστήμιο Harvard, 1998)· συνδιευθυντής της Ακαδημίας Διεθνούς Εμπορικού Δικαίου· μεταξύ των εκδότων (Hart Series on European Law and Integration, European Law Journal) και μέλος της συντακτικής επιτροπής διαφόρων νομικών επιθεωρήσεων· γενικός εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2003.

Konrad Hermann Theodor Schiemann

γεννήθηκε το 1937· νομικές σπουδές στο Cambridge· barrister (1964-1980)· Queen's Counsel (1980-1986)· δικαστής στο High Court of England and Wales (1986-1995)· Lord Justice of Appeal (1995-2003)· μέλος από το 1985 και Ταμίας το 2003 της Honourable Society του Inner Temple· δικαστής στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων από τις 8 Ιανουαρίου 2004.

Jerzy Makarczyk

γεννήθηκε το 1938· διδάκτωρ νομικής (1966)· καθηγητής δημόσιου διεθνούς δικαίου (1974)· Senior Visiting Fellow στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης (1985)· καθηγητής στο διεθνές χριστιανικό Πανεπιστήμιο του Τόκιο (1988)· συντάκτης πολλών βιβλίων για το δημόσιο διεθνές δίκαιο, το κοινοτικό δίκαιο και τα ανθρώπινα δικαιώματα· μέλος διαφόρων επιστημονικών εταιριών με ενδιαφέρον για το διεθνές δίκαιο, το ευρωπαϊκό δίκαιο και τα ανθρώπινα δικαιώματα· διαπραγματευτής εκ μέρους της Πολωνικής Κυβερνήσεως για την απόσυρση των ρωσικών στρατευμάτων από το έδαφος της Δημοκρατίας της Πολωνίας· αναπληρωτής υφυπουργός και, στη συνέχεια, υφυπουργός Εξωτερικών (1989-1992)· πρόεδρος της πολωνικής αντιπροσωπείας στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών· δικαστής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1992-2002)· πρόεδρος του Ινστιτούτου Διεθνούς Δικαίου (2003)· σύμβουλος του Προέδρου της Δημοκρατίας της Πολωνίας για την εξωτερική πολιτική και τα ανθρώπινα δικαιώματα (2002-2004)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Μαΐου 2004.

Pranas Kūris

γεννήθηκε το 1938· πτυχιούχος νομικής του πανεπιστημίου του Vilnius (1961)· κάτοχος διπλώματος νομικής πρώτου κύκλου του πανεπιστημίου της Μόσχας (1965)· κάτοχος διδακτορικού (Dr. hab), πανεπιστήμιο Μόσχας (1973)· ασκούμενος στο Institut des Hautes Etudes Internationales (διευθυντής: καθηγητής Ch. Rousseau), πανεπιστήμιο Παρισιών (1967-1968)· μέλος της Ακαδημίας Επιστημών της Λιθουανίας (1996)· διδάκτωρ honoris causa στη νομική σχολή της Λιθουανίας (2001)· άσκησε διάφορα καθήκοντα διδακτικής και διοικητικής φύσεως στο πανεπιστήμιο του Vilnius (1961-1990)· λέκτορας, βοηθός καθηγητής, καθηγητής δημόσιου διεθνούς δικαίου, κοσμήτορας της νομικής σχολής· κατέλαβε διάφορες κυβερνητικές θέσεις, στο πλαίσιο της διπλωματικής υπηρεσίας και του Υπουργείου Δικαιοσύνης της Λιθουανίας· Υπουργός Δικαιοσύνης (1990-1991), σύμβουλος επικρατείας (1991), πρέσβης της Δημοκρατίας της Λιθουανίας για το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και τις Κάτω Χώρες (1992-1994)· δικαστής στο παλαιό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ιούνιος 1994 - Νοέμβριος 1998)· δικαστής στο Ανώτατο Δικαστήριο της Λιθουανίας και Πρόεδρος του Δικαστηρίου αυτού (Δεκέμβριος 1994 - Οκτώβριος 1998)· δικαστής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (από τον Νοέμβριο του 1998)· μετέσχε σε πολλές διεθνείς διασκέψεις· μέλος της αντιπροσωπείας της Δημοκρατίας της Λιθουανίας για τις διαπραγματεύσεις με την ΕΣΣΔ (1990-1992)· συντάκτης πολλών δημοσιευμάτων (περίπου 200)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Μαΐου 2004.

Endre Juhász

γεννήθηκε το 1944 πτυχιούχος νομικής του πανεπιστημίου του Szeged, Ουγγαρία (1967) εισαγωγικές εξετάσεις του δικηγορικού συλλόγου Ουγγαρίας (1970) σπουδές τρίτου κύκλου στο συγκριτικό δίκαιο στο πανεπιστήμιο του Στρασβούργου, Γαλλία (1969, 1970, 1971, 1972) υπάλληλος της νομικής υπηρεσίας του Υπουργείου Εξωτερικού Εμπορίου (1966-1974), διευθυντής νομοθετικών υποθέσεων (1973-1974) πρώτος εμπορικός ακόλουθος της πρεσβείας της Ουγγαρίας στις Βρυξέλλες, υπεύθυνος για κοινοτικά ζητήματα (1974-1979) διευθυντής του Υπουργείου Εξωτερικού Εμπορίου (1979-1983) πρώτος εμπορικός ακόλουθος και, στη συνέχεια, εμπορικός σύμβουλος στην πρεσβεία της Ουγγαρίας στην Ουάσιγκτον DC, Ηνωμένες Πολιτείες (1983-1989) γενικός διευθυντής στο Υπουργείο Εμπορίου και στο Υπουργείο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (1989-1991) επικεφαλής της ομάδας απεσταλμένων για τη διαπραγμάτευση της συμφωνίας συνδέσεως μεταξύ της Ουγγαρίας και των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των κρατών μελών τους (1990-1991) γενικός γραμματέας του Υπουργείου Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, διευθυντής του γραφείου ευρωπαϊκών υποθέσεων (1992) υφυπουργός στο Υπουργείο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (1993-1994) υφυπουργός, πρόεδρος του γραφείου ευρωπαϊκών υποθέσεων στο Υπουργείο Βιομηχανίας και Εμπορίου (1994) πληρεξούσιος υπουργός, προϊστάμενος της διπλωματικής αποστολής της Δημοκρατίας της Ουγγαρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ιανουάριος 1995 - Μάιος 2003) επικεφαλής της ομάδας απεσταλμένων για τη διαπραγμάτευση της εντάξεως της Δημοκρατίας της Ουγγαρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ιούνιος 1998 - Απρίλιος 2003) Υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου για τον συντονισμό των ζητημάτων ευρωπαϊκής ολοκληρώσεως (από τον Μάιο του 2003) δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Μαΐου 2004.

Γεώργιος Αρέστης

γεννήθηκε το 1945· πτυχιούχος νομικής του πανεπιστημίου Αθηνών (1968)· M. A. Comparative Politics and Government, πανεπιστήμιο του Kent στο Canterbury (1970)· δικηγορία στην Κύπρο (1972-1982)· διορισμός σε θέση Δικαστή Επαρχιακού Δικαστηρίου (1982)· προαγωγή στη θέση του Προέδρου Επαρχιακού Δικαστηρίου (1995)· Διοικητικός Πρόεδρος του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λευκωσίας (1997-2003)· δικαστής στο Ανώτατο Δικαστήριο της Κύπρου (2003)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Μαΐου 2004.

Anthony Borg Barthet U.O.M.

γεννήθηκε το 1947· διδακτορικό νομικής στο βασιλικό πανεπιστήμιο Μάλτας το 1973· ανέλαβε καθήκοντα στη δημόσια διοίκηση της Μάλτας ως Notary to Government το 1975· σύμβουλος της Δημοκρατίας το 1978, πρώτος σύμβουλος της Δημοκρατίας το 1979, βοηθός Attorney General το 1988, διορίστηκε Attorney General από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας της Μάλτας το 1989· εντεταλμένος με τη διδασκαλία του αστικού δικαίου με μερική απασχόληση στο πανεπιστήμιο της Μάλτας (1985-1989)· μέλος του πανεπιστημιακού συμβουλίου της Μάλτας (1998-2004)· μέλος της επιτροπής θεμάτων διοικήσεως της δικαιοσύνης (1994-2004)· μέλος της διευθυντικής επιτροπής του Κέντρου Διαιτησίας της Μάλτας (1998-2004)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Μαΐου 2004.

Marko Ilešič

γεννήθηκε το 1947· διδάκτωρ νομικής (πανεπιστήμιο της Ljubljana)· ειδίκευση στο συγκριτικό δίκαιο (πανεπιστήμια του Στρασβούργου και της Coimbra)· δικηγόρος· δικαστής στο Εργατικό Δικαστήριο της Ljubljana (1975-1986)· πρόεδρος του Αθλητικού Δικαστηρίου (1978-1986)· διαιτητής στο διαιτητικό δικαστήριο της ασφαλιστικής εταιρίας Triglav (1990-1998)· πρόεδρος του διαιτητικού δικαστηρίου του Χρηματιστηρίου (από το 1995)· διαιτητής στο διαιτητικό δικαστήριο του Χρηματιστηρίου (από το 1998)· διαιτητής στο Εμπορικό Επιμελητήριο της Γιουγκοσλαβίας (μέχρι το 1991) και της Σλοβενίας (από το 1991)· διαιτητής στο Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο στο Παρίσι· δικαστής στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο της UEFA (από το 1988) και της FIFA (από το 2000)· πρόεδρος της ομοσπονδίας ενώσεων σλοβένων νομικών· μέλος της International Law association, του Comité maritime international και άλλων διεθνών νομικών ενώσεων· καθηγητής αστικού, εμπορικού και ιδιωτικού δικαίου· κοσμήτορας της νομικής σχολής του πανεπιστημίου της Ljubljana· συντάκτης πολλών νομικών δημοσιευμάτων· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Μαΐου 2004.

Jiří Malenovský

γεννήθηκε το 1950· διδάκτωρ νομικής του πανεπιστημίου Καρόλου της Πράγας (1975)· βοηθός καθηγητής (1974-1990), αναπληρωτής κοσμήτορας (1989-1991) και προϊστάμενος του τμήματος διεθνούς και ευρωπαϊκού δικαίου (1990-1992) στο πανεπιστήμιο Masaryk του Brno· δικαστής στο Συνταγματικό Δικαστήριο της Τσεχοσλοβακίας (1992)· πρέσβης στο Συμβούλιο της Ευρώπης (1993-1998)· πρόεδρος της επιτροπής εκπροσώπων των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης (1995)· γενικός διευθυντής στο Υπουργείο Εξωτερικών (1998-2000)· πρόεδρος του τσεχοσλοβακικού παραρτήματος της ενώσεως διεθνούς δικαίου (1999-2001)· δικαστής στο Συνταγματικό Δικαστήριο (2000-2004)· μέλος του νομοθετικού συμβουλίου (1998-2000)· μέλος του Διαρκούς Διαιτητικού Δικαστηρίου της Χάγης (2000)· καθηγητής δημοσίου διεθνούς δικαίου στο πανεπιστήμιο Masaryk του Brno (2001)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Μαΐου 2004.

Ján Klučka

γεννήθηκε το 1951· διδάκτωρ νομικής του πανεπιστημίου της Bratislava (1974)· καθηγητής διεθνούς δικαίου στο πανεπιστήμιο του Kosice (από το 1975)· δικαστής στο Συνταγματικό Δικαστήριο (1993)· μέλος του Διαρκούς Διαιτητικού Δικαστηρίου της Χάγης (1994)· μέλος της «Επιτροπής της Βενετίας» (1994)· πρόεδρος της σλοβακικής ενώσεως διεθνούς δικαίου (2002)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Μαΐου 2004.

Uno Lõhmus

γεννήθηκε το 1952· διδακτορικό νομικής το 1986· μέλος του δικηγορικού συλλόγου (1977-1998)· προσκεκλημένος καθηγητής ποινικού δικαίου στο πανεπιστήμιο του Tartu· δικαστής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1994-1998)· πρόεδρος του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Εσθονίας (1998-2004)· μέλος της νομικής επιτροπής του Συντάγματος· σύμβουλος της συντακτικής επιτροπής του ποινικού κώδικα· μέλος της επιφορτισμένης με την κατάρτιση του κώδικα ποινικής δικονομίας ομάδας εργασίας· έχει συγγράψει διάφορα έργα για τα ανθρώπινα δικαιώματα και για το συνταγματικό δίκαιο· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Μαΐου 2004.

Egils Levits

γεννήθηκε το 1955· πτυχιούχος νομικής και πολιτικών επιστημών του πανεπιστημίου του Αμβούργου· επιστημονικός συνεργάτης στη νομική σχολή του πανεπιστημίου του Κιέλου· σύμβουλος του Κοινοβουλίου της Λεττονίας επί ζητημάτων διεθνούς και συνταγματικού δικαίου και νομοθετικής μεταρρυθμίσεως· πρέσβης της Λεττονίας στη Γερμανία και την Ελβετία (1992-1993), στην Αυστρία, την Ελβετία και την Ουγγαρία (1994-1995)· αναπληρωτής Πρωθυπουργός και Υπουργός Δικαιοσύνης, ασκών καθήκοντα Υπουργού Εξωτερικών (1993-1994)· μέλος του Δικαστηρίου Συμβιβασμού και Διαιτησίας στο πλαίσιο του ΟΑΣΕ (από το 1997)· μέλος του Διαρκούς Διαιτητικού Δικαστηρίου (από το 2001)· εξελέγη το 1995 δικαστής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, επανεξελέγη το 1998 και το 2001· πολλές δημοσιεύσεις στους τομείς του συνταγματικού και του διοικητικού δικαίου, της νομοθετικής μεταρρυθμίσεως και του κοινοτικού δικαίου· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Μαΐου 2004.

Aindrias Ó Caoimh

γεννήθηκε το 1950· Bachelor στο αστικό δίκαιο (National University of Ireland, University College Δουβλίνου, 1971)· Barrister (King's Inns, 1972)· δίπλωμα ανωτάτων σπουδών ευρωπαϊκού δικαίου (University College Δουβλίνου, 1977)· Barrister στον Δικηγορικό Σύλλογο Ιρλανδίας (1972-1999)· λέκτωρ ευρωπαϊκού δικαίου (King's Inns, Δουβλίνο)· Senior Counsel (1994-1999)· εκπρόσωπος της Ιρλανδικής Κυβερνήσεως σε πολλές υποθέσεις ενώπιον του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων· δικαστής στο High Court of Ireland (από το 1999)· Benchers (κοσμητών) της «Honorable Society of King's Inns» (από το 1999)· αντιπρόεδρος της ιρλανδικής εταιρίας ευρωπαϊκού δικαίου· μέλος του ιρλανδικού παραρτήματος της ενώσεως διεθνούς δικαίου· γιος του Andreas O'Keeffe (Aindrias Ó Caoimh), δικαστή στο Δικαστήριο (1974-1985)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 14 Οκτωβρίου 2004.

Roger Grass

γεννήθηκε το 1948· πτυχιούχος του Ινστιτούτου Πολιτικών Επιστημών των Παρισίων και ανωτάτων σπουδών δημοσίου δικαίου· αντεισαγγελέας πλημμελειοδικών στο tribunal de grande instance de Versailles· κύριος υπάλληλος διοικήσεως στο Δικαστήριο· γενικός γραμματέας της γενικής εισαγγελίας του Cour d'appel (Εφετείου) των Παρισίων· ιδιαίτερο γραφείο του Υπουργού Δικαιοσύνης· εισηγητής στο γραφείο του Προέδρου του Δικαστηρίου· Γραμματέας του Δικαστηρίου από τις 10 Φεβρουαρίου 1994.

2. Μεταβολές της συνθέσεως του Δικαστηρίου κατά το 2004

Κατά το 2004, σημειώθηκαν οι εξής μεταβολές στη σύνθεση του Δικαστηρίου:

Στις 7 Ιανουαρίου, αποχώρησε από το Δικαστήριο ο δικαστής David Alexander Ogilvy Edward. Τον αντικατέστησε ως δικαστής ο Konrad Hermann Theodor Schiemann.

Στις 11 Μαΐου, κατόπιν της προσχωρήσεως δέκα νέων κρατών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ανέλαβαν καθήκοντα δέκα νέοι δικαστές: ο Jerzy Makarczyk, πολωνικής ιθαγενείας, ο Pranas Kūris, λιθουανικής ιθαγενείας, ο Endre Juhász, ουγγρικής ιθαγενείας, ο Γεώργιος Αρέστης, κυπριακής ιθαγενείας, ο Anthony Borg Barthet, μαλτέζικης ιθαγενείας, ο Marko Ilešič, σλοβενικής ιθαγενείας, ο Jiří Malenovský, τσεχικής ιθαγενείας, ο Ján Klučka, σλοβακικής ιθαγενείας, ο Uno Lõhmus, εσθονικής ιθαγενείας, και ο Egils Levits, λεττονικής ιθαγενείας.

Στις 13 Οκτωβρίου, η δικαστής Fidelma O'Kelly Macken αποχώρησε από το Δικαστήριο. Την αντικατέστησε ως δικαστής ο Aindrias Ó Caoimh.

3. Σειρά πρωτοκόλλου

από 1 έως 7 Ιανουαρίου 2004

B. Σκουρής, Πρόεδρος του Δικαστηρίου
P. Jann, πρόεδρος πρώτου τμήματος
C. W. A. Timmermans, πρόεδρος δευτέρου τμήματος
C. Gulmann, πρόεδρος πέμπτου τμήματος
A. Tizzano, πρώτος γενικός εισαγγελέας
J. N. Cunha Rodrigues, πρόεδρος τετάρτου τμήματος
A. Rosas, πρόεδρος τρίτου τμήματος
F. G. Jacobs, γενικός εισαγγελέας
D. A. O. Edward, δικαστής
A. M. La Pergola, δικαστής
J.-P. Puissochet, δικαστής
P. Léger, γενικός εισαγγελέας
D. Ruiz-Jarabo Colomer, γενικός εισαγγελέας
R. Schintgen, δικαστής
F. Macken, δικαστής
N. Colneric, δικαστής
S. von Bahr, δικαστής
L. A. Geelhoed, γενικός εισαγγελέας
C. Stix-Hackl, γενική εισαγγελέας
R. Silva de Lapuerta, δικαστής
K. Lenaerts, δικαστής
J. Kokott, γενική εισαγγελέας
L. Poiares P. Maduro, γενικός εισαγγελέας

R. Grass, γραμματέας

από 8 Ιανουαρίου έως 12 Μαΐου 2004¹

B. Σκουρής, Πρόεδρος του Δικαστηρίου
P. Jann, πρόεδρος πρώτου τμήματος
C. W. A. Timmermans, πρόεδρος δευτέρου τμήματος
C. Gulmann, πρόεδρος πέμπτου τμήματος
A. Tizzano, πρώτος γενικός εισαγγελέας
J. N. Cunha Rodrigues, πρόεδρος τετάρτου τμήματος
A. Rosas, πρόεδρος τρίτου τμήματος
F. G. Jacobs, γενικός εισαγγελέας
A. M. La Pergola, δικαστής
J.-P. Puissochet, δικαστής
P. Léger, γενικός εισαγγελέας
D. Ruiz-Jarabo Colomer, γενικός εισαγγελέας
R. Schintgen, δικαστής
F. Macken, δικαστής
N. Colneric, δικαστής
S. von Bahr, δικαστής
L. A. Geelhoed, γενικός εισαγγελέας
C. Stix-Hackl, γενική εισαγγελέας
R. Silva de Lapuerta, δικαστής
K. Lenaerts, δικαστής
J. Kokott, γενική εισαγγελέας
L. Poiares P. Maduro, γενικός εισαγγελέας
K. Schiemann, δικαστής

R. Grass, γραμματέας

¹ Στις 11 Μαΐου 2004 ανέλαβαν καθήκοντα δέκα νέοι δικαστές. Η νέα σειρά πρωτοκόλλου ισχύει από τις 13 Μαΐου.

από 13 Μαΐου έως 6 Οκτωβρίου 2004

B. Σκουρής, Πρόεδρος του Δικαστηρίου
P. Jann, πρόεδρος πρώτου τμήματος
C. W. A. Timmermans, πρόεδρος δευτέρου τμήματος
A. Rosas, πρόεδρος τρίτου τμήματος
C. Gulmann, πρόεδρος πέμπτου τμήματος
J.-P. Puissochet, πρόεδρος έκτου τμήματος
A. Tizzano, πρώτος γενικός εισαγγελέας
J. N. Cunha Rodrigues, πρόεδρος τετάρτου τμήματος
F. G. Jacobs, γενικός εισαγγελέας
A. M. La Pergola, δικαστής
P. Léger, γενικός εισαγγελέας
D. Ruiz-Jarabo Colomer, γενικός εισαγγελέας
R. Schintgen, δικαστής
F. Macken, δικαστής
N. Colneric, δικαστής
S. von Bahr, δικαστής
L. A. Geelhoed, γενικός εισαγγελέας
C. Stix-Hackl, γενική εισαγγελέας
R. Silva de Lapuerta, δικαστής
K. Lenaerts, δικαστής
J. Kokott, γενική εισαγγελέας
L. Poiares P. Maduro, γενικός εισαγγελέας
K. Schieman, δικαστής
J. Makarczyk, δικαστής
P. Küris, δικαστής
E. Juhász, δικαστής
Γ. Αρέστης, δικαστής
A. Borg Barthet, δικαστής
M. Ilešič, δικαστής
J. Malenovský, δικαστής
J. Klučka, δικαστής
U. Lohmus, δικαστής
E. Levits, δικαστής

R. Grass, γραμματέας

από 7 έως 13 Οκτωβρίου 2004

B. Σκουρή, Πρόεδρος του Δικαστηρίου
P. Jann, πρόεδρος πρώτου τμήματος
C. W. A. Timmermans, πρόεδρος δευτέρου τμήματος
A. Rosas, πρόεδρος τρίτου τμήματος
L. A. Geelhoed, πρώτος γενικός εισαγγελέας
R. Silva de Lapuerta, πρόεδρος πέμπτου τμήματος
K. Lenaerts, πρόεδρος τετάρτου τμήματος
A. Borg Barthet, πρόεδρος έκτου τμήματος
F. G. Jacobs, γενικός εισαγγελέας
C. Gulmann, δικαστής
A. M. La Pergola, δικαστής
J.-P. Puissochet, δικαστής
P. Léger, γενικός εισαγγελέας
D. Ruiz-Jarabo Colomer, γενικός εισαγγελέας
R. Schintgen, δικαστής
F. Macken, δικαστής
N. Colneric, δικαστής
S. von Bahr, δικαστής
A. Tizzano, γενικός εισαγγελέας
J. N. Cunha Rodrigues, δικαστής
C. Stix-Hackl, γενική εισαγγελέας
J. Kokott, γενική εισαγγελέας
L. Poiares P. Maduro, γενικός εισαγγελέας
K. Schiemann, δικαστής
J. Makarczyk, δικαστής
P. Küris, δικαστής
E. Juhász, δικαστής
Γ. Αρέστης, δικαστής
M. Ilešič, δικαστής
J. Malenovský, δικαστής
J. Klučka, δικαστής
U. Løhmus, δικαστής
E. Levits, δικαστής

R. Grass, γραμματέας

από 14 Οκτωβρίου έως 31 Δεκεμβρίου 2004

B. Σκουρής, Πρόεδρος του Δικαστηρίου
P. Jann, πρόεδρος πρώτου τμήματος
C. W. A. Timmermans, πρόεδρος δευτέρου τμήματος
A. Rosas, πρόεδρος τρίτου τμήματος
L. A. Geelhoed, πρώτος γενικός εισαγγελέας
R. Silva de Lapuerta, πρόεδρος πέμπτου τμήματος
K. Lenaerts, πρόεδρος τετάρτου τμήματος
A. Borg Barthet, πρόεδρος έκτου τμήματος
F. G. Jacobs, γενικός εισαγγελέας
C. Gulmann, δικαστής
A. M. La Pergola, δικαστής
J.-P. Puissochet, δικαστής
P. Léger, γενικός εισαγγελέας
D. Ruiz-Jarabo Colomer, γενικός εισαγγελέας
R. Schintgen, δικαστής
N. Colneric, δικαστής
S. von Bahr, δικαστής
A. Tizzano, γενικός εισαγγελέας
J. N. Cunha Rodrigues, δικαστής
C. Stix-Hackl, γενική εισαγγελέας
J. Kokott, γενική εισαγγελέας
L. Poiares P. Maduro, γενικός εισαγγελέας
K. Schiemann, δικαστής
J. Makarczyk, δικαστής
P. Küris, δικαστής
E. Juhász, δικαστής
Γ. Αρέστης, δικαστής
M. Ilešič, δικαστής
J. Malenovský, δικαστής
J. Klučka, δικαστής
U. Løhmus, δικαστής
E. Levits, δικαστής
A. Ó Caoimh, δικαστής

R. Grass, γραμματέας

4. Πρώην μέλη του Δικαστηρίου

Pilotti Massimo, δικαστής (1952-1958), πρόεδρος από το 1952 έως το 1958
Serrarens Petrus, Josephus, Servatius, δικαστής (1952-1958)
Riese Otto, δικαστής (1952-1963)
Delvaux Louis, δικαστής (1952-1967)
Rueff Jacques, δικαστής (1952-1959 και 1960-1962)
Hammes Charles Léon, δικαστής (1952-1967), πρόεδρος από το 1964 έως το 1967
Van Kleffens Adrianus, δικαστής (1952-1958)
Lagrange Maurice, γενικός εισαγγελέας (1952-1964)
Roemer Karl, γενικός εισαγγελέας (1953-1973)
Rossi Rino, δικαστής (1958-1964)
Donner Andreas Matthias, δικαστής (1958-1979), πρόεδρος από το 1958 έως το 1964
Catalano Nicola, δικαστής (1958-1962)
Trabucchi Alberto, δικαστής (1962-1972), στη συνέχεια γενικός εισαγγελέας (1973-1976)
Lecourt Robert, δικαστής (1962-1976), πρόεδρος από το 1967 έως το 1976
Strauss Walter, δικαστής (1963-1970)
Monaco Riccardo, δικαστής (1964-1976)
Gand Joseph, γενικός εισαγγελέας (1964-1970)
Mertens de Wilmars Josse J., δικαστής (1967-1984), πρόεδρος από το 1980 έως το 1984
Pescatore Pierre, δικαστής (1967-1985)
Kutscher Hans, δικαστής (1970-1980), πρόεδρος από το 1976 έως το 1980
Dutheillet de Lamothe Alain Louis, γενικός εισαγγελέας (1970-1972)
Mayras Henri, γενικός εισαγγελέας (1972-1981)
O'Dalaigh Cearbhall, δικαστής (1973-1974)
Sørensen Max, δικαστής (1973-1979)
Mackenzie Stuart Alexander J., δικαστής (1973-1988), πρόεδρος από το 1984 έως το 1988
Warner Jean-Pierre, γενικός εισαγγελέας (1973-1981)
Reischl Gerhard, γενικός εισαγγελέας (1973-1981)
O'Keefe Aindrias, δικαστής (1975-1985)
Capotorti Francesco, δικαστής (1976), στη συνέχεια γενικός εισαγγελέας (1976-1982)
Bosco Giacinto, δικαστής (1976-1988)
Touffait Adolphe, δικαστής (1976-1982)
Koopmans Thymen, δικαστής (1979-1990)
Due Ole, δικαστής (1979-1994), πρόεδρος από το 1988 έως το 1994
Everling Ulrich, δικαστής (1980-1988)
Χλωρός Αλέξανδρος, δικαστής (1981-1982)
Slynn Sir Gordon, γενικός εισαγγελέας (1981-1988), στη συνέχεια δικαστής (1988-1992)
Rozès Simone, γενική εισαγγελέας (1981-1984)
VerLoren van Themaat Pieter, γενικός εισαγγελέας (1981-1986)
Grévisse Fernand, δικαστής (1981-1982 και 1988-1994)
Bahlmann Kai, δικαστής (1982-1988)
Mancini G. Federico, γενικός εισαγγελέας (1982-1988), στη συνέχεια δικαστής (1988-1999)
Galmot Yves, δικαστής (1982-1988)
Κακούρης Κωνσταντίνος, δικαστής (1983-1997)
Lenz Carl Otto, γενικός εισαγγελέας (1984-1997)
Darmon Marco, γενικός εισαγγελέας (1984-1994)

Joliet René, δικαστής (1984-1995)
O'Higgins Thomas Francis, δικαστής (1985-1991)
Schockweiler Fernand, δικαστής (1985-1996)
Mischo Jean, γενικός εισαγγελέας (1986-1991 και 1997-2003)
De Carvalho Moithinho de Almeida José Carlos, δικαστής (1986-2000)
Da Cruz Vilaça José Luis, γενικός εισαγγελέας (1986-1988)
Rodríguez Iglesias Gil Carlos, δικαστής (1986-2003), πρόεδρος από το 1994 έως το 2003
Diez de Velasco Manuel, δικαστής (1988-1994)
Zuleeg Manfred, δικαστής (1988-1994)
Van Gerven Walter, γενικός εισαγγελέας (1988-1994)
Tesauro Giuseppe, γενικός εισαγγελέας (1988-1998)
Kapteyn Paul Joan George, δικαστής (1990-2000)
Murray John L., δικαστής (1991-1999)
Edward David Alexander Ogilvy, δικαστής (1992-2004)
Κοσμάς Γεώργιος, γενικός εισαγγελέας (1994-2000)
Hirsch Günter, δικαστής (1994-2000)
Elmer Michael Bendik, γενικός εισαγγελέας (1994-1997)
Ragnemalm Hans, δικαστής (1995-2000)
Sevón Leif, δικαστής (1995-2002)
Fennelly Nial, γενικός εισαγγελέας (1995-2000)
Wathelet Melchior, δικαστής (1995-2003)
Ιωάννου Κρατερός, δικαστής (1997-1999)
Alber Siegbert, γενικός εισαγγελέας (1997-2003)
Saggio Antonio, γενικός εισαγγελέας (1998-2000)
O'Kelly Macken Fidelma, δικαστής (1999-2004)

— Πρόεδροι

Pilotti Massimo (1952-1958)
Donner Andreas Matthias (1958-1964)
Hammes Charles Léon (1964-1967)
Lecourt Robert (1967-1976)
Kutscher Hans (1976-1980)
Mertens de Wilmars Josse J. (1980-1984)
Mackenzie Stuart Alexander John (1984-1988)
Due Ole (1988-1994)
Rodríguez Iglesias Gil Carlos (1994-2003)

— Γραμματείς

Van Houtte Albert (1953-1982)
Heim Paul (1982-1988)
Giraud Jean-Guy (1988-1994)

Κεφάλαιο II

Το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

A — Δραστηριότητα του Πρωτοδικείου κατά το έτος 2004

Από τον Πρόεδρο Bo Vesterdorf

Σημαντικά ήταν τα γεγονότα που σημάδεψαν την ιστορία του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά το έτος 2004.

Πρωτίστως, μετά την προσχώρηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση δέκα νέων κρατών, προστέθηκαν στο Πρωτοδικείο δέκα νέοι δικαστές: η κα E. Cremona, ο κ. O. Czúcz, η κα I. Wiszniewska-Białecka, η κα I. Pelikánová, ο κ. D. Šváby, ο κ. V. Vadapalas, η κα K. Jürimäe, η κα I. Labucka και ο κ. Σ. Σ. Παπασάββας, οι οποίοι ορκίστηκαν στις 12 Μαΐου 2004· επίσης, η κα V. Trstenjak η οποία ορκίστηκε στις 7 Ιουλίου 2004.

Για δεύτερη φορά στην ιστορία του, διευρύνθηκε το σώμα των μελών του Πρωτοδικείου, το οποίο αρχικώς απαρτιζόταν από δώδεκα δικαστές. Στο εξής, απαρτίζεται από 25 μέλη, δηλαδή εξ ενός δικαστή από κάθε κράτος μέλος.

Η εντολή πολλών μελών του Πρωτοδικείου, ορισμένα εκ των οποίων μόλις είχαν διορισθεί, έληγε στις 31 Αυγούστου 2004. Με απόφαση της 14ης Ιουλίου 2004, οι εκπρόσωποι των κυβερνήσεων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ενώσεως ανανέωσαν, για την περίοδο από 1ης Σεπτεμβρίου 2004 έως 31ης Αυγούστου 2010, την εντολή των εξής μελών: του κ. B. Vesterdorf, της κας V. Tiili, του κ. J. Azizi, του κ. M. Jaeger, του κ. A. W. H. Meij, του κ. M. Βηλαρά, της κας E. Martins de Nazaré Ribeiro, του κ. F. Dehousse, του κ. O. Czúcz, της κας I. Wiszniewska-Białecka, του κ. D. Šváby, της κας K. Jürimäe και του κ. Σ. Σ. Παπασάββα.

Λόγω της διευρύνσεως της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, τροποποιήθηκε ο Κανονισμός Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, αυξάνοντας από έντεκα σε δεκατρείς τον αριθμό των δικαστών που απαρτίζουν το τμήμα μείζονος συνθέσεως (ΕΕ 2004, L 127, σ. 108). Ομοίως τροποποιήθηκαν οι διατάξεις περί γλωσσών διαδικασίας: από 1ης Μαΐου 2004 οι προσφυγές μπορεί να είναι συντεταγμένες σε 21 διαφορετικές γλώσσες – 20 επίσημες γλώσσες και η ιρλανδική – (ΕΕ 2004, L 132, σ. 3).

Η οργάνωση και η λειτουργία του Πρωτοδικείου προσαρμόσθηκαν στις απαιτήσεις που προκύπτουν από τον μεγαλύτερο αριθμό δικαστών. Αρχικώς, για την περίοδο από 1ης Μαΐου έως 31ης Αυγούστου 2004, οι νέοι δικαστές ενσωματώθηκαν στα υφιστάμενα πέντε τριμελή τμήματα. Ειδικότερα, τα τριμελή τμήματα συμπληρώθηκαν με δύο δικαστές το κάθε ένα και απετέλεσαν πενταμελή τμήματα. Κατόπιν, το Πρωτοδικείο αποφάσισε να διατηρήσει για το δικαστικό έτος 2004/2005 τη διάρθρωση των πέντε πενταμελών τμημάτων. Συνεπώς, κατά τη διάρκεια αυτού του δικαστικού έτους, έκαστο των πέντε τμημάτων λειτουργεί με τρεις δικαστές σε δύο χωριστές και προκαθορισμένες συνθέσεις υπό την προεδρία του προέδρου του τμήματος.

Τέσσερα από τα πέντε πενταμελή τμήματα προεδρεύονται από προέδρους οι οποίοι εξελέγησαν από τους ομολόγους τους τον Σεπτέμβριο του 2004 για τριετή περίοδο, συγκεκριμένα οι κκ. Jaeger, Pírrung, Βηλαράς και Legal. Η εκλογή αυτή προέδρων τμήματος, που πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά στις 10 Σεπτεμβρίου 2004, σύμφωνα με το άρθρο 15 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, αποτελεί συνέπεια της

θέσεως σε ισχύ, από 1ης Φεβρουαρίου 2003, του νέου Πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου (άρθρο 50).

Το πέμπτο πενταμελές τμήμα προεδρεύεται από τον Πρόεδρο του Πρωτοδικείου, η εκλογή του οποίου για περίοδο τριών ετών (δηλαδή μέχρι την 31η Αυγούστου 2007) πραγματοποιήθηκε στις 8 Σεπτεμβρίου 2004. Δεδομένου ότι ο Πρόεδρος του Πρωτοδικείου δεν μετέχει σε τριμελές τμήμα, το τμήμα αυτό προεδρεύεται από δικαστή του εν λόγω τμήματος, συγκεκριμένα τον κ. Cooke.

Ακολουθώς, ξεκίνησε η εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων που καθιστά δυνατές η Συνθήκη της Νίκαιας. Όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη της Νίκαιας, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 2003, το άρθρο 225 της Συνθήκης ΕΚ προβλέπει ότι το Πρωτοδικείο είναι αρμόδιο να αποφαινεται σε πρώτο βαθμό επί όλων των ευθειών προσφυγών, πλην εκείνων που έχουν ανατεθεί σε δικαιοδοτικό τμήμα και αυτών που ο Οργανισμός επιφυλάσσει στο Δικαστήριο.

Το Συμβούλιο, αφενός, τροποποίησε το Πρωτόκολλο περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου και, αφετέρου, αποφάσισε τη δημιουργία «δικαιοδοτικού τμήματος».

Πρώτον, στις 26 Απριλίου 2004, το Συμβούλιο εξέδωσε την απόφαση 2004/207/ΕΚ, Ευρατόμ, που τροποποιεί τα άρθρα 51 και 54 του Πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου (ΕΕ L 132, σ. 5· διορθωτικό ΕΕ L 194, σ. 3). Κατόπιν της νέας κατανομής των ευθειών προσφυγών μεταξύ του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου, από 1ης Ιουνίου 2004, οι προσφυγές ακυρώσεως και κατά παραλείψεως που έχουν ασκηθεί από κράτη μέλη και στρέφονται κατά πράξεως ή παραλείψεως της Επιτροπής¹ εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Πρωτοδικείου. Το ίδιο ισχύει περί προσφυγών που ασκούνται από κράτη μέλη και στρέφονται κατά:

- των αποφάσεων του Συμβουλίου στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων·
- των πράξεων που εκδίδει το Συμβούλιο δυνάμει κανονισμού του εν λόγω οργάνου περί μέτρων εμπορικής άμυνας·
- των πράξεων του Συμβουλίου διά των οποίων ασκεί εκτελεστικές αρμοδιότητες·
- των πράξεων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Λόγω της νέας αυτής κατανομής αρμοδιοτήτων στον τομέα των ευθειών προσφυγών, οι αρχικώς εισαχθείσες ενώπιον του Δικαστηρίου υποθέσεις, στις οποίες, όμως, δεν είχε περατωθεί η έγγραφη διαδικασία, παραπέμφθηκαν στο Πρωτοδικείο, κυρίως στους τομείς των κρατικών ενισχύσεων και του ΕΓΤΠΕ.

Δεύτερον, το Συμβούλιο της Ενώσεως εξέδωσε, στις 2 Νοεμβρίου 2004, την απόφαση 2004/752/ΕΚ, Ευρατόμ, για την ίδρυση Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ L 333, σ. 7). Τη μεταρρύθμιση αυτή, η οποία επίσης κατέστη δυνατή κατόπιν της θέσεως σε ισχύ της Συνθήκης της Νίκαιας (άρθρα 220 ΕΚ και 225 Α ΕΚ· άρθρα 136 Ευρατόμ και 140 Β Ευρατόμ· βλ., επίσης, τη δήλωση αριθ. 16 που επισυνάπτεται στη Συνθήκη της Νίκαιας), επιθυμούσε σφοδρώς το Πρωτοδικείο λόγω του ειδικού χαρακτήρα αυτού του είδους των διαφορών και του φόρτου εργασίας που αναμένεται

¹ Πλην πράξεων της Επιτροπής περί ενισχυμένης συνεργασίας στο πλαίσιο της Συνθήκης ΕΚ.

κατόπιν της εφαρμογής των διατάξεων του νέου Κανονισμού Υπηρεσιακής Καταστάσεως. Το νέο αυτό ειδικευμένο δικαιοδοτικό όργανο, συγκείμενο από επτά δικαστές, θα αποφαινεται επί των υπαλληλικών διαφορών, αρμοδιότητα την οποία σήμερα ασκεί το Πρωτοδικείο. Οι αποφάσεις του θα υπόκεινται σε αναίρεση, περιοριζόμενη σε νομικά ζητήματα, ενώπιον του Πρωτοδικείου, κατ' εξαίρεσιν δε, σε επανεξέταση από το Δικαστήριο υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπει το Πρωτόκολλο περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου. Αναμένεται να λειτουργήσει εντός του έτους 2005.

Τέλος, αναφορικά με τα στατιστικά στοιχεία του έτους 2004 επισημαίνονται τα ακόλουθα: ο αριθμός των εισαγομένων υποθέσεων συνέχισε να παρουσιάζει αύξηση, όπως παγίως παρατηρείται από πολλών ήδη ετών, ανήλθε δε στις 536 υποθέσεις (έναντι 466 το έτος 2003). Η αύξηση αυτή οφείλεται, εν μέρει, στο γεγονός ότι, από 1ης Ιουνίου 2004, το Πρωτοδικείο έχει την αρμοδιότητα να επιλαμβάνεται των ευθειών προσφυγών που ασκούν κράτη μέλη (βλ. ανωτέρω επεξηγήσεις). Στο πλαίσιο αυτό εισήχθησαν 48 πρόσθετες υποθέσεις, εκ των οποίων 21 παραπέμφθηκαν με διάταξη του Δικαστηρίου και οι 27 αποτελούν νέες υποθέσεις που αφορούν προσφυγές ασκηθείσες από κράτη μέλη. Οι σχετικές με το κοινοτικό σήμα διαφορές σημειώνουν συνεχή αύξηση σε απόλυτο αριθμό (εισήχθησαν 110 υποθέσεις, 10 περισσότερες από τις ασκηθείσες κατά το έτος 2003), αντιπροσωπεύουν δε σε ποσοστό το 21 % των εισαχθεισών υποθέσεων. Οι υπαλληλικές διαφορές εξακολουθούν να αντιπροσωπεύουν, όπως συμβαίνει από του έτους 2000, τη μεγαλύτερη κατηγορία υποθέσεων: εισήχθησαν 146 νέες υποθέσεις (το 27 % του συνόλου).

Ο αριθμός των εκδικασθεισών υποθέσεων, ο οποίος ανέρχεται σε 361, προσεγγίζει εκείνον του έτους 2003 (339), το δε 76 % αυτών των υποθέσεων εκδικάσθηκε από τριμελή τμήματα, το 18 % από πενταμελή τμήματα και το 4 % από μονομελή τμήματα. Συνεπώς, η αύξηση του αριθμού των μελών του Πρωτοδικείου δεν επηρέασε ακόμα αισθητά τον αριθμό των ετησίως εκδικαζομένων υποθέσεων.

Ο αριθμός των εκκρεμουσών υποθέσεων υπερέβη το κρίσιμο όριο των 1 000 υποθέσεων και, στις 31 Δεκεμβρίου 2004, ανήλθε στις 1 174 υποθέσεις. Ο αριθμός αυτός αντιστοιχεί, με τα σημερινά δεδομένα, σε πλέον των τριών ετών δικαστική δραστηριότητα του Πρωτοδικείου.

Όσον αφορά τη μέση διάρκεια των δικών, σημειώθηκε μικρή αύξηση σε σχέση με τα τρία τελευταία έτη: κατά το 2004 η μέση διάρκεια των δικών ανήλθε σε 22,6 μήνες, πλην των υποθέσεων των δικών που εμπίπτουν στους ειδικούς τομείς της πνευματικής ιδιοκτησίας και των υπαλληλικών υποθέσεων.

Περιορισμένος αριθμός υποθέσεων εκδικάσθηκαν κατά την ταχεία διαδικασία, εφόσον από δεκατρείς αιτήσεις που υποβλήθηκαν κατά τη διάρκεια του έτους, δύο μόνο εκδικάσθηκαν κατά τη διαδικασία αυτή.

Οι τάσεις της νομολογίας εκτίθενται κατωτέρω σε τρία μέρη που αφορούν διαδοχικώς τον έλεγχο της νομιμότητας (I), τις αγωγές αποζημιώσεως (II) και τις αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων (III).

I. Έλεγχος νομιμότητας

Η επί της ουσίας εξέταση μιας προσφυγής προϋποθέτει το παραδεκτό αυτής. Κατά συνέπεια, η παρουσίαση των υποθέσεων στις οποίες εξετάσθηκε το ζήτημα του παραδεκτού των προσφυγών ακυρώσεως (B) θα προηγηθεί της παρουσιάσεως των ουσιαστών πτυχών του ουσιαστικού δικαίου (Γ έως Η). Οι υποθέσεις αυτές θα παρουσιασθούν στο πλαίσιο του τομέα στον οποίο υπάγονται. Η παρουσίαση που ακολουθεί δεν καλύπτει όλους τους τομείς που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Πρωτοδικείου και, επομένως, δεν έχει εξαντλητικό χαρακτήρα ².

Ορισμένα δικονομικής φύσεως ζητήματα θα περιληφθούν σε ειδικό τίτλο (Α), καθόσον αξίζει να υπογραμμισθούν οι διευκρινίσεις που έγιναν με ορισμένες αποφάσεις.

A. Δικονομικές πτυχές

1. Επί της ερμηδικίας

Η έκδοση αποφάσεων κατ' ερμηδικία είναι εξαιρετικά σπάνια. Πράγματι, προϋποθέτει ότι ο καθού, κατά του οποίου κανονικώς ασκήθηκε προσφυγή, δεν απάντησε στην προσφυγή κατά τον προβλεπόμενο τύπο και εμπροθέσμως και ότι ο προσφεύγων ζήτησε από το Πρωτοδικείο να του επιδικάσει τα αιτήματά του.

Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές το Πρωτοδικείο, επειδή η Επιτροπή δεν κατέθεσε υπόμνημα αντικρούσεως εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας, επιδίκασε τα αιτήματά τους σε πέντε τράπεζες, στις οποίες είχε επιβληθεί πρόστιμο λόγω της συμμετοχής τους σε σύμπραξη με αντικείμενο τις προμήθειες που παρακρατούσαν κατά την ανταλλαγή χαρτονομισμάτων σε νομίσματα της ζώνης ευρώ. Πράγματι, με τις αποφάσεις του της 14ης Οκτωβρίου 2004, T-56/02, *Bayerische Hypo- und Vereinsbank κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), T-54/02, *Vereins- und Westbank κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), T-60/02, *Deutsche Verkehrsbank κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή) και T-61/02, *Commerzbank κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής ³,

² Στην παρούσα Έκθεση δεν σχολιάζονται αποφάσεις επί τελωνειακών διαφορών, καθόσον πρόκειται κυρίως για εφαρμογή επί ειδικών περιπτώσεων παγιωμένων ήδη λύσεων (ιδίως αποφάσεις της 12ης Φεβρουαρίου 2004, T-282/01, *Aslantrans κατά Επιτροπής*, της 21ης Σεπτεμβρίου 2004, T-104/02, *Société française de transports Gondrand Frères κατά Επιτροπής*, και της 14ης Δεκεμβρίου 2004, T-332/02, *Nordspedizionieri di Danielis Livio & C. κ.λπ. κατά Επιτροπής*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή). Για τους λόγους αυτούς δεν μνημονεύονται οι αποφάσεις περί ακυρώσεως αποφάσεων περί μειώσεως ή καταργήσεως κοινοτικής χρηματοπιστωτικής συνδρομής είτε αυτή χορηγήθηκε στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Αναπτύξεως (FEDER) (απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2004, T-290/02, *Ascontex κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή) είτε στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), τμήμα Προσανατολισμού [απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2004, T-180/01, *Euroagri κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως (υπόθεση C-153/04 P)].

³ Απόφαση 2003/25/EK της Επιτροπής, της 11ης Δεκεμβρίου 2001, σχετικά με διαδικασία δυνάμει του άρθρου 81 ΕΚ – Υπόθεση COMP/E-1/37.919 (ex 37.391) – Τραπεζικά τέλη για τη μετατροπή των νομισμάτων της ευρωζώνης – Γερμανία – (ΕΕ 2003, L 15, σ. 1).

αφού έκρινε τα αιτήματα των προσφευγουσών ως προφανώς βάσιμα. Το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι από τα στοιχεία του δικογράφου της προσφυγής μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι δεν αποδείχθηκε επαρκώς η ύπαρξη της προβαλλομένης συμφωνίας, τόσο ως προς τον καθορισμό των προμηθειών για την παροχή υπηρεσιών συναλλάγματος σε μετρητά εντός της ευρωζώνης όσο και ως προς τον τρόπο επιβολής αυτών των προμηθειών. Το συνολικό ποσό των προστίμων που επέβαλε με την ακυρωθείσα απόφασή της η Επιτροπή στις πέντε τράπεζες υπερέβαινε τα 100 εκατομμύρια ευρώ.

Η Επιτροπή άσκησε ανακοπή κατά των εν λόγω αποφάσεων, όπως είχε δικαίωμα εκ των κειμένων διατάξεων.

2. Επί της αυτεπάγγελτης εξετάσεως λόγου δημοσίας τάξεως

Λόγος δημοσίας τάξεως μπορεί, και μάλιστα επιβάλλεται, να εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από τον κοινοτικό δικαστή. Συνεπώς, έναν τέτοιο λόγο μπορούν να προβάλλουν οι διάδικοι σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας, είτε αφορά το παραδεκτό της προσφυγής είτε τη νομιμότητα της προσβαλλομένης πράξεως.

Το Πρωτοδικείο εξέτασε αυτεπαγγέλτως λόγους απαραδέκτου δημοσίας τάξεως, στους οποίους περιλαμβάνονται η τήρηση της προθεσμίας ασκήσεως προσφυγής (απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2004, T-142/01 και T-283/01, *OPTUC κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), ο χαρακτήρας της επίμαχης πράξεως ως δεκτικής προσφυγής (διατάξεις της 29ης Απριλίου 2004, T-308/02, *SGL Carbon κατά Επιτροπής*, και της 13ης Ιουλίου 2004, T-29/03, *Comunidad Autónoma de Andalucía κατά Επιτροπής*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), το συμφέρον του προσφεύγοντος για ακύρωση της προσβαλλομένης πράξεως (απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 2004, T-310/00, *MCI κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή) ή, επίσης, η ενεργητική νομιμοποίηση (αποφάσεις της 7ης Ιουλίου 2004, T-107/01 και T-175/01, *Sacilor-Lormines κατά Επιτροπής*, και της 1ης Δεκεμβρίου 2004, T-27/02, *Kronofrance κατά Επιτροπής*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή).

Εξέτασε, επίσης, ως λόγο δημοσίας τάξεως, αντλούμενο από παραβίαση ουσιωδών τύπων λόγο, στους οποίους περιλαμβάνεται η έλλειψη ή η ανεπάρκεια αιτιολογίας της προσβαλλομένης πράξεως [απόφαση της 8ης Ιουλίου 2004, T-44/00, *Mannesmannröhren-Werke κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψεις 126 και 210· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναίρέσεως (υπόθεση C-411/04 P)]. Αντιθέτως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας, δεδομένου ότι συνιστά ως εκ της φύσεώς της, μια υποκειμενικώς εκτιμώμενη παρέκκλιση από τη νομιμότητα, δεν άπτεται της παραβιάσεως ουσιωδών τύπων και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη αυτεπαγγέλτως [απόφαση της 8ης Ιουλίου 2004, T-67/00, T-68/00, T-71/00 και T-78/00, *JFE Engineering κ.λπ. κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψη 425· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναίρέσεως (υποθέσεις C-403/04 P και C-405/04 P)].

3. Επί των δικαστικών εξόδων

Ο ηττηθείς διάδικος φέρει, καταρχήν, τα δικαστικά του έξοδα καθώς και τα δικαστικά έξοδα του αντιδίκου του. Κατά τον Κανονισμό Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, τα δυνάμενα

να επιστραφούν έξοδα είναι μόνον εκείνα που συνδέονται με τη διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου, αφενός, και εκείνα που είναι αναγκαία για τη διαδικασία αυτή, αφετέρου.

Το ύψος των δυναμένων να αναζητηθούν εξόδων αποτελεί συχνή αιτία αμφισβητήσεων. Ειδικότερα, η Επιτροπή έκρινε ως υπερβολικά τα ποσά που ζήτησαν οι εκπρόσωποι των εταιριών Airtours και Schneider Electric μετά την εκ μέρους του Πρωτοδικείου ακύρωση των αποφάσεων με τις οποίες απαγορευόταν στη μεν Airtours να αγοράσει την εταιρία First Choice (απόφαση της 6ης Ιουνίου 2002, T-342/99, *Airtours κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2002, σ. II-2585) στη δε Schneider Electric να αγοράσει την εταιρία Legrand (απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2002, T-310/01, *Schneider Electric κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2002, σ. II-4071), καθώς και την απόφαση την διατάσσουσα διαχωρισμό των επιχειρήσεων (απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2002, T-77/02, *Schneider Electric κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2002, σ. II-4201).

Από τη διάταξη της 28ης Ιουνίου 2004, T-342/99 DEP, *Airtours κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), προκύπτει ότι το ποσό την επιστροφή του οποίου ζήτησε η Airtours από την Επιτροπή υπερέβαινε το 1,7 εκατομμύρια λίρες στερλίνες (GBP). Η Επιτροπή είχε αρχικώς εκτιμήσει σε 130 000 GBP, κατόπιν δε σε 170 000 GBP, τις δαπάνες στις οποίες υποβλήθηκε η Airtours.

Προκειμένου να καθορίσει το δυνάμενο να αναζητηθεί ποσό, το Πρωτοδικείο έκρινε, μεταξύ άλλων, ότι δεν αποκλείεται, στην περίπτωση που ένας πελάτης αποφασίσει να εκπροσωπηθεί ταυτόχρονα και από solicitor και από barrister, οι οφειλόμενες και στον ένα και στον άλλο αμοιβές να θεωρηθούν ως έξοδα αναγκαία για τη διαδικασία. Εντούτοις, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, στις περιπτώσεις αυτές, εναπόκειται στο Πρωτοδικείο να εξετάσει τον βαθμό στον οποίο οι παρασχεθείσες από το σύνολο των σχετικών συμβούλων υπηρεσίες ήταν αναγκαίες για τη διεξαγωγή της ένδικης διαδικασίας και να βεβαιωθεί ότι η πρόσληψη των δύο κατηγοριών συμβούλων δεν είχε ως συνέπεια αδικαιολόγητο διπλασιασμό των εξόδων. Ακριβώς αυτό συνέβαινε στην υπόθεση εκείνη.

Το Πρωτοδικείο έκρινε, επίσης, ότι, ενόψει της ουσιαδώς οικονομικής φύσεως των εκτιμήσεων της Επιτροπής στο πλαίσιο του ελέγχου των πράξεων συγκεντρώσεως, μπορεί να δικαιολογηθεί η παρέμβαση συμβούλων ή οικονομικών εμπειρογνομόνων ειδικευμένων στον τομέα αυτό προκειμένου να συμπληρωθεί η εργασία των νομικών συμβούλων, οπότε οι σχετικές δαπάνες δύνανται να αναζητηθούν. Πάντως, αυτής της φύσεως οι δαπάνες κρίθηκαν υπερβολικές από το Πρωτοδικείο.

Τέλος, σε περίπτωση που ο αιτών υπάγεται στον φόρο προστιθέμενης αξίας, όπως συνέβαινε με την Airtours, δικαιούται να ανακτήσει από τις φορολογικές αρχές τον καταβληθέντα επί των αγορασθέντων αγαθών και υπηρεσιών ΦΠΑ. Δεδομένου ότι ο φόρος αυτός δεν συνιστά για τον συγκεκριμένο αιτούντα δαπάνη, δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αποδόσεως ο ΦΠΑ που καταβλήθηκε επί των αμοιβών και εξόδων δικηγόρου.

Εν όψει αυτών των σκέψεων, και της σημασίας της υποθέσεως σε σχέση με το κοινοτικό δίκαιο ανταγωνισμού, τα πολυάριθμα οικονομικά και νομικά ζητήματα τα οποία έπρεπε να εξετασθούν από τους συμβούλους, των οικονομικών συμφερόντων που διακυβεύονται για την Airtours από την επίλυση της διαφοράς και της εκτάσεως της εργασίας των νομικών και οικονομικών συμβούλων, το Πρωτοδικείο όρισε το συνολικό ποσό των εξόδων που έπρεπε να επιστραφούν στην Airtours σε 490 000 GBP, περίπου.

Με τη διάταξη της 29ης Οκτωβρίου 2004, T 310/01 DEP, *Schneider Electric κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο όρισε το επιστρεπτέο στη Schneider Electric ποσό, μετά την άρνηση της Επιτροπής να επιστρέψει τις 830 000 ευρώ περίπου που είχε ζητήσει, κυρίως για αμοιβές των συμβούλων της Schneider Electric λόγω της συμμετοχής τους στη δίκη που κατέληξε σε ακύρωση της αποφάσεως της απαγορεύουσας πράξη συγκεντρώσεως μεταξύ της Schneider Electric και της Legrand.

Καίτοι αναγνώρισε τον υψηλό βαθμό περιπλοκότητας της υποθέσεως, το μέγεθος των διακυβευομένων συμφερόντων της αιτούσας, τη σημασία της υποθέσεως από πλευράς κοινοτικού δικαίου και τα δυσχερή οικονομικά και νομικά προβλήματα που ανέκυψαν, το Πρωτοδικείο έκρινε υπερβολικό τον αριθμό ωρών εργασίας που προέβαλαν οι συνήγοροι της αιτούσας. Λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των στοιχείων, όρισε το συνολικό ποσό των εξόδων σε 420 000 ευρώ περίπου.

Για τους ίδιους λόγους, το ποσό των εξόδων που αφορούσαν τη διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων και τη δίκη που κατέληξε στην ακύρωση της αποφάσεως με την οποία υποχρεώθηκε η Schneider να εκχωρήσει συνολικώς τα στοιχεία ενεργητικού της Legrand που κατείχε, εκτιμώμενα σε πλέον των 830 000 ευρώ, ορίστηκε σε 427 000 ευρώ (διάταξη της 29ης Οκτωβρίου 2004, T-77/02 DEP, *Schneider Electric κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή).

B. Παραδεκτό των κατά το άρθρο 230 ΕΚ προσφυγών

Κατά το άρθρο 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ, «κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δύναται [...] να ασκεί προσφυγή κατά των αποφάσεων που απευθύνονται σ' αυτό, καθώς και κατά αποφάσεων που, αν και εκδίδονται ως κανονισμοί ή αποφάσεις που απευθύνονται σε άλλο πρόσωπο, τα αφορούν άμεσα και ατομικά».

Το άρθρο 230 ΕΚ, πέμπτο εδάφιο, προβλέπει ότι οι προσφυγές ακυρώσεως πρέπει να ασκούνται εντός δύο μηνών, υπολογιζομένων, κατά περίπτωση, από τη δημοσίευση της πράξεως, την κοινοποίησή της στον προσφεύγοντα ή, ελλείψει δημοσίευσως ή κοινοποιήσεως, από την ημέρα κατά την οποία ο προσφεύγων έλαβε γνώση της πράξεως.

1. Πράξεις δεκτικές προσφυγής

Κατά πάγια νομολογία μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως, κατά την έννοια του άρθρου 230 ΕΚ, μόνο τα μέτρα εκείνα που παράγουν δεσμευτικές έννομες συνέπειες, δυνάμενες να επηρεάσουν τα συμφέροντα του προσφεύγοντος, ως μεταβάλλουσες κατά τρόπο ιδιάζοντα τη νομική του κατάσταση.

Αντιθέτως, όπως υπογραμμίσθηκε στη διάταξη της 29ης Απριλίου 2004, T-308/02, *SGL Carbon κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), πράξη καθαρώς επιβεβαιωτική προηγούμενης αποφάσεως που κατέστη απρόσβλητη δεν είναι δεκτική προσφυγής. Τέτοια πράξη είναι εκείνη η οποία δεν περιέχει κανένα νέο στοιχείο σε σχέση

με την προγενέστερη απόφαση και δεν προηγήθηκε της εκδόσεώς της επανεξέταση της καταστάσεως του αποδέκτη της αποφάσεως αυτής. Πάντως, υπογράμμισε το Πρωτοδικείο, ο επιβεβαιωτικός ή μη χαρακτήρας μιας πράξεως δεν μπορεί να εκτιμάται με αποκλειστικό γνώμονα το περιεχόμενό της σε σχέση με το περιεχόμενο της προγενέστερης αποφάσεως την οποία επιβεβαιώνει. Συγκεκριμένα, πρέπει επίσης να εκτιμάται ο χαρακτήρας της προσβαλλομένης πράξεως σε σχέση προς τη φύση της αιτήσεως της οποίας αυτή συνιστά απάντηση. Ειδικότερα, αν η πράξη συνιστά απάντηση σε αίτηση με την οποία προβάλλονται νέα και ουσιώδη περιστατικά και ζητείται από τη διοίκηση να προβεί σε επανεξέταση της προγενέστερης αποφάσεως, η πράξη αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί αμιγώς επιβεβαιωτική, καθόσον αποφαίνεται επί των περιστατικών αυτών και περιέχει ένα νέο στοιχείο σε σχέση με την προγενέστερη απόφαση. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι ορθώς η Επιτροπή υποστήριξε ότι η επιστολή που είχε αποστείλει στην προσφεύγουσα δεν είχε χαρακτήρα αποφάσεως, διότι, όπως υπογράμμισε το Πρωτοδικείο, οι οικονομικής φύσεως πληροφορίες που περιείχε δεν ήταν ικανές να μεταβάλουν ουσιωδώς τη νομική κατάσταση της προσφεύγουσας, με βάση τα χαρακτηριστικά που αυτή είχε κατά την ημερομηνία εκδόσεως της προγενέστερης αποφάσεως η οποία κατέστη απρόσβλητη.

Εξάλλου, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι, στο πλαίσιο προσφυγής ακυρώσεως, σε περίπτωση που η προσβαλλόμενη πράξη έχει τον χαρακτήρα αρνήσεως, αυτή πρέπει να εκτιμάται με γνώμονα τη φύση του αιτήματος επί του οποίου δίδει απάντηση. Ειδικότερα, η άρνηση κοινοτικού οργάνου να χωρήσει στην ανάκληση ή τροποποίηση πράξεως δεν συνιστά αφεαυτής πράξη δυνάμενη να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως, σύμφωνα με το άρθρο 230 ΕΚ, παρά μόνο εφόσον η πράξη την οποία το κοινοτικό θεσμικό όργανο αρνείται να ανακαλέσει ή να τροποποιήσει θα μπορούσε να προσβληθεί αφεαυτής δυνάμει της ανωτέρω διατάξεως (διατάξεις της 15ης Μαρτίου 2004, T-139/02, *Ινστιτούτο Ν. Αυγερινόπουλου κ.λπ. κατά Επιτροπής*, και της 13ης Ιουλίου 2004, T-29/03, *Comunidad Autónoma de Andalucía κατά Επιτροπής*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή). Το Πρωτοδικείο έκρινε, σχετικώς, στη διάταξη *Comunidad Autónoma de Andalucía κατά Επιτροπής*, προαναφερθείσα, ότι επιστολή του γενικού διευθυντή της ευρωπαϊκής υπηρεσίας καταπολεμήσεως της απάτης (OLAF), με την οποία αυτός ενημέρωσε την προσφεύγουσα περί της αδυναμίας εξετάσεως της διοικητικής της ενστάσεως της στρεφόμενης κατά της τελικής εκθέσεως που συνέταξε η OLAF μετά το πέρας εξωτερικής έρευνας και η οποία διαβιβάσθηκε στις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών, σύμφωνα με το άρθρο 9 του κανονισμού 1073/1999⁴, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως απόφαση δυνάμενη να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως παρά μόνον αν η τελική έκθεση συνιστά μέτρο παράγον δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα ικανά να θίξουν τα συμφέροντα της προσφεύγουσας, αλλά συνιστά απλώς σύσταση ή γνωμοδότηση στερούμενη δεσμευτικών εννόμων αποτελεσμάτων.

2. Προθεσμία ασκήσεως της προσφυγής

Καίτοι το Πρωτοδικείο εξέτασε την τήρηση της προθεσμίας ασκήσεως της προσφυγής σε πολλές αποφάσεις του [απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2004, T-142/01 και T-283/01, *OPTUC κατά Επιτροπής*, και διάταξη της 25ης Μαΐου 2004, T-264/03, *Schmoldt κ.λπ.*

⁴ Κανονισμός (ΕΚ) 1073/1999 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Μαΐου 1999, σχετικά με τις έρευνες που πραγματοποιούνται από την ευρωπαϊκή υπηρεσία καταπολεμήσεως της απάτης (OLAF) (ΕΕ L 136, σ. 1).

κατά Επιτροπής· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως (υπόθεση C-342/04 P), που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή], εντούτοις αξία μνείας είναι κυρίως η διάταξη της 9ης Νοεμβρίου 2004, T-252/03, *FNICGV κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή).

Επιληφθέν προσφυγής ασκηθείσας από τη Fédération nationale de l'industrie et des commerces en gros des viandes (FNICGV) και σκοπούσας, δυνάμει του άρθρου 229 ΕΚ, στην άρση του προστίμου που της είχε επιβάλει η Επιτροπή για παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού ⁵, το Πρωτοδικείο υπογράμμισε ότι το εν λόγω άρθρο της Συνθήκης δεν καθιερώνει ως αυτοτελές ένδικο βοήθημα την «προσφυγή πλήρους δικαιοδοσίας». Πράγματι, η διάταξη αυτή, η οποία προβλέπει απλώς ότι «οι κανονισμοί που εκδίδονται από κοινού από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, καθώς και από το Συμβούλιο, δυνάμει των διατάξεων της [...] Συνθήκης [ΕΚ] δύνανται να χορηγούν στο Δικαστήριο πλήρη δικαιοδοσία σχετικά με τις κυρώσεις που προβλέπουν», δεν απαριθμείται στο άρθρο 225, παράγραφος 1, ΕΚ, όπως αυτό τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη της Νίκαιας, μεταξύ των ενδίκων βοηθημάτων που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Πρωτοδικείου.

Δεδομένου ότι η αρμοδιότητα αυτή πλήρους δικαιοδοσίας μπορεί να ασκείται από τα κοινοτικά δικαστήρια μόνο στο πλαίσιο του ελέγχου των πράξεων των κοινοτικών οργάνων και, ειδικότερα, στο πλαίσιο της προσφυγής ακυρώσεως, η άσκηση προσφυγής με την οποία ζητείται από τον κοινοτικό δικαστή να ασκήσει την αρμοδιότητά του πλήρους δικαιοδοσίας πρέπει να τηρεί την προθεσμία του άρθρου 230, πέμπτο εδάφιο, ΕΚ, πράγμα που δεν έγινε εν προκειμένω ⁶.

3. Έννομο συμφέρον

Η υπόθεση MCI, πρώην WorldCom, κατά Επιτροπής παρέσχε στο Πρωτοδικείο την ευκαιρία να διαπιστώσει ότι η MCI είχε συμφέρον για την ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής, μολοντί η απόφαση αυτή εκδόθηκε μετά την ανάκληση της κοινοποιήσεως.

Το Πρωτοδικείο με την απόφασή του της 28ης Σεπτεμβρίου 2004, T-310/00, *MCI κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), έκρινε ότι η προσφεύγουσα είχε συμφέρον για την ακύρωση πράξεως με την οποία η Επιτροπή αρνήθηκε να θεωρήσει τη δήλωση των μερών ως συνιστώσα τυπική ανάκληση της κοινοποιηθείσας συμφωνίας περί συγχωνεύσεως, ενώ αποπειράθηκε εις μάτην να προλάβει την έκδοσή της δηλώνοντας επισήμως ότι παραιτείται της κοινοποιηθείσας πράξεως συγκεντρώσεως. Το Πρωτοδικείο υπογράμμισε, επίσης, ότι όσο υφίσταται η προσβαλλόμενη απόφαση της Επιτροπής η επιχείρηση τελεί σε αδυναμία, λόγω νομικού κωλύματος, να συγχωνευθεί με το άλλο μέρος της κοινοποιηθείσας πράξεως συγκεντρώσεως, τουλάχιστον υπό τη σύνθεση και τις προϋποθέσεις που διαλαμβάνει η κοινοποίηση, σε περίπτωση που θα

⁵ Απόφαση 2003/600/ΕΚ της Επιτροπής, της 2ας Απριλίου 2003, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ (υπόθεση COMP/C.38.279/F3 – Γαλλικό βόειο κρέας) (ΕΕ L 209, σ. 12).

⁶ Οι υπόλοιπες προσφυγές που ασκήθηκαν κατά της αναφερθείσας στην προηγούμενη υποσημείωση αποφάσεως εξακολουθούν να εκκρεμούν ενώπιον του Πρωτοδικείου (T-217/03, *Fédération nationale de la coopération bétail et viande κατά Επιτροπής*, και T-245/03, *FNSEA κ.λπ. κατά Επιτροπής*).

είχε εκ νέου την πρόθεση να το πράξει στο μέλλον. Το γεγονός ότι η επιχείρηση δεν είχε κατ' ανάγκη την πρόθεση αυτή ή ότι δεν επρόκειτο να την καταστήσει πράξη συνιστά συναφώς αμιγώς υποκειμενικό γεγονός που δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη κατά την εκτίμηση του εννόμου συμφέροντός της προς ακύρωση πράξεως, η οποία παράγει αναμφιβόλως υποχρεωτικά έννομα αποτελέσματα ικανά να θίξουν τα συμφέροντά της, τροποποιώντας σημαντικά την έννομη κατάσταση της.

4. Ενεργητική νομιμοποίηση

Όσον αφορά τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να θεωρηθεί ότι η πράξη της οποίας ζητείται η ακύρωση αφορά άμεσα τον προσφεύγοντα, το Πρωτοδικείο υπογράμμισε ότι μια κοινοτική πράξη αφορά άμεσα τον προσφεύγοντα αν επηρεάζει άμεσα τη νομική κατάσταση αυτού και δεν αφήνει κανένα περιθώριο εκτιμήσεως στους αποδέκτες της, καθόσον η εφαρμογή της έχει καθαρώς αυτόματο χαρακτήρα και απορρέει αποκλειστικά από την κοινοτική ρύθμιση χωρίς εφαρμογή άλλων παρεμβαλλόμενων κανόνων. Με τις διατάξεις της 15ης Μαρτίου 2004, *Ινστιτούτο Ν. Αυγερινόπουλου κ.λπ. κατά Επιτροπής*, προαναφερθείσα, και της 8ης Ιουλίου 2004, T-341/02, *Regione Siciliana κατά Επιτροπής* [που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως (υπόθεση C-417/04 P)], απορρίφθηκαν με το αιτιολογικό ότι οι πράξεις των οποίων ζητείτο η ακύρωση δεν αφορούσαν άμεσα τον προσφεύγοντα, αφενός, προσφυγή με την οποία ζητείτο ακύρωση αποφάσεως της Επιτροπής απευθυνόμενης στην Ελληνική Δημοκρατία περί εγκρίσεως σχεδίου λειτουργικού προγράμματος, κατά την έννοια του κανονισμού περί διαρθρωτικών ταμείων ⁷, ασκηθείσα από ιδιώτες μη περιλαμβανόμενους στους τελικούς δικαιούχους, αφετέρου δε, προσφυγή για την ακύρωση αποφάσεως της Επιτροπής απευθυνόμενης στην Ιταλική Δημοκρατία, περί περατώσεως της χρηματοδοτικής συνδρομής του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Αναπτύξεως (ΕΤΠΑ) σχετικά με τον αυτοκινητόδρομο Μεσσήνης-Παλέρμου, την οποία άσκησε η αρμόδια για την υλοποίηση αυτού του σχεδίου αρχή, δηλαδή η Περιφέρεια της Σικελίας. Με τις δύο διατάξεις, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι οι εθνικές αρχές διέθεταν περιθώριο εκτιμήσεως για την εφαρμογή των προσβαλλομένων πράξεων.

Όσον αφορά τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες θεωρείται ότι πράξη μη απευθυνόμενη σε προσφεύγοντα τον αφορά ατομικά, επιβάλλεται να υπογραμμισθεί ότι σαφώς πλέον μπορεί να θεωρείται ως ανήκουσα στο παρελθόν η νέα ερμηνεία του κριτηρίου κατά το οποίο η πράξη της οποίας ζητείται ακύρωση πρέπει να αφορά άμεσα τον αιτούντα την ακύρωση, όπως αυτή η νέα ερμηνεία προέκυπτε από την απόφαση της 3ης Μαΐου 2002, T-177/01, *Jégo-Quéré κατά Επιτροπής* (Συλλογή 2002, σ. II-2365). Πράγματι, μετά την απόφαση του Δικαστηρίου να επιβεβαιώσει τη δική του ερμηνεία της έννοιας του προσώπου το οποίο αφορά ατομικώς μία κοινοτική πράξη, με την απόφαση της 25ης Ιουλίου 2002, C-50/00 P, *Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου* (Συλλογή 2002, σ. I-6677· βλ., επίσης, απόφαση του Δικαστηρίου της 1ης Απριλίου 2004, C-263/02 P, *Επιτροπή κατά Jégo-Quéré*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή, αναιρούσα την προαναφερθείσα απόφαση του Πρωτοδικείου, της 3ης Μαΐου 2002), το Πρωτοδικείο εξέτασε, στις υποθέσεις των οποίων επελήφθη, την έννοια του προσώπου το οποίο αφορά ατομικώς μία κοινοτική πράξη λαμβάνοντας υπόψη τον ορισμό που το

⁷ Κανονισμός (ΕΚ) 1260/1999 του Συμβουλίου, της 21ης Ιουνίου 1999, περί γενικών διατάξεων για τα διαρθρωτικά ταμεία (ΕΕ L 161, σ. 1).

Δικαστήριο έδωσε με την απόφασή του της 15ης Ιουλίου 1963, 25/62, *Plaumann κατά Επιτροπής* (Συλλογή, τόμος 1954-1964, σ. 937). Για να μπορεί ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο να ισχυρισθεί ότι μια πράξη, της οποίας δεν είναι αποδέκτης, το αφορά ατομικά, πρέπει να θίγεται από την πράξη αυτή λόγω ορισμένων ξεχωριστών ιδιοτήτων του ή μιας πραγματικής καταστάσεως που το χαρακτηρίζει σε σχέση με κάθε άλλο πρόσωπο και, ως εκ τούτου, το εξατομικεύει κατά τρόπο ανάλογο προς αυτόν του αποδέκτη.

Όταν το νομικό πρόσωπο που ασκεί προσφυγή ακυρώσεως είναι ένωση επιχειρήσεων, μπορεί, εφόσον είχε συμμετάσχει στη διαδικασία εκδόσεως της προσβαλλομένης πράξεως, να νομιμοποιηθεί ενεργητικώς σε τρεις τουλάχιστον περιπτώσεις: όταν διάταξη νόμου της αναγνωρίζει ρητώς σειρά ικανοτήτων δικονομικής φύσεως· όταν η ίδια η ένωση εξατομικεύεται λόγω επηρεασμού των συμφερόντων της ως ενώσεως, ιδίως όταν επηρεάζεται με την πράξη της οποίας ζητείται η ακύρωση η θέση της ως διαπραγματευτού· ή όταν εκπροσωπεί συμφέροντα επιχειρήσεων οι οποίες νομιμοποιούνται ενεργητικώς προς άσκηση προσφυγής ακυρώσεως. Με τις διατάξεις του της 10ης Μαΐου 2004, T-391/02, *Bundesverband der Nahrungsmittel- und Speiseresteverwertung και Kloh κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), και *Schmoldt κ.λπ. κατά Επιτροπής*, προαναφερθείσα, το Πρωτοδικείο αρνήθηκε, μεταξύ άλλων, να αναγνωρίσει ότι οι προσφεύγουσες ενώσεις είχαν σαφώς καθορισθείσα θέση διαπραγματευτή, άμεσα συνδεόμενη με το αντικείμενο της προσβαλλομένης πράξεως.

α) Αποφάσεις

Στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων, οι προσφυγές σκοπούν, κυρίως, στην ακύρωση είτε της αποφάσεως που ελήφθη χωρίς να κινηθεί η τυπική διαδικασία εξετάσεως που προβλέπει το άρθρο 88, παράγραφος 2, ΕΚ, είτε της αποφάσεως που ελήφθη κατά το πέρας αυτής της διαδικασίας. Δεδομένου ότι οι αποφάσεις αυτές απευθύνονται στο οικείο κράτος μέλος, εναπόκειται στην επιχείρηση η οποία δεν είναι αποδέκτης αυτών να αποδείξει ότι η συγκεκριμένη πράξη την αφορά άμεσα και ατομικά.

Στην περίπτωση κατά την οποία η Επιτροπή, χωρίς να κινήσει την τυπική διαδικασία εξετάσεως, διαπιστώσει, στο πλαίσιο προκαταρκτικής εξέτασεως, ότι η κρατική ενίσχυση συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, πρέπει να θεωρηθεί ότι η απόφαση που εκφράζει αυτήν τη διαπίστωση αφορά ατομικά τους ενδιαφερόμενους, κατά την έννοια του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ, οι οποίοι απολαύουν των εγγυήσεων της τυπικής διαδικασίας εξετάσεως, εφόσον αυτή εφαρμοσθεί.

Με την απόφαση της 16ης Μαρτίου 2004, T-157/01, *Danske Busvognmaend κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), αναγνωρίσθηκε η ιδιότητα του ενδιαφερομένου σε επαγγελματική ομοσπονδία εκπροσωπούσα τα συμφέροντα του μεγαλύτερου μέρους των επιχειρήσεων λεωφορείων της Δανίας, με το σκεπτικό ότι η ομοσπονδιακή αυτή ένωση προέβη σε καταγγελία ενώπιον της Επιτροπής, ότι οι παρεμβάσεις της επηρέασαν την εξέλιξη της διοικητικής διαδικασίας και ότι τουλάχιστον ορισμένες επιχειρήσεις μέλη της ευρίσκοντο σε σχέση ανταγωνισμού προς την εταιρία που επωφελήθηκε των ενισχύσεων των οποίων η νομιμότητα τέθηκε υπό αμφισβήτηση.

Με την απόφαση της 1ης Δεκεμβρίου 2004, T-27/02, *Kronofrance κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η προσφεύγουσα, η

οποία είχε προβάλει τον αντλούμενο από την παράλειψη κινήσεως της τυπικής διαδικασίας εξετάσεως λόγο, είχε πράγματι την ιδιότητα του ενδιαφερόμενου μέρους, λαμβανομένης υπόψη της ανταγωνιστικής της θέσεως, η οποία καθορίστηκε με βάση την ταυτότητα των προϊόντων που αυτή παράγει με εκείνα που παράγει η επωφεληθείσα της ενισχύσεως επιχείρηση, καθώς και την αλληλοεπικάλυψη των ζωνών εμπορίας των δύο επιχειρήσεων.

Με την απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2004, T-158/99, *Thermenhotel Stoiser Franz κ.λπ. κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), κρίθηκαν παραδεκτές προσφυγές ακυρώσεως που άσκησαν οι εκμεταλλεζόμενοι ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις μιας τουριστικής περιοχής στο ομόσπονδο κράτος του Steier (Αυστρία) κατά αποφάσεως της Επιτροπής με την οποία κρίθηκε ότι συμβιβάζεται με την κοινή αγορά η δημόσια χρηματοδότηση για την κατασκευή πολυτελούς ξενοδοχείου στην εν λόγω περιοχή. Πράγματι, το Πρωτοδικείο υπογράμμισε ότι οι προσφεύγοντες αποτελούν άμεσους ανταγωνιστές του επωφεληθέντος από τη συγκεκριμένη ενίσχυση ξενοδοχείου και ότι η προσβαλλόμενη απόφαση τους αναγνωρίζει την ιδιότητα αυτή.

Στις προαναφερθείσες τρεις υποθέσεις το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι οι αποφάσεις με τις οποίες, μετά την ολοκλήρωση του προκαταρκτικού σταδίου, κρίθηκε ότι οι ενισχύσεις συμβιβάζονται με την κοινή αγορά αφορούν, υπό την ιδιότητά τους ως ενδιαφερομένων κατά την έννοια του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ, ατομικά τις προσφεύγουσες επιχειρήσεις. Πάντως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, όσον αφορά την έκταση του ελέγχου των λόγων ακυρώσεως, το Πρωτοδικείο, σε μία περίπτωση, εξέτασε το σύνολο των λόγων ακυρώσεως ως σκοπούμενων να αποδείξουν ότι η Επιτροπή παρανόμως παρέλειψε να κινήσει την τυπική διαδικασία εξετάσεως (απόφαση *Thermenhotel Stoiser Franz κ.λπ. κατά Επιτροπής, προαναφερθείσα*), ενώ σε μία άλλη περίπτωση, ακύρωσε επί της ουσίας την απόφαση περί εγκρίσεως χορηγήσεως ενισχύσεως (απόφαση *Danske Busvognmaend κατά Επιτροπής, προαναφερθείσα*).

Σε περίπτωση που η επίμαχη απόφαση εκδόθηκε μετά την ολοκλήρωση της τυπικής διαδικασίας εξετάσεως που προβλέπει το άρθρο 88, παράγραφος 2, ΕΚ, δεν αρκεί πλέον να έχει μία επιχείρηση την ιδιότητα της ενδιαφερομένης προκειμένου να εξατομικευθεί κατά τρόπο ανάλογο προς εκείνον του αποδέκτη αυτής της αποφάσεως. Πράγματι, κατά τη νομολογία, μία τέτοια απόφαση αφορά ατομικά τις επιχειρήσεις οι οποίες προέβησαν στην καταγγελία κατόπιν της οποίας κινήθηκε η εν λόγω διαδικασία και οι οποίες ανέπτυξαν τις παρατηρήσεις τους, τις καθοριστικές για την εξέλιξη της διαδικασίας, εφόσον, πάντως, το μέτρο το οποίο ελήφθη με την εν λόγω απόφαση επηρεάζει ουσιαστικώς τη θέση τους στην αγορά.

Κατ' εφαρμογήν αυτών των κριτηρίων τα οποία για πρώτη φορά προσδιόρισε το Δικαστήριο με την απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 1986, 169/84, *COFAZ κ.λπ. κατά Επιτροπής* (Συλλογή 1986, σ. 391), το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η απόφαση της Επιτροπής η σχετική με κρατική ενίσχυση χορηγηθείσα από το Βασίλειο της Ισπανίας στην εταιρία Sniaze αφορά ατομικώς την αυστριακή εταιρία Lenzing, καθόσον η εν λόγω εταιρία είναι ανταγωνίστρια της επωφεληθείσας από την ενίσχυση εταιρίας, κατέθεσε την καταγγελία κατόπιν της οποίας κινήθηκε η διαδικασία και έλαβε ενεργό μέρος σ' αυτήν, επιπλέον δε, προσκόμισε στοιχεία ικανά να αποδείξουν ότι η θέση της στην αγορά επηρεάστηκε ουσιαστικώς από την προσβαλλόμενη απόφαση, λαμβανομένων υπόψη, μεταξύ άλλων, των χαρακτηριστικών της σχετικής αγοράς, όπως ο ιδιαίτερα περιορισμένος αριθμός

επιχειρήσεων παραγωγής, ο έντονος ανταγωνισμός και το μεγάλο πλεόνασμα παραγωγικής ικανότητας [απόφαση της 21ης Οκτωβρίου 2004, T-36/99, *Lenzing κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως (υπόθεση C-525/04 P)].

Αντιθέτως, με διάταξη της 27ης Μαΐου 2004, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι οι Deutsche Post και DHL International, δύο εταιρίες οι οποίες αναπτύσσουν τη δραστηριότητά τους στην ιταλική αγορά των ελεύθερων στον ανταγωνισμό ταχυδρομικών υπηρεσιών, δεν είχαν διαδραματίσει ενεργό ρόλο στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας η οποία κατέληξε στην έκδοση της αποφάσεως της σχετικής με τις κρατικές ενισχύσεις που η Ιταλική Δημοκρατία χορήγησε στα Poste Italiane. Κατά συνέπεια, εξέτασε αν το μέτρο του οποίου τη λήψη επέτρεψε η εν λόγω απόφαση μπορούσε, πάντως, να επηρεάσει, κατά τρόπο ουσιαστικό, τη θέση τους στην εν λόγω αγορά, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι, ελλείψει επαρκών αποδεικτικών στοιχείων ως προς τον βαθμό κατά τον οποίον εθίγη η θέση τους στην αγορά δεν συνέτρεχε τέτοια περίπτωση [διάταξη της 27ης Μαΐου 2004, T-358/02, *Deutsche Post και DHL κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως (υπόθεση C-367/04 P)].

β) Πράξεις γενικής ισχύος

Το Πρωτοδικείο δεν παρέλειψε να υπογραμμίσει ότι, καίτοι το άρθρο 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ δεν ρυθμίζει ρητώς τις προϋποθέσεις του παραδεκτού προσφυγών ακυρώσεως ασκουμένων από ιδιώτες κατά πράξεων γενικής ισχύος, το στοιχείο αυτό και μόνον δεν επαρκεί προκειμένου να κρίνονται απαράδεκτες τέτοιες προσφυγές.

Εντούτοις, κατόπιν αναλύσεως του ζητήματος αν οι πράξεις γενικής ισχύος των οποίων αμφισβητείται η νομιμότητα αφορούν ατομικώς τους ιδιώτες, το Πρωτοδικείο κατέληξε σε αρνητικό συμπέρασμα και απέρριψε προσφυγές σκοπούσες στην ακύρωση κανονισμών (διάταξη του Πρωτοδικείου, της 6ης Ιουλίου 2004, T-370/02, *Alpenhain-Camembert-Werk κ.λπ. κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή⁸), οδηγιών [διάταξη της 6ης Σεπτεμβρίου 2004, T-213/02, *SNF κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή⁹· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως (υπόθεση C-482/04 P)] και αποφάσεων γενικής ισχύος (προαναφερθείσα διάταξη *Schmoldt κ.λπ. κατά Επιτροπής*).

Γ. Εφαρμοστέοι επί των επιχειρήσεων κανόνες ανταγωνισμού

Οι νομολογιακές εξελίξεις στον τομέα αυτό κατά το 2004 αφορούν, κυρίως, ζητήματα σχετικά με τη διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής και τον καθορισμό του ύψους των

⁸ Με τη διάταξη αυτή το Πρωτοδικείο απέρριψε προσφυγή σκοπούσα στην ακύρωση του κανονισμού (ΕΚ) 1829/2002 της Επιτροπής, της 14ης Οκτωβρίου 2002, για την τροποποίηση του παραρτήματος του κανονισμού (ΕΚ) 1107/96, όσον αφορά την ονομασία «φέτα» (ΕΕ L 277, σ. 10) ως προστατευόμενη ονομασία προελεύσεως.

⁹ Με τη διάταξη αυτή το Πρωτοδικείο απέρριψε την προσφυγή τη σκοπούσα στη μερική ακύρωση της εικοστής έκτης οδηγίας 2002/34/ΕΚ της Επιτροπής, της 15ης Απριλίου 2002, για προσαρμογή στην τεχνική πρόοδο των παραρτημάτων II, III και VII της οδηγίας 76/768/ΕΟΚ του Συμβουλίου, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών των αναφερομένων στα καλλυντικά προϊόντα.

προστίμων. Κατωτέρω θα γίνει μνεία, ιδίως, των αποφάσεων του Πρωτοδικείου στις υποθέσεις «ηλεκτρόδια γραφίτη»¹⁰ και «χαλυβδοσωλήνες χωρίς συγκόλληση»¹¹.

Στην υπόθεση που κατέληξε στην προαναφερθείσα απόφαση *Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής*, η Επιτροπή επέβαλε στις οκτώ αμερικανικές, γερμανικές και ιαπωνικές επιχειρήσεις που μετείχαν στη σύμπραξη – με σκοπό τον καθορισμό, σε παγκόσμια κλίμακα, των τιμών και την κατανομή των εθνικών και περιφερειακών αγορών σύμφωνα με την αρχή του «εγγύριου παραγωγού» στον τομέα των ηλεκτροδίων γραφίτη που χρησιμοποιούνται κυρίως για την παραγωγή χάλυβα σε ηλεκτροκαμίνους – συνολικό πρόστιμο ύψους 220 εκατομμυρίων ευρώ περίπου, αναλυόμενο σε πρόστιμα που κυμαίνονταν από 10,3 έως 80,2 εκατομμύρια ευρώ για την κάθε επιχείρηση¹².

Στην υπόθεση «χαλυβδοσωλήνες χωρίς συγκόλληση» η Επιτροπή επέβαλε σε οκτώ παραγωγούς (τέσσερις ευρωπαϊκές και τέσσερις ιαπωνικές εταιρείες) ορισμένων ειδών χαλυβδοσωλήνων χωρίς συγκόλληση, οι οποίοι χρησιμοποιούνται από τη βιομηχανία αντλήσεως πετρελαίου και φυσικού αερίου, πρόστιμα συνολικού ύψους 99 εκατομμυρίων ευρώ λόγω παραβάσεως του άρθρου 81 ΕΚ¹³. Κατά την Επιτροπή, οι επιχειρήσεις είχαν συνάψει συμφωνία με την οποία κάθε επιχείρηση δεσμευόταν να μη πωλεί σωλήνες συνήθους ποιότητας και ορισμένα είδη σωληναγωγών στην εθνική αγορά άλλης συμβαλλομένης στη συμφωνία επιχείρησης.

Από τις προσφυγές που ασκήθηκαν στις υποθέσεις αυτές (από επτά επιχειρήσεις σε καθεμία εκ των δύο υποθέσεων) προκύπτει, προς επιβεβαίωση ήδη παρατηρηθείσας τάσεως, ότι οι επιχειρήσεις στις οποίες επιβάλλονται κυρώσεις λόγω παραβάσεως του άρθρου 81 ΕΚ σπανίως αμφισβητούν πλέον τον νομικό χαρακτηρισμό των παραβάσεων και την απόδειξη της συμμετοχής τους στη σύμπραξη. Οι αντιρρήσεις τους αφορούν κυρίως τον καθορισμό του ύψους του προστίμου και στηρίζονται σε πεπλανημένη εφαρμογή των κανόνων που η Επιτροπή ακολουθεί για τον καθορισμό αυτό, ιδίως δε τις κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ (στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές)¹⁴, καθώς και την ανακοίνωση σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (ΕΕ 1996, C 207, σ. 4, στο εξής: ανακοίνωση περί

¹⁰ Απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, T-236/01, T-239/01, T-244/01 έως T-246/01, T-251/01 και T-252/01, *Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής*, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υποθέσεις C-289/04 P, C-301/04 P, C-307/04 P και C-308/04 P).

¹¹ Αποφάσεις της 8ης Ιουλίου 2004, T-44/00, *Mannesmannröhren-Werke κατά Επιτροπής* (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υπόθεση C-411/04 P)· T-48/00, *Corus UK κατά Επιτροπής*· T-50/00, *Dalmine κατά Επιτροπής* (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υπόθεση C-407/04 P)· T-67/00, T-68/00, T-71/00 και T-78/00, *JFE Engineering κ.λπ. κατά Επιτροπής* (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υποθέσεις C-403/04 P και C-405/04 P), που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή.

¹² Απόφαση 2002/271/ΕΚ της Επιτροπής, της 18ης Ιουλίου 2001, σχετικά με διαδικασία του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ και του άρθρου 53 της συμφωνίας ΕΟΧ - Υπόθεση COMP/E-1/36.490 - Ηλεκτρόδια γραφίτη (ΕΕ L 100, σ. 1).

¹³ Απόφαση 2003/382/ΕΚ της Επιτροπής, της 8ης Δεκεμβρίου 1999, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ (Υπόθεση IV/E-1/35.860-B Χαλυβδοσωλήνες άνευ ραφής) (ΕΕ L 140, p. 1).

¹⁴ ΕΕ 1998, C 9, σ. 3.

συνεργασίας)¹⁵. Όπως θα εκτεθεί κατωτέρω, το Πρωτοδικείο αναγνωρίζει στην Επιτροπή, κατά περίπτωση, περιθώριο εκτιμήσεως, ενδεχομένως μάλιστα ιδιαίτερος ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως, κατά την εφαρμογή των κριτηρίων καθορισμού του ύψους των προστίμων. Εντούτοις, μεριμνά σχολαστικώς για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως στις επιχειρήσεις στις οποίες επιβάλλονται κυρώσεις λόγω συμμετοχής στην ίδια σύμπραξη.

Πρέπει να υπομνησθεί, επίσης, ότι το Πρωτοδικείο μπορεί να ασκήσει την πλήρη δικαιοδοσία που διαθέτει όχι μόνο προς μείωση, αλλά και προς αύξηση του ύψους των προστίμων. Η απόφαση περί μειώσεως του συνολικού ύψους των επιβληθέντων στις προσφεύγουσες επιχειρήσεις από την Επιτροπή προστίμων στην οποία κατέληξε το Πρωτοδικείο στις υποθέσεις «ηλεκτρόδια γραφίτη» και «χαλυβδοσωλήνες χωρίς συγκόλληση» (από [207 200 000 ευρώ σε 152 772 400 ευρώ στην πρώτη και από 90 900 000 σε 78 120 000 ευρώ στη δεύτερη] δεν πρέπει, πάντως, να οδηγήσει στη συναγωγή γενικότερων συμπερασμάτων (βλ. κατωτέρω).

Δεδομένου ότι ουδεμία απόφαση εκδόθηκε επί του νόμιμου χαρακτήρα αποφάσεων κατά το άρθρο 82 ΕΚ (κατά το 2004, της διαφοράς μεταξύ Microsoft και Επιτροπής επιλήφθηκε ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων· βλ. κατωτέρω) και ότι η μοναδική απόφαση επί του κανονισμού 4064/89 κατέληξε στην έλλειψη αρμοδιότητας της Επιτροπής (απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 2004, T-310/00, MCI κατά Επιτροπής, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), οι εξελίξεις ως προς το άρθρο 81 ΕΚ και τις επιβαλλόμενες για παράβαση της διατάξεως αυτής κυρώσεις θα αποτελέσουν το βασικό τμήμα του σχετικού με το δίκαιο του ανταγωνισμού κεφαλαίου.

1. Νομολογιακές εξελίξεις στον τομέα του άρθρου 81 ΕΚ

α) Καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής

Στην υπόθεση *Meca-Medina και Majcen κατά Επιτροπής* (απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2004, T-313/02, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υπόθεση C-519/04 P), το Πρωτοδικείο είχε την ευκαιρία να εφαρμόσει την έννοια της οικονομικής δραστηριότητας στον τομέα του αθλητισμού. Το Πρωτοδικείο επικύρωσε την απόφαση της Επιτροπής με την οποία είχε απορριφθεί η καταγγελία δύο επαγγελματιών κολυμβητών μεγάλων αποστάσεων. Οι δύο αυτοί αθλητές, οι οποίοι είχαν τιμωρηθεί, αφού είχαν βρεθεί θετικοί ως προς την ουσία νανδρολόνη, με ποινή αποκλεισμού, κατ' εφαρμογή του κώδικα του Ολυμπιακού Κινήματος για την καταπολέμηση της φαρμακοδιεγέρσεως, υποστήριξαν ενώπιον της Επιτροπής ότι η ρύθμιση περί φαρμακοδιεγέρσεως της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής ήταν αντίθετη προς τους κοινοτικούς κανόνες περί ανταγωνισμού και περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών.

Το Πρωτοδικείο υπενθύμισε ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η άσκηση του αθλητισμού εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου μόνον κατά το μέτρο

¹⁵ Πρέπει να τονισθεί ότι η ανακοίνωση περί συνεργασίας του 1996 αντικαταστάθηκε το 2002 από την ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή και τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπτάξεων (ΕΕ C 45, σ. 3).

που συνιστά οικονομική δραστηριότητα κατά την έννοια του άρθρου 2 ΕΚ. Οι διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και των υπηρεσιών έχουν εφαρμογή στους θεσπιζόμενους στον τομέα του αθλητισμού κανόνες που αφορούν την οικονομική πλευρά που μπορεί να έχει η αθλητική δραστηριότητα. Τέτοιοι είναι, μεταξύ άλλων, οι κανόνες που προβλέπουν την καταβολή αποζημιώσεως κατά τη μεταγραφή επαγγελματιών παικτών μεταξύ συλλόγων (ρήτρες μεταγραφής) ή οι κανόνες που περιορίζουν τον αριθμό των επαγγελματιών παικτών ιθαγενείας άλλων κρατών μελών τους οποίους οι σύλλογοι αυτοί μπορούν να παρατάσσουν στους αγώνες. Αντιθέτως, δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου οι αμιγώς αθλητικοί και, εξ αυτού του λόγου, ξένοι προς την οικονομική δραστηριότητα κανόνες, όπως οι κανόνες που αφορούν τη σύνθεση των εθνικών ομάδων ή οι «κανόνες του παιχνιδιού» που καθορίζουν, π. χ., τη διάρκεια των αγώνων ή τον αριθμό των παικτών στον αγωνιστικό χώρο.

Το Πρωτοδικείο, αφού επισήμανε ότι το Δικαστήριο δεν χρειάστηκε να αποφανθεί, στις υποθέσεις που αφορούσαν τα άρθρα 39 επ. ΕΚ και 49 επ. ΕΚ, επί της υπαγωγής των αθλητικών κανόνων στις περί ανταγωνισμού διατάξεις της Συνθήκης, τόνισε ότι οι καθιερωθείσες στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και των υπηρεσιών αρχές ισχύουν ωσαύτως όσον αφορά τις περί ανταγωνισμού διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ και ότι το αντίστροφο ισχύει επίσης. Εντεύθεν προκύπτει ότι μια αμιγώς αθλητική κανονιστική ρύθμιση δεν υπόκειται ούτε στις κοινοτικές διατάξεις περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων και των υπηρεσιών ούτε σ' αυτές περί του ανταγωνισμού.

β) *Διαδικασία ανταγωνισμού*

– **Επί της προσβάσεως στον φάκελο της υποθέσεως**

Το κοινοτικό δίκαιο αναγνωρίζει πλέον σαφώς τον κανόνα σύμφωνα με τον οποίο οι επιχειρήσεις που αποτελούν αντικείμενο έρευνας βάσει των άρθρων 81 ΕΚ και 82 ΕΚ πρέπει να διαθέτουν πρόσβαση στον φάκελο της Επιτροπής. Ο κανόνας αυτός στηρίζεται στην αρχή της ισότητας των όπλων και έχει ιδιαίτερη σημασία για την άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας. Εντούτοις, υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς, οι οποίοι αποσκοπούν στη διασφάλιση της διαδικασίας λήψεως αποφάσεων της Επιτροπής και των εννόμων συμφερόντων των τρίτων.

Με την προαναφερθείσα απόφαση *Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο υπενθύμισε, κατ' αρχάς, ότι η Επιτροπή, προκειμένου να παράσχει στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις τη δυνατότητα να αμυνθούν αποτελεσματικά κατά των αιτιάσεων που διατυπώνονται κατ' αυτών στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, υποχρεούται να τους καταστήσει προσιτό ολόκληρο τον φάκελο έρευνας της υποθέσεως, εξαιρουμένων των εγγράφων που περιέχουν επιχειρηματικά απόρρητα άλλων επιχειρήσεων ή άλλα εμπιστευτικά πληροφοριακά στοιχεία και των εσωτερικών εγγράφων της Επιτροπής. Ως προς τα εσωτερικά έγγραφα της Επιτροπής, ο περιορισμός προσβάσεως δικαιολογείται από την ανάγκη διασφάλισης της εύρυθμης λειτουργίας της Επιτροπής στον τομέα της πατάξεως των παραβάσεων των κανόνων του ανταγωνισμού της Συνθήκης ΕΚ· η πρόσβαση στα εσωτερικά έγγραφα είναι δυνατή μόνον εφόσον απαιτείται από τις

εξαιρετικές περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως, βάσει σοβαρών ενδείξεων τις οποίες οφείλει να προσκομίσει ο ενδιαφερόμενος, τόσο ενώπιον του κοινοτικού δικαστή όσο και στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας που διεξάγει η Επιτροπή.

– **Επί του περιεχομένου της ανακοινώσεως των αιτιάσεων**

Η λειτουργία της ανακοινώσεως των αιτιάσεων είναι σαφής: πρέπει να παρέχει στους ενδιαφερομένους τη δυνατότητα να λαμβάνουν γνώση των συμπεριφορών που τους καταλογίζονται από την Επιτροπή και να ασκούν λυσιτελώς τα δικαιώματά τους άμυνας. Η υποχρέωση αυτή τηρείται όταν η τελική απόφαση δεν προσάπτει στους ενδιαφερομένους παραβάσεις διαφορετικές από τις περιλαμβανόμενες στην ανακοίνωση των αιτιάσεων και δεν παραπέμπει σε πραγματικά περιστατικά επί των οποίων οι ενδιαφερόμενοι δεν είχαν την ευκαιρία να λάβουν θέση.

Με την απόφαση της 8ης Ιουλίου 2004, T-44/00, *Mannesmannröhren-Werke κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υπόθεση C-411/04 P), το Πρωτοδικείο υπενθύμισε ότι συντρέχει προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας οφειλόμενη σε απόκλιση μεταξύ της ανακοινώσεως των αιτιάσεων και της τελικής αποφάσεως μόνον όταν μια αιτίαση που περιελήφθη στην τελική απόφαση δεν είχε εκτεθεί επαρκώς στην ανακοίνωση των αιτιάσεων ώστε να επιτρέψει στους αποδέκτες της να αμυνθούν. Πράγματι, η Επιτροπή, στο πλαίσιο της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, υποχρεούται απλώς να εκθέσει τις αιτιάσεις και να εκθέσει, κατά τρόπο σαφή, τα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων στηρίζεται καθώς και τον χαρακτηρισμό που τους προσδίδει, ώστε οι αποδέκτες της ανακοινώσεως να μπορούν να αμυνθούν. Συναφώς, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι ο νομικός χαρακτηρισμός των πραγματικών περιστατικών που περιέχεται στην ανακοίνωση των αιτιάσεων δεν μπορεί, εξ ορισμού, παρά να είναι προσωρινός και μια μεταγενέστερη απόφαση της Επιτροπής δεν μπορεί να ακυρωθεί με μοναδική αιτιολογία ότι τα τελικά συμπεράσματα που αντλούνται από τα πραγματικά αυτά περιστατικά δεν αντιστοιχούν ακριβώς στον ενδιάμεσο αυτό χαρακτηρισμό. Πράγματι, η Επιτροπή οφείλει να ακούσει τους αποδέκτες της ανακοινώσεως των αιτιάσεων και, ενδεχομένως, να λάβει υπόψη τις παρατηρήσεις που διατυπώνουν προς απάντηση στις αιτιάσεις ώστε να τροποποιήσει την ανάλυσή της, σεβόμενη ακριβώς τα δικαιώματα άμυνάς τους.

– **Συνέπειες της ρητής αναγνώρισεως των πραγματικών περιστατικών στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας**

Ελλείψει ρητής αναγνώρισεως εκ μέρους της επιχείρησης στην οποία καταλογίζεται παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού, η Επιτροπή βαρύνεται με την απόδειξη των πραγματικών περιστατικών, ενώ η επιχείρηση παραμένει ελεύθερη να αναπτύξει, στο πλαίσιο της ένδικης διαδικασίας, όποιον αμυντικό ισχυρισμό κρίνει σκόπιμο. Αντιθέτως, τούτο δεν συμβαίνει εάν η εν λόγω επιχείρηση έχει αναγνωρίσει κατά τρόπο ρητό, σαφή και συγκεκριμένο τα πραγματικά περιστατικά: όταν η επιχείρηση έχει ρητώς δεχθεί, στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας, το αληθές των πραγματικών περιστατικών που της καταλόγισε η Επιτροπή με την ανακοίνωση αιτιάσεων, τα πραγματικά αυτά περιστατικά πρέπει να θεωρηθούν ως δεδομένα, ενώ η επιχείρηση δεν μπορεί κατ' αρχήν να τα αμφισβητήσει πλέον στο πλαίσιο της ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασίας (προαναφερθείσα απόφαση

Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 108). Βάσει των κριτηρίων αυτών, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι δεν συνιστούσε αναγνώριση κατά την έννοια αυτή το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε η Επιτροπή στηριζόμενη σε μια δέσμη στοιχείων, όπως η αντικειμενική συμπεριφορά της ενδιαφερόμενης επιχειρήσεως έναντι της Επιτροπής κατά τη διοικητική διαδικασία και οι μάλλον αόριστες δηλώσεις της περί μη αμφισβητήσεως (προαναφερθείσα απόφαση Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 109).

Με την απόφασή του αυτή, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε την απόφαση που εξέδωσε το 2003 στις υποθέσεις «Lysine», σύμφωνα με την οποία τα πραγματικά στοιχεία στα οποία στηρίχθηκε η Επιτροπή για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου δεν μπορούν να αμφισβητηθούν ενώπιον του Πρωτοδικείου εάν ο προσφεύγων τα έχει ρητώς αναγνωρίσει στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας (απόφαση της 9ης Ιουλίου 2003, T-224/00, Archer Daniels Midland και Archer Daniels Midland Ingredients κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. II-2597 (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υπόθεση C-397/03 P), η οποία σχολιάσθηκε στην Έκθεση Πεπραγμένων 2003].

– Μη αναγνώριση απόλυτου δικαιώματος σιωπής

Πολλάκις έχει ανακύψει το ζήτημα αν υφίσταται απόλυτο δικαίωμα σιωπής για τις επιχειρήσεις στις οποίες η Επιτροπή απευθύνει αποφάσεις του άρθρου 11, παράγραφος 5, του κανονισμού 17¹⁶, ζητώντας τους να κοινοποιήσουν ορισμένες πληροφορίες. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου (αποφάσεις της 18ης Οκτωβρίου 1989, 374/87, *Orkem κατά Επιτροπής*, Συλλογή 1989, σ. 3283, και της 15ης Οκτωβρίου 2002, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P έως C-252/99 P και C-254/99 P, *Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2002, σ. I-8375) και του Πρωτοδικείου (απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 2001, T-112/98, *Mannesmannröhren-Werke κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2001, σ. II-729), η αναγνώριση του δικαιώματος αυτού βαίνει πέραν του αναγκαίου για την προάσπιση των δικαιωμάτων άμυνας των επιχειρήσεων και συνιστά αδικαιολόγητο εμπόδιο στην εκπλήρωση της αποστολής της Επιτροπής να μεριμνά για την τήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού στην κοινή αγορά, με αποτέλεσμα το δικαίωμα σιωπής να αναγνωρίζεται μόνο στο μέτρο που η οικεία επιχείρηση υποχρεούται να παράσχει απαντήσεις με τις οποίες θα κατέληγε να παραδεχθεί την ύπαρξη παραβάσεως, με την απόδειξη της οποίας βαρύνεται η Επιτροπή. Εντεύθεν προκύπτει ότι η Επιτροπή, για να διαφυλάξει την πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 11 του κανονισμού 17, μπορεί να υποχρεώνει τις επιχειρήσεις να παρέχουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες που αναφέρονται σε πραγματικά περιστατικά των οποίων έχει λάβει γνώση και να της προσκομίζουν, εν ανάγκη, τα σχετικά έγγραφα που κατέχουν, έστω και αν αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αποδειχθεί συμπεριφορά που θίγει τον ελεύθερο ανταγωνισμό. Από τις αποφάσεις αυτές προκύπτει ότι η εξουσία αυτή της Επιτροπής να ζητεί πληροφορίες δεν είναι αντίθετη προς το άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών.

Προκειμένου να επιτύχουν την ευνοϊκή για την υπόθεσή τους εξέλιξη της κοινοτικής νομολογίας, οι προσφεύγοντες επикаλέσθηκαν επίσης τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού

¹⁶ Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων 81 ΕΚ και 82 ΕΚ (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25).

Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ¹⁷. Εντούτοις, το Πρωτοδικείο δεν δέχθηκε τη σχετική επιχειρηματολογία, τονίζοντας, με την προαναφερθείσα απόφαση *Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής*, ότι η εξουσία της Επιτροπής να ζητεί πληροφορίες δεν είναι αντίθετη προς το άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και προς τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Το Πρωτοδικείο υπογράμμισε ότι, εν πάση περιπτώσει, το γεγονός ότι ο αποδέκτης της αιτήσεως παροχής πληροφοριών οφείλει να απαντήσει στα ερωτήματα της Επιτροπής σχετικά με αμιγώς πραγματικά γεγονότα και να προσκομίσει τα ζητούμενα προϋπάρχοντα έγγραφα δεν μπορεί να συνιστά παραβίαση της αρχής του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας ή του δικαιώματος για μια δίκαιη δίκη, που παρέχουν, στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού, προστασία ισοδύναμη με αυτή που εγγυάται το άρθρο 6 της Συμβάσεως για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών. Πράγματι, ο αποδέκτης της αιτήσεως παροχής πληροφοριών έχει κάθε δυνατότητα να αποδείξει, σε μεταγενέστερο στάδιο της διοικητικής διαδικασίας ή ενώπιον του κοινοτικού δικαστή, ότι τα γεγονότα που εξέθεσε στις απαντήσεις του ή τα έγγραφα που κοινοποίησε έχουν διαφορετικό νόημα από αυτό που δέχθηκε η Επιτροπή.

– Εύλογη προθεσμία

Η τήρηση εύλογης προθεσμίας κατά τη διεξαγωγή των διοικητικών διαδικασιών στον τομέα της πολιτικής του ανταγωνισμού αποτελεί γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, της οποίας τον σεβασμό διασφαλίζει ο κοινοτικός δικαστής (απόφαση του Πρωτοδικείου της 22ας Οκτωβρίου 1997, T-213/95 και T-18/96, *SCK και FNK κατά Επιτροπής*, Συλλογή 1997, σ. II-1739).

Με την απόφασή του της 13ης Ιανουαρίου 2004, T-67/01, *JCB Service κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υπόθεση C-167/04 P), το Πρωτοδικείο είχε την ευκαιρία να τονίσει για μία ακόμη φορά ότι, εντούτοις, η παραβίαση της αρχής αυτής καθιστά παράνομη την απόφαση που λαμβάνεται κατά το πέρας της διοικητικής διαδικασίας από την Επιτροπή μόνον αν αποδεικνύεται ότι συνιστά επίσης προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας της οικείας επιχειρήσεως. Εν προκειμένω, μολονότι η Επιτροπή καταφώρως αθέτησε την υποχρέωση τηρήσεως μιας τέτοιας προθεσμίας κατά την εξέταση αιτήσεως απαλλαγής βάσει του άρθρου 81, παράγραφος 3, ΕΚ, απορρίπτοντας αίτηση 27 έτη μετά την κοινοποίηση συμφωνίας που συνάφθηκε το 1973, εντούτοις το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η παράβαση αυτή ουδεμία επιρροή άσκησε επί της νομιμότητας της απορρίψεως της αιτήσεως χορηγήσεως απαλλαγής.

Όσον αφορά την τετραετή και πλέον προθεσμία που απαιτήθηκε για την εξέταση καταγγελίας υποβληθείσας από ανταγωνιστή του διαδίκου που κοινοποίησε τις επίμαχες συμφωνίες, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι δεν είναι υπερβολική, λαμβανομένης υπόψη της πολυπλοκότητας της υποθέσεως, η οποία αφορούσε πλείονα κράτη μέλη και πέντε λόγους παραβάσεως, και της ανάγκης καταρτίσεως δεύτερης ανακοινώσεως αιτιάσεων.

¹⁷ Απόφαση Funke, της 25ης Φεβρουαρίου 1993 (σειρά A, αριθ. 256-A, § 44α), απόφαση Saunders κατά Ηνωμένου Βασιλείου, της 17ης Δεκεμβρίου 1996 (Recueil des arrêts et décisions 1996-VI, σ. 2044), και απόφαση J. B. κατά Ελβετίας, της 3ης Μαΐου 2001 (που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στο Recueil des arrêts et décisions).

γ) Απόδειξη της παραβάσεως του άρθρου 81 ΕΚ

Στην Επιτροπή εναπόκειται να αποδεικνύει τα περιστατικά που στοιχειοθετούν παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ (απόφαση του Δικαστηρίου της 8ης Ιουλίου 1999, C-49/92 P, *Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni*, Συλλογή 1999, σ. I-4125, σκέψη 86). Μεταξύ άλλων, η Επιτροπή οφείλει να αποδεικνύει τη διάρκεια της παραβάσεως για την οποία επιβάλλει κυρώσεις. Οι ισχυρισμοί των προσφευγουσών στις υποθέσεις «χαλυβδοσωλήνες χωρίς συγκόλληση» παρέσχον στο Πρωτοδικείο τη δυνατότητα να διευκρινίσει ορισμένα ζητήματα που αφορούν, αφενός, το εύρος των απαιτούμενων αποδείξεων και, αφετέρου, το βάρος αποδείξεως ενώπιον του Πρωτοδικείου στην περίπτωση που οι επιχειρήσεις στις οποίες επιβάλλονται κυρώσεις αμφισβητούν τα προβληθέντα από την Επιτροπή στοιχεία.

Στις υποθέσεις αυτές, η Επιτροπή δεν είχε αποδείξει τη συνολική διάρκεια της παραβάσεως. Προκειμένου να καθορίσει τη διάρκεια της παραβάσεως, η Επιτροπή έκρινε ότι, καίτοι ο όμιλος Ευρώπης-Ιαπωνίας άρχισε να πραγματοποιεί συναντήσεις ήδη από το 1977, εντούτοις ως χρόνος ενάρξεως της παραβάσεως έπρεπε να ληφθεί υπόψη το έτος 1990, δεδομένης της υπάρξεως, από το 1977 έως το 1990, συμφωνιών αυτοπεριορισμού των εξαγωγών οι οποίες είχαν συναφθεί μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ιαπωνίας.

Το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι ουδείς εκ των διαδίκων αμφισβήτησε την απόφαση της Επιτροπής να μη δεχθεί ότι υπήρχε παράβαση από το 1977 λόγω της υπάρξεως των συμφωνιών αυτοπεριορισμού. Αντιθέτως, εξετάζοντας αμφισβητήσεις ως προς τον χρόνο ενάρξεως της παραβάσεως, το Πρωτοδικείο τόνισε ότι η προβαλλόμενη ημερομηνία λήξεως των συμφωνιών αυτοπεριορισμού συνιστά το καθοριστικό κριτήριο προκειμένου να εκτιμηθεί αν έπρεπε να γίνει δεκτό ότι ο χρόνος ενάρξεως της παραβάσεως ήταν το έτος 1990. Συναφώς, το Πρωτοδικείο υπενθύμισε ότι, κατ' αρχήν, ο προσφεύγων οφείλει να αποδεικνύει τους ισχυρισμούς του. Εντούτοις, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι, υπό τις ειδικές περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως, εναπέκειτο στην Επιτροπή να προσκομίσει την απόδειξη περί της ημερομηνίας λήξεως της ισχύος των διεθνών συμφωνιών αυτοπεριορισμού. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι οι αποδείξεις αυτές δεν προσκομίσθηκαν, δεδομένου ότι «[η] ανεξήγητη αδυναμία της Επιτροπής να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με μια περίπτωση που την αφορά άμεσα στερεί από το Πρωτοδικείο τη δυνατότητα να αποφανθεί εν πλήρη γνώσει της καταστάσεως όσον αφορά την ημερομηνία λήξεως της ισχύος των εν λόγω συμφωνιών».

Ελλείψει αποδείξεων εκ μέρους της Επιτροπής και λαμβάνοντας υπόψη τις αποδείξεις που προσκόμισαν οι ιαπωνικές εταιρείες περί της συνεχίσεως της ισχύος των διεθνών αυτών συμφωνιών έως τις 31 Δεκεμβρίου 1990, τουλάχιστον σε ιαπωνικό επίπεδο, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι οι συμφωνίες αυτές εξακολούθησαν να ισχύουν έως το τέλος του έτους 1990. Η προσβαλλόμενη απόφαση ακυρώθηκε μερικώς ως προς το σημείο αυτό και το ύψος των προστίμων μειώθηκε αναλόγως.

Οι ιαπωνικές επιχειρήσεις αμφισβήτησαν επίσης την ημερομηνία κατά την οποία τερματίσθηκε η προσαπτόμενη σ' αυτές παράβαση. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, βάσει των προσκομισθέντων από την Επιτροπή στοιχείων, δεν αποδείχθηκε η ύπαρξη της παραβάσεως αυτής, όσον αφορά τις ιαπωνικές επιχειρήσεις, μετά την 1η Ιουλίου 1994 και ότι, επομένως, έπρεπε να μειωθεί η διάρκεια της παραβάσεως κατά έξι μήνες, πέραν

της προαναφερθείσας μείωσης κατά ένα έτος. Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο ακύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση, καθόσον με αυτή διαπιστωνόταν η ύπαρξη της παραβάσεως για το χρονικό διάστημα προ της 1ης Ιανουαρίου 1991 και, όσον αφορά τις ιαπωνικές επιχειρήσεις, μετά τις 30 Ιουνίου 1994, και μείωσε αναλόγως τα επιβληθέντα στις επιχειρήσεις πρόστιμα (απόφαση της 8ης Ιουλίου 2004, T-67/00, T-68/00, T-71/00 και T-78/00, *JFE Engineering κ.λπ. κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υποθέσεις C-403/04 P και C-405/04 P).

δ) Πρόστιμα

Κατά το άρθρο 15 του κανονισμού 17¹⁸, η Επιτροπή, όταν διαπιστώνει παράβαση των διατάξεων των άρθρων 81 ΕΚ ή 82 ΕΚ, δύναται, με απόφαση, όχι μόνο να υποχρεώσει τις επιχειρήσεις να τερματίσουν τη διαπιστωθείσα παράβαση, αλλά και να τους επιβάλει πρόστιμα. Το ύψος του προστίμου, το οποίο μπορεί να ανέρχεται μέχρι ποσοστό 10 % του κύκλου εργασιών που πραγματοποιήθηκε σε παγκόσμια κλίμακα κατά την προηγούμενη της εκδόσεως της αποφάσεως διαχειριστική περίοδο από καθεμία των επιχειρήσεων που είχαν συνεργήσει στην παράβαση αυτή, καθορίζεται βάσει της βαρύτητας και της διάρκειας της εν λόγω παραβάσεως.

– Κατευθυντήριες γραμμές

Όσον αφορά, πρώτον, τις κατευθυντήριες γραμμές, το Πρωτοδικείο υπενθύμισε τις αποφάσεις στις υποθέσεις «δίκτυο θερμάνσεως πόλεων»¹⁹, «Lysine»²⁰ και «FETTSCA»²¹, με τις οποίες κρίθηκε ότι μπορεί να γίνει επίκληση των κατευθυντήριων γραμμών έναντι της Επιτροπής. Συνεπώς, η Επιτροπή οφείλει να τηρεί τους κανόνες που η ίδια επέβαλε με τις κατευθυντήριες γραμμές (προαναφερθείσα απόφαση της 8ης Ιουλίου 2004, *Mannesmannröhren-Werke κατά Επιτροπής*, σκέψεις 212 και 231), εκτός

¹⁸ Το άρθρο 23 του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης ΕΚ (ΕΕ L 1, σ. 1), ο οποίος αντικαθιστά τον κανονισμό 17, είναι πανομοιότυπο με το άρθρο 15 του κανονισμού αυτού.

¹⁹ Αποφάσεις της 20ής Μαρτίου 2002, T-9/99, *HFB κ.λπ. κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2002, σ. II-1487 (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υπόθεση C-202/02 P)· T-15/99, *Brugg Rohrsysteme κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2002, σ. II-1613 (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υπόθεση C-207/02 P)· T-16/99, *Lögstör Rör κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2002, σ. II-1633 (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υπόθεση C-208/02 P)· T-17/99, *KE KELIT κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2002, σ. II-1647 (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υπόθεση C-205/02 P)· T-21/99, *Dansk Rørindustri κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2002, σ. II-1681 (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υπόθεση C-189/02 P)· T-23/99, *LR AF 1998 κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2002, σ. II-1705 (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υπόθεση C-206/02 P)· T-28/99, *Sigma Technologie κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2002, σ. II-1845, και T-31/99, *ABB Asea Brown Boveri κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2002, σ. II-1881 (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υπόθεση C-213/02 P)· οι αποφάσεις αυτές σχολιάσθηκαν στην Έκθεση Πεπραγμένων 2002.

²⁰ Μεταξύ άλλων, απόφαση της 9ης Ιουλίου 2003, T-224/00, *Archer Daniels Midland και Archer Daniels Midland Ingredients κατά Επιτροπής* (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υπόθεση C-397/03 P)· οι αποφάσεις που εκδόθηκαν στις υποθέσεις «Lysine» σχολιάσθηκαν στην Έκθεση Πεπραγμένων 2003.

²¹ Απόφαση της 19ης Μαρτίου 2003, T-213/00, *CMA CGM κ.λπ. κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2003, σ. II-913, η οποία αφορά τη Συμφωνία τελών και πρόσθετων τελών δρομολογίων Άπω Ανατολής (FETTSCA)· η απόφαση αυτή σχολιάσθηκε στην Έκθεση Πεπραγμένων 2003.

αν διευκρινίζει ειδικώς τους λόγους για τους οποίους δικαιολογείται, ενδεχομένως, απόκλιση επί συγκεκριμένου σημείου (προαναφερθείσα απόφαση *Tokai Carbon* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 352). Επομένως, οι επιχειρήσεις μπορούν να προβάλλουν πεπλανημένη, εκ μέρους της Επιτροπής, εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών ενώπιον του κοινοτικού δικαστή.

Όσον αφορά, δεύτερον, ορισμένες ειδικότερες διατάξεις των κατευθυντήριων γραμμών, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε τις προϋποθέσεις εφαρμογής των κριτηρίων καθορισμού του ύψους του προστίμου βάσει, αφενός, της σοβαρότητας της παραβάσεως και, αφετέρου, της διάρκειάς της.

Επί της σοβαρότητας της παραβάσεως

Με την απόφασή της στην υπόθεση «ηλεκτρόδια γραφίτη», η Επιτροπή είχε κρίνει ότι επρόκειτο για «πολύ σοβαρή» παράβαση, λαμβανομένων υπόψη της φύσεώς της, των πραγματικών επιπτώσεών της στην αγορά ηλεκτροδίων γραφίτη εντός του ΕΟΧ, καθώς και του μεγέθους της οικείας γεωγραφικής αγοράς. Το Πρωτοδικείο επιβεβαίωσε την άποψη της Επιτροπής. Ειδικότερα, έκρινε ότι, λαμβανομένου υπόψη του ότι η σύμπραξη αποσκοπούσε στην κατανομή των αγορών σε παγκόσμιο επίπεδο, η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως, επιλέγοντας τον παγκόσμιο κύκλο εργασιών που πραγματοποιήθηκε από την πώληση του επίμαχου προϊόντος για τον καθορισμό του αρχικού ποσού, δεδομένου ότι, κατά το Πρωτοδικείο, ο κύκλος αυτός εργασιών παρείχε τη δυνατότητα να ληφθεί υπόψη «η πραγματική οικονομική δυνατότητα του αυτουργού της παραβάσεως να προξενήσει σημαντική ζημία σε άλλους οικονομικούς παράγοντες, ιδίως δε στους καταναλωτές», κατά την έννοια του σημείου 1 Α, τέταρτο εδάφιο, των κατευθυντήριων γραμμών ²².

Η Επιτροπή προέβη επίσης σε κατανομή των εμπλεκομένων επιχειρήσεων σε τρεις κατηγορίες, στηριζόμενη στον παγκόσμιο κύκλο εργασιών που αντλεί κάθε επιχείρηση από την πώληση του επίμαχου προϊόντος, προκειμένου να συνυπολογισθεί η πραγματική οικονομική δυνατότητα κάθε επιχείρησης να προξενήσει σημαντική ζημία στον ανταγωνισμό και λαμβανομένης υπόψη της μεγάλης διαφοράς μεγέθους μεταξύ των επιχειρήσεων αυτών. Συναφώς, το Πρωτοδικείο υπενθύμισε ότι η Επιτροπή δύναται, προς τον σκοπό του καθορισμού του ύψους των προστίμων, να κατανέμει τα μέρη μιας συμπράξεως σε περισσότερες κατηγορίες. Η κατηγοριοποίηση αυτή, μολονότι έχει ως αποτέλεσμα να μην λαμβάνονται υπόψη οι διαφορές μεγέθους μεταξύ επιχειρήσεων της ίδιας κατηγορίας, δεν μπορεί κατ' αρχήν να επικριθεί. Εντούτοις, ο καθορισμός των ορίων εκκινήσεως για καθεμία από τις κατ' αυτόν τον τρόπο προσδιοριζόμενες κατηγορίες πρέπει να είναι συνεπής και αντικειμενικώς δικαιολογημένος. Εν προκειμένω, κρίθηκε ότι η μέθοδος διαφοροποιήσεως που έγινε δεκτή με την απόφαση της Επιτροπής, η οποία στηριζόταν στη συνεκτίμηση του κύκλου εργασιών τους και των μεριδίων τους αγοράς,

²² Το σημείο 1 Α των κατευθυντήριων γραμμών ορίζει ότι, «[γ]ια να αξιολογηθεί η σοβαρότητα της παράβασης, πρέπει να ληφθεί υπόψη ο χαρακτήρας της ίδιας της παράβασης, ο πραγματικός της αντίκτυπος επί της αγοράς, εφόσον αυτός είναι δυνατό να εκτιμηθεί, καθώς και η έκταση της γεωγραφικής αγοράς αναφοράς». Από το σημείο αυτό προκύπτει επίσης ότι «είναι ενδεχομένως σκόπιμο να γίνεται στάθμιση, σε ορισμένες περιπτώσεις, των ποσών που προκύπτουν για καθεμιά από τις τρεις κατηγορίες [ως προς τη σοβαρότητα της παραβάσεως], προκειμένου να ληφθεί υπόψη το ειδικό βάρος κάθε επιχείρησης και, κατ' επέκταση, ο πραγματικός αντίκτυπος της παράνομης συμπεριφοράς της για τον ανταγωνισμό».

δεν εφαρμόσθηκε ορθώς ως προς τις επιχειρήσεις Tokai Carbon και The Carbide/Graphite Group, οι οποίες ενέπιπταν σε μία εκ των τριών κατηγοριών. Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο, στο πλαίσιο της ασκήσεως της πλήρους δικαιοδοσίας του, αποφάσισε να καταργήσει την επίμαχη κατηγορία και να προβεί σε νέα κατηγοριοποίηση. Επιπλέον, καθόρισε το αρχικό ποσό των προστίμων για τις επιχειρήσεις που εμπίπτουν στην τελευταία αυτή κατηγοριοποίηση, καθώς και για τις επιχειρήσεις της τρίτης κατηγορίας.

Τέλος, ως προς τις δύο σημαντικότερες επιχειρήσεις, η Επιτροπή είχε εφαρμόσει συντελεστές βαρύτητας στο αρχικό ποσό. Συναφώς, το Πρωτοδικείο δέχθηκε ότι η Επιτροπή δύναται, κατ' αρχήν, να εφαρμόζει συντελεστή βαρύτητας στα αρχικά ποσά, προκειμένου το πρόστιμο να έχει επαρκώς αποτρεπτικό αποτέλεσμα [απόφαση του Πρωτοδικείου της 20ής Μαρτίου 2002, T-31/99, *ABB Asea Brown Boveri κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2002, σ. II-1881, σκέψεις 165 έως 167· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναίρεσως (υπόθεση C-213/02 P)]. Εντούτοις, ο συντελεστής (2,5) που έγινε δεκτός στη συγκεκριμένη περίπτωση για την επιχείρηση DSK κρίθηκε αντίθετος προς τις αρχές της αναλογικότητας και της ίσης μεταχειρίσεως και διορθώθηκε από το Πρωτοδικείο, στο πλαίσιο ασκήσεως της πλήρους δικαιοδοσίας του, σε 1,5 για την επιχείρηση αυτή.

Κατά τον ίδιο τρόπο που η Επιτροπή έχει την ευχέρεια να αυξάνει το ύψος του προστίμου διά της εφαρμογής ενός συντελεστή, δύναται, επίσης, αντιστρόφως, να μειώνει το αρχικό ποσό που θα προέκυπτε από την αυστηρή τήρηση των κατευθυντήριων γραμμών. Με την απόφασή του στην υπόθεση «χαλυβδοσωλήνες χωρίς συγκόλληση», το Πρωτοδικείο επιβεβαίωσε ότι η Επιτροπή μπορούσε, παρά τον «πολύ σοβαρό» χαρακτήρα της παραβάσεως, να δεχθεί αρχικό ποσό (10 εκατομμύρια ευρώ) που αντιστοιχούσε σε ποσοστό 50 % του ελάχιστου προβλεπόμενου από τις κατευθυντήριες γραμμές ποσού για την κατηγορία αυτή παραβάσεων (20 εκατομμύρια ευρώ), προκειμένου να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι οι συγκεκριμένες επιπτώσεις της παραβάσεως στην αγορά ήταν περιορισμένες.

Αντιθέτως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή δεν είχε συνεκτιμήσει, για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, τη δεύτερη παράβαση στην οποία υπέπεσαν οι Ευρωπαίοι παραγωγοί (ήτοι τις συμφωνίες που αφορούσαν τη βρετανική αγορά). Ως εκ τούτου, η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, δεδομένου ότι αντιμετώπισε κατά μη διαφοροποιημένο τρόπο διαφορετικές καταστάσεις. Προκειμένου να άρει την άνιση μεταχείριση των Ευρωπαίων και των Ιαπώνων παραγωγών, το Πρωτοδικείο μείωσε το επιβληθέν σε καθέναν από τους Ιάπωνες παραγωγούς πρόστιμο κατά 10 %. Ελλείψει σχετικού αιτήματος της Επιτροπής, το Πρωτοδικείο δεν αύξησε τα επιβληθέντα στους Ευρωπαίους παραγωγούς πρόστιμα.

Επί της διάρκειας

Με την προαναφερθείσα απόφαση *Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο απέρριψε όλες τις αιτιάσεις περί των αρχικών ποσών που έγιναν δεκτά με την απόφαση της Επιτροπής σε συνάρτηση προς τη διάρκεια της παραβάσεως.

Η SGL Carbon αμφισβήτησε τη νομιμότητα των κατευθυντήριων γραμμών, καθόσον αντιμετώπιζαν τη διάρκεια όλων των παραβάσεων με τον ίδιο τρόπο, ανεξαρτήτως της φύσεώς τους. Η SGL Carbon διευκρίνισε ότι μια σύμπραξη έχει εξ ορισμού διαρκή χαρακτήρα και ότι δεν μπορεί να τιμωρείται, όσον αφορά τη διάρκειά της, με τον τρόπο

που αντιμετωπίζονται οι άλλες παραβάσεις. Το Πρωτοδικείο απέρριψε τον ισχυρισμό αυτό και αποφάνθηκε ότι ορισμένες συμπράξεις με σύντομη διάρκεια προκαλούν ζημία ασφαλώς μικρότερη σε σχέση με το αποτέλεσμα που θα είχαν αν είχαν πραγματικά εφαρμοσθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Επιβαρυντικές περιστάσεις

Με την προαναφερθείσα απόφαση *Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο επιβεβαίωσε ότι η Επιτροπή είχε δικαίωμα να αυξήσει τα αρχικά ποσά λόγω: πρώτον, της συνέχισης της παραβάσεως μετά τους ελέγχους της Επιτροπής (προαναφερθείσα απόφαση *ABB Asea Brown Boveri κατά Επιτροπής*, σκέψεις 211 έως 213)· δεύτερον, του ρόλου επιχειρήσεως ως επικεφαλής (προαναφερθείσα απόφαση *Archer Daniels Midland και Archer Daniels Midlands Ingredients κατά Επιτροπής*, σκέψη 239), και, τρίτον, λόγω της απόπειρας παρεμποδίσσεως της διαδικασίας διά της ειδοποιήσεως άλλων επιχειρήσεων ως προς την επικείμενη διενέργεια επιτόπιων ελέγχων (απόφαση του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-334/94, *Sarrió κατά Επιτροπής*, Συλλογή 1998, σ. II-1439, σκέψη 320).

Ελαφρυντικές περιστάσεις

Το Πρωτοδικείο δεν δέχθηκε καμία από τις ελαφρυντικές περιστάσεις ως προς τις οποίες προβλήθηκε ισχυρισμός ότι κακώς δεν ελήφθησαν υπόψη από την Επιτροπή

– Επί της ανακοινώσεως περί συνεργασίας

Σε γενικές γραμμές, η εκ μέρους επιχείρησης συνεργασία που επιτρέπει στην Επιτροπή να διαπιστώσει ευχερέστερα την ύπαρξη παραβάσεως και, ενδεχομένως, να θέσει τέρμα σ' αυτήν μπορεί να ανταμειφθεί με μείωση του προστίμου. Η ανακοίνωση περί συνεργασίας του 1996 διευκρινίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να χορηγηθεί το ευεργέτημα των διατάξεων αυτών.

Μεταξύ των διαπιστώσεων του Πρωτοδικείου ως προς την εκ μέρους της Επιτροπής εφαρμογή της ανακοινώσεως αυτής, επιβάλλεται να τονισθεί το γεγονός ότι η αυτόβουλη κοινοποίηση προς την Επιτροπή, ως απάντηση σε αίτηση παροχής πληροφοριών δυνάμει του κανονισμού 17, εγγράφων και πληροφοριών που συνιστούν ομολογία συμμετοχής σε παράβαση των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού πρέπει να θεωρείται ως αυτόβουλη συνεργασία εκ μέρους της επιχείρησης δικαιολογούσα μείωση του προστίμου. Εκτιμώντας ότι σε συγκεκριμένη υπόθεση δεν συνέτρεχε τέτοια περίπτωση, η Επιτροπή δεν έλαβε δεόντως υπόψη, κατά την κρίση του Πρωτοδικείου, τη σπουδαιότητα της συνεργασίας ορισμένων επιχειρήσεων (προαναφερθείσα απόφαση *Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής*).

Πρέπει επίσης να υπογραμμισθεί ότι το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή δεν έλαβε δεόντως υπόψη τη σπουδαιότητα της συνεργασίας της εταιρίας UCAR, η οποία της είχε παράσχει, όχι γραπτώς, αλλά προφορικώς, πληροφορίες όπως τα ονόματα άλλων επιχειρήσεων που μετείχαν στη σύμπραξη, τα ονόματα αρκετών αντιπροσώπων των μερών αυτών ή τα κωδικοποιημένα ονόματα που χρησιμοποιούνταν για να συγκαλυφθούν οι επαφές.

Τέλος, μολονότι η ανακοίνωση περί συνεργασίας προβλέπει, στο σημείο της Α, παράγραφος 3, μόνον τη μείωση «του προστίμου που [οι συνεργαζόμενες με την Επιτροπή επιχειρήσεις]

θα όφειλαν άλλως να καταβάλουν», εντούτοις η διάταξη αυτή δεν απαιτεί να συσχετίζεται κάθε ατομική πληροφορία με παράβαση του δικαίου του ανταγωνισμού δυνάμενη να κολασθεί χωριστά. Κατά συνέπεια, για να μπορέσει να εφαρμοσθεί η ανακοίνωση περί συνεργασίας σε μια επιχείρηση, αρκεί η διατεθειμένη να συνεργασθεί επιχείρηση να εκτεθεί στο ενδεχόμενο επιβολής κυρώσεων, με την αποκάλυψη της εμπλοκής της σε παράβαση, ενώ η συνεκτίμηση των διαφόρων πληροφοριών, με σκοπό την ενδεχόμενη μείωση του προστίμου, εξαρτάται από τη χρησιμότητά τους για την εκ μέρους της Επιτροπής εκπλήρωση του καθήκοντός της να αποδείξει την ύπαρξη της παραβάσεως και να θέσει τέρμα σε αυτή.

Συναφώς, όταν ένας υπάλληλος της Επιτροπής που δεν τηρεί το καθήκον πίστης είναι σε θέση να υπονομεύσει το έργο του θεσμικού οργάνου στο οποίο ανήκει, υποστηρίζοντας τα μέλη ενός παράνομου καρτέλ, και, κατ' αυτόν τον τρόπο, μπορεί να περιπλέξει σημαντικά την έρευνα του οργάνου, παραδείγματος χάρη καταστρέφοντας ή νοθεύοντας αποδεικτικά στοιχεία, ενημερώνοντας τα μέλη του καρτέλ για επικείμενο αιφνιδιαστικό έλεγχο και αποκαλύπτοντας όλη τη στρατηγική έρευνας της Επιτροπής, η πληροφορία περί υπάρξεως τέτοιου υπαλλήλου πρέπει, κατ' αρχήν, να θεωρηθεί ικανή να διευκολύνει το καθήκον της Επιτροπής που συνίσταται στην απόδειξη και τον τερματισμό της παραβάσεως. Η χρησιμότητα μιας τέτοιας πληροφορίας είναι ιδιαίτερος σημαντική όταν παρέχεται στο αρχικό στάδιο έρευνας που διεξάγει η Επιτροπή σχετικά με ενδεχόμενες αντίθετες προς τον ανταγωνισμό ενέργειες.

Με την προαναφερθείσα απόφασή του της 8ης Ιουλίου 2004, *Mannesmannröhren-Werke κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο υπογράμμισε ότι για να χορηγηθεί σε επιχείρηση μείωση του προστίμου λόγω μη αμφισβητήσεως των πραγματικών περιστατικών, σύμφωνα με το σημείο Δ 2 της ανακοινώσεως περί της συνεργασίας των επιχειρήσεων, η επιχείρηση πρέπει να δηλώσει ρητώς στην Επιτροπή, αφού λάβει γνώση της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, ότι δεν προτίθεται να αμφισβητήσει τα πραγματικά περιστατικά. Ελλείψει τέτοιας ρητής δηλώσεως, η απλή παθητική στάση μιας επιχειρήσεως δεν μπορεί να θεωρηθεί ως διευκολύνουσα το έργο της Επιτροπής, καθόσον η τελευταία οφείλει να αποδείξει το υποστατό όλων των πραγματικών περιστατικών με την τελική της απόφαση χωρίς να μπορεί να επικαλεσθεί προς τούτο κάποια δήλωση της επιχειρήσεως.

– Επί της αρχής *ne bis in idem*

Όπως είχε ήδη την ευκαιρία να τονίσει (προαναφερθείσα απόφαση *Archer Daniels Midland και Archer Daniels Midlands Ingredients κατά Επιτροπής*, σκέψη 85), το Πρωτοδικείο υπενθύμισε με την απόφαση *Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής* ότι η αρχή *ne bis in idem*, η οποία διατυπώνεται και στο άρθρο 4 του Πρωτοκόλλου αριθ. 7 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, αποτελεί γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, την τήρηση της οποίας εξασφαλίζει ο κοινοτικός δικαστής. Στον τομέα του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, βάσει της αρχής αυτής απαγορεύεται να καταδικασθεί ή να διωχθεί εκ νέου μια επιχείρηση για συμπεριφορά αντίθετη προς τον ανταγωνισμό για την οποία της είχε ήδη επιβληθεί κύρωση ή για την οποία είχε κριθεί ως μη έχουσα ευθύνη με προγενέστερη απόφαση της Επιτροπής, η οποία δεν είναι πλέον δεκτική προσφυγής.

Ανακύπτει το ζήτημα εάν η Επιτροπή παραβιάζει την αρχή αυτή όταν επιβάλλει κυρώσεις σε επιχειρήσεις για αντίθετες προς τον ανταγωνισμό συμπεριφορές για τις οποίες έχουν ήδη επιβληθεί κυρώσεις από τις αρχές τρίτων κρατών.

Επί του ζητήματος αυτού, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η αρχή *ne bis in idem* δεν απαγορεύει τη δυνατότητα σωρεύσεως των κυρώσεων, μιας κοινοτικής και άλλης εθνικής, λόγω της υπάρξεως δύο παραλλήλων διαδικασιών, οι οποίες όμως εξυπηρετούν διαφορετικούς σκοπούς. Κατά μείζονα λόγο, η αρχή αυτή δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής στην περίπτωση που οι κινηθείσες διαδικασίες και οι επιβληθείσες από την Επιτροπή, αφενός, και από τις αρχές τρίτων κρατών, αφετέρου, κυρώσεις δεν εξυπηρετούν τους ίδιους σκοπούς.

Περαιτέρω, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή δεν όφειλε, δυνάμει μιας γενικής επιταγής επιεικειάς, να λάβει υπόψη τις κυρώσεις τις οποίες είχαν επιβάλει οι αρχές ή τα δικαστήρια τρίτου κράτους στην ίδια επιχείρηση για το ίδιο γεγονός. Πράγματι, οι προϋποθέσεις αναγνώρισεως υποχρεώσεως να λαμβάνονται υπόψη οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν από τις αρχές κράτους μέλους στην ίδια επιχείρηση για το ίδιο γεγονός δεν πληρούνται όταν οι κυρώσεις επιβλήθηκαν από τις αρχές τρίτου κράτους. Υπό τις συνθήκες αυτές, εφόσον δεν προβάλλεται ρητή συμβατική διάταξη προβλέπουσα την υποχρέωση της Επιτροπής, κατά τον καθορισμό του ποσού του προστίμου, να λαμβάνει υπόψη τις κυρώσεις που έχουν ήδη επιβληθεί στην ίδια επιχείρηση για το ίδιο γεγονός από αρχές ή δικαστήρια τρίτου κράτους, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες ή ο Καναδάς, οι προσφεύγουσες δεν μπορούν νομοτύπως να προσάπτουν στην Επιτροπή ότι παραβίασε, εν προκειμένω, την υποχρέωση αυτή.

Οι υπομνησθείσες από το Πρωτοδικείο αρχές επιβεβαιώνουν τις αρχές που είχαν ήδη γίνει δεκτές στις υποθέσεις «Lysine» (βλ., μεταξύ άλλων, προαναφερθείσα απόφαση *Archer Daniels Midland και Archer Daniels Midlands Ingredients κατά Επιτροπής*, σκέψεις 85 έως 104).

– Επί της ασκήσεως της εξουσίας πλήρους δικαιοδοσίας

Κατά το άρθρο 17 του κανονισμού 17, το Πρωτοδικείο, όταν επιλαμβάνεται προσφυγής κατά αποφάσεως περί επιβολής προστίμου, αποφαινεται με πλήρη δικαιοδοσία, κατά την έννοια του άρθρου 229 ΕΚ, και μπορεί, κατά συνέπεια, να καταργήσει, να μειώσει ή να αυξήσει το επιβληθέν πρόστιμο.

Το Πρωτοδικείο άσκησε σε πολλές περιπτώσεις την εξουσία του πλήρους δικαιοδοσίας για τη μείωση του ύψους των προστίμων, αφού διαπίστωσε ότι ορισμένα στοιχεία της προσαπτόμενης παραβάσεως δεν είχαν αποδειχθεί επαρκώς κατά νόμο (προαναφερθείσα απόφαση *JCB Service κατά Επιτροπής*, σκέψη 193) ή ότι η Επιτροπή δεν έλαβε δεόντως υπόψη τις κατευθυντήριες γραμμές ή την ανακοίνωση περί συνεργασίας (προαναφερθείσα απόφαση *Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής*).

Το στοιχείο που επιβάλλεται κυρίως να επισημανθεί είναι η χρήση της πλήρους δικαιοδοσίας για την αύξηση του ύψους των προστίμων. Με την προαναφερθείσα απόφαση *Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο προέβη για πρώτη φορά χρήση της πλήρους δικαιοδοσίας του για να αυξήσει, σε ενδιάμεσο στάδιο του υπολογισμού, το ύψος του προστίμου. Συγκεκριμένα, κατόπιν της αμφισβήτησεως ενώπιον του Πρωτοδικείου εκ μέρους της επιχείρησης *Nippon* πραγματικών περιστατικών την ακρίβεια των οποίων είχε προηγουμένως δεχθεί κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας –πάντως όχι κατά τρόπο ρητό, σαφή και κατηγορηματικό–, περιορίσθηκε η μείωση του προστίμου στην οποία είχε προβεί αρχικώς η Επιτροπή.

Επιπλέον, το Πρωτοδικείο υπενθύμισε ότι, στο πλαίσιο της πλήρους δικαιοδοσίας του, η εκ μέρους του εκτίμηση του προσήκοντος χαρακτήρα του προστίμου μπορεί να περιλάβει πληροφοριακά στοιχεία που δεν αναφέρονται στην απόφαση της Επιτροπής.

2. Κανονισμός 4064/89

Η μοναδική απόφαση που εκδόθηκε στον τομέα της συγκεντρώσεως επιχειρήσεων κατά το έτος 2004 ήταν η απόφαση ακυρώσεως της αποφάσεως της Επιτροπής με την οποία απαγορευόταν η συγκέντρωση μεταξύ της WorldCom (νυν MCI) και της Sprint, αμερικανικών επιχειρήσεων του τομέα των τηλεπικοινωνιών²³.

Εντούτοις, με την απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 2004, T-310/00, *MCI κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο δεν αποφάνθηκε επί της ουσίας της υποθέσεως, δεδομένου ότι ο λόγος ακυρώσεως αφορούσε την έλλειψη αρμοδιότητας της Επιτροπής προς έκδοση της αποφάσεως.

Τα μέρη, αφού κοινοποίησαν από κοινού, στις 10 Ιανουαρίου 2000, το σχέδιό τους περί συγκεντρώσεως σύμφωνα με τον κανονισμό 4064/89²⁴, δήλωσαν ρητώς, στις 27 Ιουνίου 2000, ότι ανακαλούσαν την κοινοποίηση και ότι δεν σκόπευαν πλέον να εφαρμόσουν το σχέδιο συγκεντρώσεως υπό την υποβληθείσα με την κοινοποίηση μορφή. Εντούτοις, η Επιτροπή εξέδωσε στις 28 Ιουνίου 2000 την απόφαση περί κηρύξεως της συγκεντρώσεως ως ασυμβίβαστης προς την κοινή αγορά και τη Συμφωνία ΕΟΧ.

Το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι η από 27 Ιουνίου 2000 κοινοποίηση της WorldCom και της Sprint προς την Επιτροπή δεν αφορούσε την κατ' αρχήν εγκατάλειψη κάθε ιδέας ή σχεδίου συγκεντρώσεως, αλλά απλώς την εγκατάλειψη του σχεδίου συγκεντρώσεως «υπό τη μορφή που απαντά στην κοινοποίηση», ήτοι υπό τη μορφή που προβλέπει η κοινοποιηθείσα συμφωνία περί συγχωνεύσεως. Πράγματι, από ανακοινωθέντα τύπου που διανεμήθηκαν αυθημερόν στις Ηνωμένες Πολιτείες από τις δύο επιχειρήσεις προκύπτει ότι η WorldCom και η Sprint διατηρούσαν ακόμη κατά τον χρόνο εκείνο ελπίδες συγχωνεύσεως των δραστηριοτήτων τους υπό τη μία ή την άλλη μορφή. Στην πραγματικότητα, μόλις με το ανακοινωθέν τύπου της 13ης Ιουλίου 2000 οι επιχειρήσεις ανήγγειλαν δημοσίως ότι παραιτούνταν οριστικά από το σχέδιό τους περί συγκεντρώσεως. Εντούτοις, το Πρωτοδικείο προσθέτει ότι δεν αρκεί δύο επιχειρήσεις να μελετούν τη συγχώνευσή τους (ή να εξακολουθούν να μελετούν τη συγχώνευσή τους), προκειμένου να συντρέχει (ή να υφίσταται) *ipso facto* μεταξύ τους συμφωνία συγκεντρώσεως δυνάμει να αποτελέσει αντικείμενο αποφάσεως της Επιτροπής. Η αρμοδιότητα της Επιτροπής δεν μπορεί να εδράζεται σε απλές υποκειμενικές προθέσεις των μερών. Όπως ακριβώς η Επιτροπή δεν είναι αρμόδια να απαγορεύσει συγκέντρωση πριν από τη σύναψη παρόμοιας συμφωνίας, έτσι παύει να είναι αρμόδια ευθύς μόλις η συμφωνία αυτή

²³ Απόφαση 2003/790/ΕΚ της Επιτροπής, της 28ης Ιουνίου 2000, με την οποία μια συγκέντρωση κηρύσσεται ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά και τη συμφωνία ΕΟΧ (Υπόθεση COMP/M.1741 - MCI WorldCom/Sprint) (ΕΕ L 300, σ. 1).

²⁴ Κανονισμός (ΕΟΚ) 4064/89 του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1989, για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων [ΕΕ L 395, σ. 1, ο οποίος διορθώθηκε με το ΕΕ 1990, L 257, σ. 13, και καταργήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 139/2004 του Συμβουλίου, της 20ής Ιανουαρίου 2004, για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων (ΕΕ L 24, σ. 1)].

εγκαταλειφθεί, έστω και αν οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις εξακολουθούσαν τις διαπραγματεύσεις τους με σκοπό τη σύναψη συμφωνίας υπό άλλη μορφή. Εν προκειμένω, η Επιτροπή όφειλε να διαπιστώσει ότι δεν ήταν πλέον αρμόδια προς έκδοση της αποφάσεως.

Δ. Κρατικές ενισχύσεις

1. Έννοια της κρατικής ενισχύσεως

α) Συστατικά της έννοιας στοιχεία

Το πλεονέκτημα και ο ειδικός χαρακτήρας του κρατικού μέτρου αποτελούν ουσιώδη στοιχεία της έννοιας της κρατικής ενισχύσεως κατά το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ ²⁵. Η Επιτροπή επικρίθηκε σε πολλές περιπτώσεις για πεπλανημένη εφαρμογή των εν λόγω κριτηρίων (αποφάσεις της 16ης Μαρτίου 2004, T-157/01, *Danske Busvognmaend κατά Επιτροπής*· της 16ης Σεπτεμβρίου 2004, T-274/01, *Valmont Nederland κατά Επιτροπής*· της 21ης Οκτωβρίου 2004, T-36/99, *Lenzing κατά Επιτροπής*, και της 1ης Δεκεμβρίου 2004, T-27/02, *Kronofrance κατά Επιτροπής*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή).

– Πλεονέκτημα

Η έννοια της κρατικής ενισχύσεως καλύπτει όχι μόνο θετικές παροχές, όπως είναι οι επιδοτήσεις, τα δάνεια ή η απόκτηση μεριδίων συμμετοχής στο κεφάλαιο επιχειρήσεων, αλλά και παρεμβάσεις οι οποίες, υπό διάφορες μορφές, περιορίζουν τα βάρη που κανονικώς φέρει ο προϋπολογισμός μιας επιχειρήσεως και τα οποία, ως εκ τούτου, χωρίς να αποτελούν επιδοτήσεις υπό στενή έννοια, είναι της ίδιας φύσεως και έχουν ίδια αποτελέσματα.

Με την προαναφερθείσα απόφαση της 21ης Οκτωβρίου 2004, *Lenzing κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η συμπεριφορά δημοσίων οργανισμών αρμοδίων για την είσπραξη των εισφορών κοινωνικής ασφάλισως, οι οποίοι ανέχονται να καταβάλλονται οι εισφορές αυτές με καθυστέρηση, παρέχει σε επιχείρηση που αντιμετωπίζει σοβαρές οικονομικές δυσχέρειες και ευεργετείται από το γεγονός αυτό, διά ελαφρύνσεως της επιβαρύνσεως που προκύπτει από την κανονική εφαρμογή του συστήματος κοινωνικής ασφάλισως, αξιόλογο εμπορικό πλεονέκτημα, το οποίο δεν αναιρούν πλήρως οι επιβαλλόμενες σ' αυτήν προσαυξήσεις και τόκοι υπερημερίας. Καταλήγοντας εν προκειμένω στο συμπέρασμα ότι οι οργανισμοί αυτοί ενήργησαν με τον ίδιο τρόπο που θα ενεργούσε ένας υποθετικός ιδιώτης πιστωτής ευρισκόμενος, κατά το μέτρο του δυνατού, στην ίδια κατάσταση έναντι του οφειλέτη του, όπως οι οργανισμοί αυτοί, η Επιτροπή προέβη σε προδήλως πεπλανημένη εφαρμογή του κριτηρίου του ιδιώτη πιστωτή και, ως εκ τούτου, η επίμαχη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί.

²⁵ Όπως προκύπτει από το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ, μια κρατική ενίσχυση ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά είναι πλεονέκτημα, χορηγούμενο από το κράτος ή με κρατικούς πόρους υφ' οιαδήποτε μορφή, υπέρ ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων προϊόντων, το οποίο επηρεάζει τις μεταξύ των κρατών μελών συναλλαγές και νοθεύει ή απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό.

Διά της παραπομπής στο κριτήριο του ιδιώτη επενδυτή, το Πρωτοδικείο έκρινε επίσης αν η Επιτροπή ορθώς κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η μείωση ενός μέρους των χρεών της γερμανικής εταιρίας Technische Glaswerke Ilmenau προς το δημόσιο ίδρυμα καταπιστευτικής διαχείρισεως που ανέλαβε την αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων της πρώην Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας (στο εξής: BvS) είχε τον χαρακτήρα κρατικής ενισχύσεως. Ο περιορισμένος χαρακτήρας του ελέγχου που ασκεί επί περίπλοκων οικονομικών εκτιμήσεων τέτοιας φύσεως οδήγησε το Πρωτοδικείο στο συμπέρασμα ότι, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων της συγκεκριμένης υποθέσεως, η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως, κρίνοντας ότι το BvS δεν συμπεριφέρθηκε ως ιδιωτική επιχείρηση που ενεργεί υπό κανονικές συνθήκες οικονομίας της αγοράς. Δεδομένου ότι ουδείς εκ των λοιπών λόγων ακυρώσεως έγινε δεκτός, η προσφυγή ακυρώσεως απορρίφθηκε (απόφαση της 8ης Ιουλίου 2004, T-198/01, *Technische Glaswerke Ilmenau κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναίρέσεως, υπόθεση C-404/04 P).

Εξάλλου, με την προαναφερθείσα απόφαση *Valmont Nederland κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο ακολούθησε για πρώτη φορά την απόφαση του Δικαστηρίου της 24ης Ιουλίου 2003, C-280/00, *Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg* (Συλλογή 2003, σ. I-7747), σύμφωνα με την οποία μια κρατική παρέμβαση υπέρ επιχείρησης που έχει χαρακτήρα αντισταθμίσεως για την εκπλήρωση υποχρεώσεων δημόσιας υπηρεσίας δεν συνιστά κρατική ενίσχυση, εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις²⁶.

Εν προκειμένω, η Επιτροπή έκρινε ότι η χορηγηθείσα από μια ολλανδική κοινότητα σε μια επιχείρηση χρηματοδότηση για τη δημιουργία χώρου σταθμεύσεως συνιστούσε, εν μέρει, κρατική ενίσχυση, διότι αντιστοιχούσε σε λειτουργικό κόστος που έπρεπε κανονικά να βαρύνει την επιχείρηση αυτή και της παρείχε πλεονέκτημα. Πάντως, η Επιτροπή έκρινε ότι εκ του ετέρου τμήματος της χρηματοδοτήσεως επωφελούνταν τρίτες επιχειρήσεις και δεν ευνοούνταν η προσφεύγουσα.

Το Πρωτοδικείο διαπίστωσε, αφενός, ότι η επιχείρηση αυτή υφίσταται επιβάρυνση επιτρέποντας σε τρίτους να κάνουν χρήση του δικού της χώρου σταθμεύσεως, πολλαπλώς, τακτικώς και δωρεάν, δυνάμει συμφωνίας συναφθείσας, τόσο προς το γενικό συμφέρον όσο και προς το συμφέρον των ενδιαφερομένων τρίτων, με οργανισμό τοπικής αυτοδιοικήσεως, και ότι, αφετέρου, η Valmont πράγματι επωφελείται από μέρος της

²⁶ Ήτοι: πρώτον, η δικαιούχος επιχείρηση πρέπει να είναι πράγματι επιφορτισμένη με την εκπλήρωση υποχρεώσεως παροχής δημόσιας υπηρεσίας, ενώ οι υποχρεώσεις αυτές πρέπει να είναι σαφώς καθορισμένες· δεύτερον, οι παράμετροι βάσει των οποίων υπολογίζεται η αντιστάθμιση πρέπει να έχουν προσδιορισθεί προηγουμένως με αντικειμενικό και διαφανή τρόπο, προκειμένου η αντιστάθμιση αυτή να μη συνιστά οικονομικό πλεονέκτημα ικανό να ευνοήσει την ευεργετούμενη επιχείρηση σε σχέση με τις ανταγωνίστριες επιχειρήσεις· τρίτον, η αντιστάθμιση δεν πρέπει να υπερβαίνει το μέτρο του αναγκαίου για την κάλυψη του συνόλου ή μέρους των δαπανών που πραγματοποιούνται για την εκπλήρωση υποχρεώσεως παροχής δημόσιας υπηρεσίας, λαμβανομένων υπόψη των σχετικών εσόδων και ενός ευλόγου κέρδους σε σχέση με την εκπλήρωση των υποχρεώσεων αυτών· τέταρτον, όταν η επιλογή της επιχείρησης στην οποία πρόκειται να ανατεθεί η εκπλήρωση υποχρεώσεως παροχής δημόσιας υπηρεσίας σε συγκεκριμένη περίπτωση δεν πραγματοποιείται στο πλαίσιο διαδικασίας συνάψεως δημόσιας συμβάσεως, το επίπεδο της απαραίτητης αντισταθμίσεως πρέπει να καθορίζεται βάσει αναλύσεως των δαπανών στις οποίες θα προέβαινε μια μέση επιχείρηση, με χρηστή διοίκηση και κατάλληλα εξοπλισμένη προς ικανοποίηση των απαιτήσεων σχετικά με την παροχή δημόσιας υπηρεσίας, προκειμένου να εκπληρώσει τις ως άνω υποχρεώσεις, λαμβάνοντας υπόψη τα σχετικά έσοδα και ένα εύλογο κέρδος από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων αυτών.

χρηματοδοτήσεως, η οποία χορηγήθηκε από τον οργανισμό τοπικής αυτοδιοικήσεως για τη διαμόρφωση του εν λόγω χώρου σταθμεύσεως.

Υπό τις συνθήκες αυτές, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να θεωρήσει εκ προοιμίου ότι αυτό το μέρος της χρηματοδοτήσεως ευνοούσε κατ' ανάγκη την Valmont, αλλά έπρεπε προηγουμένως να εξετάσει, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που είχε στη διάθεσή της, εάν το εν λόγω μέρος της χρηματοδοτήσεως μπορούσε να θεωρηθεί, ή όχι, ότι αποτελεί πράγματι αντιστάθμιση για την επιβάρυνση που υφίσταται η Valmont. Προς τούτο, εναπέκειτο στην Επιτροπή να εξετάσει εάν συνέτρεχαν ή όχι οι προϋποθέσεις που περιλαμβάνονται στην προαναφερθείσα απόφαση *Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg*. Δεδομένου ότι η εξέταση αυτή δεν προέκυπτε από την απόφαση της Επιτροπής, η απόφαση αυτή ακυρώθηκε ²⁷.

Τέλος, με την προαναφερθείσα απόφαση *Danske Busvognmaend κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής με την οποία κρίθηκε συμβατή με την κοινή αγορά η ενίσχυση που χορήγησαν οι δανικές αρχές στην εταιρία μεταφορών με λεωφορεία Combus.

Ειδικότερα, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η εταιρία αυτή δεν ήταν επιφορτισμένη με την εκπλήρωση υποχρεώσεων παροχής δημόσιας υπηρεσίας, κατά την έννοια του κανονισμού 1191/69 ²⁸. Κατά το Πρωτοδικείο, μια επιχείρηση όπως η Combus, στην οποία οι υποχρεώσεις λειτουργίας, μεταφοράς και εισπράξεως των τιμών δεν επιβλήθηκαν μονομερώς και η οποία δεν υποχρεούνταν να εκτελεί τις αποστολές μεταφορών υπό μη αποδοτικές συνθήκες, που αντίκεινται στο εμπορικό της συμφέρον, αλλά η οποία, αντιθέτως, εκουσίως εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις αυτές αφού έγινε δεκτή η προσφορά της στο πλαίσιο του διαγωνισμού, όπου δεν προβλεπόταν καμία κρατική επιδότηση και ήταν ελεύθερη, αναλόγως των οικονομικών της συμφερόντων, να συμμετέχει ή όχι, ενώ για τις παροχές της μεταφορικών υπηρεσιών καταβλήθηκε η τιμή που είχε η ίδια προτείνει με τις προσφορές της στη διαδικασία διαγωνισμού, ενώ στην ίδια τιμή συνήψε τις κατόπιν του διαγωνισμού συμβάσεις, δεν βαρύνεται με υποχρεώσεις δημόσιας υπηρεσίας, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1191/69· μια τέτοια επιχείρηση δεν απολαύει αντισταθμιστικού πλεονεκτήματος κατά την έννοια του άρθρου αυτού, όπως είχε κρίνει η Επιτροπή, αλλά ενός χρηματοοικονομικού ανταλλάγματος προβλεπμένου στις εν λόγω συμβάσεις μεταφορών.

– Ειδικός ή επιλεκτικός χαρακτήρας του κρατικού μέτρου

Με την προαναφερθείσα απόφαση *Lenzing κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι καλώς η Επιτροπή είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το ληφθέν υπέρ της εταιρίας Sniace μέτρο είχε επιλεκτικό χαρακτήρα.

²⁷ Ο λόγος αυτός ακυρώσεως της αποφάσεως της Επιτροπής προστίθεται στη διαπιστωθείσα με την απόφαση του Πρωτοδικείου παράβαση του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, στην οποία υπέπεσε η Επιτροπή, θεωρώντας, επί τη βάση εκθέσεως πραγματογνωμοσύνης στερουμένης αποδεικτικής δυνάμεως, ότι η τιμή του πωληθέντος στην προσφεύγουσα οικοπέδου ήταν κατώτερη της αγοραίας αξίας του και, επομένως, εμπεριείχε στοιχείο κρατικής ενισχύσεως.

²⁸ Κανονισμός (ΕΟΚ) 1191/69 του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 1969, περί των ενεργειών των κρατών μελών που αφορούν τις υποχρεώσεις που είναι συνυφασμένες με την έννοια της δημόσιας υπηρεσίας στον τομέα των σιδηροδρομικών, οδικών και εσωτερικών πλωτών μεταφορών (ΕΕ ειδ. έκδ. 07/001, σ. 100), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1893/91 του Συμβουλίου, της 20ής Ιουνίου 1991 (ΕΕ L 169, σ. 1).

Συναφώς, το Πρωτοδικείο υπενθύμισε ότι μέτρα αμιγώς γενικής εφαρμογής δεν εμπίπτουν στο άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ, αλλά ότι παρεμβάσεις οι οποίες, εκ πρώτης όψεως, έχουν εφαρμογή επί όλων γενικώς των επιχειρήσεων μπορούν να παρουσιάζουν σε κάποιο βαθμό επιλεκτικό χαρακτήρα και, επομένως, να θεωρούνται ως μέτρα που μπορούν να ευνοούν ορισμένες επιχειρήσεις ή ορισμένους κλάδους παραγωγής. Αυτό συμβαίνει, ιδίως, όταν η διοίκηση που καλείται να εφαρμόσει τον γενικό κανόνα διαθέτει διακριτική ευχέρεια ως προς την εφαρμογή της πράξεως. Εν προκειμένω, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι οι Ισπανικοί δημόσιοι οργανισμοί που είναι αρμόδιοι για την είσπραξη των εισφορών κοινωνικής ασφάλισως διέθεταν διακριτική ευχέρεια τόσο για τη σύναψη συμφωνιών αναδιαρθρώσεως ή αποδόσεως όσο και για τον καθορισμό ορισμένου τρόπου εφαρμογής των συμφωνιών αυτών, όπως το χρονοδιάγραμμα καταβολών, το ποσό των δόσεων και την εκτίμηση της επάρκειας των εγγυήσεων που παρέχονται σε αντιστάθμισμα του διακανονισμού των χρεών. Στη διακριτική ευχέρεια των οργανισμών αυτών εμπίπτει, επίσης, η ανοχή της μη τηρήσεως των ως άνω συμφωνιών εκ μέρους της εταιρίας αυτής, καθώς και της μη πληρωμής των χρεών για χρονικό διάστημα πολλών ετών.

Ο ειδικός ή επιλεκτικός χαρακτήρας ενός κρατικού μέτρου αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικά της έννοιας της κρατικής ενισχύσεως τόσο στο πλαίσιο της Συνθήκης ΕΚ όσο και στο πλαίσιο της Συνθήκης ΕΚΑΧ, όπως υπενθυμίσθηκε με την απόφαση της 1ης Ιουλίου 2004, T-308/00, *Salzgitter κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναίρεσως), με την οποία τονίσθηκε, επί του σημείου αυτού, ότι η εξάρτηση της εφαρμογής ενός προβλεπόμενου με νόμο ευεργετικού φορολογικού μέτρου από την προϋπόθεση ότι οι εγκαταστάσεις επί των οποίων πραγματοποιούνται επενδύσεις κείνται σε εδαφικώς περιορισμένη ζώνη κράτους μέλους, όπως συμβαίνει εν προκειμένω, αρκεί, κατ' αρχήν, για να θεωρηθεί ότι το εν λόγω μέτρο αφορά σαφώς προσδιορισμένη κατηγορία επιχειρήσεων. Το Πρωτοδικείο, επικαλούμενο προς στήριξη της εκτιμήσεώς του μια απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΖΕΣ²⁹ –γεγονός αρκετά σπάνιο, το οποίο πρέπει να επισημανθεί–, τονίζει ότι έχει σημασία, προκειμένου ένα μέτρο να μπορεί να χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση, να υπάγονται οι επωφελούμενες από το μέτρο αυτό επιχειρήσεις σε σαφώς προσδιορισμένη κατηγορία, μέσω της εφαρμογής, νομικώς ή πραγματικώς, του κριτηρίου που έχει θεσπισθεί με το εν λόγω μέτρο.

β) Πλαίσια πρακτικών κανόνων εφαρμογής

Μολονότι η Επιτροπή απολαύει, όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 87, παράγραφος 3, ΕΚ, ευρείας διακριτικής εξουσίας, η άσκηση της οποίας συνεπάγεται εκτιμήσεις οικονομικής και κοινωνικής φύσεως που επιβάλλεται να χωρούν σε κοινοτικό πλαίσιο, εντούτοις δεσμεύεται από τους κανόνες και τις ανακοινώσεις που εκδίδει σχετικά με θέματα ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων, στον βαθμό που δεν αποκλίνουν από τους κανόνες της Συνθήκης και γίνονται δεκτοί από τα κράτη μέλη. Κατά συνέπεια, οι ενδιαφερόμενοι δύνανται να επικαλούνται τους κανόνες αυτούς, ενώ ο κοινοτικός δικαστής εξετάζει αν η Επιτροπή τήρησε τους κανόνες που η ίδια επέβαλε εκδίδοντας την αμφισβητούμενη απόφαση.

Το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε επί πλειόνων αιτημάτων που αποσκοπούσαν στη διαπίστωση πλάνης περί το δίκαιο κατά την εφαρμογή των κοινοτικών πλαισίων του 1994 και του 2001

²⁹ Απόφαση Δικαστηρίου της ΕΖΕΣ της 20ής Μαΐου 1999, *Νορβηγία κατά Εποπτεύουσας Αρχής της ΕΖΕΣ*, E-6/98, Report of EFTA Court, σ. 74.

για τις κρατικές ενισχύσεις για την προστασία του περιβάλλοντος (απόφαση της 18ης Νοεμβρίου 2001, T-176/01, *Ferriere Nord κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), του πολυτομεακού πλαισίου περιφερειακών ενισχύσεων για μεγάλα επενδυτικά σχέδια³⁰ (προαναφερθείσα απόφαση *Kronofrance κατά Επιτροπής*), της ανακοινώσεως για τον καθορισμό των κοινοτικών κατευθυντηρίων γραμμών όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων³¹ (προαναφερθείσα απόφαση *Technische Glaswerke Ilmenau κατά Επιτροπής*), καθώς και της συστάσεως 96/280/EK σχετικά με τον ορισμό των μικρομεσαίων³² και της ανακοινώσεως περί κοινοτικού πλαισίου για τις κρατικές ενισχύσεις στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις³³ (απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2004, T-137/02, *Pollmeier Malchow κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή).

Με την προαναφερθείσα απόφαση *Ferriere Nord κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή ορθώς κήρυξε το σχέδιο ενισχύσεως υπέρ της Ferriere Nord ασύμβατο προς την κοινή αγορά, καθόσον η επένδυση δεν πληρούσε την απαίτηση της επιτεύξεως του περιβαλλοντικού αποτελέσματος που επιδίωκαν τα κοινοτικά πλαίσια του 1994 και του 2001.

Ομοίως, με την προαναφερθείσα απόφαση *Pollmeier Malchow κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο επικύρωσε την εκτίμηση της Επιτροπής ότι ο αποδέκτης της ενισχύσεως ήταν μια μεγάλη επιχείρηση που δεν πληρούσε τα κριτήρια ορισμού των ΜΜΕ. Το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε, μεταξύ άλλων, ότι, λαμβανομένης υπόψη της όλης οικονομίας των επίμαχων διατάξεων, η Επιτροπή ορθώς επέμεινε στην εφαρμογή του κριτηρίου σύμφωνα με το οποίο ο αποδέκτης της ενισχύσεως δεν πρέπει να είναι, στην πράξη, όμιλος με ισχύ που υπερβαίνει αυτήν μιας ΜΜΕ.

Με την προαναφερθείσα απόφαση *Technische Glaswerke Ilmenau κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο έκρινε, λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων που θέτουν οι κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων, ότι η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως, αρνούμενη να κηρύξει συμβατή με την κοινή αγορά, κατ' εφαρμογή του άρθρου 87, παράγραφος 3, στοιχείο γ', ΕΚ, τη μείωση του επίμαχου τιμήματος χωρίς να λάβει υπόψη της τη δημιουργία μονοπωλίου που θα προέκυπτε από την εξαφάνιση της προσφεύγουσας από την αγορά. Πράγματι, το Πρωτοδικείο υπογράμμισε ότι η περίπτωση αυτή μπορεί να δικαιολογήσει τη χορήγηση κρατικής ενισχύσεως για τη διάσωση προβληματικών επιχειρήσεων και για την ενθάρρυνση της αναδιρθρώσεώς τους μόνον εάν πληρούνται οι γενικοί όροι εγκρίσεως των ενισχύσεων διασώσεως και αναδιρθρώσεως, όπως αυτές καθορίζονται στις κατευθυντήριες γραμμές. Εντούτοις, εν προκειμένω, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι η Επιτροπή δεν είχε υποπέσει σε πρόδηλο σφάλμα αξιολογήσεως, κρίνοντας ότι το σχέδιο αναδιρθρώσεως δεν οδηγούσε αποκατάσταση της βιωσιμότητάς της εταιρίας Technische Glaswerke Ilmenau, και, ως εκ τούτου, απέρριψε τον σχετικό λόγο ακυρώσεως.

³⁰ ΕΕ 1998, C 107, σ. 7.

³¹ ΕΕ 1994, C 368, σ. 12.

³² Σύσταση 96/280/EK της Επιτροπής, της 3ης Απριλίου 1996, σχετικά με τον ορισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) (ΕΕ L 107, σ. 4).

³³ Ανακοίνωση της Επιτροπής περί κοινοτικού πλαισίου για τις κρατικές ενισχύσεις στις ΜΜΕ (ΕΕ 1996, C 213, σ. 4).

Αντιθέτως, με την προαναφερθείσα απόφαση *Kronofrance κατά Επιτροπής*, ακυρώθηκε η απόφαση της Επιτροπής περί μη προβολής αντιρρήσεων κατά ενισχύσεως που χορήγησαν οι γερμανικές αρχές υπέρ της επιχειρήσεως Glunz για την κατασκευή ολοκληρωμένου κέντρου επεξεργασίας ξύλου. Το Πρωτοδικείο έκρινε, πράγματι, ότι η Επιτροπή δεν τήρησε τους κανόνες του πολυτομεακού πλαισίου περιφερειακών ενισχύσεων για μεγάλα επενδυτικά σχέδια, καθόσον δεν εξέτασε, όπως προβλέπει το ανωτέρω πλαίσιο κανόνων, αν η αγορά των προϊόντων που αφορούσε η ενίσχυση αποτελούσε «παρακμάζουσα αγορά». Λόγω αυτής της πλάνης περί το δίκαιο, στην οποία υπέπεσε η Επιτροπή, δεν κατέστη δυνατή η εκτίμηση του συμβατού της κοινοποιηθείσας ενισχύσεως με βάση το σύνολο των εφαρμοστέων κριτηρίων.

γ) Ανάκτηση

Με την απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2004, T-109/01, *Fleuren Compost κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο υπενθύμισε μεν ότι η πεποίθηση των επιχειρήσεων που έλαβαν ενίσχυση ως προς τη νομιμότητα της ενισχύσεως δικαιολογείται, κατ' αρχήν, μόνον εάν η ενίσχυση χορηγήθηκε τηρουμένης της διαδικασίας του άρθρου 88 ΕΚ, τόνισε δε ότι η νομολογία δεν αποκλείει τη δυνατότητα των δικαιούχων μιας παράνομης ενισχύσεως να επικαλεσθούν, στο πλαίσιο της διαδικασίας ανακτήσεως, εξαιρετικές περιστάσεις οι οποίες στήριξαν δικαιολογημένα την πεποίθησή τους για τον νόμιμο χαρακτήρα της ενισχύσεως αυτής, προκειμένου να αντιταχθούν στην επιστροφή της.

Εντούτοις, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι οι δικαιούχοι αυτοί δεν μπορούν να επικαλούνται τέτοιες εξαιρετικές περιστάσεις, βάσει σχετικών διατάξεων του εθνικού δικαίου, παρά μόνο στο πλαίσιο της διαδικασίας ανακτήσεως ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, στα οποία και μόνον εναπόκειται να εκτιμήσουν, ενδεχομένως αφού υποβάλουν στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα ερμηνείας, τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως. Με την απόφαση αυτή, το Πρωτοδικείο έλαβε σαφή θέση επί ενός ζητήματος στο οποίο δεν είχε δοθεί μέχρι τούδε ολοκληρωμένη απάντηση (βλ., συναφώς, Έκθεση Πεπραγμένων 1999).

Αντιθέτως προς την προσφεύγουσα της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η μόλις ανωτέρω σχολιασθείσα απόφαση, η *Salzgitter* δεν ισχυρίσθηκε, προκειμένου να αντιταχθεί στην επιστροφή της ενισχύσεως, ότι η Επιτροπή είχε παραβιάσει την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, αλλά ότι είχε παραβιάσει την αρχή της ασφάλειας δικαίου. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η παραβίαση της αρχής αυτής δικαιολογεί εν προκειμένω την ακύρωση των διατάξεων της αποφάσεως της Επιτροπής³⁴ περί υποχρεώσεως της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας να ανακτήσει τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στις επιχειρήσεις του ομίλου *Salzgitter AG*.

Πράγματι, με την προαναφερθείσα απόφαση *Salzgitter κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε, κατ' αρχάς, ότι η δυνατότητα επικλήσεως της αρχής της ασφάλειας δικαίου

³⁴ Απόφαση 2000/797/EKAX της Επιτροπής, της 28ης Ιουνίου 2000, σχετικά με την κρατική ενίσχυση την οποία χορήγησε η Γερμανία στις εταιρείες *Salzgitter AG*, *Preussag Stahl AG* και στις θυγατρικές του κλάδου χαλυβουργίας του εν λόγω ομίλου, νυν *Salzgitter AG-Stahl und Technologie (SAG)* (ΕΕ L 323, σ. 5).

δεν υπόκειται στις προϋποθέσεις που ισχύουν για την επίκληση δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ως προς τη νομιμότητα μιας κρατικής ενισχύσεως. Για τον λόγο αυτό η επιχείρηση σιδηρουργίας που έλαβε κρατική ενίσχυση η οποία δεν είχε αποτελέσει αντικείμενο κοινοποιήσεως στην Επιτροπή μπορεί να επικαλεσθεί, προς αμφισβήτηση της αποφάσεως της Επιτροπής περί υποχρεώσεως επιστροφής, την ασφάλεια δικαίου, παρόλο που δεν είναι δυνατό, πλην εξαιρετικών περιπτώσεων, ο αποδέκτης ενισχύσεως να έχει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη όσον αφορά το νομότυπο χαρακτήρα της αν αυτή έχει χορηγηθεί κατά παράβαση των διατάξεων σχετικά με τη διαδικασία προηγούμενου ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων.

Το Πρωτοδικείο έκρινε, ακολούθως, ότι η αποδέκτρια παράνομων ενισχύσεων επιχείρηση σιδηρουργίας μπορούσε να στηριχθεί στην αρχή της ασφάλειας δικαίου προκειμένου να αμφισβητήσει τη νομιμότητα αποφάσεως της Επιτροπής περί επιστροφής των ενισχύσεων αυτών, δεδομένου ότι κατά τον χρόνο λήψεως των εν λόγω ενισχύσεων επικρατούσε, λόγω της συμπεριφοράς της Επιτροπής, μια κατάσταση αβεβαιότητας και ασάφειας ως προς το νομικό καθεστώς του επίμαχου τύπου ενισχύσεων, η οποία, σε συνδυασμό με την επί μακρόν ανυπαρξία αντιδράσεως της Επιτροπής παρά το γεγονός ότι ήταν ενήμερη για τη χορήγηση των ενισχύσεων, δημιούργησε, κατά παράβαση του καθήκοντος επιμελείας που έχει το όργανο αυτό, μια αμφίβολη κατάσταση, την οποία η Επιτροπή όφειλε να διασαφηνίσει πριν προβεί σε οποιαδήποτε ενέργεια με σκοπό να επιβάλει την επιστροφή των καταβληθεισών ενισχύσεων.

2. Διαδικαστικά ζητήματα

Κατά το 2004 δόθηκε απάντηση στο ζήτημα της εκτάσεως των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στους ενδιαφερομένους στο πλαίσιο επίσημης διαδικασίας ελέγχου μιας κρατικής ενισχύσεως. Από τη νομολογία του Πρωτοδικείου προκύπτει σαφής διάκριση μεταξύ των κρατών μελών που χορηγούν τις ενισχύσεις, αφενός, και των ενδιαφερομένων, αφετέρου. Τα κράτη μέλη απολαύουν πλήρως των δικαιωμάτων άμυνας, ενώ οι ενδιαφερόμενοι έχουν μόνο δικαίωμα υποβολής παρατηρήσεων.

Πρώτον, πρέπει να τονισθεί ότι, στο πλαίσιο υποθέσεως με διαδίκους την Επιτροπή και τη *Ferriere Nord*, επιχείρηση δραστηριοποιούμενη στον τομέα της βιομηχανίας σιδήρου και χάλυβα, της κατασκευής μηχανών και της μεταλλουργίας, η δεύτερη υποστήριξε, μεταξύ άλλων, ότι η Επιτροπή είχε προσβάλει τα δικαιώματά της άμυνας, διότι είχε κινήσει την επίσημη διαδικασία ελέγχου υπό την αιγίδα του κοινοτικού πλαισίου κρατικών ενισχύσεων για την προστασία του περιβάλλοντος του 1994³⁵, ενώ η απόφαση εκδόθηκε βάσει του πλαισίου του 2001³⁶, χωρίς η Ιταλική Δημοκρατία ή η ίδια να κληθούν να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους ενόψει του νέου πλαισίου. Με την προαναφερθείσα απόφασή του *Ferriere Nord κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε, κατ' αρχάς, ότι ο λόγος αυτός ακυρώσεως πρέπει να εξετασθεί όχι από την άποψη των δικαιωμάτων άμυνας, των οποίων απολαύουν, επί ζητημάτων κρατικών ενισχύσεων, μόνον τα κράτη μέλη, αλλά έχοντας υπόψη το δικαίωμα που έχουν, δυνάμει του άρθρου 88, παράγραφος

³⁵ ΕΕ 1994, C 72, σ. 3.

³⁶ Κοινοτικό πλαίσιο σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για την προστασία του περιβάλλοντος (ΕΕ 2001, C 37, σ. 3).

2, ΕΚ, οι «ενδιαφερόμενοι» να υποβάλλουν παρατηρήσεις κατά το στάδιο εξετάσεως που προβλέπεται στη διάταξη αυτή. Ακολούθως, το Πρωτοδικείο τόνισε ότι η Επιτροπή δεν ηδύνατο, διότι άλλως θα προσέβαλλε διαδικαστικά δικαιώματα των ενδιαφερομένων, να στηρίξει την απόφασή της σε νέες, θεσπισθείσες με το πλαίσιο του 2001, αρχές, χωρίς να τους ζητήσει να υποβάλουν τις σχετικές παρατηρήσεις τους. Εντούτοις, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι οι αρχές που έχουν τεθεί από τα δύο πλαίσια κανόνων είναι, λαμβανομένων υπόψη των λόγων που οδήγησαν την Επιτροπή στην κήρυξη της επίμαχης ενισχύσεως ως ασυμβίβαστης, κατ' ουσίαν πανομοιότυπες· επομένως, δεν απαιτείτο νέα διαβούλευση με τους ενδιαφερομένους.

Δεύτερον, τέθηκε το ζήτημα αν στην αποδέκτρια της ενισχύσεως επιχείρηση θα έπρεπε να παρασχεθούν εγγυήσεις βαίνουσες πέραν του δικαιώματος υποβολής παρατηρήσεων μετά την έναρξη της διαδικασίας, το οποίο έχουν όλοι οι ενδιαφερόμενοι δυνάμει του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ. Η απάντηση που έδωσε το Πρωτοδικείο, με τις προαναφερθείσες αποφάσεις *Fleuren Compost κατά Επιτροπής* και *Technische Glaswerke Ilmenau κατά Επιτροπής*, δεν επιδέχεται παρερμηνεία: «[κ]ανένα μέτρο της διαδικασίας ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων δεν επιφυλάσσει, μεταξύ των ενδιαφερομένων, ιδιαίτερο ρόλο στον λαβόντα την ενίσχυση»· περαιτέρω, το Πρωτοδικείο υπενθύμισε ότι η διαδικασία ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων δεν είναι διαδικασία που κινείται «κατά» του λαβόντος ενισχύσεις, πράγμα που θα συνεπαγόταν ότι αυτός θα μπορούσε να απαιτήσει την αναγνώριση δικαιωμάτων εξίσου ευρέων με τα δικαιώματα άμυνας καθαυτά.

Δεδομένου ότι οι ενδιαφερόμενοι, πλην του οικείου κράτους μέλους, δεν μπορούν να προβάλουν δικαίωμα κατ' αντιπαράθεση συζητήσεως ενώπιον της Επιτροπής, το Πρωτοδικείο απέρριψε τις αιτιάσεις των προσφευγουσών, μεταξύ άλλων δε την αιτίαση της *Technische Glaswerke Ilmenau* ότι θα έπρεπε να της έχει παρασχεθεί πρόσβαση στο μη εμπιστευτικό μέρος του φακέλου της διοικητικής διαδικασίας και ότι θα έπρεπε να της έχουν κοινοποιηθεί οι παρατηρήσεις ή οι απαντήσεις που έδωσε ένας εκ των ανταγωνιστών της στις ερωτήσεις της Επιτροπής.

Στο πλαίσιο προσφυγής περί ακυρώσεως της αποφάσεως της Επιτροπής με την οποία κηρύχθηκε ασύμβατη προς την κοινή αγορά η ενίσχυση που η Ιταλική Δημοκρατία σκόπευε να χορηγήσει υπέρ της *Ferriere Nord*, η εν λόγω εταιρία προσήψε, μεταξύ άλλων, στην Επιτροπή ότι δεν της ζήτησε, όπως άλλωστε δεν ζήτησε ούτε από την Ιταλική Κυβέρνηση, να προσκομίσει γραπτά στοιχεία σχετικά με τον περιβαλλοντικό σκοπό της επενδύσεως, και, στη συνέχεια, ότι ανέφερε στην απόφασή της ότι κανένα έγγραφο στοιχείο δεν της είχε προσκομισθεί ως προς το ζήτημα αυτό. Συναφώς, το Πρωτοδικείο (προαναφερθείσα απόφαση *Ferriere Nord* κατά Επιτροπής) έκρινε ότι η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης συνεπάγεται ότι η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη, κατά τη διεξαγωγή της διαδικασίας εξετάσεως μιας κρατικής ενισχύσεως, τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη που δημιουργήσαν οι περιεχόμενες στην απόφαση περί κινήσεως της επίσημης διαδικασίας εξετάσεως ενδείξεις και, στη συνέχεια, ότι δεν στηρίζει την τελική απόφαση στην ανυπαρξία στοιχείων που τα ενδιαφερόμενα μέρη δεν είχαν κρίνει, λαμβανομένων υπόψη των ενδείξεων αυτών, ότι έπρεπε να της προσκομίσουν. Εν προκειμένω, ο λόγος ακυρώσεως απορρίφθηκε λόγω του αρκούντως σαφούς και ακριβούς χαρακτήρα των περιεχόμενων στην απόφαση περί κινήσεως της διαδικασίας ενδείξεων³⁷.

³⁷ Βλ. επίσης, υπό την έννοια αυτή, προαναφερθείσα απόφαση *Pollmeier Malchow κατά Επιτροπής*, σκέψη 76.

Ε. Μέτρα εμπορικής άμυνας

Πέραν της αναφοράς στην απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2004, T-35/01, *Shanghai Teraoka Electronic κατά Συμβουλίου* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), με την οποία απορρίφθηκε προσφυγή περί ακυρώσεως κανονισμού για την επιβολή οριστικών δασμών αντνιτάμπινγκ στις εισαγωγές ορισμένων ηλεκτρονικών ζυγών³⁸, ως της μοναδικής αποφάσεως που εκδόθηκε στον τομέα του αντνιτάμπινγκ, ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στην απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2004, T-317/02, *Fédération des industries condimentaires de France (FICF) κ.λπ. κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή).

Αποφαινόμενο για πρώτη φορά επί της νομιμότητας αποφάσεως της Επιτροπής περί απορρίψεως καταγγελίας υποβληθείσας σύμφωνα με τον κανονισμό του Συμβουλίου περί των εμποδίων στο εμπόριο³⁹, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τα εμπόδια στο εμπόριο δικαιολογούν την επέμβαση της Κοινότητας.

Εν προκειμένω, η καταγγελία που υπέβαλε τον Ιούνιο 2001 η FICF, η οποία έχει ως μέλη τους κυριότερους Γάλλους παραγωγούς παρασκευασμένης μουστάρδας, στρεφόταν κατά των συνεπειών των μέτρων τα οποία έλαβαν οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής κατόπιν αδείας του οργάνου επιλύσεως διαφορών του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ)⁴⁰ και τα οποία συνίσταντο, ιδίως, στην επιβολή πρόσθετου δασμού 100 % επί ορισμένου αριθμού προϊόντων προελεύσεως κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, μεταξύ των οποίων η «παρασκευασμένη μουστάρδα».

Με την καταγγελία της, η FICF στρεφόταν κατά του επιλεκτικού χαρακτήρα των αμερικανικών αντιποίνων, τα οποία εφαρμόζονταν μόνον έναντι ορισμένων κρατών μελών και όχι έναντι της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στο σύνολό της. Η καταγγελία ανέφερε επίσης ότι το εμπόδιο στο εμπόριο που δημιούργησαν οι Ηνωμένες Πολιτείες συνεπαγόταν δυσμενή εμπορικά αποτελέσματα επί των εξαγωγών παρασκευασμένης μουστάρδας των επιχειρήσεων μελών της FICF και ότι ήταν προς το συμφέρον της Κοινότητας, δυνάμει των διεθνών κανόνων εμπορίου, να κινήσει διαδικασία κατά των αμερικανικών μέτρων.

Σύμφωνα με το κανονισμό περί των εμποδίων στο εμπόριο, η Επιτροπή κίνησε διαδικασία εξετάσεως, η οποία επεκτάθηκε σε τρεις επαγγελματικές οργανώσεις παραγωγών foie

³⁸ Κανονισμός (ΕΚ) 2605/2000 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για την επιβολή οριστικών δασμών αντνιτάμπινγκ στις εισαγωγές ορισμένων ηλεκτρονικών ζυγών καταγωγής Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, Δημοκρατίας της Κορέας και Ταϊβάν (ΕΕ L 301, σ. 42).

³⁹ Κανονισμός (ΕΚ) 3286/94 του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 1994 που καθορίζει κοινοτικές διαδικασίες στον τομέα της κοινής εμπορικής πολιτικής για να διασφαλιστεί ή άσκηση των δικαιωμάτων της Κοινότητας στο πλαίσιο των κανόνων του διεθνούς εμπορίου, ιδίως αυτών που έχουν θεσπιστεί στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) (ΕΕ L 349, σ. 71).

⁴⁰ Μεταξύ 1981 και 1996, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως εξέδωσε διάφορες οδηγίες κατά της χρήσεως ορισμένων ουσιών με ορμονικά αποτελέσματα στη διατροφή των ζώων, προκειμένου να διασφαλίσει την ανθρώπινη υγεία. Τον Ιανουάριο 1998 το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο του ΠΟΕ, κατόπιν καταγγελίας εκ μέρους των Ηνωμένων Πολιτειών, έκρινε ότι η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση ήταν αντίθετη προς τους κανόνες του ΠΟΕ. Τον Ιούλιο 1999, λόγω μη συμμορφώσεως της κοινοτικής ρυθμίσεως, επέτρεψε στις Ηνωμένες Πολιτείες να λάβουν μέτρα εν είδει αντιποίνων, ιδίως δε να επιβάλουν πρόσθετο δασμό 100 % επί ορισμένων προϊόντων προελεύσεως Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

gras, τυριού roquefort και ασκαλωνιών. Η διαδικασία αυτή περατώθηκε το 2002, η δε Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα συμφέροντα της Κοινότητας δεν απαιτούσαν τη λήψη ειδικών μέτρων, καθόσον η εκ μέρους των Ηνωμένων Πολιτειών επιλεκτική άρση των παραχωρήσεων δεν συνεπαγόταν δυσμενείς για τις συναλλαγές συνέπειες, κατά την έννοια του εν λόγω κανονισμού.

Κατόπιν ασκήσεως προσφυγής εκ μέρους της FICF και των λοιπών οργανώσεων με σκοπό την ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής να μην προβεί σε ενέργειες κατά των αμερικανικών αντιποίνων, το Πρωτοδικείο επικύρωσε την απόφαση αυτή.

Το Πρωτοδικείο επισήμανε, κατ' αρχάς, ότι, δυνάμει του κανονισμού περί των εμποδίων στο εμπόριο, η ανάληψη δράσεως εκ μέρους της Κοινότητας, βάσει των διεθνών κανόνων εμπορίου, κατά επιβληθέντος από τρίτη χώρα εμποδίου στο εμπόριο εξαρτάται από τρεις σωρευτικές προϋποθέσεις: την ύπαρξη εμποδίου στο εμπόριο, την παρουσία δυσμενών για τις συναλλαγές συνεπειών που προκύπτουν από το εμπόδιο αυτό και την ανάγκη δράσεως προς το συμφέρον της Κοινότητας.

Ακολούθως, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι η Επιτροπή ορθώς έλαβε υπόψη το σύνολο των αλληλεξαρτώμενων στοιχείων της εννοίας του εμποδίου στο εμπόριο. Όσον αφορά τις δυσμενείς για τις συναλλαγές συνέπειες, το Πρωτοδικείο τόνισε ότι η αύξηση των εξαγωγών παρασκευασμένης μουστάρδας μεταξύ της περιόδου 1996-1998 και του έτους 2000 από το Ηνωμένο Βασίλειο προς τις Ηνωμένες Πολιτείες, τόσο σε αξία όσο και σε ποσότητα, αντιπροσώπευσε μερίδιο και ποσοστό εξαιρετικώς χαμηλά σε σχέση με τις εξαγωγές παρασκευασμένης μουστάρδας καταγωγής άλλων κρατών μελών της Κοινότητας. Επομένως, ακόμη και αν υποθεθεί ότι οι εξαγωγείς των κρατών μελών πλην του Ηνωμένου Βασιλείου επωφελούνταν οι ίδιοι από την αύξηση αυτή στην περίπτωση κατά την οποία τα αμερικανικά αντίποινα είχαν επεκταθεί στην παρασκευασμένη μουστάρδα καταγωγής Ηνωμένου Βασιλείου – πράγμα που δεν απέδειξαν οι προσφεύγουσες –, οι εξαγωγείς αυτοί δεν θα είχαν επωφεληθεί από μεγαλύτερες ευκαιρίες εξαγωγών.

Τέλος, το Πρωτοδικείο τόνισε ότι η εκτίμηση του συμφέροντος της Κοινότητας επιβάλλει τη στάθμιση των συμφερόντων των διαφόρων ενδιαφερομένων μερών και του γενικού κοινοτικού συμφέροντος. Μολονότι η διαδικασία εξετάσεως δεν απέκλεισε την ύπαρξη γενικού και μακροπρόθεσμου συμφέροντος της Επιτροπής να δράσει στο μέλλον, εντούτοις η Επιτροπή την περάτωσε λόγω της απουσίας ειδικού κοινοτικού συμφέροντος προς ανάληψη δράσεως κατά ενός εμποδίου στο εμπόριο το οποίο δεν επιφέρει δυσμενείς για τις συναλλαγές συνέπειες, κατά την έννοια του κανονισμού περί των εμποδίων στο εμπόριο. Το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι ο καταγγέλλων δεν μπορεί να παρακινήσει την Κοινότητα να αναλάβει δράση αρχής προς υποστήριξη του γενικού συμφέροντος, χωρίς ο ίδιος να έχει υποστεί, τουλάχιστον, δυσμενείς για τις συναλλαγές συνέπειες, κατά την έννοια του κανονισμού περί των εμποδίων στο εμπόριο. Κατόπιν τούτων, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς των Γάλλων παραγωγών, η Επιτροπή δεν ταύτισε το συμφέρον της Κοινότητας μ' αυτό της FICF. Επιπλέον, μολονότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν έκανε μνεία των ενδιαφερομένων μερών πλην της FICF, εντούτοις το Πρωτοδικείο τόνισε ότι η Επιτροπή προέβη, στο πλαίσιο της διαδικασίας εξέτασεως, σε αξιολόγηση των συμφερόντων τους.

ΣΤ. Κοινοτικό σήμα

Η καταχώριση κοινοτικών σημάτων αποτελεί, λόγω της θέσεως που καταλαμβάνει πλέον στις δραστηριότητες του Πρωτοδικείου, μια βασική κατηγορία υποθέσεων: κατά το έτος 2004 εισήχθησαν 110 υποθέσεις (έναντι 100 το 2003) και περατώθηκαν 76 υποθέσεις (47 διά της εκδόσεως αποφάσεως και 29 διά της εκδόσεως διατάξεως), ήτοι 29 περισσότερες σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) 40/94 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1993, για το κοινοτικό σήμα ⁴¹, δεν γίνονται δεκτά για καταχώριση, μεταξύ άλλων, σημεία που στερούνται διακριτικού χαρακτήρα (άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β') ή είναι περιγραφικά (άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο γ') (απόλυτοι λόγοι απαραδέκτου) ή έναντι των οποίων ασκείται ανακοπή στηριζόμενη στην ύπαρξη προστατευόμενου προγενέστερου σήματος εντός κράτους μέλους ή στην ύπαρξη κοινοτικού σήματος (άρθρο 8) (σχετικοί λόγοι απαραδέκτου) ⁴².

1. Απόλυτοι λόγοι απαραδέκτου

Σε δεκατέσσερις υποθέσεις το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε επί της νομιμότητας αποφάσεων των τμημάτων προσφυγών που αφορούσαν απόλυτους λόγους απαραδέκτου, ακυρώνοντας μία απόφαση [απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2004, T-393/02, *Henkel κατά ΓΕΕΑ (Σχήμα λευκής και διαφανούς φιάλης)*] και επικυρώνοντας τις υπόλοιπες ⁴³.

Πρώτον, τα σήματα που αφορά το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94 είναι αυτά που είναι ακατάλληλα να ασκούν την ουσιώδη λειτουργία του σήματος, ήτοι να εξατομικεύουν την εμπορική προέλευση του προϊόντος ή της υπηρεσίας. Με άλλα λόγια, ο διακριτικός χαρακτήρας ενός σήματος, υπό την έννοια της διατάξεως αυτής, σημαίνει ότι το σήμα αυτό μπορεί να προσδιορίσει το προϊόν ή την υπηρεσία για το οποίο ζητείται η καταχώριση ως προερχόμενο από συγκεκριμένη επιχείρηση και, επομένως, μπορεί να το διακρίνει από προϊόντα ή υπηρεσίες άλλων επιχειρήσεων.

⁴¹ ΕΕ 1994, L 11, σ. 1.

⁴² Ένα κοινοτικό σήμα μπορεί, επίσης, να κριθεί άκυρο από το ΓΕΕΑ κατόπιν σχετικής αιτήσεως δυνάμει του άρθρου 51, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού. Κατά το 2004, το Πρωτοδικείο δεν αποφάνθηκε επί της νομιμότητας αποφάσεων του τμήματος ακυρώσεων του ΓΕΕΑ.

⁴³ Αποφάσεις της 28ης Ιανουαρίου 2004, T-146/02 έως T-153/02, *Deutsche SiSi-Werke κατά ΓΕΕΑ (Θυλάκιο συσκευασίας με βάση στηρίξεως)* (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υπόθεση C-173/04 P)· της 31ης Μαρτίου 2004, T-216/02, *Fieldturf κατά ΓΕΕΑ (LOOKS LIKE GRASS... FEELS LIKE GRASS... PLAYS LIKE GRASS)*· της 21ης Απριλίου 2004, T-127/02, *Concept κατά ΓΕΕΑ (ECA)*· της 29ης Απριλίου 2004, T-399/02, *Eurocermex κατά ΓΕΕΑ (Σχήμα φιάλης μπίρας)* (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως, υπόθεση C-286/04 P)· της 30ής Ιουνίου 2004, T-281/02, *Norma Lebensmittelfilialbetrieb κατά ΓΕΕΑ (Mehr für Ihr Geld)*· της 8ης Ιουλίου 2004, T-289/02, *Telepharmacy Solutions κατά ΓΕΕΑ (TELEPHARMACY SOLUTIONS)*· της 8ης Ιουλίου 2004, T-270/02, *MLP Finanzdienstleistungen κατά ΓΕΕΑ (bestpartner)*· της 20ής Ιουλίου 2004, T-311/02, *Lissotschenko και Hentze κατά ΓΕΕΑ (LIMO)*· της 14ης Σεπτεμβρίου 2004, T-183/03, *Applied Molecular Evolution κατά ΓΕΕΑ (APPLIED MOLECULAR EVOLUTION)*· της 10ης Νοεμβρίου 2004, T-402/02, *Storck κατά ΓΕΕΑ (Σχήμα σγουρόχαρτου)*· της 10ης Νοεμβρίου 2004, T-396/02, *Storck κατά ΓΕΕΑ (Σχήμα ζαχαρωτού)*· της 23ης Νοεμβρίου 2004, T-360/03, *Frischpack κατά ΓΕΕΑ (Σχήμα ενός κουτιού τυριού)*, και της 30ής Νοεμβρίου 2004, T-173/03, *Geddes κατά ΓΕΕΑ (NURSERYROOM)*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή.

Επικυρώθηκαν, μεταξύ άλλων, οι αποφάσεις των τμημάτων προσφυγών περί αρνήσεως καταχώρισεως ως κοινοτικών σημάτων λόγω ελλείψεως διακριτικού χαρακτήρα: παραστάσεων θυλακίων συσκευασίας με βάση στηρίξεως για χυμούς φρούτων· του λεκτικού σημείου «LOOKS LIKE GRASS... FEELS LIKE GRASS... PLAYS LIKE GRASS» για συνθετικό χόρτο και υπηρεσίες εγκαταστάσεως του προϊόντος αυτού· μιας διαφανούς φιάλης, γεμάτης με κίτρινο υγρό, η οποία έχει μακρύ στόμιο στο οποίο έχει ενσφηνωθεί μια φέτα λεμόνι με πράσινο φλοιό, για ποτά και ορισμένες υπηρεσίες· του λεκτικού σημείου «Mehr für Ihr Geld» για καλλυντικά και προϊόντα διατροφής τρέχουσας καταναλώσεως· της παραστάσεως ενός σχήματος περιτυλίγματος με στριμμένα τα δύο άκρα για ζαχαρωτά ή, ακόμη, ενός τρισδιάστατου σχήματος ζαχαρωτού χρώματος ανοιχτού καφέ για είδη ζαχαροπλαστικής.

Αντιθέτως, το Πρωτοδικείο ακύρωσε την απόφαση του τμήματος προσφυγών με την οποία είχε κριθεί ότι ένα τρισδιάστατο σημείο σχήματος λευκούς και διαφανούς φιάλης για προϊόντα καθαρισμού δεν διέθετε διακριτικό χαρακτήρα. Με την προαναφερθείσα απόφαση *Henkel κατά ΓΕΕΑ (Σχήμα λευκής και διαφανούς φιάλης)*, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι το τρισδιάστατο σήμα του οποίου είχε ζητηθεί η καταχώριση ήταν ασυνήθιστο και παρείχε δυνατότητα διακρίσεως των σχετικών προϊόντων από εκείνα που έχουν άλλη εμπορική καταγωγή.

Δεύτερον, πρέπει να τονισθεί ότι, όσον αφορά τις διαφορές περί του περιγραφικού χαρακτήρα των σημάτων κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 40/94, το Πρωτοδικείο επικύρωσε το σύνολο των αποφάσεων των τμημάτων προσφυγών επί του ζητήματος αυτού. Συναφώς, έκρινε νόμιμες τις αποφάσεις με τις οποίες κρίθηκαν ακατάλληλα να ασκήσουν τη λειτουργία του σήματος ως προς την εξατομίκευση της εμπορικής προελεύσεως: το λεκτικό σημείο TELEPHARMACY SOLUTIONS για εξοπλισμό που χρησιμεύει στην εξ αποστάσεως διανομή φαρμακευτικών προϊόντων, το λεκτικό σημείο LIMO για ορισμένες κατηγορίες προϊόντων λείζερ, το λεκτικό σημείο APPLIED MOLECULAR EVOLUTION για υπηρεσίες αφορώσες τη μοριακή μηχανική ενώσεων, καθώς και το λεκτικό σημείο NURSERYROOM για προϊόντα που αφορούν νήπια.

Εξάλλου, το Πρωτοδικείο εφάρμοσε για πρώτη φορά το άρθρο 111 του Κανονισμού Διαδικασίας, απορρίπτοντας με διάταξη προσφυγή ακυρώσεως αποφάσεως τμήματος προσφυγών περί διαπιστώσεως του περιγραφικού χαρακτήρα του λεκτικού σημείου QUICK-GRIP για σφιγκτήρες (εργαλεία επισκευών), για τον λόγο ότι η προσφυγή αυτή προδήλως στερούνταν παντελώς νομικής βάσεως [διάταξη της 27ης Μαΐου 2004, T-61/03, Irwin Industrial Tool κατά ΓΕΕΑ (QUICK-GRIP), που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή].

Τρίτον, το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο η', του κανονισμού 40/94 προβλέπει έναν απόλυτο λόγο απαραδέκτου, την ορθή εφαρμογή του οποίου από το τμήμα προσφυγών εξέτασε το Πρωτοδικείο με την προαναφερθείσα απόφαση *Concept κατά ΓΕΕΑ (ECA)* ⁴⁴. Εν προκειμένω, το Πρωτοδικείο επιβεβαίωσε την εκτίμηση ότι δεν μπορούσε να γίνει δεκτό προς καταχώριση ένα εικονιστικό σημείο αποτελούμενο από έναν κύκλο από ομοιόμορφους αστέρες, ισομεγέθεις και με πέντε βραχίονες εκ των οποίων ο ένας είναι

⁴⁴ Κατά τη διάταξη αυτή, δεν γίνονται δεκτά για καταχώριση «τα σήματα τα οποία, ελλείψει αδείας των αρμόδιων αρχών, απορρίπτονται δυνάμει του άρθρου 6 τρις της Σύμβασης των Παρισίων».

στραμμένος προς τα άνω, οι οποίοι περιβάλλουν, σε τετράγωνο φόντο, το λεκτικό στοιχείο «ECA», χωρίς χρωματικό προσδιορισμό, η καταχώριση του οποίου είχε ζητηθεί, μεταξύ άλλων, για μέσα εγγραφής δεδομένων και οργάνωση και διοργάνωση σεμιναρίων. Πράγματι, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι ένα τέτοιο σημείο αποτελεί απομίμηση, από εραλδική άποψη, του ευρωπαϊκού εμβλήματος, κατά την έννοια του άρθρου 6 τρις, παράγραφος 1, στοιχείο β', της Συμβάσεως των Παρισίων. Περαιτέρω, έκρινε ότι το τμήμα προσφυγών ορθώς κατέληξε ότι η καταχώριση του υποβληθέντος σήματος μπορούσε να δημιουργήσει στο κοινό την εντύπωση ότι υφίσταται δεσμός μεταξύ του επίμαχου σήματος, αφενός, και του Συμβουλίου της Ευρώπης, της Ευρωπαϊκής Ενώσεως ή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αφετέρου.

Τέταρτον, οι αιτούντες την καταχώριση σήματος προβάλλουν προς τον σκοπό τούτο ενώπιον του ΓΕΕΑ τη ρητή πρόβλεψη του άρθρου 7, παράγραφος 3, του κανονισμού 40/94 ότι οι απόλυτοι λόγοι απαραδέκτου του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχεία β' έως δ', του ίδιου κανονισμού δεν απαγορεύουν την καταχώριση σήματος αν αυτό έχει αποκτήσει για τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τις οποίες ζητείται η καταχώριση «διακριτικό χαρακτήρα λόγω της χρήσεως που του έχει γίνει». Το Πρωτοδικείο υπενθύμισε τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ο διακριτικός αυτός χαρακτήρας μπορεί να θεωρηθεί αποδεδειγμένος, τόσο όσον αφορά τα τυπικά ζητήματα όσο και ως προς τα σχετικά με τις απαιτούμενες αποδείξεις ζητήματα, με τις προαναφερθείσες αποφάσεις *Eurocermex κατά ΓΕΕΑ (Σχήμα φιάλης μπίρας)*, T-396/02, *Storck κατά ΓΕΕΑ (Σχήμα ζαχαρωτού)* και T-402/02, *Storck κατά ΓΕΕΑ (Σχήμα σγουρόχαρτου)*. Με την τελευταία αυτή απόφαση, το Πρωτοδικείο υπογράμμισε ότι το τμήμα προσφυγών δεν παρέβη το άρθρο 74, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 40/94, μη εξετάζοντας αυτεπαγγέλτως όλα τα στοιχεία που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι το σήμα απέκτησε διακριτικό χαρακτήρα διά της χρήσεως αυτού, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 3, του εν λόγω κανονισμού. Μολονότι, όσον αφορά τη διάταξη αυτή, δεν υφίσταται κανόνας ορίζων ότι η εξέταση εκ μέρους του ΓΕΕΑ (δηλαδή εκ μέρους του εξεταστή ή, ενδεχομένως, εκ μέρους του τμήματος προσφυγών) περιορίζεται στα πραγματικά περιστατικά που επικαλέστηκαν οι διάδικοι, αντιθέτως προς τις διατάξεις του άρθρου 74, παράγραφος 1, *in fine*, του ίδιου κανονισμού περί των σχετικών λόγων απαραδέκτου, εντούτοις το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι, ελλείψει ισχυρισμού, εκ μέρους του αιτούντος την καταχώριση σήματος, σχετικού με τον αποκτηθέντα διά της χρήσεως διακριτικό χαρακτήρα του σήματος αυτού, καθίσταται πρακτικώς αδύνατο για το ΓΕΕΑ να λάβει υπόψη το ότι το υπό εξέταση σήμα απέκτησε τον εν λόγω χαρακτήρα. Συνεπώς, πρέπει να θεωρηθεί ότι, βάσει της αρχής «εν αδυναμία εκτελέσεως δεν υφίσταται υποχρέωση», το ΓΕΕΑ υποχρεούται να προβεί στην εξέταση πραγματικών περιστατικών ικανών να προσδώσουν στο υπό εξέταση σήμα διακριτικό χαρακτήρα αποκτηθέντα διά της χρήσεως, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 3, του κανονισμού 40/94, μόνον αν τα έχει επικαλεστεί ο αιτών την καταχώριση.

2. Σχετικοί λόγοι απαραδέκτου

Πέραν των περιπτώσεων στις οποίες οι υποθέσεις περατώθηκαν με διάταξη – μεταξύ άλλων, με διάταξη περί καταργήσεως της δίκης λόγω παραιτήσεως από την ασκηθείσα κατά της καταχωρίσεως του σήματος ανακοπή [διάταξη της 9ης Φεβρουαρίου 2004, T-120/03, *Synopharm κατά ΓΕΕΑ – Pentaforma (DERMAZYN)*, που δεν έχει ακόμα

δημοσιευθεί στη Συλλογή], το Πρωτοδικείο εξέδωσε απόφαση σε 19 περιπτώσεις. Δεκατέσσερις αποφάσεις επικυρώνουν τις αποφάσεις των τμημάτων προσφυγών ⁴⁵, ενώ οι υπόλοιπες ακυρώνουν τις προσβαλλόμενες αποφάσεις είτε για τυπικούς και διαδικαστικούς λόγους ⁴⁶ είτε επειδή το τμήμα προσφυγών παρέβη το άρθρο 8, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94 ⁴⁷.

Σύμφωνα με την τελευταία αυτή διάταξη, όταν έχει ασκηθεί ανακοπή από τον δικαιούχο προγενέστερου σήματος, το αιτούμενο σήμα δεν γίνεται δεκτό για καταχώριση όταν, λόγω της ταυτότητάς του ή της ομοιότητάς του με το προγενέστερο σήμα και λόγω της ταυτότητας ή της ομοιότητας των προϊόντων ή των υπηρεσιών που τα δύο σήματα προσδιορίζουν, υφίσταται κίνδυνος συγχύσεως του κοινού της εδαφικής περιοχής στην οποία απολαύει προστασίας το προγενέστερο σήμα.

Συνεκτιμώντας ότι ο κίνδυνος συγχύσεως πρέπει να εκτιμάται σφαιρικώς, σε σχέση με την αντίληψη του οικείου κοινού και λαμβανομένων υπόψη όλων των σχετικών σε κάθε περίπτωση παραγόντων, ιδίως της αλληλεξαρτήσεως μεταξύ της ομοιότητας των σημάτων και αυτής των προσδιοριζόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών, το Πρωτοδικείο επιβεβαίωσε, μεταξύ άλλων, την ύπαρξη κινδύνου συγχύσεως μεταξύ του λεκτικού σημείου CONFORFLEX για έπιπλα κρεβατοκάμαρας και των προγενέστερων ισπανικών εικονιστικών σημάτων FLEX για κατηγορίες προϊόντων που περιλαμβάνουν τα έπιπλα κρεβατοκάμαρας, καθώς και την απουσία τέτοιου κινδύνου μεταξύ του λεκτικού σημείου PICARO για αυτοκίνητα οχήματα και του προγενέστερου κοινοτικού σήματος PICASSO για τα ίδια προϊόντα ή μεταξύ του λεκτικού σήματος CHUFAFIT για επεξεργασμένους ξηρούς καρπούς και νωπούς καρπούς και των προγενέστερων εθνικών σημάτων – CHUFI –, τόσο υπό τη μορφή λεκτικού όσο και εικονιστικού, περιέχοντος το σημείο CHUFI, σήματος, για προϊόντα μεταξύ των οποίων καταλέγονται τα προσδιοριζόμενα με την αίτηση καταχώρισεως.

⁴⁵ Αποφάσεις της 18ης Φεβρουαρίου 2004, T-10/03, *Koubi κατά ΓΕΕΑ – Flabesa (CONFORFLEX)*· της 3ης Μαρτίου 2004, T-355/02, *Mülhens κατά ΓΕΕΑ – Zirh International (ZIRH)* (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναίρεσεως, υπόθεση C-206/04 P)· της 31ης Μαρτίου 2004, T-20/02, *Interquell κατά ΓΕΕΑ – SCA Nutrition (HAPPY DOG)*· της 17ης Μαρτίου 2004, T-183/02 και T-184/02, *El Corte Inglés/OHMI – González Cabello et Iberia Líneas Aéreas de España (MUNDICOR)*· της 28ης Απριλίου 2004, T-124/02 και T-156/02, *Sunrider κατά ΓΕΕΑ – Vitakraft-Werke Wührmann και Friesland Brands (VITATASTE et METABALANCE 44)*· της 22ας Ιουνίου 2004, T-66/03, «*Drie Mollen sinds 1818*» κατά ΓΕΕΑ – *Nabeiro Silveria (Galáxia)*· της 22ας Ιουνίου 2004, T-185/02, *Ruiz-Picasso κ.λπ. κατά ΓΕΕΑ – DaimlerChrysler (PICARO)* (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναίρεσεως, υπόθεση C-361/04 P)· της 30ής Ιουνίου 2004, T-186/02, *BMI Bertollo κατά ΓΕΕΑ – Diesel (DIESELIT)*· της 6ης Ιουλίου 2004, T-117/02, *Grupo El Prado Cervera κατά ΓΕΕΑ – Héritiers Debuschewitz (CHUFAFIT)*· της 8ης Ιουλίου 2004, T-203/02, *Sunrider κατά ΓΕΕΑ – Espadafor Caba (VITAFRUIT)* (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναίρεσεως, υπόθεση C-416/04 P)· της 13ης Ιουλίου 2004, T-115/02, *AVEX κατά ΓΕΕΑ – Ahlers (Image «a»)*· της 13ης Ιουλίου 2004, T-115/03, *Samar κατά ΓΕΕΑ – Grotto (GAS STATION)*· της 16ης Σεπτεμβρίου 2004, T-342/02, *Metro-Goldwyn-Mayer Lion κατά ΓΕΕΑ – Moser Grupo Media (Moser Grupo Media)*· της 6ης Οκτωβρίου 2004, T-117/03 έως T-119/03 και T-171/03, *New Look κατά ΓΕΕΑ – Naulover (NLSPORT, NLJEANS, NLACTIVE και NLCollection)*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή.

⁴⁶ Αποφάσεις της 30ής Ιουνίου 2004, T-107/02, *GE Betz κατά ΓΕΕΑ – Atofina Chemicals (BIOMATE)*· της 8ης Ιουλίου 2004, T-334/01, *MFE Marienfelde κατά ΓΕΕΑ – Vétoquinol (HIPOVITON)*· της 6ης Οκτωβρίου 2004, T-356/02, *Vitakraft-Werke Wührmann κατά ΓΕΕΑ – Krafft (VITAKRAFT)* (εκκρεμεί η εκδίκαση της αναίρεσεως, υπόθεση C-512/04 P), και της 10ης Νοεμβρίου 2004, T-164/02, *Kaul κατά ΓΕΕΑ – Bayer (ARCOL)*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή.

⁴⁷ Απόφαση της 30ής Ιουνίου 2004, T-317/01, *M+M κατά ΓΕΕΑ – Mediametrie (M+M EUROdata)*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή.

Περαιτέρω, πλείονες αποφάσεις συνέβαλαν στη διευκρίνιση των λεπτομερειών εξετάσεως της ανακοπής, όπως αυτές προκύπτουν από το άρθρο 43, παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 40/94. Ειδικότερα, η παράγραφος 2 της διατάξεως αυτής προβλέπει ότι, κατόπιν αιτήσεως, ο ανακόπτων κάτοχος προγενέστερου κοινοτικού σήματος οφείλει να αποδείξει ότι, κατά τη διάρκεια των πέντε ετών που προηγήθηκαν της δημοσίευσής της αιτήσεως κοινοτικού σήματος, είχε γίνει ουσιαστική χρήση του προγενέστερου κοινοτικού σήματος στην Κοινότητα για τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τα οποία καταχωρίστηκε και επί των οποίων βασίζεται η ανακοπή του ή ότι υπάρχει εύλογη αιτία για τη μη χρήση, εφόσον, κατά την ημερομηνία αυτή, το προγενέστερο σήμα ήταν από πενταετίας τουλάχιστον καταχωρισμένο. Σύμφωνα με την παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου, η παράγραφος 2 εφαρμόζεται στα προγενέστερα εθνικά σήματα υπό τον όρο ότι η χρήση στην Κοινότητα αντικαθίσταται από τη χρήση στο κράτος μέλος στο οποίο προστατεύεται το προγενέστερο εθνικό σήμα.

Πράγματι, από τη νομολογία προκύπτει ότι η απόδειξη ουσιαστικής χρήσεως μπορεί να απαιτηθεί μόνον εάν έχουν παρέλθει τουλάχιστον πέντε έτη από την ημερομηνία καταχωρίσεως του προγενέστερου σήματος έως την ημερομηνία δημοσίευσής της αιτήσεως καταχωρίσεως κοινοτικού σήματος [προαναφερθείσα απόφαση *BMI Bertollo κατά ΓΕΕΑ – Diesel (DIESELIT)*], καθώς και ότι η απόδειξη ουσιαστικής χρήσεως πρέπει να προσκομισθεί μόνον εφόσον ο αιτών την καταχώριση την έχει ζητήσει «ρητώς και εγκαίρως ενώπιον του [ΓΕΕΑ]» [προαναφερθείσα απόφαση *El Corte Inglés κατά – González Cabello et Iberia Líneas Aéreas de España (MUNDICOR)*]. Με πλείονες αποφάσεις [αποφάσεις *MFE Marienfelde κατά ΓΕΕΑ – Vétoquinol (HIPOVITON)*, *Sunrider κατά ΓΕΕΑ – Espadafor Caba (VITAFRUIT)*, και *Vitakraft-Werke Wührmann κατά ΓΕΕΑ – Krafft (VITAKRAFT)*], το Πρωτοδικείο διευκρίνισε την έννοια της ουσιαστικής χρήσεως, καθώς και το εύρος των αποδείξεων που οφείλει να προσκομίσει ο ανακόπτων και εξέτασε την εκτίμηση του τμήματος προσφυγών ως προς τον ουσιαστικό χαρακτήρα της χρήσεως. Επί του τελευταίου αυτού ζητήματος, πρέπει να τονισθεί ότι το Πρωτοδικείο, με την απόφαση *Vitakraft-Werke Wührmann κατά ΓΕΕΑ – Krafft (VITAKRAFT)*, αποφάνθηκε ότι το τμήμα προσφυγών υπέπεσε σε πλάνη εκτιμήσεως, κρίνοντας ότι είχε προσκομισθεί η απόδειξη της ουσιαστικής χρήσεως, καθόσον βασίσθηκε σε απλές εικασίες· κατόπιν τούτου, το Πρωτοδικείο ακύρωσε την επίμαχη απόφαση.

3. Τυπικά και διαδικαστικά ζητήματα

Μολονότι το Πρωτοδικείο επιλήφθηκε πλείονων τυπικών και διαδικαστικών ζητημάτων, η περιορισμένη έκταση της παρούσας Εκθέσεως επιβάλλει τον σχολιασμό ορισμένων μόνον εξ αυτών. Επελέγησαν τέσσερα ζητήματα.

Το πρώτο ζήτημα αφορά τον παραδεκτό ή μη χαρακτήρα ορισμένων αιτημάτων. Κατ' αρχάς, ανέκυψε το ζήτημα αν το ΓΕΕΑ μπορούσε να προβάλει άλλο αίτημα πλην της απορρίψεως της προσφυγής ακυρώσεως, δεδομένου ότι, δυνάμει του Κανονισμού Διαδικασίας⁴⁸, το ΓΕΕΑ ορίζεται ως καθού ενώπιον του Πρωτοδικείου. Με την προαναφερθείσα απόφαση *GE Betz κατά ΓΕΕΑ – Atofina Chemicals (BIOMATE)*, δόθηκε καταφατική απάντηση στο ως άνω ζήτημα. Πράγματι, το Πρωτοδικείο δέχθηκε ότι το ΓΕΕΑ

⁴⁸ Άρθρο 133, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου.

μπορεί να συντάσσεται με το αίτημα του προσφεύγοντος περί ακυρώσεως της αποφάσεως του τμήματος προσφυγών ή ακόμα να επαφίεται απλώς στην κρίση του Πρωτοδικείου. Υπενθυμίζοντας την αρχή της λειτουργικής συνέχειας μεταξύ του τμήματος προσφυγών, του εξεταστή και/ή του αρμόδιου τμήματος ανακοπών, αφενός, και της λειτουργικής αυτονομίας της οποίας απολαύουν τα τμήματα προσφυγών και τα μέλη τους κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, μολονότι το ΓΕΕΑ δεν διαθέτει την απαιτούμενη ενεργό νομιμοποίηση για να ασκήσει προσφυγή κατά αποφάσεως του τμήματος προσφυγών, εντούτοις δεν υποχρεούται να υπερασπίζεται συστηματικώς κάθε προσβαλλόμενη απόφαση των τμημάτων προσφυγών ή να ζητεί υποχρεωτικώς την απόρριψη κάθε προσφυγής στρεφόμενης κατά τέτοιας αποφάσεως ⁴⁹.

Περαιτέρω, ανέκυψε το ζήτημα του παραδεκτού ενός αιτήματος που αποσκοπεί στην ακύρωση, πέραν της προσβαλλόμενης αποφάσεως, και της αποφάσεως του τμήματος ανακοπών. Συναφώς, από την προαναφερθείσα απόφαση *MFE Marienfelde κατά ΓΕΕΑ – Vétoquinol (HIPOVITON)* προκύπτει ότι το αίτημα αυτό είναι παραδεκτό, καθόσον αποσκοπεί στην έκδοση από το Πρωτοδικείο αποφάσεως η οποία να υποκαθιστά την απόφαση που έπρεπε, κατά την προσφεύγουσα, να είχε λάβει το τμήμα προσφυγών όταν επελήφθη της προσφυγής ενώπιον του ΓΕΕΑ. Δεδομένου ότι το τμήμα προσφυγών μπορεί να ακυρώσει την απόφαση του τμήματος του ΓΕΕΑ που αποφάνθηκε σε πρώτο βαθμό, η ακύρωση αυτή περιλαμβάνεται, επίσης, στα μέτρα που μπορεί να λάβει το Πρωτοδικείο δυνάμει της εξουσίας μεταρρυθμίσεως που διαθέτει, βάσει του άρθρου 63, παράγραφος 3, του κανονισμού 40/94.

Το δεύτερο ζήτημα αφορά το γεγονός ότι δεν θεωρείται ότι συντρέχει παράβαση του άρθρου 73 του κανονισμού 40/94, κατά το οποίο οι αποφάσεις του ΓΕΕΑ μπορούν να βασίζονται μόνο σε λόγους επί των οποίων οι διάδικοι μπόρεσαν να λάβουν θέση, όταν η μη κοινοποιηθείσα πληροφορία χρησίμευσε μόνο για την επιβεβαίωση της ορθότητας ενός συμπεράσματος που προέκυψε από αυτοτελή, σε σχέση με την πληροφορία αυτή, συλλογισμό [προαναφερθείσα απόφαση *Fieldturf κατά ΓΕΕΑ (LOOKS LIKE GRASS... FEELS LIKE GRASS... PLAYS LIKE GRASS)*].

Το τρίτο ζήτημα αφορά την εφαρμογή του άρθρου 74 του κανονισμού 40/94 από το τμήμα προσφυγών επί διαφοράς περί των σχετικών λόγων απαραδέκτου της καταχωρίσεως. Το περιεχόμενο της διατάξεως αυτής – η οποία προβλέπει ότι, σε μια τέτοια διαδικασία, «η εξέταση [του ΓΕΕΑ] περιορίζεται στα επιχειρήματα που προβάλλουν οι διάδικοι καθώς και στα υποβληθέντα από αυτούς αιτήματα» – διευκρινίσθηκε με την προαναφερθείσα απόφαση *Ruiz-Picasso κ.λπ. κατά ΓΕΕΑ – DaimlerChrysler (PICARO)* ⁵⁰.

Με την απόφαση αυτή, το Πρωτοδικείο υπενθύμισε, όπως είχε κρίνει με την απόφασή του της 23ης Σεπτεμβρίου 2003, T-308/01, *Henkel κατά ΓΕΕΑ – LHS (UK) (KLEENCARE)* (Συλλογή 2003, σ. II-3253), ότι, κατ' εφαρμογή του προαναφερθέντος άρθρου 74, το

⁴⁹ Επί του ζητήματος αυτού, βλ., επίσης, απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Οκτωβρίου 2004, C-106/03 P, *Vedial κατά ΓΕΕΑ*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή.

⁵⁰ Επί του απαραδέκτου της επικλήσεως ενώπιον του Πρωτοδικείου εγγράφου το οποίο δεν είχε προσκομισθεί κατά τη διάρκεια της ενώπιον του ΓΕΕΑ διαδικασίας που αφορά σχετικούς λόγους απαραδέκτου και το οποίο το ΓΕΕΑ δεν όφειλε, κατά συνέπεια, να λάβει αυτεπαγγέλτως υπόψη, βλ. προαναφερθείσα απόφαση *Samar κατά ΓΕΕΑ – Grotto (GAS STATION)*.

τμήμα προσφυγών, αποφαινόμενο επί προσφυγής κατ' αποφάσεως τερματίζουσας τη διαδικασία ανακοπής, μπορεί να στηρίξει την απόφασή του μόνο επί των σχετικών λόγων απαραδέκτου που ο οικείος διάδικος προέβαλε, καθώς και επί των σχετικών πραγματικών περιστατικών και των αποδείξεων που επικαλέστηκε ο διάδικος αυτός. Ωστόσο, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε για πρώτη φορά ότι ο περιορισμός της σχετικής με τα πραγματικά περιστατικά βάσεως της εξετάσεως την οποία διενεργεί το τμήμα προσφυγών δεν αποκλείει το να λάβει το τμήμα αυτό υπόψη, πέραν των γεγονότων που ρητώς προέβαλαν οι διάδικοι στη διαδικασία ανακοπής, παγκοίνως γνωστά πραγματικά περιστατικά, ήτοι περιστατικά τα οποία μπορούν να γίνουν γνωστά στον οποιοδήποτε ή μπορούν να γίνουν γνωστά από γενικώς προσιτές πηγές. Συναφώς, το Πρωτοδικείο εξήγησε ότι η ratio legis του άρθρου 74, παράγραφος 1, in fine, του κανονισμού 40/94 έγκειται στην απαλλαγή της διοικήσεως από το καθήκον να προβαίνει η ίδια στην εξέταση των πραγματικών περιστατικών στο πλαίσιο των διαδικασιών *inter partes*, αλλά δέχθηκε ότι ο σκοπός αυτός δεν αναιρείται οσάκις το ΓΕΕΑ λαμβάνει υπόψη παγκοίνως γνωστά πραγματικά περιστατικά.

Τέλος, όσον αφορά το τέταρτο ζήτημα, πρέπει να επισημανθεί ότι το Πρωτοδικείο παρέσχε, με την προαναφερθείσα απόφαση *GE Betz κατά ΓΕΕΑ – Atofina Chemicals (BIOMATE)*, σημαντικές διευκρινίσεις ως προς τις γλωσσικές απαιτήσεις της διαδικασίας ανακοπής.

4. Λειτουργική συνέχεια μεταξύ των τμημάτων του ΓΕΕΑ

Η σχετική με τις υποθέσεις *ex parte* νομολογία⁵¹, σύμφωνα με την οποία υφίσταται λειτουργική συνέχεια μεταξύ του εξεταστή και του τμήματος προσφυγών, μπορεί επίσης να τύχει εφαρμογής ως προς τη σχέση μεταξύ του τμήματος ανακοπών του ΓΕΕΑ που αποφαινεται σε πρώτο βαθμό και των τμημάτων προσφυγών. Επικαλούμενο ρητώς τη λύση που δόθηκε με την προαναφερθείσα απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 2003, *Henkel κατά ΓΕΕΑ – LHS (UK) (KLEENCARE)* (σχολιασθείσα στην Έκθεση Πεπραγμένων 2003), το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε, με την απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2004, *Kaul κατά ΓΕΕΑ – Bayer (ARCOL)*, ότι το τμήμα προσφυγών υπέπεσε σε πλάνη, μη λαμβάνοντας υπόψη στοιχεία αποδεικτικά του ισχυρού διακριτικού χαρακτήρα του προγενέστερου σήματος με την αιτιολογία ότι τα στοιχεία αυτά δεν είχαν προσκομισθεί ενώπιον του τμήματος ανακοπών. Λαμβανομένης υπόψη της αρχής της λειτουργικής συνέχειας μεταξύ των τμημάτων του ΓΕΕΑ, το τμήμα προσφυγών όφειλε να στηρίξει την απόφασή του σε όλα τα πραγματικά περιστατικά και νομικά στοιχεία που ο ενδιαφερόμενος είχε προβάλει είτε κατά τη διαδικασία ενώπιον του τμήματος που αποφάνθηκε σε πρώτο βαθμό είτε, υπό την επιφύλαξη της τηρήσεως των ταχθειςών προθεσμιών⁵², κατά τη διαδικασία εκδικάσεως της προσφυγής. Εν προκειμένω, κατά συνέπεια, τα πραγματικά

⁵¹ Απόφαση του Πρωτοδικείου της 8ης Ιουλίου 1999, T-163/98, *Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ (BABY-DRY)*, Συλλογή 1999, σ. II-2383, που δεν αναιρέθηκε επί του σημείου αυτού με την απόφαση του Δικαστηρίου της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, C-383/99 P, *Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ (BABY-DRY)*, Συλλογή 2001, σ. I-6251, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Δεκεμβρίου 2002, T-63/01, *Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ (Σχήμα σαπουνιού)*, Συλλογή 2002, σ. II-5255.

⁵² Ήτοι υπό την επιφύλαξη της τηρήσεως του άρθρου 74, παράγραφος 2, του κανονισμού 40/94, το οποίο ορίζει: «Το [ΓΕΕΑ] μπορεί να μη λαμβάνει υπόψη πραγματικά περιστατικά που δεν επικαλέστηκαν ή αποδείξεις που δεν προσέκομισαν εγκαίρως οι διάδικοι».

στοιχεία που προσκομίσθηκαν εγκαίρως ενώπιον του τμήματος προσφυγών θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη από αυτό. Η διαπιστωθείσα παράλειψη οδήγησε στην ακύρωση της αποφάσεως του τμήματος προσφυγών⁵³.

Z. Πρόσβαση στα έγγραφα

Ο κανονισμός 1049/2001⁵⁴, ο οποίος εκδόθηκε κατ' εφαρμογήν του άρθρου 255 ΕΚ, θέτει τις αρχές, τις προϋποθέσεις και τα όρια για την άσκηση του δικαιώματος προσβάσεως του κοινού στα έγγραφα του Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής, με σκοπό τη διασφάλιση της ευρύτερης συμμετοχής των πολιτών στη διαδικασία εκδόσεως αποφάσεων, στη διασφάλιση μεγαλύτερης νομιμότητας, αποτελεσματικότητας και υπευθυνότητας της διοικήσεως έναντι των πολιτών εντός δημοκρατικού συστήματος, καθώς και προς ενίσχυση των αρχών της δημοκρατίας και του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Η άρνηση προσβάσεως που αντέταξαν η Επιτροπή και το Συμβούλιο, αιτία των διαφορών επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις της 30ής Νοεμβρίου 2004, T-168/02, *IFAW Internationaler Tierschutz-Fonds κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή) και της 23ης Νοεμβρίου 2004, T-84/03, *Turco κατά Συμβουλίου* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), έδωσαν στο Πρωτοδικείο την ευκαιρία να διευκρινίσει το περιεχόμενο ορισμένων διατάξεων αυτού του κανονισμού.

Ο εν λόγω κανονισμός προβλέπει, αφενός, ότι το όργανο από το οποίο ζητείται η πρόσβαση σε έγγραφο τρίτου, οφείλει προηγουμένως να διαβουλευθεί με τον τρίτο, προκειμένου να εκτιμήσει κατά πόσον έχει εφαρμογή μία από τις εξαιρέσεις που προβλέπει ο εν λόγω κανονισμός, εκτός εάν είναι σαφές ότι το έγγραφο πρέπει ή δεν πρέπει να δημοσιοποιηθεί (άρθρο 4, παράγραφος 4) και, αφετέρου, ότι κράτος μέλος μπορεί να ζητήσει από θεσμικό όργανο να μην δημοσιοποιήσει έγγραφο προερχόμενο από το κράτος αυτό χωρίς την προηγούμενη συμφωνία του (άρθρο 4, παράγραφος 5).

Δεδομένου ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας αντιτάχθηκε στην κοινοποίηση προς τον αιτούντα ορισμένων εγγράφων γερμανικών αρχών, η Επιτροπή αρνήθηκε να του τα κοινοποιήσει. Επιληφθέν προσφυγής ακυρώσεως της αρνητικής αυτής αποφάσεως, το Πρωτοδικείο επιβεβαίωσε την απόφαση αυτή με την προαναφερθείσα απόφασή του *IFAW Internationaler Tierschutz-Fonds κατά Επιτροπής*. Υπογραμμίζοντας ότι η θέση των κρατών μελών διαφέρει από εκείνη των υπολοίπων τρίτων, το Πρωτοδικείο υπογράμμισε ότι το κράτος μέλος έχει τη δυνατότητα να ζητήσει από θεσμικό όργανο τη μη δημοσιοποίηση δικού του εγγράφου, το δε θεσμικό όργανο είναι υποχρεωμένο να μην το δημοσιοποιήσει, χωρίς την «προηγούμενη συμφωνία του». Η επιβαλλόμενη στα θεσμικά όργανα υποχρέωση να ζητούν την προηγούμενη σύμφωνη γνώμη του οικείου

⁵³ Επίκληση της λειτουργικής συνέχειας μεταξύ των τμημάτων του ΓΕΕΑ έγινε στο πλαίσιο και άλλων υποθέσεων *inter partes*, ήτοι στις προαναφερθείσες αποφάσεις της 30ής Ιουνίου 2004, *GE Betz κατά ΓΕΕΑ – Atofina Chemicals (BIOMATE)*, και της 8ης Ιουλίου 2004, *MFE Marienfelde κατά ΓΕΕΑ – Vétoquinol (HIPOVITON)*, χωρίς, εντούτοις, να δοθεί εξίσου σαφής απάντηση επί του ζητήματος.

⁵⁴ Κανονισμός (ΕΚ) 1049/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2001, για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής (ΕΕ 145, σ. 43).

κράτους μέλους, την οποία σαφώς επιβάλλει το άρθρο 4, παράγραφος 5, του κανονισμού, θα καθίστατο άνευ αντικειμένου αν η Επιτροπή μπορούσε να αποφασίζει τη δημοσιοποίηση αυτού του εγγράφου παρά την ρητή περί του αντιθέτου αίτηση του οικείου κράτους μέλους. Συνεπώς, αποφάνθηκε το Πρωτοδικείο, αντιθέτως προς όσα υποστήριξε η προσφεύγουσα, υποστηριζόμενη από τρία κράτη μέλη, εφόσον υφίσταται αίτημα του οικείου κράτους μέλους, στηριζόμενο επί της διατάξεως αυτής, το θεσμικό όργανο είναι υποχρεωμένο να μην προβεί στη δημοσιοποίηση του εγγράφου περί του οποίου πρόκειται.

Όσον αφορά την απόφαση *Turco κατά Συμβουλίου*, η διαφορά επί της οποίας εκδόθηκε είχε ως αιτία της την άρνηση του Συμβουλίου να κοινοποιήσει στον προσφεύγοντα γνωμοδότηση της νομικής του υπηρεσίας σχετική με πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου καθορίζουσας τις ελάχιστες προδιαγραφές για την υποδοχή όσων ζητούν άσυλο στα κράτη μέλη. Το Συμβούλιο επικαλέσθηκε σχετικώς το άρθρο 4, παράγραφος 2, του κανονισμού 1049/2001, το οποίο προβλέπει ότι τα θεσμικά όργανα έχουν τη δυνατότητα να μην επιτρέψουν την πρόσβαση σε έγγραφο, η γνωστοποίηση του οποίου θα έθιγε την προστασία, μεταξύ άλλων, των δικαστικών διαδικασιών και της παροχής νομικών συμβουλών, εκτός αν τη δημοσιοποίηση του εγγράφου επιβάλλει υπέρτερο δημόσιο συμφέρον.

Το Πρωτοδικείο δικαίωσε το Συμβούλιο, το οποίο, στην υπόθεση αυτή, υποστηρίχθηκε από το Ηνωμένο Βασίλειο και την Επιτροπή. Έκρινε, αντιθέτως προς τα όσα υποστήριξε ο προσφεύγων, ότι οι όροι «νομικές συμβουλές», έχουν την έννοια ότι η προστασία του δημοσίου συμφέροντος μπορεί να επιβάλλει τη μη δημοσιοποίηση του περιεχομένου εγγράφων που έχει συντάξει η νομική υπηρεσία του Συμβουλίου στο πλαίσιο ενδίκων διαδικασιών, αλλά και σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση. Το Πρωτοδικείο, στηριζόμενο στην απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 1999, T-92/98, *Interporc κατά Επιτροπής* (Συλλογή 1999, σ. II-3521· βλ. επίσης Έκθεση Πεπραγμένων του έτους 1999), υπογράμμισε ότι οι νομικές γνωμοδοτήσεις που συντάσσονται στο πλαίσιο ενδίκων διαδικασιών περιλαμβάνονται, ήδη, στην εξαίρεση που προβλέπεται για την προστασία αυτού του είδους των διαδικασιών.

Δεδομένου ότι οι εξαιρέσεις από το δικαίωμα προσβάσεως σε έγγραφα θεσμικών οργάνων εμπίπτουντα στον κανονισμό 1049/2001, πρέπει να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται συσταλτικώς, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι το γεγονός ότι το συγκεκριμένο έγγραφο είχε τον χαρακτήρα νομικής γνωμοδότησεως δεν δικαιολογεί, αυτό και μόνο, την εφαρμογή της προβληθείσας εξαιρέσεως. Πάντως, δεδομένου ότι το Συμβούλιο δεν υπέπεσε σε πλάνη εκτιμήσεως κρίνοντας ότι η δημοσιοποίηση της νομικής γνωμοδότησεως που ζητήθηκε θα μπορούσε να δημιουργήσει αμφιβολίες ως προς τη νομιμότητα της νομοθετικής πράξεως στην οποία αναφέρεται και ότι, κατά συνέπεια, υφίστατο συμφέρον για την προστασία αυτής της γνωμοδότησεως, αφενός, ο δε προσφεύγων δεν προέβαλε υπέρτερο δημόσιο συμφέρον ικανό να δικαιολογήσει τη δημοσιοποίηση ενός τέτοιου εγγράφου, αφετέρου, το Πρωτοδικείο αποφάσισε να απορρίψει την προσφυγή στο σύνολό της.

H. Κοινοτικοί υπάλληλοι

Οι εκατό περίπου αποφάσεις επί διαφορών μεταξύ υπαλλήλων και λοιπού προσωπικού, αφενός, και των θεσμικών οργάνων της Κοινότητας, αφετέρου, καλύπτουν μεγάλη ποικιλία νομικών ζητημάτων, τα οποία μερικώς μόνο μπορούν να εκτεθούν στο πλαίσιο

της παρούσας ετήσιας Έκθεσης Πεπραγμένων, ενόψει του αναγκαστικώς συνοπτικού χαρακτήρα αυτής. Περιοριστικώς, κατά συνέπεια, σημειώνεται ότι οι διαφορές αυτές είχαν ως αντικείμενο την αμφισβήτηση της νομιμότητας:

- αποφάσεων περί μη προαγωγής (αποφάσεις της 21ης Ιανουαρίου 2004, T-97/02, *Μαυρίδης κατά Επιτροπής*· της 2ας Μαρτίου 2004, T-197/02, *Καραβέλης κατά Κοινοβουλίου*· της 17ης Μαρτίου 2004, T-175/02, *Lebedef κατά Επιτροπής*, και T-4/03, *Lebedef κατά Επιτροπής*· της 10ης Ιουνίου 2004, T-330/03, *Λιάκουρα κατά Συμβουλίου*, και της 28ης Σεπτεμβρίου 2004, T-216/03, *Tenreiro κατά Επιτροπής*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή)·
- αποφάσεων ληφθεισών στο πλαίσιο διαδικασιών διορισμού (αποφάσεις της 21ης Ιανουαρίου 2004, T-328/01, *Robinson κατά Κοινοβουλίου*· της 2ας Μαρτίου 2004, T-234/02, *Michael κατά Επιτροπής*· της 23ης Μαρτίου 2004, T-310/02, *Θεοδωράκης κατά Συμβουλίου*, και της 31ης Μαρτίου 2004, T-10/02, *Girardot κατά Επιτροπής*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή). Επιβάλλεται, σχετικώς, να σημειωθεί ότι η απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2004, T-116/03, *Montalto κατά Συμβουλίου* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), ακυρώνει την απόφαση του Συμβουλίου, της 23ης Μαΐου 2002 περί διορισμού αναπληρωματικού προέδρου ενός τμήματος προσφυγών, επίσης προέδρου της Υπηρεσίας Προσφυγών του Γραφείου Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (ΓΕΕΑ)·
- αποφάσεων περί μη προσλήψεως, εφεξής, διερμηνέων διασκέψεως που έχουν συμπληρώσει την ηλικία των 65 ετών [αποφάσεις της 10ης Ιουνίου 2004, T-153/01 και T-323/01, *Alvarez Moreno κατά Επιτροπής*· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως (υπόθεση C-373/04 P)· T-275/01, *Alvarez Moreno κατά Κοινοβουλίου*, και T-276/01, *Garroni κατά Κοινοβουλίου*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή]·
- αποφάσεων εξεταστικών επιτροπών διαγωνισμών περί αποκλεισμού υποψηφίων από τις δοκιμασίες (αποφάσεις της 20ής Ιανουαρίου 2004, T-195/02, *Briganti κατά Επιτροπής*· της 19ης Φεβρουαρίου 2004, T-19/03, *Κωνσταντοπούλου κατά Δικαστηρίου*· της 25ης Μαρτίου 2004, T-145/02, *Petrich κατά Επιτροπής*· της 21ης Οκτωβρίου 2004, T-49/03, *Schumann κατά Επιτροπής*· της 26ης Οκτωβρίου 2004, T-207/02, *Falcone κατά Επιτροπής*, και της 28ης Οκτωβρίου 2004, T-219/02 και T-337/02, *Lutz Herrera κατά Επιτροπής*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), περί απορριπτικής βαθμολογήσεως (απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2004, T-285/02 και T-395/02, *Vega Rodríguez κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), ή περί μη εγγραφής του προσφεύγοντα σε πίνακα επιτυχόντων για μελλοντικές προσλήψεις (αποφάσεις της 28ης Απριλίου 2004, T-277/02, *Pascall κατά Συμβουλίου*, και της 10ης Νοεμβρίου 2004, T-165/03, *Vonier κατά Επιτροπής*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή)·
- αποφάσεων που ελήφθησαν στο πλαίσιο πειθαρχικών διαδικασιών (απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2004, T-120/01 και T-300/01, *De Nicola κατά ΕΤΕ*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), ή κατά αποφάσεων που επιβάλλουν πειθαρχικές ποινές (αποφάσεις της 16ης Μαρτίου 2004, T-11/03, *Afari κατά Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας*· της 1ης Απριλίου 2004, T-198/02, *N κατά Επιτροπής*, και της 10ης Ιουνίου 2004, T-307/01, *Eveillard κατά Επιτροπής* και *François κατά Επιτροπής*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή)·

Άλλες αποφάσεις αποφαίνονται επί αιτημάτων που αφορούν αποκατάσταση ζημίας προκληθείσας από την καθυστερημένη κατάρτιση εκθέσεως βαθμολογίας (αποφάσεις

της 6ης Ιουλίου 2004, T-281/01, *Huygens κατά Επιτροπής*, και της 30ής Σεπτεμβρίου 2004, T-16/03, *Ferrer de Moncada κατά Επιτροπής*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή) ή λόγω επαγγελματικής νόσου του υπαλλήλου (αποφάσεις της 3ης Μαρτίου 2004, T-48/01, *Vainker και Vainker κατά Κοινοβουλίου*, και της 14ης Οκτωβρίου 2004, T-256/02, *I κατά Δικαστηρίου*, και T-389/02, *Sandini κατά Δικαστηρίου*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή). Επισημαίνονται, ακόμα, οι αποφάσεις της 5ης Οκτωβρίου 2004, T-45/01, *Sanders κ.λπ. κατά Επιτροπής*, και T-144/02, *Eagle κατά Επιτροπής* (που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), οι οποίες υποχρεώνουν το καθού θεσμικό όργανο να αποκαταστήσει τη ζημία που υπέστησαν οι προσφεύγοντες επειδή δεν προσελήφθησαν ως έκτακτοι υπάλληλοι των Κοινοτήτων για την άσκηση των καθηκόντων τους στο πλαίσιο της κοινής επιχειρήσεως Joint European Tours (JET).

II. Αγωγές αποζημιώσεως ⁵⁵

Η θεμελίωση της εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας, λόγω παρανόμου πράξεως, εξαρτάται από τη συνδρομή τριών προϋποθέσεων, συγκεκριμένα του παράνομου χαρακτήρα της προσαπτομένης στα κοινοτικά όργανα συμπεριφοράς, το υποστατό της προβαλλομένης ζημίας και την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της εν λόγω συμπεριφοράς και της ζημίας.

Με την παρεμπίπτουσα απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 2004, T-166/98, *Cantina sociale di Dolianova κ.λπ. κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), κρίθηκε ότι, στη συγκεκριμένη υπόθεση συνέτρεχαν οι τρεις αυτές προϋποθέσεις θεμελιώσεως της ευθύνης. Επειδή μία ή περισσότερες από τις προϋποθέσεις αυτές δεν συνέτρεχαν σε άλλες αγωγές αποζημιώσεως, το Πρωτοδικείο απέρριψε όλες τις άλλες αγωγές που ασκήθηκαν δυνάμει του άρθρου 288 ΕΚ.

Όσον αφορά την προϋπόθεση τη σχετική με τον παράνομο χαρακτήρα της συμπεριφοράς των κοινοτικών οργάνων, στις αποφάσεις της 10ης Φεβρουαρίου 2004, T-64/01 και T-65/01, *Afrikanische Frucht-Compagnie και Internationale Fruchtimport Gesellschaft Weichert & Co. κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή) και της 23ης Νοεμβρίου 2004, *Cantina sociale di Dolianova κ.λπ. κατά Επιτροπής*, προαναφερθείσα, υπογραμμίσθηκε ότι, κατά τη νομολογία, απαιτείται η απόδειξη κατάφωρης παραβιάσεως κανόνα δικαίου παρέχοντος δικαιώματα στους πολίτες (απόφαση του Δικαστηρίου, της 4ης Ιουλίου 2000, C-352/98 P, *Bergaderm και Goupil κατά Επιτροπή*, Συλλογή 2000, σ. I-5291). Όσον αφορά την απαίτηση η παραβίαση αυτή να είναι κατάφωρη, το αποφασιστικό κριτήριο για να θεωρηθεί ότι η απαίτηση αυτή πληρούται είναι το κριτήριο της πρόδηλης και σοβαρής υπερβάσεως εκ μέρους του κοινοτικού οργάνου των ορίων που διέπουν την εξουσία εκτιμήσεως που έχει. Σε περίπτωση που το οικείο θεσμικό όργανο διαθέτει μόνο μικρό ή και ανύπαρκτο περιθώριο εκτιμήσεως, η απλή παραβίαση του κοινοτικού δικαίου μπορεί να αρκεί για την απόδειξη κατάφωρης παραβιάσεως.

Η έννοια του «κανόνα του παρέχοντος δικαιώματα στους ιδιώτες» προσδιορίσθηκε με σειρά αποφάσεων του Πρωτοδικείου. Το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι οι κανόνες περί κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ των θεσμικών οργάνων της Κοινότητας δεν αποσκοπούν

⁵⁵ Πλην υπαλληλικών υποθέσεων.

στην παροχή δικαιωμάτων στους ιδιώτες, ώστε ενδεχόμενη παράνομη μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από το Συμβούλιο στην Επιτροπή να μην θεμελιώνει εξωσυμβατική ευθύνη της Κοινότητας (προαναφερθείσα απόφαση *Afrikanische Frucht-Compagnie και Internationale Fruchtimport Gesellschaft Weichert & Co. κατά Επιτροπής*). Το Πρωτοδικείο έκρινε, επίσης, επικαλούμενο νομολογία του Δικαστηρίου, ότι η αθέτηση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως δεν μπορεί να στοιχειοθετήσει ευθύνη της Κοινότητας (προαναφερθείσα απόφαση *Afrikanische Frucht-Compagnie και Internationale Fruchtimport Gesellschaft Weichert & Co. κατά Επιτροπής*, και απόφαση της 25ης Μαΐου 2004, T-154/01, *Distilleria F. Palma κατά Επιτροπής*, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή).

Αντιθέτως, με την προαναφερθείσα απόφασή του *Cantina sociale di Dolianova κ.λπ. κατά Επιτροπής*, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η αρχή η απαγορεύουσα τον αδικαιολόγητο πλουτισμό, καθώς και η αρχή της απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων, αποσκοπούν στην παροχή δικαιωμάτων στους ιδιώτες. Η εκ μέρους της Επιτροπής παραβίαση αυτών των αρχών κρίθηκε ως κατάφωρη, συμπίερασμα στο οποίο το Πρωτοδικείο δεν κατέληξε σε καμία άλλη από τις αγωγές αποζημιώσεως επί των οποίων αποφάνθηκε κατά το έτος 2004.

Εξάλλου, το Πρωτοδικείο, με την προαναφερθείσα απόφαση *Afrikanische Frucht-Compagnie και Internationale Fruchtimport Gesellschaft Weichert & Co. κατά Επιτροπής*, υπενθύμισε τις προϋποθέσεις θεμελιώσεως εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας εκ νομίμου πράξεως, εφόσον αναγνωρισθεί μία τέτοια αρχή στο κοινοτικό δίκαιο (βλ., επίσης, επί του ζητήματος αυτού, τις ετήσιες εκθέσεις πεπραγμένων 2001, 2002 και 2003). Παραπέμποντας στις προηγούμενες αποφάσεις του, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι θα πρέπει, σε μια τέτοια περίπτωση, να συντρέχουν τρεις προϋποθέσεις που να αφορούν το υποστατό της φερομένης ζημίας, την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της εν λόγω ζημίας και της πράξεως που προσάπτεται στα όργανα της Κοινότητας, καθώς και τον ασυνήθη και ειδικό χαρακτήρα της ζημίας αυτής, διευκρινίζοντας ότι μία ζημία είναι «ειδική», όταν θίγει μία ειδική κατηγορία επιχειρηματιών κατά τρόπο δυσανάλογο σε σχέση με τους λοιπούς επιχειρηματίες και ότι είναι «ασυνήθης», όταν υπερβαίνει τα όρια των οικονομικών κινδύνων που είναι σύμφυτοι με τις δραστηριότητες του οικείου τομέα, ενώ η κανονιστική πράξη στην οποία οφείλεται η προβαλλόμενη ζημία δεν δικαιολογείται από γενικό οικονομικό συμφέρον. Στη συγκεκριμένη περίπτωση το Πρωτοδικείο έκρινε ότι δεν είχε, προφανώς, αποδειχθεί η ύπαρξη μιας τέτοιας «χαρακτηριστικής» ζημίας.

Τέλος, σημαντική και ενδιαφέρουσα είναι η διάταξη της 7ης Ιουνίου 2004, T-338/02, *Segi κ.λπ. κατά Συμβουλίου* [που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως (υπόθεση C-355/04 P)]⁵⁶. Πράγματι, με τις αγωγές τους οι ενάγοντες ζητούσαν αποκατάσταση της ζημίας που υπέστησαν λόγω της αναγραφής τους στον κατάλογο που προσαρτήθηκε στην κοινή θέση 2001/931/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου, της 27ης Δεκεμβρίου 2001, για την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας⁵⁷, όπως ενημερώθηκαν με τις κοινές θέσεις 2002/340 και 2002/462⁵⁸. Η

⁵⁶ Βλ., επίσης, την εκδοθείσα την ίδια ημέρα, T-333/02, *Gestoras Pro-Amnistia κ.λπ. κατά Συμβουλίου* [που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή· εκκρεμεί η εκδίκαση της αναιρέσεως (υπόθεση C-354/04 P)].

⁵⁷ ΕΕ L 344, σ. 93.

⁵⁸ Κοινές θέσεις 2002/340/ΚΕΠΠΑ και 2002/462/ΚΕΠΠΑ που υιοθετήθηκαν από το Συμβούλιο δυνάμει των άρθρων 15 και 34 της Συνθήκης περί Ευρωπαϊκής Ενώσεως, της 2ας Μαΐου και της 17ης Ιουνίου 2002, αντιστοίχως (ΕΕ L 116, σ. 75, και ΕΕ L 160, σ. 32).

κοινή θέση 2001/931/ΚΕΠΠΑ υιοθετήθηκε βάσει του άρθρου 15 της Συνθήκης περί Ευρωπαϊκής Ενώσεως, το οποίο περιλαμβάνεται στον τίτλο V της εν λόγω Συνθήκης, το επιγραφόμενο «διατάξεις περί κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας» (ΚΕΠΠΑ), και του άρθρου 34 της Συνθήκης περί Ευρωπαϊκής Ενώσεως, το οποίο περιλαμβάνεται στον τίτλο VI της εν λόγω Συνθήκης, τον επιγραφόμενο «διατάξεις σχετικά με τη συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων» (κοινώς: δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις) (ΔΕΥ).

Διαπιστώνοντας ότι η διάταξη⁵⁹ της κοινής θέσεως, η οποία θίγει τους ενάγοντες, δεν περιλαμβάνει μέτρο εμπίπτον στην ΚΕΠΠΑ και ότι, επομένως, το άρθρο 34 της Συνθήκης περί Ευρωπαϊκής Ενώσεως αποτελεί τη μόνη κατάλληλη νομική βάση όσον αφορά τις πράξεις ως προς τις οποίες προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι προκάλεσαν την προβαλλόμενη ζημία, το Πρωτοδικείο έκρινε εαυτό ως προδήλως αναρμόδιο να επιληφθεί της αγωγής αποζημιώσεως, καθόσον τα μόνα ένδικα βοηθήματα τα οποία προβλέπονται στο πλαίσιο του τίτλου VI της Συνθήκης περί Ευρωπαϊκής Ενώσεως αντιστοιχούν στην προδικαστική παραπομπή, στην προσφυγή ακυρώσεως και στη διευθέτηση διαφορών μεταξύ κρατών μελών, κατά συνέπεια δε, στο πλαίσιο του εν λόγω τίτλου δεν προβλέπεται αγωγή αποζημιώσεως. Το Πρωτοδικείο υπογράμμισε ότι το γεγονός ότι οι ενάγοντες «δεν διαθέτουν κανένα αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα» δεν θεμελιώνει, αυτό καθεαυτό, αυτοτελή κοινοτική αρμοδιότητα στο πλαίσιο ενός νομικού συστήματος το οποίο βασίζεται στην αρχή των κατ' απονομή αρμοδιοτήτων.

Όσον αφορά το αίτημα των εναγόντων για αποζημίωση, καθόσον δι' αυτού ζητείται να διαπιστωθεί ο εκ μέρους του Συμβουλίου σφετερισμός, στον τομέα της ΔΕΥ, αρμοδιοτήτων της Κοινότητας, το Πρωτοδικείο έκρινε, μεν, εαυτό αρμόδιο, αλλά αποφάνθηκε ότι το σχετικό αίτημα είναι εντελώς αβάσιμο από νομικής απόψεως, δεδομένου ότι η κατάλληλη νομική βάση για τη θέσπιση της διατάξεως στην οποία αποδίδουν τη ζημία τους ήταν πράγματι το άρθρο 34 της Συνθήκης περί Ευρωπαϊκής Ενώσεως.

III. Αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων

Ο αριθμός των αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων που υποβλήθηκαν το 2004 υπολείπεται ελαφρώς εκείνου του προηγούμενου έτους, δεδομένου ότι πρωτοκολλήθηκαν 26 αιτήσεις έναντι 39 του έτους 2003, Υπογραμμίζεται ότι, αντιθέτως προς το φαινόμενο που είχε παρατηρηθεί το έτος 2002, η σταθεροποίηση του αριθμού των αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων δεν αντισταθμίσθηκε με αύξηση του αριθμού των αιτήσεων εκδίκασεως κατά την ταχεία διαδικασία των κυρίων προσφυγών, καθόσον, όπως προαναφέρθηκε, κατατέθηκαν μόνο δεκατρείς τέτοιες αιτήσεις.

Ο Πρόεδρος του Πρωτοδικείου, υπό την ιδιότητα του δικαστή των ασφαλιστικών μέτρων, αποφάνθηκε επί 34 αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων. Πλην των περιπτώσεων προσωρινών μέτρων που διατάχθηκαν για περιορισμένο χρονικό διάστημα (διατάξεις της 21ης Ιανουαρίου 2004, T-217/03 R, *FNCBV κατά Επιτροπής*· T-245/03 R, *FNSEA*

⁵⁹ Επρόκειτο για το άρθρο 4, κατά το οποίο τα κράτη μέλη παρέχουν αμοιβαίως, διά της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στα πλαίσια του τίτλου VI της Συνθήκης περί Ευρωπαϊκής Ενώσεως, την ευρύτατη δυνατή συνδρομή στην πρόληψη και καταπολέμηση τρομοκρατικών πράξεων.

κ.λπ. κατά Επιτροπής, και της 12ης Μαΐου 2004, T-198/01 R IIII, *Technische Glaswerke Ilmenau κατά Επιτροπής*, που δεν έχουν ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή) και των περιπτώσεων αναστολής εκτελέσεως μέχρις εκδικάσεως της κυρίας υποθέσεως, οι αιτήσεις που εξετάσθηκαν κατά το έτος 2004 απορρίφθηκαν, μεταξύ άλλων, η αίτηση της Αυτόνομης Περιφέρειας των Αζορών, περί αναστολής της εφαρμογής του νέου συστήματος αλιείας στη θαλάσσια ζώνη που περιβάλλει το εν λόγω αρχιπέλαγος (διάταξη της 8ης Ιουλίου 2004, T-37/04 R, *Région autonome des Açores κατά Συμβουλίου* /που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), καθώς και η αίτηση της εταιρίας Microsoft.

Πράγματι, όσον αφορά τη δεύτερη αυτή υπόθεση, ο Πρόεδρος του Πρωτοδικείου, με διάταξη της 22ας Δεκεμβρίου 2004, T-201/04 R, *Microsoft κατά Επιτροπής* (που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή), έκρινε ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η Microsoft δεν αρκούσαν να αποδείξουν ότι η άμεση εκτέλεση των μέτρων επανορθώσεως που επέβαλε η Επιτροπή ήταν ικανά να της προκαλέσουν σοβαρή και ανεπανόρθωτη ζημία.

Η υπόθεση αυτή ανέκυψε μετά την απόφαση της Επιτροπής, της 24ης Μαρτίου 2004⁶⁰ με την οποία διαπιστώθηκε ότι η Microsoft παρέβη το άρθρο 82 ΕΚ, χρησιμοποιώντας καταχρηστικώς τη δεσπόζουσα θέση της, με δύο χωριστές ενέργειες στις οποίες προέβη. Της επέβαλε, επίσης, πρόστιμο ύψους 497 εκατομμυρίων ευρώ.

Η πρώτη από τις ενέργειες που επέσυραν τις κυρώσεις συνίστατο στην άρνηση της Microsoft να παράσχει στους ανταγωνιστές της «αφορώσες τη λειτουργικότητα πληροφορίες» και να επιτρέψει τη χρήση τους για την ανάπτυξη και τη διανομή ανταγωνιστικών προς τα δικά της προϊόντων στην αγορά των λειτουργικών συστημάτων διαμετακομιστών για ομάδες εργασίας, για το χρονικό διάστημα από τον Οκτώβριο του 1998 έως την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως. Ως μέτρο επανορθώσεως, η Επιτροπή επέβαλε στην Microsoft να μεταδώσει σε οποιαδήποτε επιχείρηση επιθυμεί να αναπτύξει και να διανείμει ανταγωνιστικά προς εκείνα της Microsoft προϊόντα στην αγορά των λειτουργικών συστημάτων διαμετακομιστών για ομάδες εργασίας, τα «ειδικά χαρακτηριστικά» των πρωτοκόλλων της επικοινωνίας πελάτη προς διαμετακομιστή και διαμετακομιστή προς διαμετακομιστή. Τα ειδικά στοιχεία περιλαμβάνουν ορισμένα χαρακτηριστικά ενός προγράμματος και πρέπει, κατά συνέπεια, να διακρίνονται από τον «κωδικό πηγής» του προγράμματος που είναι ο κώδικας πληροφορικής που πράγματι εκτελεί ο υπολογιστής.

Η δεύτερη ενέργεια που επέσυρε τις κυρώσεις της Επιτροπής συνίσταται στο ότι η Microsoft εξήρτησε την προμήθεια του λειτουργικού συστήματος Windows για μικροϋπολογιστές από την ταυτόχρονη αγορά του λογισμικού Windows Media Player. Η Επιτροπή έκρινε ότι η πρακτική αυτή θίγει τον ανταγωνισμό στην αγορά των συσκευών πολυμέσων. Ως μέσο επανορθώσεως η Επιτροπή επέβαλε στη Microsoft να διαθέσει στην αγορά το σύστημα Windows χωρίς το λογισμικό Windows Media Player. Πάντως, η Microsoft είχε τη δυνατότητα να διαθέτει το λειτουργικό σύστημα Windows σε συνδυασμό με το λογισμικό Windows Media Player.

Στις 7 Ιουνίου 2004, η Microsoft άσκησε ενώπιον του Πρωτοδικείου προσφυγή ακυρώσεως της αποφάσεως της Επιτροπής (υπόθεση T-201/04). Στις 25 Ιουνίου 2004, η Microsoft ζήτησε την αναστολή εκτελέσεως των μέτρων επανορθώσεως που προέβλεπε η εν λόγω

⁶⁰ Απόφαση C(2004) 900 τελική της Επιτροπής, της 24ης Μαρτίου 2004, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 82 ΕΚ (Υπόθεση COMP/C-3/37.792).

απόφαση. Μετά την κατάθεση αυτής της αιτήσεως, η Επιτροπή δήλωσε ότι δεν επιθυμεί την αναγκαστική εκτέλεση των μέτρων επανορθώσεως μέχρις ότου εκδοθεί η απόφαση επί του αιτήματος αναστολής.

Με τη διάταξή του της 22ας Δεκεμβρίου 2004, ο Πρόεδρος του Πρωτοδικείου έκρινε, αφού εξέτασε τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως, ότι η Microsoft δεν απέδειξε ότι κινδυνεύει να υποστεί, από την εκτέλεση της προσβαλλομένης αποφάσεως, σοβαρή και ανεπανόρθωτη ζημία.

Όσον αφορά την άρνηση παροχής πληροφοριών σχετικών με τη διαλειτουργικότητα, ο Πρόεδρος έκρινε ότι στην υπόθεση της κύριας δίκης ανακύπτει σειρά ζητημάτων αρχής σχετιζομένων με τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η Επιτροπή μπορεί βασίμως να συναγάγει το συμπέρασμα ότι η άρνηση κοινοποίησης πληροφοριών συνιστά κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως, εμπίπτουσα στην απαγόρευση του άρθρου 82 ΕΚ. Υπογραμμίζοντας ότι η επίλυση των ζητημάτων αυτών απόκειται αποκλειστικώς στον δικαστή της ουσίας, ο Πρόεδρος του Πρωτοδικείου κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η προσφυγή ακυρώσεως που άσκησε η Microsoft δεν είναι, εκ πρώτης όψεως, αβάσιμη και ότι, κατά συνέπεια, πληρούται η σχετική με το *fumus boni juris* προϋπόθεση (δηλαδή, το εκ πρώτης όψεως βάσιμο της κύριας προσφυγής).

Εντούτοις, ο Πρόεδρος του Πρωτοδικείου έκρινε ότι δεν συντρέχει η σχετική με το επείγον προϋπόθεση, δεδομένου ότι η Microsoft δεν απέδειξε ότι η κοινοποίηση πληροφοριών που είχαν μέχρι τώρα τηρηθεί απόρρητες, μπορεί να αποτελέσει την αιτία σοβαρής και ανεπανόρθωτης ζημίας. Κατόπιν της επισταμένης εξετάσεως των συγκεκριμένων συνεπειών της κοινοποίησης τέτοιων στοιχείων, όπως τις εξέθεσε η Microsoft, ο Πρόεδρος διαπίστωσε, μεταξύ άλλων, ότι η κοινοποίηση μιας μέχρι τώρα απόρρητης πληροφορίας δεν συνεπάγεται, αναγκαστικώς, την επέλευση σοβαρής ζημίας και ότι, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων της συγκεκριμένης υποθέσεως, δεν αποδείχθηκε η ύπαρξη τέτοιας ζημίας. Επιπροσθέτως, η Microsoft δεν απέδειξε, πρώτον, ότι η χρησιμοποίηση εκ μέρους των ανταγωνιστών της των κοινοποιηθεισών πληροφοριών θα είχε ως αποτέλεσμα να καταστούν αυτές κοινό κτήμα, δεύτερον ότι, η διατήρηση των ανταγωνιστικών προϊόντων στα δίκτυα διανομής μετά την ενδεχόμενη ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως θα συνιστούσε σοβαρή και ανεπανόρθωτη ζημία, τρίτον, ότι οι ανταγωνιστές της Microsoft θα είχαν τη δυνατότητα να αναπαραγάγουν διά «κλωνισμού» τα προϊόντα της, τέταρτον, ότι η Microsoft θα έπρεπε να χωρήσει σε ουσιαστικό προσανατολισμό της εμπορικής της πολιτικής και, πέμπτον, ότι η απόφαση θα είχε ως συνέπεια μία μη αναστρέψιμη εξέλιξη της αγοράς.

Όσον αφορά τη συνδυασμένη πώληση του λογισμικού Windows και του λογισμικού Windows Media Player, ο Πρόεδρος έκρινε, πρώτον, ότι ορισμένα από τα επιχειρήματα που προέβαλε η Microsoft εγείρουν περίπλοκα ζητήματα, όπως το σχετικό με τη νοθεύουσα τον ανταγωνισμό συνέπεια της συνδυασμένης πωλήσεως την προκύπτουσα από τις «έμμεσες συνέπειες του δικτύου», η επίλυση των οποίων απόκειται στο Πρωτοδικείο στο πλαίσιο της εξετάσεως της κυρίας προσφυγής. Μετά τη διαπίστωση ότι συντρέχει η σχετική με το *fumus boni juris* προϋπόθεση, ο Πρόεδρος εξέτασε αν λόγοι επείγοντος επιβάλλουν να διαταχθεί η αναστολή εκτελέσεως. Κατόπιν επισταμένης εξετάσεως των προβαλλομένων ζημιών, ο Πρόεδρος του Πρωτοδικείου έκρινε ότι η Microsoft δεν απέδειξε, κατά τρόπο συγκεκριμένο, ότι διέτρεχε τον κίνδυνο να υποστεί σοβαρή και ανεπανόρθωτη ζημία, λόγω προσβολής της εμπορικής της ελευθερίας ή λόγω προσβολής της εμπορικής της φήμης.

Πίνακας περιεχομένων των Δραστηριοτήτων του Πρωτοδικείου 2004

σελίδα

I. ΕΛΕΓΧΟΣ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ	84
A. Δικονομικές πτυχές	84
1. Επί της ερμηνευτικής	84
2. Επί της αυτεπάγγελτης εξετάσεως λόγου δημοσίας τάξεως	85
3. Επί των δικαστικών εξόδων	85
B. Παραδεκτό των κατά το άρθρο 230 ΕΚ προσφυγών	87
1. Πράξεις δεκτικές προσφυγής	87
2. Προθεσμία ασκήσεως της προσφυγής	88
3. Έννομο συμφέρον	89
4. Ενεργητική νομιμοποίηση	90
α) Αποφάσεις	91
β) Πράξεις γενικής ισχύος	93
Γ. Εφαρμοστέοι επί των επιχειρήσεων κανόνες ανταγωνισμού	93
1. Νομολογιακές εξελίξεις στον τομέα του άρθρου 81 ΕΚ	95
α) Καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής	95
β) Διαδικασία ανταγωνισμού	96
– Επί της προσβάσεως στον φάκελο της υποθέσεως	96
– Επί του περιεχομένου της ανακοινώσεως των αιτιάσεων	97
– Συνέπειες της ρητής αναγνώρισης των πραγματικών περιστατικών στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας	97
– Μη αναγνώριση απόλυτου δικαιώματος σιωπής	98
– Εύλογη προθεσμία	99
γ) Απόδειξη της παραβάσεως του άρθρου 81 ΕΚ	100

δ) Πρόστιμα	101
– Κατευθυντήριες γραμμές	101
Επί της σοβαρότητας της παραβάσεως	102
Επί της διάρκειας	103
Επιβαρυντικές περιστάσεις	104
Ελαφρυντικές περιστάσεις	104
– Επί της ανακοινώσεως περί συνεργασίας	104
– Επί της αρχής ne bis in idem	105
– Επί της ασκήσεως της εξουσίας πλήρους δικαιοδοσίας	106
2. Κανονισμός 4064/89	107
Δ. Κρατικές ενισχύσεις	108
1. Έννοια της κρατικής ενισχύσεως	108
α) Συστατικά της έννοιας στοιχεία	108
– Πλεονέκτημα	108
– Ειδικός ή επιλεκτικός χαρακτήρας του κρατικού μέτρου	110
β) Πλαίσια πρακτικών κανόνων εφαρμογής	111
γ) Ανάκτηση	113
2. Διαδικαστικά ζητήματα	114
Ε. Μέτρα εμπορικής άμυνας	116
ΣΤ. Κοινοτικό σήμα	118
1. Απόλυτοι λόγοι απαραδέκτου	118
2. Σχετικοί λόγοι απαραδέκτου	120
3. Τυπικά και διαδικαστικά ζητήματα	122
4. Λειτουργική συνέχεια μεταξύ των τμημάτων του ΓΕΕΑ	124
Ζ. Πρόσβαση στα έγγραφα	125
Η. Κοινοτικοί υπάλληλοι	126
II. ΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΩΣ	128
III. ΑΙΤΗΣΕΙΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ	130

B — Σύνθεση του Πρωτοδικείου

(Σειρά πρωτοκόλλου στις 10 Σεπτεμβρίου 2004)

Πρώτη σειρά, από τα αριστερά προς τα δεξιά:

V. Tiili, δικαστής· J. D. Cooke, M. Βηλαράς, M. Jaeger, πρόεδροι τμήματος· B. Vesterdorf, Πρόεδρος του Πρωτοδικείου· J. Pirrung, H. Legal, πρόεδροι τμήματος· R. García-Valdecasas, P. Lindh, δικαστές.

Δεύτερη σειρά, από τα αριστερά προς τα δεξιά:

O. Czúcz, F. Dehousse, N. J. Forwood, P. Mengozzi, J. Azizi, A. W. H. Meij, M. E. Martins de Nazaré Ribeiro, E. Cremona, I. Wiszniewska-Białecka, δικαστές.

Τρίτη σειρά, από τα αριστερά προς τα δεξιά:

H. Jung, γραμματέας· Σ. Σ. Παπασάββας, K. Jürimäe, D. Šváby, I. Pelikánová, V. Vadapalas, I. Labucka, V. Trstenjak, δικαστές.

1. Μέλη του Πρωτοδικείου

(κατά σειρά αναλήψεως καθηκόντων)

Bo Vesterdorf

γεννήθηκε το 1945· νομικός μεταφραστής στο Δικαστήριο· υπάλληλος διοικήσεως στο Υπουργείο Δικαιοσύνης· πάρεδρος δικαστής· νομικός ακόλουθος στη Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Δανίας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα· άσκησε δικαστικά καθήκοντα στο Østre Landsret (Εφετείο)· προϊστάμενος του γραφείου συνταγματικού και διοικητικού δικαίου στο Υπουργείο Δικαιοσύνης· διευθυντής τμήματος στο Υπουργείο Δικαιοσύνης· λέκτορας· μέλος της Διευθύνουσας Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (CDDH) του Συμβουλίου της Ευρώπης και στη συνέχεια μέλος του προεδρείου του CDDH· μέλος της «ad hoc επιτροπής νομικής κατάρτισης» της Ακαδημίας Ευρωπαϊκού Δικαίου, Trier, Γερμανία το 2004· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 25 Σεπτεμβρίου 1989· Πρόεδρος του Πρωτοδικείου από τις 4 Μαρτίου 1998.

Rafael García-Valdecasas y Fernández

γεννήθηκε το 1946· Abogado del Estado (στη Jaén και στη Γρανάδα)· γραμματέας στο Tribunal Económico-Administrativo της Jaén και στη συνέχεια της Κόρδοβας· μέλος των Δικηγορικών Συλλόγων Jaén και Γρανάδας· προϊστάμενος της υπηρεσίας κοινοτικών διαφορών στο Υπουργείο Εξωτερικών· επικεφαλής της ισπανικής αντιπροσωπείας στη συσταθείσα από το Συμβούλιο ομάδα εργασίας για την ίδρυση του Πρωτοδικείου· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 25 Σεπτεμβρίου 1989.

Virpi Tiili

γεννήθηκε το 1942· διδάκτωρ Νομικής του Πανεπιστημίου του Ελσίνκι· επιμελήτρια αστικού και εμπορικού δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Ελσίνκι· διευθύντρια νομικών υποθέσεων και εμπορικής πολιτικής του Κεντρικού Εμπορικού Επιμελητηρίου της Φινλανδίας· γενική διευθύντρια του Γραφείου Προστασίας των Καταναλωτών της Φινλανδίας· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 18 Ιανουαρίου 1995.

Pernilla Lindh

γεννήθηκε το 1945· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου Lund· πάρεδρος δικαστής στο Εφετείο Στοκχόλμης· νομική σύμβουλος και γενική διευθύντρια της Νομικής Υπηρεσίας του Τμήματος Εμπορίου του Υπουργείου Εξωτερικών· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 18 Ιανουαρίου 1995.

Josef Azizi

γεννήθηκε το 1948· διδάκτωρ Νομικής και πτυχιούχος Κοινωνικών και Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου της Βιέννης· εντεταλμένος καθηγητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο της Βιέννης και στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Βιέννης· Ministerialrat και διευθυντής τμήματος στην Ομοσπονδιακή Καγκελαρία· μέλος της διευθύνουσας επιτροπής νομικής συνεργασίας του Συμβουλίου της Ευρώπης· εκπρόσωπος ad litem ενώπιον του Verfassungsgerichtshof σε διαδικασίες ελέγχου των νόμων· συντονιστής υπεύθυνος για την προσαρμογή του αυστριακού ομοσπονδιακού δικαίου προς το κοινοτικό δίκαιο· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 18 Ιανουαρίου 1995.

John D. Cooke

γεννήθηκε το 1944· δικηγόρος Ιρλανδίας το 1966· επίσης μέλος των δικηγορικών συλλόγων Αγγλίας και Ουαλίας, Βορείου Ιρλανδίας και Νέας Νοτίου Ουαλίας· barrister από το 1966 έως το 1996· μέλος του Inner Bar της Ιρλανδίας (Senior Counsel) από το 1980 και της Νέας Νοτίου Ουαλίας από το 1991· Πρόεδρος του Συμβουλίου των Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (CCBE) κατά τα έτη 1985-1986· επισκέπτης καθηγητής στη Νομική Σχολή του University College του Δουβλίνου· μέλος του Chartered Institute of Arbitrators· Πρόεδρος της Royal Zoological Society της Ιρλανδίας από το 1987 έως το 1990· benchers της Honourable Society of Kings Inns του Δουβλίνου· honorary benchers του Lincoln's Inn του Λονδίνου· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 10 Ιανουαρίου 1996.

Marc Jaeger

γεννήθηκε το 1954· δικηγόρος· δικαστικός ακόλουθος τοποθετημένος στον Γενικό Εισαγγελέα· δικαστής, αντιπρόεδρος του Tribunal d'arrondissement του Λουξεμβούργου· δίδαξε στο Centre Universitaire του Λουξεμβούργου· αποσπασμένος δικαστικός, εισηγητής σε γραφείο δικαστή στο Δικαστήριο από το 1986· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 11 Ιουλίου 1996.

Jörg Pirrung

γεννήθηκε το 1940· επιμελητής στο Πανεπιστήμιο του Marburg· διδάκτωρ Νομικής του Πανεπιστημίου του Marburg· Referent, στη συνέχεια προϊστάμενος της υπηρεσίας ιδιωτικού διεθνούς δικαίου και, τέλος, προϊστάμενος υποδιευθύνσεως του τμήματος αστικού δικαίου στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Δικαιοσύνης· μέλος του διοικητικού συμβουλίου της Unidroit (1993-1998)· πρόεδρος της επιτροπής της Διάσκεψης της Χάγης για το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο που είναι επιφορτισμένη με τη σύνταξη της συμφωνίας για την προστασία του παιδιού (1996)· επίτιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου της Trier (ιδιωτικό διεθνές και δικονομικό δίκαιο, κοινοτικό δίκαιο)· από το 2002 μέλος του επιστημονικού συμβουλίου του Ινστιτούτου Max Planck του Αμβούργου για το ιδιωτικό συγκριτικό και διεθνές δίκαιο· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 11 Ιουνίου 1997.

Paolo Mengozzi

γεννήθηκε το 1938· καθηγητής διεθνούς δικαίου και τακτικός καθηγητής στην έδρα Jean Monnet, του δικαίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στο Πανεπιστήμιο της Bologna· επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Carlos III της Μαδρίτης· επισκέπτης καθηγητής στα πανεπιστήμια Johns Hopkins (Bologna Center), St. Johns (Νέα Υόρκη), Georgetown, Paris II, Georgia (Athens) και Institut Universitaire International (Λουξεμβούργο)· συντονιστής του European Business Law Pallas Program που οργανώνει το Πανεπιστήμιο του Nijmegen· μέλος της συμβουλευτικής επιτροπής της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για τις συμβάσεις δημοσίων έργων· Αναπληρωτής Υφυπουργός Βιομηχανίας και Εμπορίου κατά το εξάμηνο της ιταλικής προεδρίας του Συμβουλίου· μέλος της ομάδας προβληματισμού της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) και διευθυντής της συνόδου του 1997 του Κέντρου Ερευνών της Ακαδημίας Διεθνούς Δικαίου της Χάγης για τον ΠΟΕ· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 4 Μαρτίου 1998.

Arjen W. H. Meij

γεννήθηκε το 1944· σύμβουλος στο Hoge Raad der Nederlanden (1996)· σύμβουλος και αντιπρόεδρος στο College van Beroep voor het bedrijfsleven (διοικητικό δικαστήριο εμπορίου και βιομηχανίας) (1986)· αναπληρωτής σύμβουλος στο Εφετείο Κοινωνικών Υποθέσεων και στη Δικαστική Επιτροπή Δασμολογίου· εισηγητής σε γραφείο δικαστή στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1980)· δίδαξε ευρωπαϊκό δίκαιο στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου του Groningen· research-assistant στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου του Michigan· μέλος της διεθνούς γραμματείας του Εμπορικού Επιμελητηρίου του Άμστερνταμ (1970)· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 17 Σεπτεμβρίου 1998.

Μιχαήλ Βηλαράς

γεννήθηκε το 1950· δικηγόρος (1974-1980)· εθνικός εμπειρογνώμονας στη Νομική Υπηρεσία της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και κατόπιν κύριος υπάλληλος διοικήσεως στη Γενική Διεύθυνση V (Απασχόληση, εργασιακές σχέσεις και κοινωνικές υποθέσεις)· Εισηγητής και ακολούθως Πάρεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας και, από το 1999, Σύμβουλος Επικρατείας· επίκουρο μέλος του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου· μέλος της Κεντρικής Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής (1996-1998)· διευθυντής του Νομικού Γραφείου της Κυβέρνησης· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 17 Σεπτεμβρίου 1998.

Nicholas James Forwood

γεννήθηκε το 1948· αποφοίτησε από το Πανεπιστήμιο του Cambridge BA 1969, MA 1973 (Mechanical Sciences and Law)· κατέστη μέλος του Αγγλικού Δικηγορικού Συλλόγου το 1970, εν συνεχεία δε δικηγόρησε στο Λονδίνο (1971-1999) και στις Βρυξέλλες (1979-1999)· κατέστη μέλος του Ιρλανδικού Δικηγορικού Συλλόγου το 1981· το 1987 κατέστη Queen's Counsel και το 1998 Benchers of the Middle Temple· εκπρόσωπος του Δικηγορικού Συλλόγου Αγγλίας και Ουαλίας στο Συμβούλιο Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως (CCBE) και Πρόεδρος της Μόνιμης Αντιπροσωπείας του CCBE στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο (1995-1999)· μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της World Trade Law Association και της European Maritime Law Organization (1993-2002)· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 15 Δεκεμβρίου 1999.

Hubert Legal

γεννήθηκε το 1954· παρέδρος στο γαλλικό Conseil d'État από το 1991· φοίτησε στην École normale supérieure του Saint-Cloud και στην École nationale d'administration (ENA – εθνική σχολή δημοσίας διοικήσεως της Γαλλίας)· διπλωματούχος καθηγητής της αγγλικής (1979-1985)· rapporteur, στη συνέχεια commissaire du gouvernement ενώπιον των δικαιοδοτικών τμημάτων του Conseil d'État (1988-1993)· νομικός σύμβουλος της μόνιμης αντιπροσωπείας της Γαλλίας στα Ηνωμένα Έθνη στη Νέα Υόρκη· εισηγητής στο γραφείο του δικαστή Puissochet στο Δικαστήριο (1997-2001)· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 19 Σεπτεμβρίου 2001.

Maria Eugénia Martins de Nazaré Ribeiro

γεννήθηκε το 1956· σπούδασε στη Λισαβόνα, στις Βρυξέλλες και στο Στρασβούργο· άσκησε δικηγορία στην Πορτογαλία και στις Βρυξέλλες· ελεύθερη ερευνήτρια του Ινστιτούτου Ευρωπαϊκών Σπουδών του Ελεύθερου Πανεπιστημίου των Βρυξελλών· εισηγήτρια στο γραφείο του Πορτογάλου δικαστή στο Δικαστήριο J.C. Moitinho de Almeida (1986 έως 2000) και, κατόπιν, στο γραφείο του Προέδρου του Πρωτοδικείου B. Vesterdorf (2000 έως 2003)· δικαστής στο Πρωτοδικείο από την 1η Απριλίου 2003.

Franklin Dehousse

γεννήθηκε το 1959· πτυχιούχος νομικής (πανεπιστήμιο Λιέγης, 1981)· aspirant στο Εθνικό Ίδρυμα Επιστημονικών Ερευνών· νομικός σύμβουλος στο Κοινοβούλιο (Chambre des représentants)· διδάκτωρ νομικής (πανεπιστήμιο του Στρασβούργου, 1990)· καθηγητής (πανεπιστήμια Λιέγης και Στρασβούργου, Κολλέγιο της Ευρώπης, Institut royal supérieur de Defense, πανεπιστήμιο Montesquieu του Bordeaux· college Michel Servet des universités de Paris· facultes Notre-Dame de la Paix στη Namur)· ειδικός εκπρόσωπος του Υπουργού Εξωτερικών· διευθυντής ευρωπαϊκών σπουδών του Institut royal des relations internationales· παρέδρος στο βελγικό Conseil d'Etat· σύμβουλος στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή· μέλος του Observatoire Internet· αρχισυντάκτης του Studia Diplomatica· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 7 Οκτωβρίου 2003.

Ena Cremona

γεννήθηκε το 1936· πτυχιούχος ξένων γλωσσών του βασιλικού πανεπιστημίου της Μάλτας (1955)· διδάκτωρ του βασιλικού πανεπιστημίου της Μάλτας (1958)· δικηγόρος Μάλτας από το 1959· νομικός σύμβουλος στο εθνικό συμβούλιο γυναικών (1964-1979)· μέλος της επιτροπής δημοσίας διοικήσεως (1987-1989)· μέλος του διοικητικού συμβουλίου της Lombard Bank (Malta) Ltd, εκπρόσωπος του Δημοσίου ως μετόχου (1987-1993)· μέλος της εκλογικής επιτροπής από το 1993· μέλος της επιτροπής κρίσεως διδακτορικών στη νομική σχολή του βασιλικού πανεπιστημίου της Μάλτας· μέλος της ευρωπαϊκής επιτροπής κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας (ECRI) (2003-2004)· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 12 Μαΐου 2004.

Ottó Czúcz

γεννήθηκε το 1946· διδάκτωρ νομικής του πανεπιστημίου του Szeged (1971)· διοικητικός υπάλληλος στο Υπουργείο Εργασίας (1971-1974)· επιφορτισμένος με διδασκαλία και καθηγητής (1974-1989), κοσμήτορας της νομικής σχολής (1989-1990) και αντιπρύτανης (1992-1997) του πανεπιστημίου του Szeged· δικηγόρος· μέλος της διοικήσεως του εθνικού οργανισμού ασφαλίσεως γήρατος· αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Κοινωνικής Ασφαλίσεως (1998-2002)· μέλος του επιστημονικού συμβουλίου της διεθνούς ενώσεως κοινωνικής ασφαλίσεως· δικαστής στο Συνταγματικό Δικαστήριο (1998-2004)· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 12 Μαΐου 2004.

Irena Wiszniewska-Białecka

γεννήθηκε το 1947· πτυχιούχος νομικής του πανεπιστημίου της Βαρσοβίας (1965-1969)· ερευνήτρια στο ινστιτούτο νομικών επιστημών, βοηθός, συνεργαζόμενη καθηγήτρια, καθηγήτρια στην Ακαδημία Επιστημών (1969-2004)· ερευνήτρια στο ινστιτούτο Max Planck αλλοδαπού και διεθνούς δικαίου στον τομέα των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, των δικαιωμάτων του δημιουργού και του δικαίου του ανταγωνισμού στο Μόναχο (1985-1986)· δικηγόρος (1992-2000)· δικαστής στο Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (2001-2004)· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 12 Μαΐου 2004.

Irena Pelikánová

γεννήθηκε το 1949· διδάκτωρ νομικής, βοηθός στον τομέα του οικονομικού δικαίου (πριν από το 1989), στη συνέχεια διδάκτωρ επιστημών, καθηγήτρια δικαίου επιχειρήσεων (από το 1993) στη νομική σχολή του πανεπιστημίου Καρόλου της Πράγας· μέλος του διοικητικού οργάνου της επιτροπής κινητών αξιών (1999-2002)· δικηγόρος· μέλος του νομοθετικού συμβουλίου της Τσεχικής Κυβερνήσεως (1998-2004)· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 12 Μαΐου 2004.

Daniel Šváby

γεννήθηκε το 1951· διδάκτωρ νομικής (πανεπιστήμιο της Bratislava)· δικαστής στο πρωτοδικείο της Bratislava· δικαστής στο εφετείο επιφορτισμένος με τις υποθέσεις αστικού δικαίου και αντιπρόεδρος του εφετείου της Bratislava· μέλος του τμήματος αστικού και οικογενειακού δικαίου του ινστιτούτου δικαίου του Υπουργείου Δικαιοσύνης· έκτακτος δικαστής στο Ανώτατο Δικαστήριο επιφορτισμένος με τις υποθέσεις εμπορικού δικαίου· μέλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Στρασβούργο)· δικαστής στο Συνταγματικό Δικαστήριο (2000-2004)· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 12 Μαΐου 2004.

Vilenas Vadapalas

γεννήθηκε το 1954· διδάκτωρ νομικής του πανεπιστημίου Μόσχας· διδάκτωρ νομικής (Dr hab.) του πανεπιστημίου της Βαρσοβίας· καθηγητής του πανεπιστημίου του Vilnius· διεθνές δίκαιο (από το 1981), ανθρώπινα δικαιώματα (από το 1991) και κοινοτικό δίκαιο (από το 2000)· γενικός διευθυντής του τμήματος ευρωπαϊκού δικαίου της κυβέρνησεως· καθηγητής ευρωπαϊκού δικαίου στο πανεπιστήμιο του Vilnius, κάτοχος της έδρας Jean Monnet· πρόεδρος της λιθουανικής ενώσεως σπουδών για την Ευρωπαϊκή Ένωση· πρόεδρος της κοινοβουλευτικής ομάδας εργασίας για τη συνταγματική μεταρρύθμιση σχετικά με την ένταξη της Λιθουανίας· μέλος της διεθνούς επιτροπής νομικών (Απρίλιος 2003)· πρώην εμπειρογνώμων στο Συμβούλιο της Ευρώπης για ζητήματα σχετικά με τη συμφωνία της εθνικής νομοθεσίας με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 12 Μαΐου 2004.

Küllike Jürimäe

γεννήθηκε το 1962· πτυχιούχος νομικής του πανεπιστημίου του Tartu (1981-1986)· βοηθός του εισαγγελέα της Δημοκρατίας στο Tallinn (1986-1991)· απόφοιτη της διπλωματικής σχολής της Εσθονίας (1991-1992)· νομικός σύμβουλος (1991-1993) και γενικός σύμβουλος στο εμπορικό και βιομηχανικό επιμελητήριο (1992-1993)· δικαστής στο εφετείο του Tallinn (1993 - 2004)· European Master στα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό, πανεπιστήμια της Πάδουας και του Nottingham (2002-2003)· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 12 Μαΐου 2004.

Ingrida Labucka

γεννήθηκε το 1963· πτυχιούχος νομικής του πανεπιστημίου Λεττονίας (1986)· επιθεωρητής εκ μέρους του Υπουργείου Εσωτερικών για την περιφέρεια του Κίρον και την πόλη της Ρίγας (1986-1989)· δικαστής στο πρωτοδικείο της Ρίγας (1990-1994)· δικηγόρος (1994-1998 και Ιούλιος 1999-Μάιος 2000)· Υπουργός Δικαιοσύνης (Νοέμβριος 1998-Ιούλιος 1999 και Μάιος 2000-Οκτώβριος 2002)· μέλος του Διεθνούς Διαιτητικού Δικαστηρίου της Χάγης (2001-2004)· μέλος του Κοινοβουλίου (2002-2004)· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 12 Μαΐου 2004.

Σάββας Σ. Παπασάββας

γεννήθηκε το 1969· σπουδές στο πανεπιστήμιο Αθηνών (πτυχίο το 1991)· σπουδές τρίτου κύκλου στο πανεπιστήμιο Paris II (DEA δημοσίου δικαίου το 1992) και στο πανεπιστήμιο Aix-Marseille III (διδακτορικό το 1995)· εγγραφή στον δικηγορικό σύλλογο Κύπρου, μέλος του δικηγορικού συλλόγου Λευκωσίας από το 1993· επιφορτισμένος με διδασκαλία στο πανεπιστήμιο Κύπρου (1997-2002), λέκτορας συνταγματικού δικαίου από τον Σεπτέμβριο του 2002· ερευνητής στο Ευρωπαϊκό Κέντρο Δημοσίου Δικαίου (2001-2002)· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 12 Μαΐου 2004.

Verica Trstenjak

γεννήθηκε το 1962· διδάκτωρ νομικής στο Πανεπιστήμιο της Ljubljana (1995)· καθηγήτρια (από το 1996) της θεωρίας του δικαίου και του κράτους, καθώς και καθηγήτρια ιδιωτικού δικαίου· ερευνήτρια· σπουδές προς εκπόνηση διδακτορικού στα πανεπιστήμια της Ζυρίχης και της Βιέννης (Ινστιτούτο συγκριτικού δικαίου), στο ινστιτούτο Max Planck ιδιωτικού διεθνούς δικαίου στο Αμβούργο και στο ελεύθερο πανεπιστήμιο του Άμστερνταμ· προσκεκλημένη καθηγήτρια στα πανεπιστήμια της Βιέννης, του Freiburg (Γερμανία) και στη νομική σχολή Bucerius στο Αμβούργο· προϊσταμένη της νομικής υπηρεσίας (1994-1996) και υφυπουργός στο Υπουργείο Επιστήμης και Τεχνολογίας (1996-2000)· γενική γραμματέας της Κυβερνήσεως (2000)· μέλος της ομάδας εργασίας για τον ευρωπαϊκό αστικό κώδικα (Study Group on European Civil Code) από το 2003· κάτοχος του βραβείου της Ενώσεως Σλοβένων Νομικών «νομικός της χρονιάς 2003»· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 7 Ιουλίου 2004.

Hans Jung

Γεννήθηκε το 1944· επιμελητής και στη συνέχεια επίκουρος καθηγητής στη Νομική Σχολή του Βερολίνου· δικηγόρος Φρανκφούρτης· νομικός μεταφραστής στο Δικαστήριο· εισηγητής στο γραφείο του Προέδρου του Δικαστηρίου H. Kutscher και στη συνέχεια του Γερμανού δικαστή του Δικαστηρίου· βοηθός γραμματέας του Δικαστηρίου· γραμματέας του Πρωτοδικείου από τις 10 Οκτωβρίου 1989.

2. Μεταβολές της συνθέσεως του Πρωτοδικείου κατά το 2004

Κατόπιν της διευρύνσεως της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, ανέλαβαν καθήκοντα δέκα νέοι δικαστές. Στις 12 Μαΐου η Ena Cremona, μαλτεζικής ιθαγενείας, ο Ottó Czúcz, ουγγρικής ιθαγενείας, η Irena Wiszniewska-Białicka, πολωνικής ιθαγενείας, η Irena Pelikánová, τσεχικής ιθαγενείας, ο Daniel Šváby, σλοβακικής ιθαγενείας, ο Vilenas Vadapalas, λιθουανικής ιθαγενείας, η Küllike Jürimäe, εσθονικής ιθαγενείας, η Ingrida Labucka, λεττονικής ιθαγενείας και ο Σάββας Σ. Παπασάββας, κυπριακής ιθαγενείας. Στις 7 Ιουλίου ανέλαβε καθήκοντα η Verica Trstenjak, σλοβενικής ιθαγενείας.

3. Σειρά πρωτοκόλλου

από 1 Ιανουαρίου έως 11 Μαΐου 2004

B. Vesterdorf, Πρόεδρος του Πρωτοδικείου
P. Lindh, πρόεδρος τμήματος
J. Azizi, πρόεδρος τμήματος
J. Pirrung, πρόεδρος τμήματος
H. Legal, πρόεδρος τμήματος
R. García-Valdecasas y Fernández, δικαστής
V. Tiili, δικαστής
J. D. Cooke, δικαστής
M. Jaeger, δικαστής
P. Mengozzi, δικαστής
A. W. H. Meij, δικαστής
M. Βηλαράς, δικαστής
N. J. Forwood, δικαστής
M. E. Martins de Nazaré Ribeiro, δικαστής
F. Dehousse, δικαστής

H. Jung, γραμματέας

από 12 Μαΐου έως 6 Ιουλίου 2004

B. Vesterdorf, Πρόεδρος του Πρωτοδικείου
P. Lindh, πρόεδρος τμήματος
J. Azizi, πρόεδρος τμήματος
J. Pirrung, πρόεδρος τμήματος
H. Legal, πρόεδρος τμήματος
R. García-Valdecasas y Fernández, δικαστής
V. Tiili, δικαστής
J. D. Cooke, δικαστής
M. Jaeger, δικαστής
P. Mengozzi, δικαστής
A. W. H. Meij, δικαστής
M. Βηλαράς, δικαστής
N. J. Forwood, δικαστής
M. E. Martins de Nazaré Ribeiro, δικαστής
F. Dehousse, δικαστής
E. Cremona, δικαστής
O. Czúcz, δικαστής
I. Wyszniowska-Białecka, δικαστής
I. Pelikánová, δικαστής
D. Šváby, δικαστής
V. Vadapalas, δικαστής
K. Jürimäe, δικαστής
I. Labucka, δικαστής
Σ. Σ. Παπασάββας, δικαστής

H. Jung, γραμματέας

από 7 Ιουλίου έως 9 Σεπτεμβρίου 2004

B. Vesterdorf, Πρόεδρος του Πρωτοδικείου
 P. Lindh, πρόεδρος τμήματος
 J. Azizi, πρόεδρος τμήματος
 J. Pirrung, πρόεδρος τμήματος
 H. Legal, πρόεδρος τμήματος
 R. García-Valdecasas y Fernández, δικαστής
 V. Tiili, δικαστής
 J. D. Cooke, δικαστής
 M. Jaeger, δικαστής
 P. Mengozzi, δικαστής
 A. W. H. Meij, δικαστής
 M. Βηλαράς, δικαστής
 N. J. Forwood, δικαστής
 M. E. Martins de Nazaré Ribeiro, δικαστής
 F. Dehousse, δικαστής
 E. Cremona, δικαστής
 O. Czúcz, δικαστής
 I. Wyszniowska-Białecka, δικαστής
 I. Pelikánová, δικαστής
 D. Šváby, δικαστής
 V. Vadalpas, δικαστής
 K. Jürimäe, δικαστής
 I. Labucka, δικαστής
 Σ. Σ. Παπασάββας, δικαστής
 V. Trstenjak, δικαστής

 H. Jung, γραμματέας

από 10 Σεπτεμβρίου έως 31 Δεκεμβρίου 2004

B. Vesterdorf, président du Tribunal
M. Jaeger, πρόεδρος τμήματος
J. Pirrung, πρόεδρος τμήματος
M. Βηλαράς, πρόεδρος τμήματος
H. Legal, πρόεδρος τμήματος
J. D. Cooke, πρόεδρος τμήματος
R. García-Valdecasas y Fernández, δικαστής
V. Tiili, δικαστής
P. Lindh, δικαστής
J. Azizi, δικαστής
P. Mengozzi, δικαστής
A. W. H. Meij, δικαστής
N. J. Forwood, δικαστής
M. E. Martins de Nazaré Ribeiro, δικαστής
F. Dehousse, δικαστής
E. Cremona, δικαστής
O. Czúcz, δικαστής
I. Wyszniowska-Białecka, δικαστής
I. Pelikánová, δικαστής
D. Šváby, δικαστής
V. Vadapalas, δικαστής
K. Jürimäe, δικαστής
I. Labucka, δικαστής
Σ. Σ. Παπασάββας, δικαστής
V. Trstenjak, δικαστής

H. Jung, γραμματέας

4. Πρώην μέλη του Πρωτοδικείου

Da Cruz Vilaça José Luis (1989-1995), Πρόεδρος από το 1989 έως το 1995
Barrington Donal Patrick Michael (1989-1996)
Saggio Antonio (1989-1998), Πρόεδρος από το 1995 έως το 1998
Edward David Alexander Ogilvy (1989-1992)
Kirschner Heinrich (1989-1997)
Γεραρής Χρήστος (1989-1992)
Schintgen Romain Alphonse (1989-1996)
Briët Cornelis Paulus (1989-1998)
Biancarelli Jacques (1989-1995)
Lenaerts Koen (1989-2003)
Bellamy Christopher William (1992-1999)
Καλογερόπουλος Ανδρέας (1992-1998)
Potocki André (1995-2001)
Gens de Moura Ramos Rui Manuel (1995-2003)

Πρόεδροι

Da Cruz Vilaça José Luis (1989-1995)
Saggio Antonio (1995-1998)

Κεφάλαιο III

Συναντήσεις και επισκέψεις

A — Επίσημες επισκέψεις και εκδηλώσεις στο Δικαστήριο και το Πρωτοδικείο το 2004

12 Ιανουαρίου	Αντιπροσωπεία ανωτάτων δικαστικών της Ρωσικής Ομοσπονδίας
19 Ιανουαρίου	Roland Lohkamp, πρέσβης της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου
19 Ιανουαρίου	Ivan Bizjak, υπουργός Δικαιοσύνης της Σλοβενίας
2 Φεβρουαρίου	Georges Santer, πρέσβης, γενικός γραμματέας του Υπουργείου Εξωτερικών, Εξωτερικού Εμπορίου, Συνεργασίας με τις Αναπτυσσόμενες Χώρες και Αμύνης του Λουξεμβούργου
2 και 3 Φεβρουαρίου	W.E. Haak, πρόεδρος του Hoge Raad der Nederlanden, και W.J.M. Davids, αντιπρόεδρος του Hoge Raad
3 Φεβρουαρίου	Αντιπροσωπεία της επιτροπής ευρωπαϊκών υποθέσεων της Βουλής και της επιτροπής εξωτερικών υποθέσεων και ευρωπαϊκής ολοκληρώσεως της Γερουσίας της Δημοκρατίας της Πολωνίας
6 Φεβρουαρίου	Claus Grube, μόνιμος αντιπρόσωπος της Δανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση στις Βρυξέλλες
16 Φεβρουαρίου	Pavel Telička, πρέσβης, αρχηγός αποστολής της Δημοκρατίας της Τσεχίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση
19 Φεβρουαρίου	Gordon Wetherell, πληρεξούσιος υπουργός του Ηνωμένου Βασιλείου στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου
4 Μαρτίου	Miroslav Adamiš, πληρεξούσιος υπουργός, αρχηγός αποστολής της Δημοκρατίας της Σλοβακίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση στις Βρυξέλλες
15 Μαρτίου	Jerzy Makarczyk, Δημοκρατία της Πολωνίας
15 Μαρτίου	Joachim Becker, πρόεδρος της ευρωπαϊκής ομοσπονδίας διοικητικών δικαστών, συνοδευόμενος από τους Francesco Mariuzzo, Pierre Vincent και Erwin Ziermann, αντιπροέδρους
17 Μαρτίου	Mustafa Oguz Demiralp, πληρεξούσιος υπουργός, μόνιμος απεσταλμένος της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση στις Βρυξέλλες
18 Μαρτίου	Walter Hagg, πρέσβης της Αυστρίας στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου
18 Μαρτίου	καθηγητής JUDr. J. Malenovský, Δημοκρατία της Τσεχίας
19 Μαρτίου	Irena Pelikánová, Δημοκρατία της Τσεχίας
22 και 23 Μαρτίου	Küllike Jürimäe, Δημοκρατία της Εσθονίας
22 Μαρτίου	Αντιπροσωπεία του Bundesverfassungsgericht (Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας)

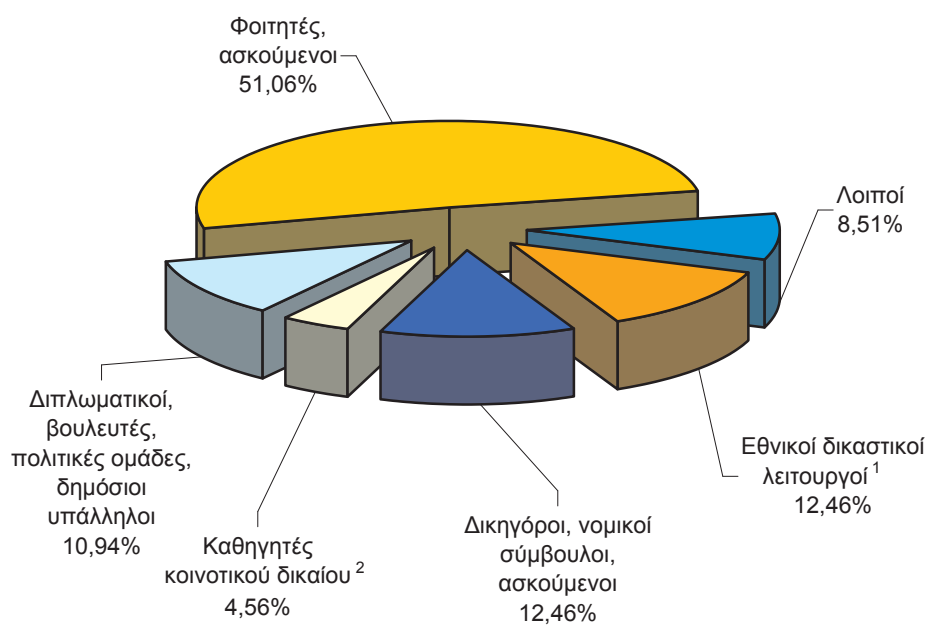
24 Μαρτίου	Agneta Söderman, πρέσβης της Σουηδίας στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου
25 Μαρτίου	Ottó Czúcz, Δημοκρατία της Ουγγαρίας
25 Μαρτίου	Daniel Šnáby, Δημοκρατία της Σλοβακίας
26 Μαρτίου	Σάββας Παπασάββας, Κυπριακή Δημοκρατία
29 Μαρτίου	Vilenas Vadaralas, Δημοκρατία της Λιθουανίας
29 και 30 Μαρτίου	Αντιπροσωπεία Ολλανδών δικαστών «συντονιστών για ζητήματα κοινοτικού δικαίου»
29 και 30 Μαρτίου	Ημερίδα ενημερώσεως για τους νέους δικαστές στο Δικαστήριο προ της αναλήψεως των καθηκόντων τους
31 Μαρτίου	Irena Wiszniewska-Białecka, Δημοκρατία της Πολωνίας
1 ^{er} Απριλίου	Rui Alfredo de Vasconcelos Félix-Alves, πρέσβης της Πορτογαλίας στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου
5 Απριλίου	Ricardo Zalacain, πρέσβης του Βασιλείου της Ισπανίας στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου
23 Απριλίου	Αντιπροσωπεία μελών του Κοινοβουλίου της Αυστραλίας
26 Απριλίου	Forum νέων της Δυτικής Ευρώπης για το περιβάλλον
26 Απριλίου	Rocco Antoniό Cangelosi, μόνιμος αντιπρόσωπος της Ιταλίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση
26 Απριλίου	Ena Cremona, Δημοκρατία της Μάλτας
27 Απριλίου	Ingrida Labucka, Δημοκρατία της Λεττονίας
25 Μαΐου	Verica Trstenjak, Δημοκρατία της Σλοβενίας
8 Ιουνίου	Brigitte Zypries, Υπουργός Δικαιοσύνης της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας
15 Ιουνίου	Mircea Geόana, Υπουργός Εξωτερικών της Ρουμανίας, Alexandru Farcas, Υπουργός Ευρωπαϊκής Ολοκληρώσεως της Ρουμανίας, Lazar Comanescu, πρέσβης, αρχηγός αποστολής της Ρουμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Tudorel Postolache, πρέσβης της Ρουμανίας στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου
17 Ιουνίου	Αντιπροσωπεία νομικών του τομέα του δικαίου κοινωνικών ασφαλίσεων και εργατικού δικαίου της Δημοκρατίας της Λιθουανίας
8 Ιουλίου	Julio Núñez Montesinos, πρέσβης του Βασιλείου της Ισπανίας στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου
15 Ιουλίου	Βασίλειος Κασκαρέλης, μόνιμος αντιπρόσωπος της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

2 Σεπτεμβρίου	Peter Charles Grey, πληρεξούσιος υπουργός της Αυστραλίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση
13 και 14 Σεπτεμβρίου	Αντιπροσωπεία του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Αυστρίας
16 Σεπτεμβρίου	Tudorel Postolache, πρέσβης της Ρουμανίας στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου
21 Σεπτεμβρίου	Mats Melin, Chief Parliamentary Ombudsmann, Σουηδία
23 Σεπτεμβρίου	Cristoph Leitl, πρόεδρος του ομοσπονδιακού οικονομικού επιμελητηρίου της Αυστρίας και πρόεδρος της Ενώσεως των ευρωπαϊκών εμπορικών και βιομηχανικών επιμελητηρίων (Eurochambres), συνοδευόμενος από τον πρέσβη Walter Hagg
23 Σεπτεμβρίου	Wilfrido Fernandez de Brix, μέλος του «Tribunal Permanente de Revisión, Tribunal Arbitral del MERCOSUR»
28 Σεπτεμβρίου	Zoltán Lomnici, πρόεδρος του ανωτάτου δικαστηρίου της Ουγγαρίας
28 Σεπτεμβρίου	Milan M. Cvikl, Υπουργός Ευρωπαϊκών Υποθέσεων της Σλοβενίας
5 Οκτωβρίου	William N. Wamalwa, σύμβουλος (COMESA)
7 Οκτωβρίου	Pavel Svoboda, του Υπουργείου Εξωτερικών της Δημοκρατίας της Τσεχίας
13 Οκτωβρίου	Αντιπροσωπεία της ευρωπαϊκής επιτροπής κοινωνικοασφαλιστικών δικαιωμάτων (Comité européen des droits sociaux)
14 Οκτωβρίου	Αντιπροσωπεία της Chinese Trademark Review and Adjudication Board, Πεκίνο
18 Οκτωβρίου	Ευάγγελος Μπασιάκος, Υπουργός Γεωργίας της Ελλάδος
18 Οκτωβρίου	G.J. Storm, πρέσβης των Κάτω Χωρών στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου
18 και 22 Οκτωβρίου	Αντιπροσωπεία του Δικαστηρίου της Δυτικοαφρικανικής Οικονομικής και Νομισματικής Ενώσεως (Union économique et monétaire ouest-africaine - UEMOA)
25 Οκτωβρίου	József Petrétai, Υπουργός Δικαιοσύνης της Ουγγαρίας
25 Οκτωβρίου	Εγκαίνια της εκθέσεως «Anne Frank – μια σύγχρονη ιστορία» παρουσία του P.H. Donner, Υπουργού Δικαιοσύνης των Κάτω Χωρών
27 Οκτωβρίου	Tudorel Postolache, πρέσβης της Ρουμανίας στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου
9 Νοεμβρίου	Αντιπροσωπεία της Γερουσίας του Κοινοβουλίου της Δημοκρατίας της Τσεχίας

11 Νοεμβρίου	Αντιπροσωπεία του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Λιθουανίας
15 και 19 Νοεμβρίου	Αντιπροσωπεία του Δικαστηρίου της Δυτικοαφρικανικής Οικονομικής και Νομισματικής Ενώσεως (Union économique et monétaire ouest-africaine - UEMOA)
22 Νοεμβρίου	Peter Hustinx, ευρωπαίος ελεγκτής προστασίας δεδομένων
2 Δεκεμβρίου	Πρέσβης Νικόλαος Αιμιλίου, μόνιμος αντιπρόσωπος της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση
2 Δεκεμβρίου	Mitsuaki Kojima, πρέσβης της Ιαπωνίας στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου
17 Δεκεμβρίου	Rajendra Madhukar Abhyankar, πρέσβης της Ινδίας, αρχηγός αποστολής στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες.

Β — Εκπαιδευτικές επισκέψεις στο Δικαστήριο και στο Πρωτοδικείο κατά το 2004

Κατανομή κατά κράτος μέλος ¹

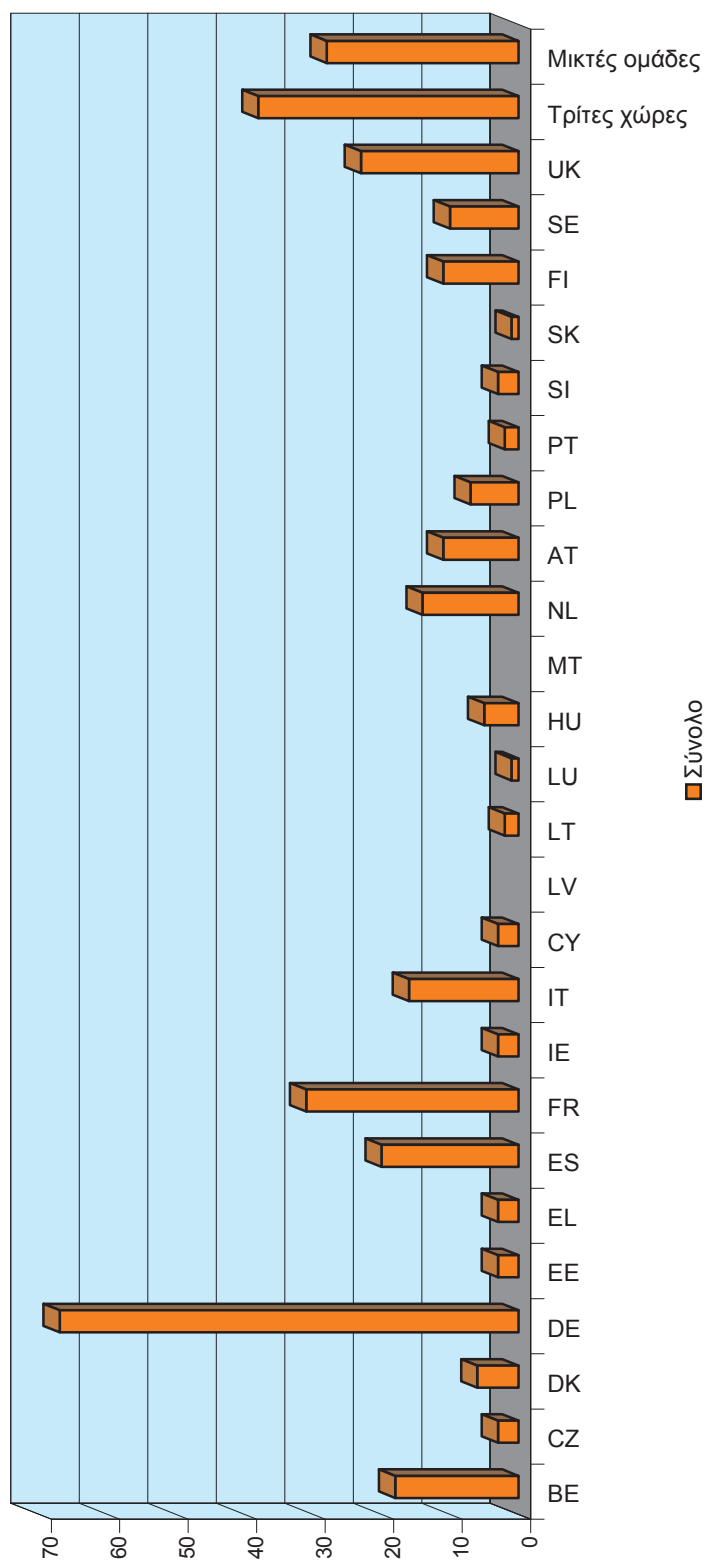

Αριθμός ομάδων	Εθνικοί δικαστικοί λειτουργοί ¹	Δικηγόροι, νομικοί σύμβουλοι, ασκούμενοι	Καθηγητές κοινοτικού δικαίου ²	Διπλωματικοί, βουλευτές, πολιτικές ομάδες, δημόσιοι υπάλληλοι	Φοιτητές, ασκούμενοι	Λοιποί	Σύνολο
	41	41	15	36	168	28	329

¹ Για τα κράτη μέλη που εντάχθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 1η Μαΐου 2004 ελήφθησαν υπόψη οι επισκέψεις για ολόκληρο το έτος 2004

² Πλην των καθηγητών που συνοδεύουν ομάδες φοιτητών.

Εκπαιδευτικές επισκέψεις στο Δικαστήριο και στο Πρωτοδικείο κατά το 2004
Κατανομή κατά κράτος μέλος¹

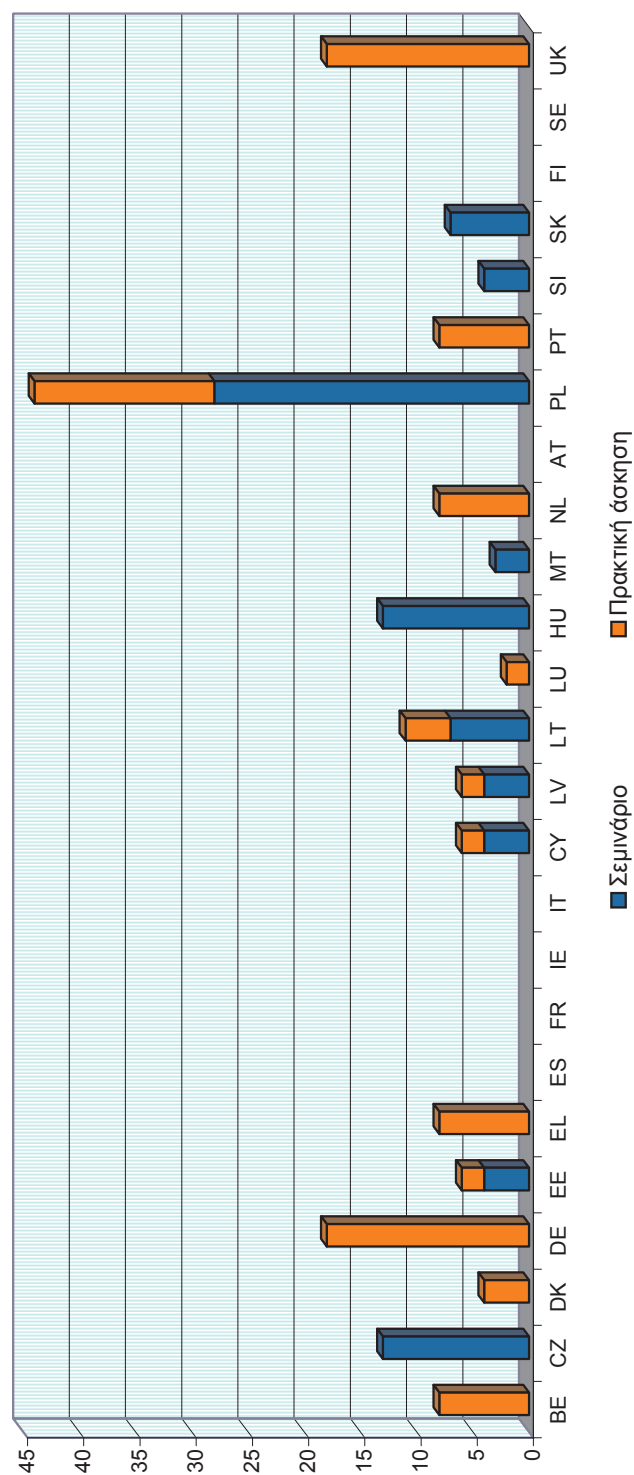

Αριθμός επισκεπτών						Αριθμός ομάδων	
	Εθνικοί δικαστικοί λειτουργοί	Δικηγόροι, νομικοί σύμβουλοι, ασκούμενοι	Καθηγητές κοινοτικού δικαίου ²	Διπλωματικοί, βουλευτές, πολιτικές ομάδες, δημόσιοι υπάλληλοι	Φοιτητές, ασκούμενοι	Λοιποί	Σύνολο
BE	78		3	15	358	74	528
CZ		6		8		15	29
DK	12			14	68	34	128
DE	232	207	115	143	934	403	2034
EE		1	1	4			6
EL	38						39
ES	76	28	34	68	242	32	480
FR	120	119		46	660	50	995
IE		8			73		81
IT	5	17	6		403		431
CY		4		3	2		9
LV							
LT			6			12	18
LU			30				30
HU	62		4	5		4	75
MT							
NL	41	10		79	298		428
AT	15	18	13	77	213		336
PL	36			61	83		180
PT			2		15		17
SI	7		2		31		40
SK					38		38
FI		38		42	95	12	187
SE	114	18		28	32		192
UK	40	28			482	25	575
Τρίτες χώρες	112	31	33	43	567	24	810
Μικτές ομάδες		172	17	58	647	89	983
Σύνολο	988	705	267	694	5241	774	8669

¹ Για τα κράτη μέλη που εντάχθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 1η Μαΐου 2004 ελήφθησαν υπόψη οι επισκέψεις για ολόκληρο το έτος 2004

² Πλην των καθηγητών που συνοδεύουν ομάδες φοιτητών.

Εκπαιδευτικές επισκέψεις στο Δικαστήριο και στο Πρωτοδικείο κατά το 2004
Εθνικοί δικαστικοί λειτουργοί

	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	Σύνολο
Σεμινάριο		13				4					4	4	7		13	3			28		4	7				87
Πρακτική άσκηση	8		4	18	2	8					2	2	4	2			8		16	8					18	100

Γ — Επίσημες συνεδριάσεις το 2004

7 Ιανουαρίου	Επίσημη συνεδρίαση επ' ευκαιρία της αποχωρήσεως του David A. O. Edward, δικαστή στο Δικαστήριο, και της αναλήψεως καθηκόντων δικαστή στο Δικαστήριο εκ μέρους του Sir Konrad Hermann Theodor Schiemann
30 Απριλίου	Επίσημη ανάληψη υποχρεώσεων εκ μέρους του Σταύρου Δήμα, νέου μέλους της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
11 Μαΐου	Επίσημη συνεδρίαση επ' ευκαιρία της αναλήψεως καθηκόντων εκ μέρους των νέων μελών του Δικαστηρίου κατόπιν της διευρύνσεως της Ευρωπαϊκής Ενώσεως
12 Μαΐου	Επίσημη συνεδρίαση επ' ευκαιρία της αναλήψεως καθηκόντων εκ μέρους των νέων μελών του Πρωτοδικείου κατόπιν της διευρύνσεως της Ευρωπαϊκής Ενώσεως
7 Ιουνίου	Επίσημη ανάληψη υποχρεώσεων εκ μέρους των νέων μελών του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου κατόπιν της διευρύνσεως της Ευρωπαϊκής Ενώσεως
28 Ιουνίου	Επίσημη ανάληψη υποχρεώσεων εκ μέρους του Jacques Barrot καθώς και των νέων μελών της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατόπιν της διευρύνσεως της Ευρωπαϊκής Ενώσεως
7 Ιουλίου	Επίσημη συνεδρίαση επ' ευκαιρία της αναλήψεως των καθηκόντων μέλους του Πρωτοδικείου εκ μέρους της Verica Trstenjak
13 Οκτωβρίου	Επίσημη συνεδρίαση επ' ευκαιρία της αποχωρήσεως της Fidelma Macken, δικαστή στο Δικαστήριο, και της αναλήψεως καθηκόντων δικαστή στο Δικαστήριο εκ μέρους του Aindrias Ó Caoimh
10 Δεκεμβρίου	Επίσημη ανάληψη υποχρεώσεων εκ μέρους του Κίκη Καζαμία, νέου μέλους του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου

Δ — Επισκέψεις ή συμμετοχή σε επίσημες εκδηλώσεις κατά το 2004**Δικαστήριο**

15 Ιανουαρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στην πρώτη του έτους συνεδρία στο Παλάτι του Μεγάλου Δούκα στο Λουξεμβούργο
22 Ιανουαρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στην πανηγυρική συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο Στρασβούργο
23 Ιανουαρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στη δεξίωση του Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας προς τιμήν των Ελλήνων Δικαστών στην Αθήνα
26 Ιανουαρίου	Τιμητική διάκριση από τον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας προς τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου κατά τη διάρκεια τελετής στην Αθήνα
27 Ιανουαρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στην τελετή αναγορεύσεως του πρωθυπουργού του Λουξεμβούργου σε επίτιμο Διδάκτορα κατά την ημερίδα «Σχέδιο Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης» που οργάνωσε ο τομέας διεθνών σπουδών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, στην Κομοτηνή
2 και 3 Απριλίου	Επίσημη Επίσκεψη του Προέδρου του Δικαστηρίου και αντιπροσωπείας του Δικαστηρίου στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο Στρασβούργο
17 Μαΐου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στην πανηγυρική συνεδρίαση για την 75ετηρίδα του Συμβουλίου της Επικρατείας στην Αθήνα
από 2 έως 5 Ιουνίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στο συνέδριο της FIDE στο Δουβλίνο
14 Ιουνίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στην «Abschlussfeier der Schule des deutschen Rechts» στην Κρακοβία
17 Ιουνίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στο συνέδριο της Ενώσεως Ευρωπαίων Δικηγόρων στο Σένγκεν
από 19 έως 21 Ιουνίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στο συνέδριο που οργάνωσε το ίδρυμα «Budapest Forum für Europa» στη Βουδαπέστη
από 17 έως 19 Ιουλίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στο «Constitutional Courts Summit 2004» που οργάνωσε το Dräger foundation και το Dedman School of Law του Southern Methodist University, στην Οξφόρδη

από 22 έως 25 Ιουλίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στο πρώτο συνέδριο της Societas Juris Publici Europaei υπό την αιγίδα του Ελληνικού Κοινοβουλίου με θέμα «Η νέα Ευρωπαϊκή Ένωση» στο Κολυμπάρι
20 Σεπτεμβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στο σεμινάριο που οργάνωσε το Υπουργείο Εξωτερικών της Δημοκρατίας της Φινλανδίας στο Ελσίνκι
30 Σεπτεμβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στη Διεθνή Συνδιάσκεψη που οργάνωσε το Συνταγματικό Δικαστήριο της Σλοβενίας με θέμα «The Position of Constitutional Rights following Integration into the European Union» στο Bled
21 Οκτωβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στις εκδηλώσεις που οργάνωσε στο Λουξεμβούργο η ΕΖΕΣ επ' ευκαιρία της δεκαετηρίδας του Δικαστηρίου της ΕΖΕΣ
28 και 29 Οκτωβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στην τελετή υπογραφής της Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος για την Ευρώπη στη Ρώμη
1η Νοεμβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου σε συνάντηση με τους προέδρους και τους γραμματείς του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γερμανίας και του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Αυστρίας στη Βασιλεία
3 Νοεμβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στην τελετή αναγορεύσεώς του σε επίτιμο Διδάκτορα στην Κομοτηνή
από 11 έως 14 Νοεμβρίου	Επίσημη Επίσκεψη του Προέδρου του Δικαστηρίου στη Ρουμανία κατόπιν προσκλήσεως του πρωθυπουργού Adrian Nastase
15 Νοεμβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στο «Colloquium on the Judicial Architecture of the European Union» που οργάνωσε η CCBE στις Βρυξέλλες
2 και 3 Δεκεμβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Δικαστηρίου στο συμπόσιο με θέμα «Das Vorabentscheidungsverfahren und die nationalen Gerichte» που οργάνωσε το Συνταγματικό Δικαστήριο της Δημοκρατίας της Τσεχίας στο Brno

Πρωτοδικείο

13 Φεβρουαρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου σε συναντήσεις στα Υπουργεία Δικαιοσύνης και Εξωτερικών Υποθέσεων στη Δανία
----------------	---

15 Απριλίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου σε συναντήσεις στα Υπουργεία Δικαιοσύνης και Εξωτερικών Υποθέσεων στη Δανία
23 Απριλίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου στη διεθνή συνδιάσκεψη σχετικά με τον κανονισμό 1/2003 του Συμβουλίου και την αποκεντρωμένη εφαρμογή του ευρωπαϊκού δικαίου του ανταγωνισμού που οργάνωσε το ολλανδικό τμήμα του Δικηγορικού Συλλόγου Βρυξελλών
29 Απριλίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου σε συνδιάσκεψη με θέμα «State Aid Forum» που οργάνωσε η European State Aid Law Institute στις Βρυξέλλες
7 Μαΐου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου σε συνδιάσκεψη σχετική με τον ανταγωνισμό που οργάνωσε το Υπουργείο Οικονομικών του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου
από 2 έως 5 Ιουνίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου στο συνέδριο της FIDE στο Δουβλίνο
14 και 15 Ιουνίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου στη 19η συνδιάσκεψη που οργάνωσε η Association des Conseils d'État et des Juridictions administratives suprêmes de l'Union européenne στη Χάγη
1 και 2 Ιουλίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου σε στρογγυλή τράπεζα σχετική με τον ρόλο και τη λειτουργία του μελλοντικού δικαστηρίου για το δίκαιο των εμπορικών σημάτων στο πλαίσιο του «4 th FORUM Conference on Cross Border Litigation» που οργάνωσε το FORUM, Institut für Management, στην Κολωνία
10 Σεπτεμβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου στις επετειακές εκδηλώσεις για την 60ετηρίδα της απελευθέρωσης του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου
7 και 8 Οκτωβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου σε στρογγυλή τράπεζα σχετικά με τα δικαιώματα, τα προνόμια και την ηθική στις υποθέσεις ανταγωνισμού στο Ετήσιο Συνέδριο που οργανώνει το Fordham Corporate Law Institute στη Νέα Υόρκη
20 και 21 Οκτωβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου στις εκδηλώσεις για τη δεκαετηρίδα του Δικαστηρίου EFTA που οργάνωσε η EFTA στο Λουξεμβούργο
28 και 29 Οκτωβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου στην τελετή υπογραφής της Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος για την Ευρώπη στη Ρώμη
15 Νοεμβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου στο «Colloquium on the Judicial Architecture of the European Union» που οργάνωσε η CCBE στις Βρυξέλλες

19 Νοεμβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου σε σεμινάριο που οργάνωσε το Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης
23 Νοεμβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου σε συνέδριο για το νέο ευρωπαϊκό δίκαιο του ανταγωνισμού, που οργάνωσε το Copenhagen Business School στην Κοπεγχάγη
6 Δεκεμβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου στο «3ο ετήσιο Συνέδριο για τις συγχωνεύσεις» που οργάνωσε το British Institute of International and Comparative Law στο Λονδίνο
29 Δεκεμβρίου	Συμμετοχή του Προέδρου του Πρωτοδικείου σε συναντήσεις στα Υπουργεία Δικαιοσύνης και Εξωτερικών Υποθέσεων στη Δανία

Κεφάλαιο IV

Στατιστικές

A – Στατιστικά στοιχεία σχετικά με τις δικαιοδοτικές δραστηριότητες του Δικαστηρίου

Γενική δραστηριότητα του Δικαστηρίου

1. Περαιτωθείσες, εισαχθείσες και εκκρεμείς υποθέσεις (2000-2004)

Περαιτωθείσες υποθέσεις

2. Φύση της διαδικασίας (2000-2004)
3. Αποφάσεις, διατάξεις, γνωμοδοτήσεις (2004)
4. Δικάσας σχηματισμός (2004)
5. Αντικείμενο (2004)
6. Διατάξεις επί διαδικασίας ασφαλιστικών μέτρων: έκβαση (2004)
7. Αποφάσεις επί παραβάσεως κράτους μέλους: έκβαση (2004)
8. Διάρκεια της διαδικασίας (2000-2004)

Εισαχθείσες υποθέσεις

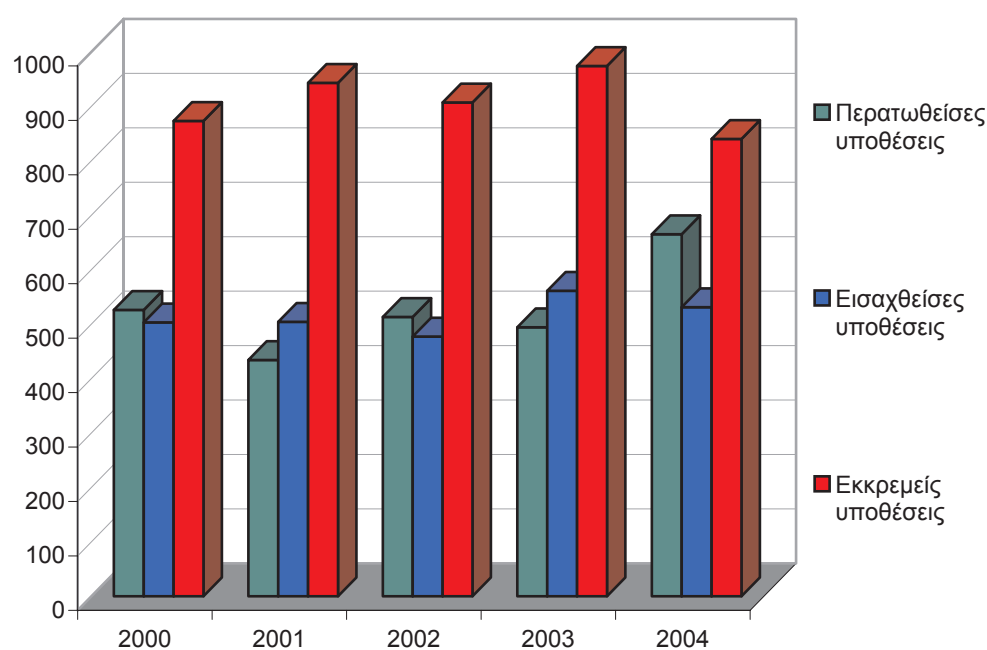
9. Φύση της διαδικασίας (2000-2004)
10. Ευθείες προσφυγές — Φύση της προσφυγής ή αγωγής (2004)
11. Ευθείες προσφυγές — Αντικείμενο (2004)
12. Προσφυγές λόγω παραβάσεως κράτους μέλους (2000-2004)

Εκκρεμείς υποθέσεις στις 31 Δεκεμβρίου

13. Φύση της διαδικασίας (2000-2004)
14. Δικάσας σχηματισμός (2004)

Γενική εξέλιξη της δικαιοδοτικής δραστηριότητας (1952-2004)

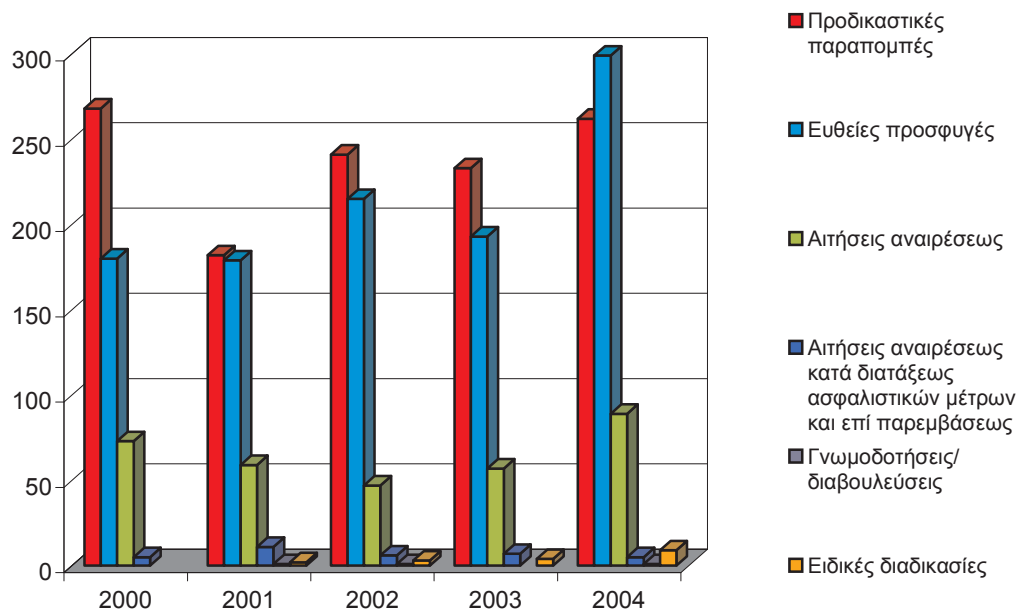
15. Εισαχθείσες υποθέσεις και αποφάσεις
16. Υποβληθείσες αιτήσεις για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως (ανά κράτος μέλος και ανά έτος)
17. Υποβληθείσες αιτήσεις για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως (ανά κράτος μέλος και ανά δικαιοδοτικό όργανο)
18. Ασκηθείσες προσφυγές λόγω παραβάσεως κράτους

*Γενική δραστηριότητα του Δικαστηρίου***1. Περαιτωθείσες, εισαχθείσες και εκκρεμείς υποθέσεις (2000-2004)¹**

	2000	2001	2002	2003	2004
Περαιτωθείσες υποθέσεις	526	434	513	494	665
Εισαχθείσες υποθέσεις	503	504	477	561	531
Εκκρεμείς υποθέσεις	873	943	907	974	840

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

Περατωθείσες υποθέσεις

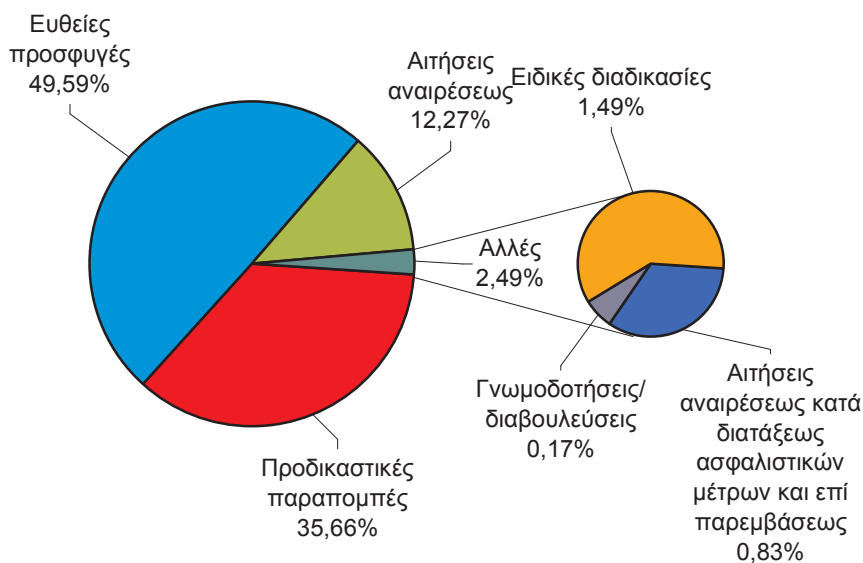
2. Φύση της διαδικασίας (2000-2004)^{1 2}

	2000	2001	2002	2003	2004
Προδικαστικές παραπομπές	268	182	241	233	262
Ευθείες προσφυγές	180	179	215	193	299
Αιτήσεις αναιρέσεως	73	59	47	57	89
Αιτήσεις αναιρέσεως κατά διατάξεως ασφαλιστικών μέτρων και επί παρεμβάσεως	5	11	6	7	5
Γνωμοδοτήσεις/ διαβουλεύσεις		1	1		1
Ειδικές διαδικασίες		2	3	4	9
Σύνολο	526	434	513	494	665

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

² Ως «ειδικές διαδικασίες» θεωρούνται: η εκκαθάριση των δικαστικών εξόδων (άρθρο 74 Κανον. Διαδ.)· η αίτηση παροχής του ευεργετήματος πενίας (άρθρο 76 Κανον. Διαδ.)· η ανακοπή ερημοδικίας (άρθρο 94 Κανον. Διαδ.)· η τριτανακοπή (άρθρο 97 Κανον. Διαδ.)· η ερμηνεία αποφάσεως (άρθρο 102 Κανον. Διαδ.)· η αναθεώρηση αποφάσεως (άρθρο 98 Κανον. Διαδ.)· η διόρθωση αποφάσεως (άρθρο 66 Κανον. Διαδ.)· η κατάσχεση εις χείρας τρίτου (Πρωτόκολλο περί προνομίων και ασυλιών)· οι υποθέσεις ασυλίας (Πρωτόκολλο περί προνομίων και ασυλιών).

3.Περατωθείσες υποθέσεις – Αποφάσεις, διατάξεις, γνωμοδοτήσεις (2004)¹

	Αποφάσεις	Διατάξεις δικαιοδοτικού χαρακτήρα ²	Διατάξεις ασφαλιστικών μέτρων ³	Άλλες διατάξεις ⁴	Γνωμοδοτήσεις	Σύνολο
Προδικαστικές παραπομπές	160	30		25		215
Ευθείες προσφυγές	182	1	1	115		299
Αιτήσεις αναιρέσεως	33	34	1	6		74
Αιτήσεις αναιρέσεως κατά διατάξεως ασφαλιστικών			5			5
Γνωμοδοτήσεις/ διαβουλεύσεις				1		1
Ειδικές διαδικασίες		7		2		9
Σύνολο	375	72	7	149	0	603

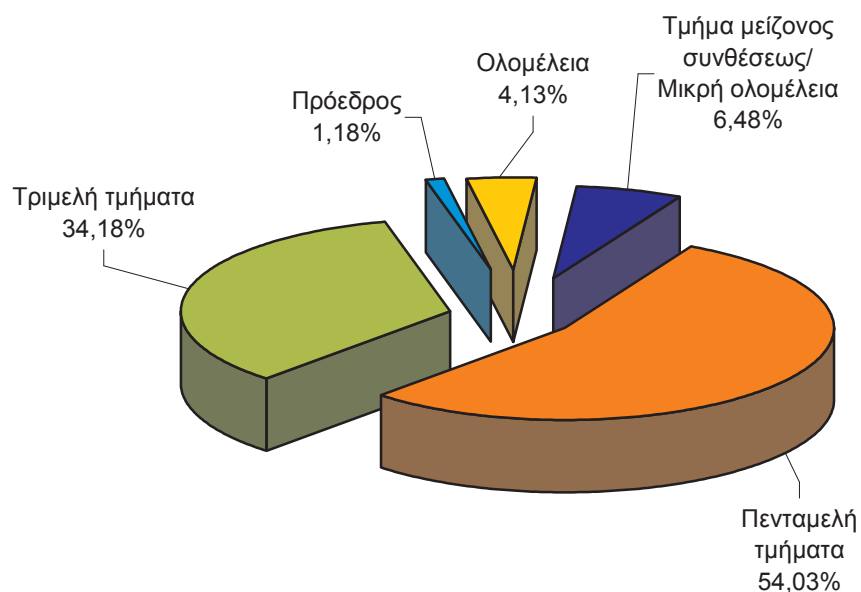
¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (καθαροί αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (μία σειρά συνεκδικαζομένων υποθέσεων = μία υπόθεση).

² Διατάξεις δικαιοδοτικού χαρακτήρα περατώνουσες τη δίκη (απαράδεκτο, προδήλως απαράδεκτο ...).

³ Διατάξεις εκδοθείσες κατόπιν αιτήσεως υποβληθείσας δυνάμει του άρθρου 185 ή 186 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρων 242 ΕΚ και 243 ΕΚ) ή του άρθρου 187 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 244 ΕΚ) ή των αντιστοίχων διατάξεων των Συνθηκών ΕΑ και ΑΧ ή κατόπιν αιτήσεως αναιρέσεως ασκηθείσας κατά διατάξεως ασφαλιστικών μέτρων ή επί παρεμβάσεως.

⁴ Διατάξεις περατώνουσες τη δίκη με διαγραφή της υποθέσεως, κατάργηση της δίκης ή παραπομπή στο Πρωτοδικείο.

4. Περαιτωθείσες υποθέσεις – Δικάσας σχηματισμός (2004)¹

	Αποφάσεις/ Γνωμοδοτήσεις	Διατάξεις ²	Σύνολο
Ολομέλεια	21		21
Τμήμα μείζονος συνθέσεως/Μικρή ολομέλεια	32	1	33
Πενταμελή τμήματα	257	18	275
Τριμελή τμήματα	113	61	174
Πρόεδρος		6	6
Σύνολο	423	86	509

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

² Διατάξεις δικαιοδοτικού χαρακτήρα περατώνουσες τη δίκη (πλην εκείνων που περατώνουν τη δίκη με διαγραφή της υποθέσεως, κατάργηση της δίκης ή παραπομπή στο Πρωτοδικείο).

5. Περαιτωθείσες υποθέσεις – Αντικείμενο (2004)¹

	Αποφάσεις/ Γνωμοδοτήσ	Διατάξεις ²	Σύνολο
Αλιευτική πολιτική	5	1	6
Ανταγωνισμός	22	7	29
Αρχές του κοινοτικού δικαίου	3	1	4
Βιομηχανική πολιτική	11		11
Γεωργία	52	8	60
Δίκαιο των επιχειρήσεων	14	2	16
Ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων	17		17
Ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων	4		4
Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων	15	2	17
Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών	13	10	23
Ελευθερία εγκαταστάσεως	11	3	14
Ενέργεια	1		1
Εξωτερικές σχέσεις	6	3	9
Ευρωπαϊκή ιθαγένεια	1		1
Θεσμικό δίκαιο	9	4	13
Κοινό δασμολόγιο	3	1	4
Κοινωνική ασφάλιση των διακινουμένων εργαζομένων	6		6
Κοινωνική πολιτική	41	3	44
Κρατικές ενισχύσεις	17	4	21
Μεταφορές	11		11
Οικονομική και νομισματική πολιτική	2		2
Περιβάλλον και καταναλωτές	60	7	67
Πνευματική ιδιοκτησία	15	5	20
Προσέγγιση των νομοθεσιών	31	2	33
Προσχώρηση νέων κρατών μελών		2	2
Σύμβαση των Βρυξελλών	7		7
Σύνδεση Υπερπόντιων Χωρών και Εδαφών		1	1
Τελωνειακή ένωση	12		12
Φορολογία	26	2	28
Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης		2	2
Συνθήκη ΕΚ	415	70	485
Συνθήκη ΑΧ	1		1
Συνθήκη ΕΑ	2		2
Διαδικασία		8	8
Προνόμια και ασυλίες		1	1
Υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων	5	7	12
Διάφορα	5	16	21
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	423	86	509

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

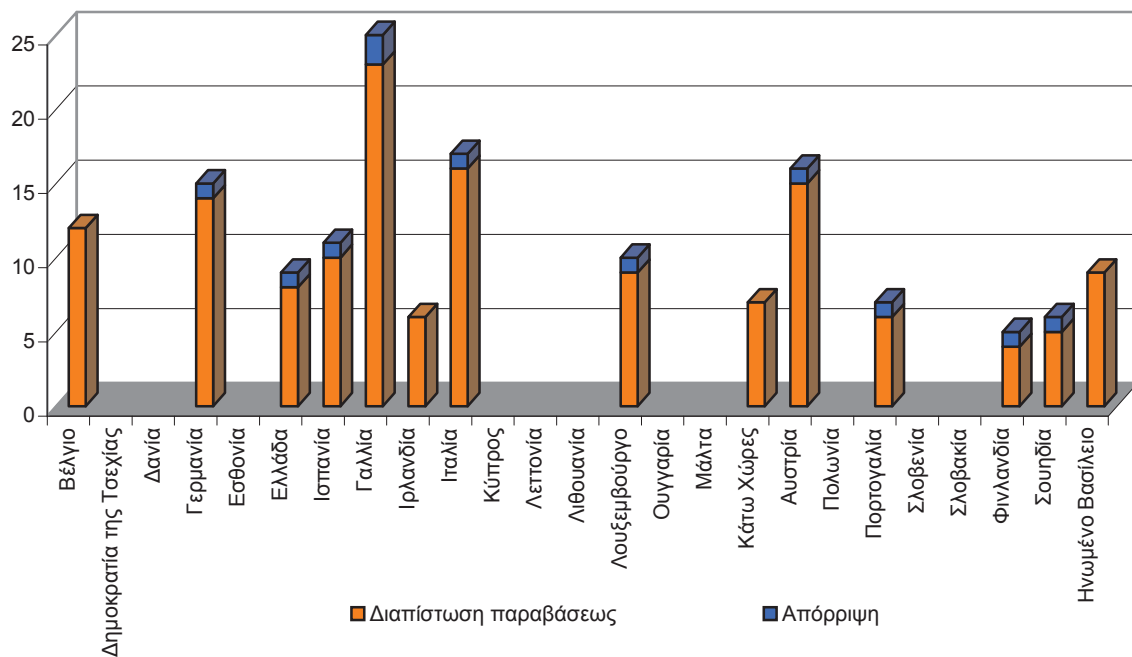
² Διατάξεις δικαιοδοτικού χαρακτήρα περατώνουσες τη δίκη (πλην εκείνων που περατώνουν τη δίκη με διαγραφή της υποθέσεως, κατάργηση της δίκης ή παραπομπή στο Πρωτοδικείο).

6. Διατάξεις επί διαδικασίας ασφαλιστικών μέτρων: έκβαση (2004)¹

			Έκβαση	
	Αριθμός διαδικασιών ασφαλιστικών μέτρων	Αριθμός αιτήσεων αναιρέσεως κατά διατάξεων ασφαλιστικών μέτρων και επί παρεμβάσεως	Απόρριψη/Επικύρωση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως	Αίτηση δεκτή/Αναίρεση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως
Ανταγωνισμός		1		1
Μεταφορές	1			1
Περιβάλλον και καταναλωτές		2	2	
Προσέγγιση των νομοθεσιών		1	1	
Προσχώρηση νέων κρατών	1	1	2	
Σύνολο Συνθήκης ΕΚ	2	5	5	2
Συνθήκη ΕΑ				
Διάφορα				
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	2	5	5	2

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (καθαροί αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (μία σειρά συνεκδικαζομένων υποθέσεων = μία υπόθεση).

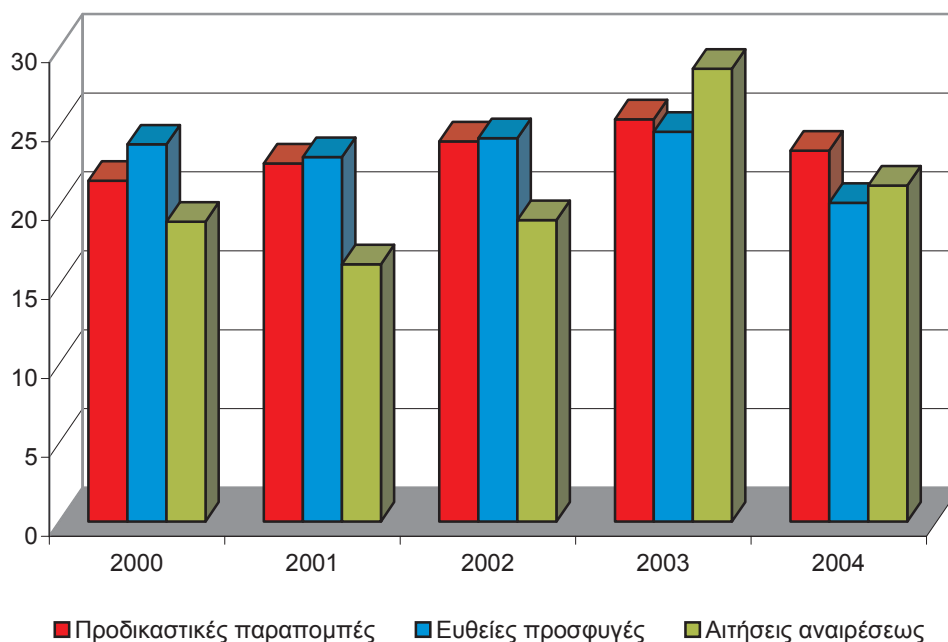
7. Περαιτωθείσες υποθέσεις – Αποφάσεις επί παραβάσεως κράτους μέλους: έκβαση (2004)¹

	Διαπίστωση παραβάσεως	Απόρριψη	Σύνολο
Βέλγιο	12		12
Δημοκρατία της Τσεχίας			
Δανία			
Γερμανία	14	1	15
Εσθονία			
Ελλάδα	8	1	9
Ισπανία	10	1	11
Γαλλία	23	2	25
Ιρλανδία	6		6
Ιταλία	16	1	17
Κύπρος			
Λετονία			
Λιθουανία			
Λουξεμβούργο	9	1	10
Ουγγαρία			
Μάλτα			
Κάτω Χώρες	7		7
Αυστρία	15	1	16
Πολωνία			
Πορτογαλία	6	1	7
Σλοβενία			
Σλοβακία			
Φινλανδία	4	1	5
Σουηδία	5	1	6
Ηνωμένο Βασίλειο	9		9
Σύνολο	144	11	155

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

8. Περαιτωθείσες υποθέσεις – Διάρκεια της διαδικασίας (2000-2004)¹ (αποφάσεις και διατάξεις δικαιοδοτικού χαρακτήρα)²

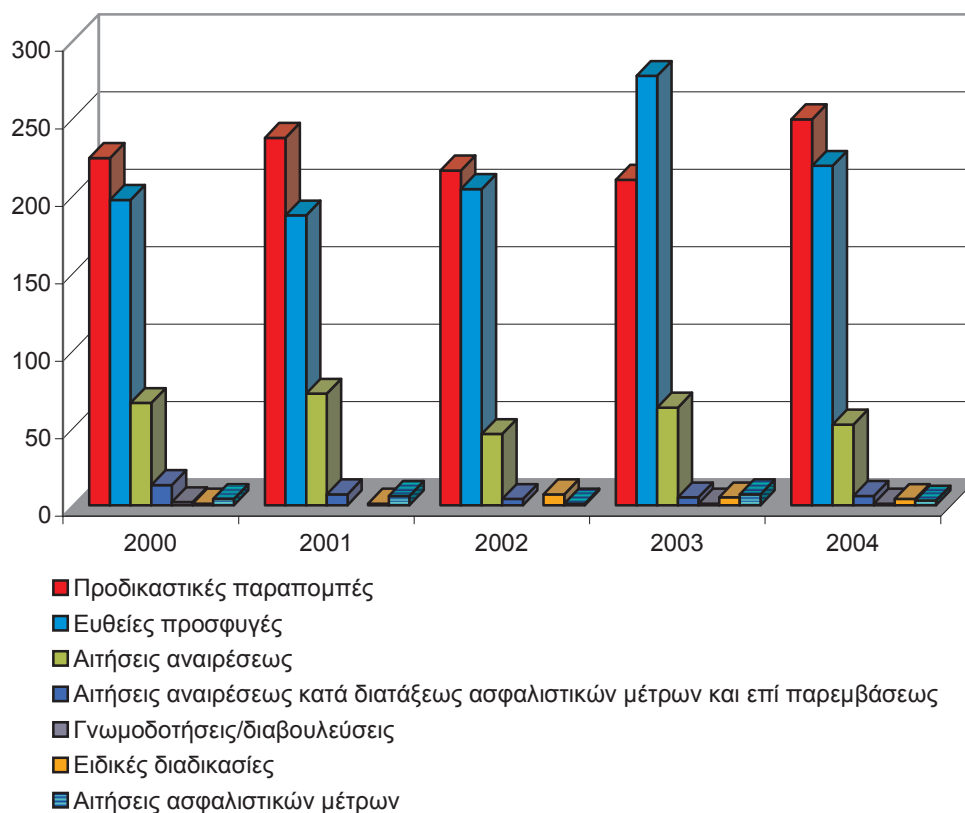

	2000	2001	2002	2003	2004
Προδικαστικές παραπομπές	21,6	22,7	24,1	25,5	23,5
Ευθείες προσφυγές	23,9	23,1	24,3	24,7	20,2
Αιτήσεις αναιρέσεως	19	16,3	19,1	28,7	21,3

¹ Δεν λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό της διάρκειας των διαδικασιών: οι υποθέσεις στις οποίες εκδόθηκε μη οριστική απόφαση ή διατάχθηκε απόδειξη· οι γνωμοδοτήσεις και οι διαβουλεύσεις· οι ειδικές διαδικασίες (ήτοι: η εκκαθάριση των δικαστικών εξόδων, η παροχή του ευεργετήματος πενίας, η ανακοπή ερημοδικίας, η τριτανακοπή, η ερμηνεία αποφάσεως, η αναθεώρηση αποφάσεως, η διόρθωση αποφάσεως, η αίτηση κατασχέσεως εις χείρας τρίτου και οι υποθέσεις ασυλίας)· οι υποθέσεις που περατώνονται με την έκδοση διατάξεως περί διαγραφής, καταργήσεως της δίκης, αναπομπής ή παραπομπής στο Πρωτοδικείο· οι διαδικασίες ασφαλιστικών μέτρων καθώς και οι αιτήσεις αναιρέσεως κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεων παρεμβάσεως.

Η διάρκεια εκφράζεται σε μήνες και σε δέκατα του μήνα.

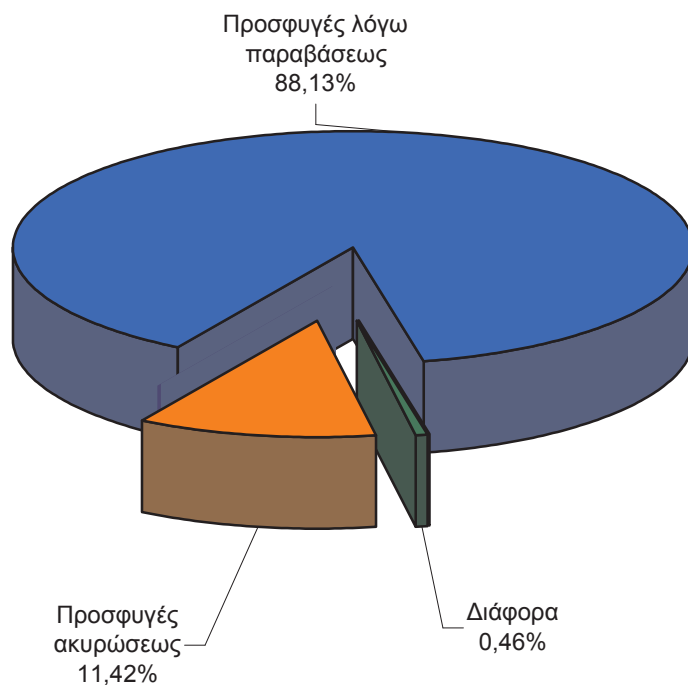
² Όλες οι διατάξεις πλην εκείνων που περατώνουν τη δίκη με διαγραφή της υποθέσεως, κατάργηση της δίκης ή παραπομπή στο Πρωτοδικείο.

Εισαχθείσες υποθέσεις**9. Φύση της διαδικασίας (2000-2004)¹**

	2000	2001	2002	2003	2004
Προδικαστικές παραπομπές	224	237	216	210	249
Ευθείες προσφυγές	197	187	204	277	219
Αιτήσεις αναιρέσεως	66	72	46	63	52
Αιτήσεις αναιρέσεως κατά διατάξεως	13	7	4	5	6
Γνωμοδοτήσεις/διαβουλεύσεις	2			1	1
Ειδικές διαδικασίες	1	1	7	5	4
Σύνολο	503	504	477	561	531
Αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων	4	6	1	7	3

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

10. Εισαχθείσες υποθέσεις – Ευθείες προσφυγές – Φύση της προσφυγής ή αγωγής (2004)¹

Προσφυγές ακυρώσεως	25
Προσφυγές κατά παραλείψεως	
Αγωγές αποζημιώσεως	
Προσφυγές λόγω παραβάσεως	193
Αγωγές δυνάμει ρήτηρας διαιτησίας	
Διάφορα	1
Σύνολο	219

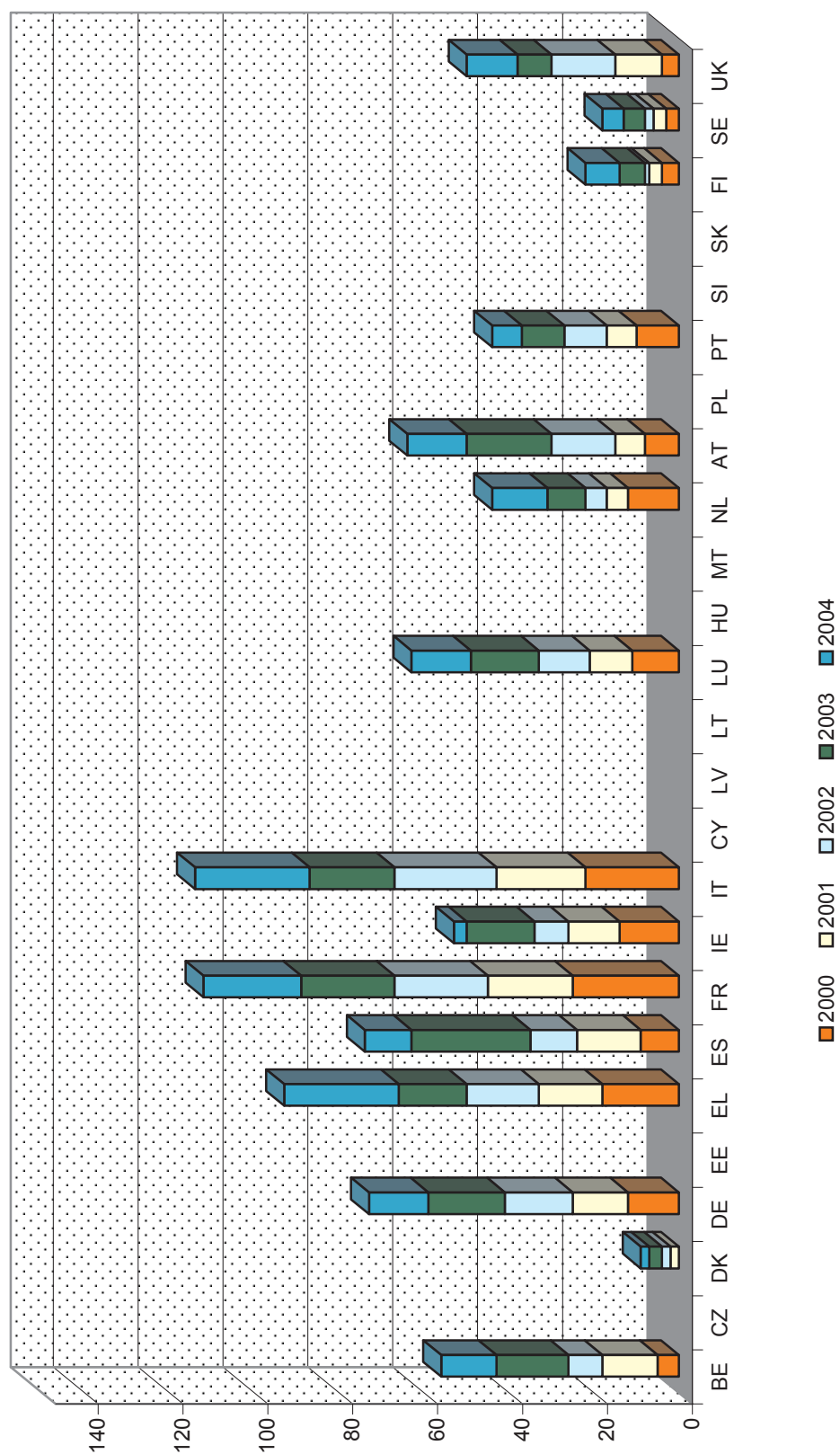
¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

11. Εισαχθείσες υποθέσεις¹ – Αντικείμενο (2004)²

	Ευθείες προσφυγές	Προδικαστικές παραπομπές	Αιτήσεις αναίρεσης	Αιτήσεις αναίρεσης κατά διατάξεως	Σύνολο	Ειδικές διαδικασίες
Αλιευτική πολιτική	7	1			8	
Ανταγωνισμός	5	9	18	1	33	
Αρχές του κοινοτικού δικαίου		2			2	
Βιομηχανική πολιτική	11	1			12	
Γεωργία	22	27	1		50	
Δίκαιο των επιχειρήσεων	12	13			25	
Ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων	2	10			12	
Ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων	1	8			9	
Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων	11	12			23	
Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών	12	15	1		28	
Ελευθερία εγκαταστάσεως	5	11			16	
Εμπορική πολιτική		1			1	
Ενέργεια	2				2	
Εξωτερικές σχέσεις	1	6	1		8	1
Ευρωπαϊκή ιθαγένεια		4			4	
Θεσμικό δίκαιο	7		6	1	14	
Ίδιοι πόροι των Κοινοτήτων	2	2			4	
Κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας			2		2	
Κοινό δασμολόγιο		6	1		7	
Κοινωνική ασφάλιση των διακινουμένων εργαζομένων		5			5	
Κοινωνική πολιτική	17	18			35	
Κρατικές ενισχύσεις	2	19	3		24	
Μεταφορές	17	4			21	
Οικονομική και νομισματική πολιτική	1				1	
Περιβάλλον και καταναλωτές	40	6		2	48	
Περιφερειακή πολιτική	2		1		3	
Πνευματική ιδιοκτησία		1	7		8	
Προνόμια και ασυλίες	1	1			2	
Προσέγγιση των νομοθεσιών	26	12	2	1	41	
Προσχώρηση νέων κρατών μελών	2		1	1	4	
Σύμβαση των Βρυξελλών		3			3	
Τελωνειακή ένωση		6			6	
Φορολογία	3	37			40	
Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης	7	5			12	
Συνθήκη ΕΚ	218	245	44	6	513	1
Συνθήκη ΕΕ		2			2	
Συνθήκη ΑΧ			1		1	
Συνθήκη ΕΑ	1	2			3	
Διαδικασία			2		2	3
Κανονισμός υπηρεσιακής καταστάσεως των υπαλλήλων			5		5	
Προνόμια και ασυλίες						1
Διάφορα			7		7	4
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	219	249	52	6	526	5

¹ Δεν λαμβάνονται υπόψη οι αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων.² Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

12. Εισαχθείσες υποθέσεις – Προσφυγές λόγω παραβάσεως κράτους μέλους (2000-2004)¹

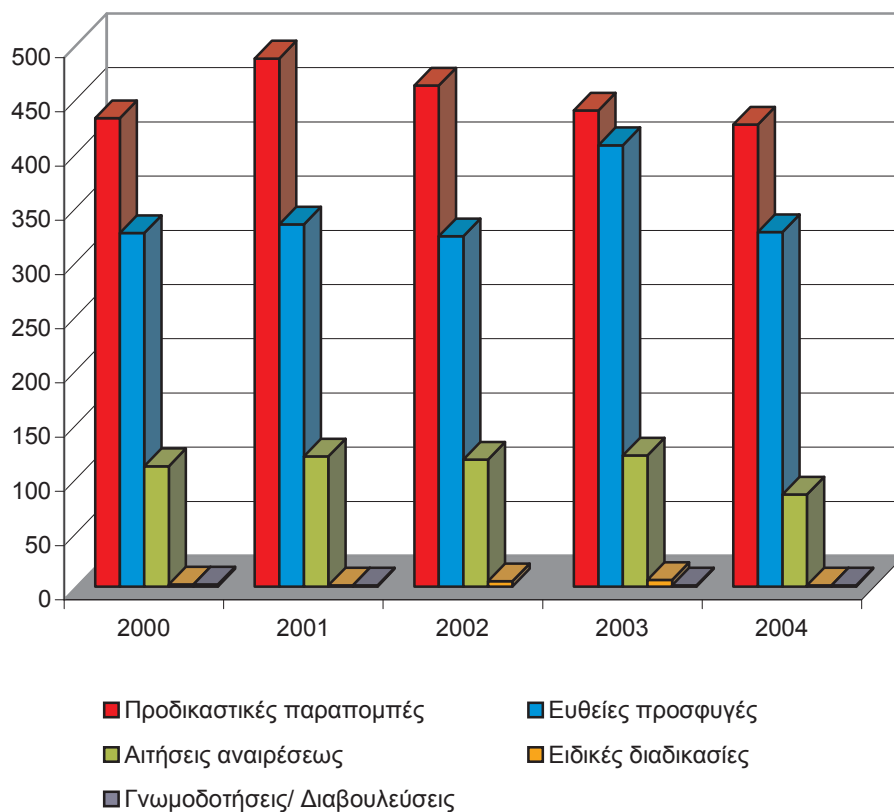

	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	TOTAL ²
2000	5			12		18	9	25	14	22				11			12	8		10			4	3	4	157
2001	13		2	13		15	15	20	12	21				10			5	7		7			3	3	11	157
2002	8		2	16		17	11	22	8	24				12			5	15		10			1	2	15	168
2003	17		3	18		16	28	22	16	20				16			9	20		10			6	5	8	214
2004	13		2	14		27	11	23	3	27				14			13	14		7			8	5	12	193

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

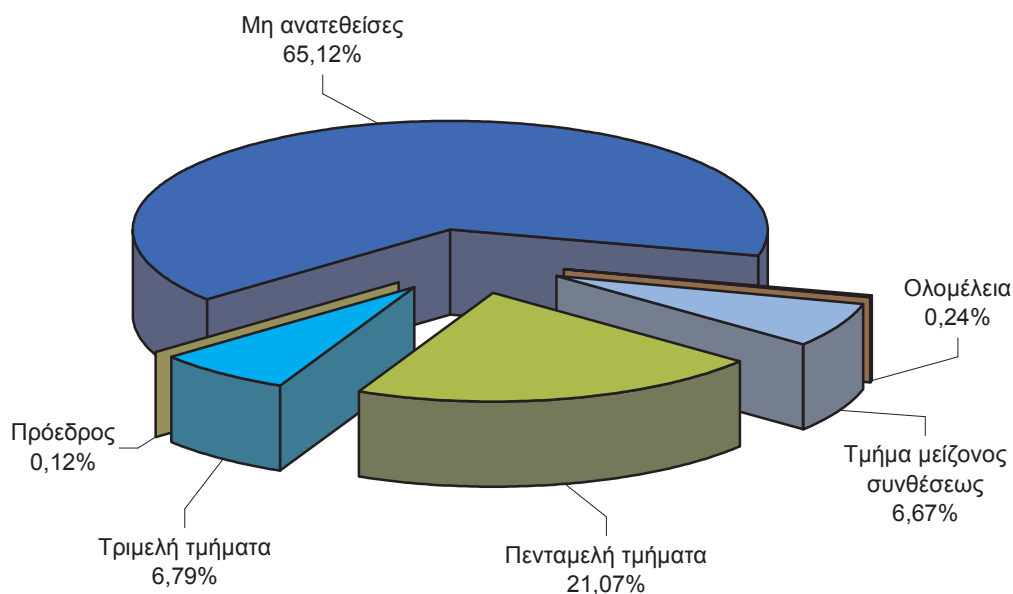
Άρθρα 93, 169, 170, 171, 225 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρα 88 ΕΚ, 226 ΕΚ, 227 ΕΚ, 228 ΕΚ και 298 ΕΚ), άρθρα 141 ΕΑ, 142 ΕΑ, 143 ΕΑ και άρθρο 88 ΑΧ.

² Εκ των οποίων μια προσφυγή βάσει του άρθρου 170 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 227 ΕΚ).

Εκκρεμείς υποθέσεις στις 31 Δεκεμβρίου**13. Φύση της διαδικασίας (2000-2004)¹**

	2000	2001	2002	2003	2004
Προδικαστικές παραπομπές	432	487	462	439	426
Ευθείες προσφυγές	326	334	323	407	327
Αιτήσεις αναιρέσεως	111	120	117	121	85
Ειδικές διαδικασίες	2	1	5	6	1
Γνωμοδοτήσεις/ Διαβουλεύσεις	2	1		1	1
Σύνολο	873	943	907	974	840

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

14. Εκκρεμείς υποθέσεις στις 31 Δεκεμβρίου – Δικάσας σχηματισμός (2004)¹

	Ευθείες προσφυγές	Προδικαστικές παραπομπές	Αιτήσεις αναίρεσας	Λοιπές διαδικασίες	Σύνολο
Μη ανατεθείσες	236	256	55		547
Ολομέλεια	1			1	2
Τμήμα μείζονος	10	34	12		56
Πενταμελή τμήματα	49	113	14	1	177
Τριμελή τμήματα	31	23	3		57
Πρόεδρος			1		1
Σύνολο	327	426	85	2	840

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

Γενική εξέλιξη της δικαιοδοτικής δραστηριότητας (1952-2004)

15. Εισαχθείσες υποθέσεις και αποφάσεις

Έτος	Εισαχθείσες υποθέσεις ¹						Αποφάσεις ²
	Ευθείες προσφυγές ³	Προδικαστικές παραπομπές	Αιτήσεις αναιρέσεως	Αιτήσεις αναιρέσεως κατά διατάξεως ασφαλιστικών μέτρων και επί παρεμβάσεως	Σύνολο	Αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων	
1953	4				4		
1954	10				10		2
1955	9				9	2	4
1956	11				11	2	6
1957	19				19	2	4
1958	43				43		10
1959	47				47	5	13
1960	23				23	2	18
1961	25	1			26	1	11
1962	30	5			35	2	20
1963	99	6			105	7	17
1964	49	6			55	4	31
1965	55	7			62	4	52
1966	30	1			31	2	24
1967	14	23			37		24
1968	24	9			33	1	27
1969	60	17			77	2	30
1970	47	32			79		64
1971	59	37			96	1	60
1972	42	40			82	2	61
1973	131	61			192	6	80
1974	63	39			102	8	63
1975	62	69			131	5	78
1976	52	75			127	6	88
1977	74	84			158	6	100
1978	147	123			270	7	97
1979	1218	106			1324	6	138
1980	180	99			279	14	132
1981	214	108			322	17	128
1982	217	129			346	16	185
1983	199	98			297	11	151
1984	183	129			312	17	165
1985	294	139			433	23	211
1986	238	91			329	23	174
1987	251	144			395	21	208
1988	193	179			372	17	238
1989	244	139			383	19	188
1990 ⁴	221	141	15	1	378	12	193
1991	142	186	13	1	342	9	204
1992	253	162	24	1	440	5	210

1993	265	204	17		486	13	203
1994	128	203	12	1	344	4	188
1995	109	251	46	2	408	3	172
1996	132	256	25	3	416	4	193
1997	169	239	30	5	443	1	242
1998	147	264	66	4	481	2	254
1999	214	255	68	4	541	4	235
2000	199	224	66	13	502	4	273
2001	187	237	72	7	503	6	244
2002	204	216	46	4	470	1	269
2003	278	210	63	5	556	7	308
2004	220	249	52	6	527	3	375
Σύνολο	7528	5293	615	57	13493	339	6465

¹ Ακαθάριστοι αριθμοί· δεν περιλαμβάνονται οι ειδικές διαδικασίες.

² Σε καθαρούς αριθμούς.

³ Περιλαμβάνονται οι αιτήσεις γνωμοδότησεως.

⁴ Από το 1990 και μετά, οι υπαλληλικές προσφυγές εκδικάζονται από το Πρωτοδικείο.

16. Γενική εξέλιξη της δικαιοδοτικής δραστηριότητας (1952-2004) –
Υποβληθείσες αιτήσεις για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως (ανά κράτος μέλος και ανά έτος)¹

	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	Bene- lux ²	Σύνολο
1961																	1										1
1962																	5										5
1963														1			5										6
1964										2							4										6
1965				4				2									1										7
1966																	1										1
1967	5			11				3						1			3										23
1968	1			4				1		1							2										9
1969	4			11				1						1													17
1970	4			21				2		2							3										32
1971	1			18				6		5				1			6										37
1972	5			20				1		4							10										40
1973	8			37				4		5				1			6										61
1974	5			15				6		5							7								1		39
1975	7		1	26				15		14				1			4								1		69
1976	11			28				8	1	12							14								1		75
1977	16		1	30				14	2	7							9								5		84
1978	7		3	46				12	1	11							38								5		123
1979	13		1	33				18	2	19				1			11								8		106
1980	14		2	24				14	3	19							17								6		99
1981	12		1	41				17		11				4			17								5		108
1982	10		1	36				39		18							21								4		129
1983	9		4	36				15	2	7							19								6		98
1984	13		2	38				34	1	10							22								9		129
1985	13			40				45	2	11				6			14								8		139
1986	13		4	18		2	1	19	4	5				1			16								8		91
1987	15		5	32		17	1	36	2	5				3			19								9		144
1988	30		4	34			1	38		28				2			26								16		179

	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	Bene-lux ²	Σύνολο	
1989	13		2	47	2	2	2	28	1	10				1			18			1					14		139	
1990	17		5	34	2	6	21	4	25					4			9			2					12		141	
1991	19		2	54	3	5	29	2	36					2			17			3					14		186	
1992	16		3	62	1	5	15		22					1			18			1					18		162	
1993	22		7	57	5	7	22	1	24					1			43			3					12		204	
1994	19		4	44		13	36	2	46					1			13			1					24		203	
1995	14		8	51	10	10	43	3	58					2			19	2		5				6	20		251	
1996	30		4	66	4	6	24		70					2			10	6		6			3	4	21		256	
1997	19		7	46	2	9	10	1	50					3			24	35		2				6	7	18	239	
1998	12		7	49	5	55	16	3	39					2			21	16		7				2	6	24	264	
1999	13		3	49	3	4	17	2	43					4			23	56		7				4	5	22	255	
2000	15		3	47	3	5	12	2	50								12	31		8				5	4	26	1	224
2001	10		5	53	4	4	15	1	40					2			14	57		4				3	4	21	237	
2002	18		8	59	7	3	8		37					4			12	31		3				7	5	14	216	
2003	18		3	43	4	8	9	2	45					4			28	15		1				4	4	22	210	
2004	24		4	50	18	8	21	1	48					1	2		28	12		1				4	5	22	249	
Σύνολο	495		104	1414	92	153	676	45	844					57	2		610	261		55				38	50	396	1	5293

¹ Άρθρο 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 234 ΕΚ), 35, παράγραφος 1, ΕΕ, 41 ΑΧ, 150 ΕΑ, Πρωτόκολλο που 1971.

² Υπόθεση C-265/00, Campina Melkunie.

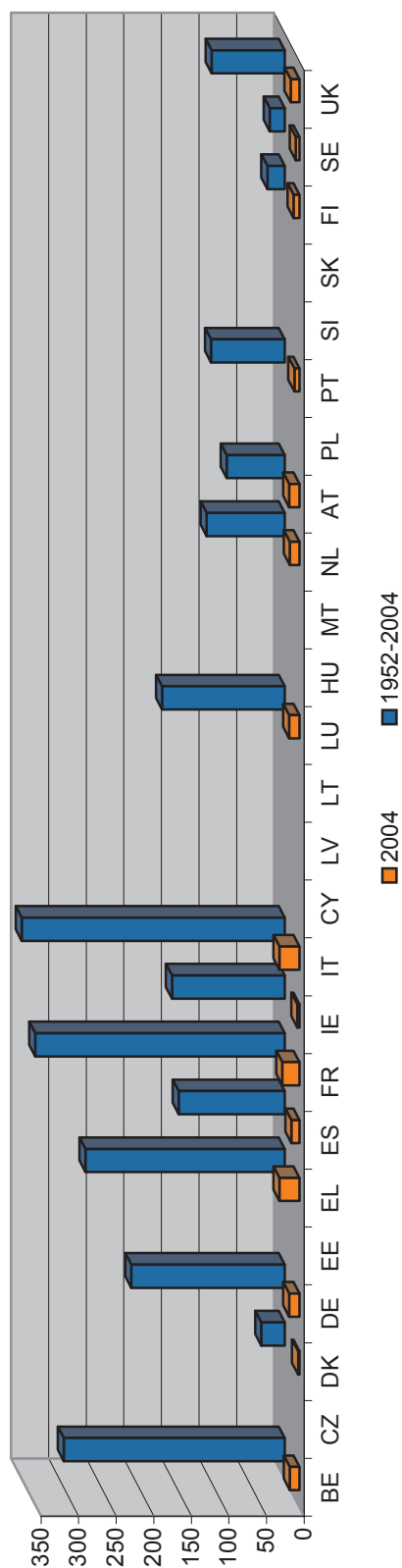
**17. Γενική εξέλιξη της δικαιοδοτικής δραστηριότητας (1952-2004) –
Υποβληθείσες αιτήσεις για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως (ανά
κράτος μέλος και ανά δικαιοδοτικό όργανο)**

			Σύνολο
Βέλγιο	Cour de cassation	61	495
	Cour d'arbitrage	2	
	Conseil d'État	35	
	Άλλα δικαστήρια	397	
Δημοκρατία της Τσεχίας	Nejvyššího soudu		
	Nejvyšší správní soud		
	Ústavní soud		
	Άλλα δικαστήρια		
Δανία	Højesteret	19	104
	Άλλα δικαστήρια	85	
Γερμανία	Bundesgerichtshof	89	1414
	Bundesverwaltungsgericht	65	
	Bundesfinanzhof	219	
	Bundesarbeitsgericht	16	
	Bundessozialgericht	69	
	Staatsgerichtshof des Landes Hessen	1	
	Άλλα δικαστήρια	955	
Εσθονία	Riigikohus		
Ελλάδα	Άρειος Πάγος	4	92
	Συμβούλιο της Επικρατείας	21	
	Άλλα δικαστήρια	67	
Ισπανία	Tribunal Supremo	12	153
	Audiencia Nacional	1	
	Juzgado Central de lo Penal	7	
	Άλλα δικαστήρια	133	
Γαλλία	Cour de cassation	70	676
	Conseil d'État	28	
	Άλλα δικαστήρια	578	
Ιρλανδία	Supreme Court	14	45
	High Court	15	
	Άλλα δικαστήρια	16	
Ιταλία	Corte suprema di Cassazione	82	844
	Consiglio di Stato	48	
	Άλλα δικαστήρια	714	
Κύπρος	Ανώτατο Δικαστήριο		
Λεττονία	Augstākā tiesa		
	Satversmes tiesa		
	Άλλα δικαστήρια		
Λιθουανία	Konstitucinis Teismas		
	Lietuvos Aukščiausiasis		
	Vyriausiasis administracinis Teismas		
	Άλλα δικαστήρια		
Λουξεμβούργο	Cour supérieure de justice	10	57
	Conseil d'État	13	
	Cour administrative	5	
	Άλλα δικαστήρια	29	
Ουγγαρία	Legfelsőbb Bíróság		
Μάλτα	Άλλα δικαστήρια	2	2
	Constitutional Court		
	Court of Appeal		
Κάτω Χώρες	Άλλα δικαστήρια		610
	Raad van State	45	
	Hoge Raad der Nederlanden	131	
	Centrale Raad van Beroep	42	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	118	
	Tariefcommissie	34	
	Άλλα δικαστήρια	240	

Αυστρία	Verfassungsgerichtshof	4	
	Oberster Gerichtshof	53	
	Bundesvergabeamt	23	
	Verwaltungsgerichtshof	42	
	Vergabekontrollsenat	3	
	Άλλα δικαστήρια	136	261
Πολωνία	Sąd Najwyższy		
	Naczelny Sąd Administracyjny		
	Trybunał Konstytucyjny		
	Άλλα δικαστήρια		
Πορτογαλία	Supremo Tribunal Administrativo	31	
	Άλλα δικαστήρια	24	55
Σλοβενία	Vrhovno sodišče		
	Vstavno sodišče		
	Άλλα δικαστήρια		
Σλοβακία	Ústavný súd		
	Najvyšší súd		
	Άλλα δικαστήρια		
Φινλανδία	Korkein hallinto-oikeus	12	
	Korkein oikeus	7	
	Άλλα δικαστήρια	19	38
Σουηδία	Högsta Domstolen	5	
	Marknadsdomstolen	3	
	Regeringsrätten	15	
	Άλλα δικαστήρια	27	50
Ηνωμένο Βασίλειο	House of Lords	31	
	Court of Appeal	31	
	Άλλα δικαστήρια	334	396
Benelux	Cour de justice/Gerechtshof ¹	1	1
Σύνολο			5293

¹ Υπόθεση C-265/00, Campina Melkunie.

**18. Γενική εξέλιξη της δικαιοδοτικής δραστηριότητας (1952-2004) –
Ασκηθείσες προσφυγές λόγω παραβάσεως¹**

	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	Σύνολο
2004	13		2	14		27	11	23	3	27				14			13	14		7			8	5	12	193
1952-2004	294		31	204		265	141	332	150	498				163			104	77		98			23	20	97	2497

Μεταξύ των υποθέσεων που εισήχθησαν κατά της Ισπανίας, περιλαμβάνεται μία προσφυγή βάσει του άρθρου 170 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 227 ΕΚ), ασκηθείσα από το Βέλγιο.

Μεταξύ των υποθέσεων που εισήχθησαν κατά της Γαλλίας, περιλαμβάνεται μία προσφυγή βάσει του άρθρου 170 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 227 ΕΚ), ασκηθείσα από τη Γαλλία και οι δύο από την Ισπανία.

Μεταξύ των υποθέσεων που εισήχθησαν κατά του Ηνωμένου Βασιλείου, περιλαμβάνονται τρεις προσφυγές βάσει του άρθρου 170 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 227 ΕΚ) εκ των οποίων η μία ασκηθείσα από τη Γαλλία και οι δύο από την Ισπανία.

¹ Άρθρα 93, 169, 170, 171, 225 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρα 88 ΕΚ, 226 ΕΚ, 227 ΕΚ, 228 ΕΚ και 298 ΕΚ), άρθρα 141 ΕΑ, 142 ΕΑ, 143 ΕΑ και άρθρο 88 ΑΧ.

Β – Στατιστικά στοιχεία με τις δικαιοδοτικές δραστηριότητες του Πρωτοδικείου

Γενική δραστηριότητα του Πρωτοδικείου

1. Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις (1996-2004)

Εισαχθείσες υποθέσεις

2. Φύση της διαδικασίας (2000-2004)
3. Φύση της προσφυγής (2000-2004)
4. Αντικείμενο (2000-2004)

Περατωθείσες υποθέσεις

5. Φύση της διαδικασίας (2000-2004)
6. Αντικείμενο (2004)
7. Δικάσας σχηματισμός (2004)
8. Διάρκεια των διαδικασιών σε μήνες (2000-2004)

Υποθέσεις που εκκρεμούν στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους

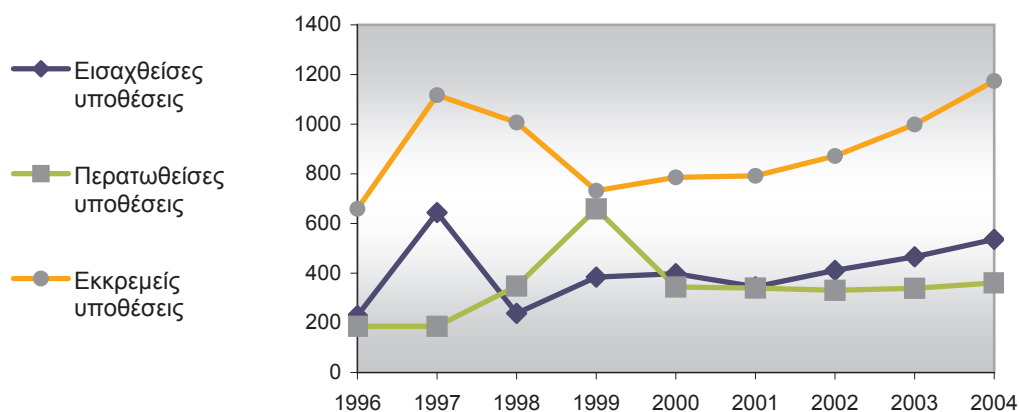
9. Φύση της διαδικασίας (2000-2004)
10. Αντικείμενο (2000-2004)

Διάφορα

11. Εκδοθείσες διατάξεις ασφαλιστικών – Έκβαση (2004)
12. Αποφάσεις του Πρωτοδικείου κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση
13. Έκβαση των αιτήσεων αναίρεσεως
14. Γενική εξέλιξη (1989-2004) – Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις

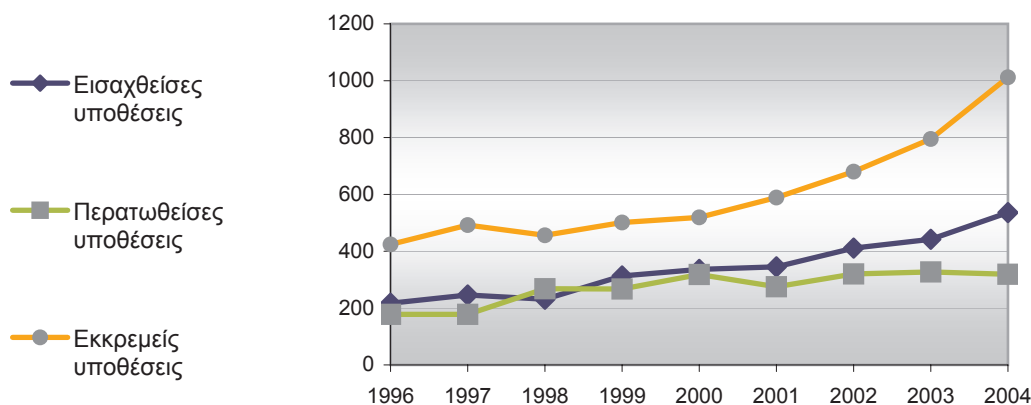
Γενική δραστηριότητα του Πρωτοδικείου**1. Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις (1996 - 2004)**

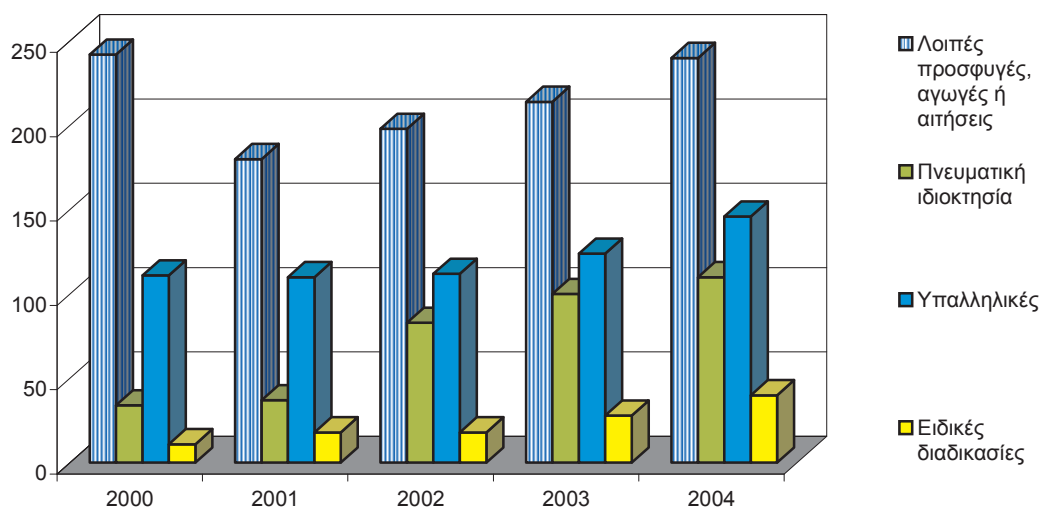
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Εισαχθείσες υποθέσεις	229	644	238	384	398	345	411	466	536
Περατωθείσες υποθέσεις	186	186	348	659	344	340	331	339	361
Εκκρεμείς υποθέσεις	659	1117	1007	732	786	792	872	999	1174

Στον παραπάνω πίνακα, οι αριθμοί περιλαμβάνουν ορισμένες ομάδες ομοίων ή συναφών υποθέσεων που αφορούν ποσοστώσεις γάλακτος, εκτελωνιστές, κρατικές ενισχύσεις στις Κάτω Χώρες υπέρ πρατηρίων υγρών καυσίμων, κρατικές ενισχύσεις στην περιφέρεια Βενετίας, την αναδιάρθρωση στον τομέα της αλιείας ή υπαλληλικές υποθέσεις. Χωρίς αυτές τις υποθέσεις, οι αριθμοί είναι οι ακόλουθοι:

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Εισαχθείσες υποθέσεις	217	246	231	313	336	345	411	442	536
Περατωθείσες υποθέσεις	178	178	268	267	318	275	320	327	319
Εκκρεμείς υποθέσεις	424	492	456	501	519	589	680	795	1012

Εισαχθείσες υποθέσεις**2. Φύση της διαδικασίας (2000-2004)^{1 2}**

	2000	2001	2002	2003	2004
Λοιπές προσφυγές, αγωγές ή αιτήσεις	242	180	198	214	240
Πνευματική ιδιοκτησία	34	37	83	100	110
Υπαλληλικές	111	110	112	124	146
Ειδικές διαδικασίες	11	18	18	28	40
Σύνολο	398	345	411	466	536

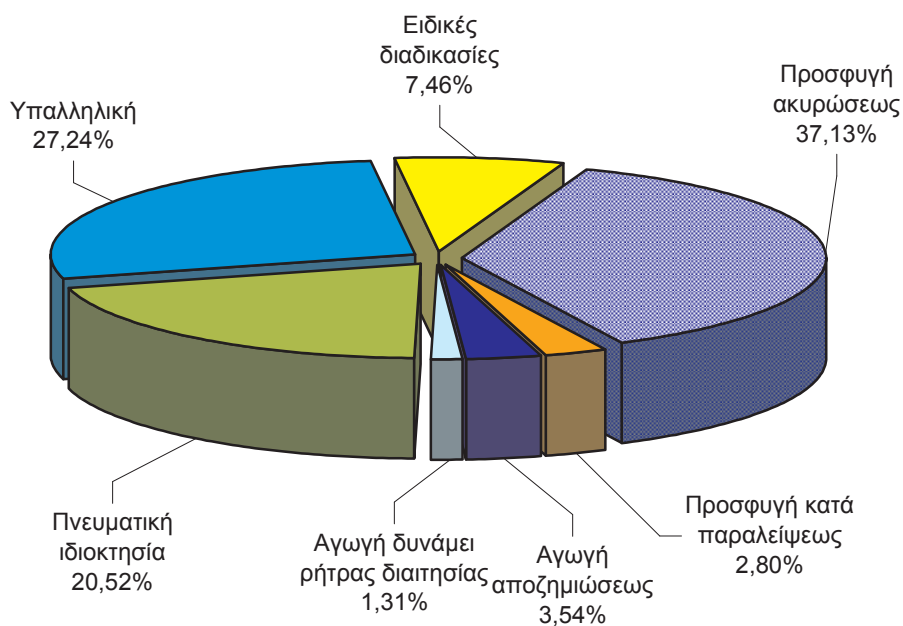
2000: μεταξύ των οποίων 3 υποθέσεις επί κρατικών ενισχύσεων στις Κάτω Χώρες υπέρ πρατηρίων υγρών καυσίμων και 59 υποθέσεις επί κρατικών ενισχύσεων στην περιφέρεια Βενετίας.

2003 : μεταξύ των οποίων 24 υποθέσεις σχετικά με την αναδιάρθρωση του τομέα της αλιείας.

2004: Ο αριθμός των λοιπών προσφυγών περιλαμβάνει 48 προσφυγές ασκηθείσες από τα κράτη μέλη βάσει των νέων αρμοδιοτήτων που ανατέθηκαν στο Πρωτοδικείο από την 1η Ιουνίου 2004 κατόπιν της τροποποίησης του άρθρου 51 του Οργανισμού του Δικαστηρίου.

¹ Στον παρόντα πίνακα και στους πίνακες των επομένων σελίδων, η ένδειξη «λοιπές προσφυγές, αγωγές ή αιτήσεις» περιλαμβάνει όλες τις προσφυγές ή αγωγές που ασκήθηκαν από φυσικά ή νομικά πρόσωπα, πλην των προσφυγών υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των προσφυγών σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

² Ως «ειδικές διαδικασίες» (στον παρόντα πίνακα και στους επόμενους πίνακες) θεωρούνται: η ανακοπή ερμηνοδικίας (άρθρο 41 Οργανισμού ΕΚ· άρθρο 122 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου)· η τριτανοκοπή (άρθρο 42 Οργανισμού ΕΚ· άρθρο 123 Κανονισμού Διαδικασίας Πρωτοδικείου)· η αναθεώρηση αποφάσεως (άρθρο 44 Οργανισμού ΕΚ· άρθρο 125 Κανονισμού Διαδικασίας Πρωτοδικείου)· η ερμηνεία αποφάσεως (άρθρο 43 Οργανισμού ΕΚ· άρθρο 129 Κανονισμού Διαδικασίας Πρωτοδικείου)· η εκκαθάριση των δικαστικών εξόδων (άρθρο 92 Κανονισμού Διαδικασίας Πρωτοδικείου)· η αίτηση παροχής του ευεργετήματος πενίας (άρθρο 94 Κανονισμού Διαδικασίας Πρωτοδικείου)· η διόρθωση αποφάσεως (άρθρο 84 Κανονισμού Διαδικασίας Πρωτοδικείου).

3. Affaires introduites – Nature du recours (2000-2004)**Κατανομή κατά το 2004**

	2000	2001	2002	2003	2004
Προσφυγή ακυρώσεως	220	134	171	174	199
Προσφυγή κατά παραλείψεως	6	17	12	13	15
Αγωγή αποζημιώσεως	17	21	13	24	19
Αγωγή δυνάμει ρήτρας διαιτησίας		8	2	3	7
Πνευματική ιδιοκτησία	34	37	83	100	110
Υπαλληλική	110	110	112	124	146
Ειδικές διαδικασίες	11	18	18	28	40
Σύνολο	398	345	411	466	536

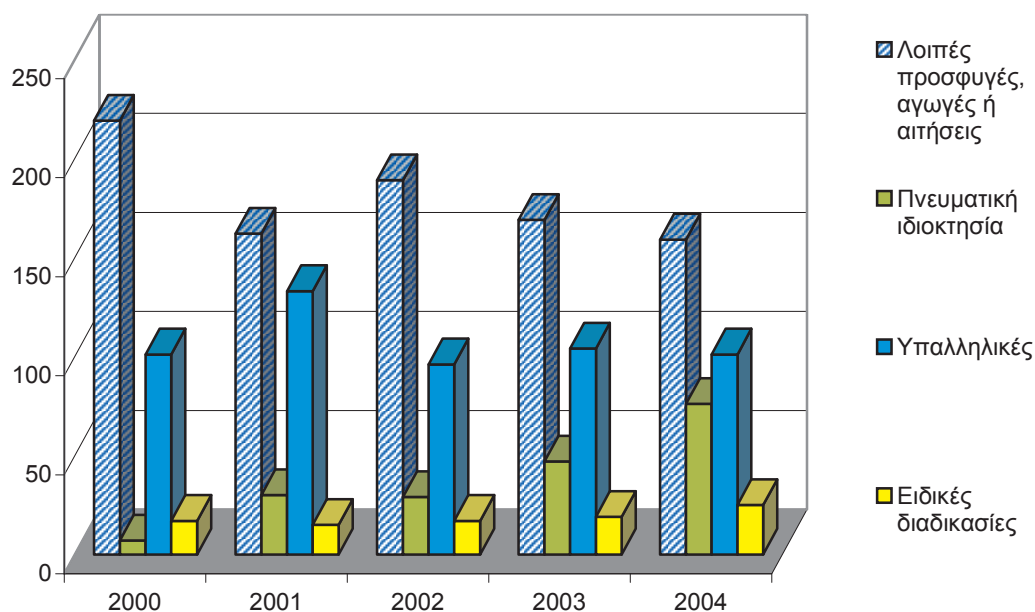
2000 :μεταξύ των οποίων 3 υποθέσεις επί κρατικών ενισχύσεων στις Κάτω Χώρες υπέρ πρατηρίων υγρών καυσίμων και 59 υποθέσεις επί κρατικών ενισχύσεων στην περιφέρεια Βενετίας.

2003 : μεταξύ των οποίων 24 υποθέσεις σχετικά με την αναδιάρθρωση του τομέα της αλιείας.

4. Εισαχθείσες υποθέσεις – Αντικείμενο (2000-2004)¹

	2000	2001	2002	2003	2004
Αλιευτική πολιτική	1	3	6	25	3
Ανταγωνισμός	36	39	61	43	36
Γεωργία	23	17	9	11	25
Δίκαιο των επιχειρήσεων	4	6	3	3	6
Δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις		1	1		
Ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων	17	1			1
Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων	8	3	2	7	1
Ελευθερία εγκαταστάσεως		1			1
Εμπορική πολιτική	8	4	5	6	12
Ενέργεια		2		2	
Εξωτερικές σχέσεις	8	14	8	10	3
Εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας		6	3	2	4
Έρευνα, πληροφόρηση, εκπαίδευση, στατιστικές	1	3	1	3	6
Ευρωπαϊκή ιθαγένεια	2				
Θεσμικό δίκαιο	29	12	18	26	33
Κοινό δασμολόγιο		2	1		1
Κοινωνική πολιτική	7	1	3	2	5
Κρατικές ενισχύσεις	80	42	51	25	46
Μεταφορές		2	1	1	3
Περιβάλλον και καταναλωτές	14	2	8	13	30
Περιφερειακή πολιτική		1	6	7	10
Πνευματική ιδιοκτησία	34	37	83	101	110
Πολιτισμός	2	1			
Προσέγγιση των νομοθεσιών		2	1	4	1
Προσχώρηση νέων κρατών μελών				1	1
Ρήτρα διαιτησίας		2	1		
Σύνδεση υπερπόντιων χωρών και εδαφών	6	6		1	
Τελωνειακή ένωση		2	5	5	11
Υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων		1			
Φορολογία			1	5	
Σύνολο Συνθήκης ΕΚ	280	213	272	303	349
Ανταγωνισμός			1	10	
Βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα		2		1	
Κρατικές ενισχύσεις	1	2	1		
Σύνολο Συνθήκης ΑΧ	1	4	2	11	
Πυρηνική ενέργεια			1		1
Σύνολο Συνθήκης ΕΑ			1		1
Υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων	106	110	112	124	146
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	387	327	387	438	496

¹ Στον παρόντα πίνακα δεν λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές διαδικασίες.

Περατωθείσες υποθέσεις**5. Φύση της διαδικασίας (2000-2004)**

	2000	2001	2002	2003	2004
Λοιπές προσφυγές, αγωγές ή αιτήσεις	219	162	189	169	159
Πνευματική ιδιοκτησία	7	30	29	47	76
Υπαλληλικές	101	133	96	104	101
Ειδικές διαδικασίες	17	15	17	19	25
Σύνολο	344	340	331	339	361

2000: μεταξύ των οποίων 8 υποθέσεις γαλακτοκομικών ποσοστώσεων, 13 αγωγές εκτελωνιστών και 5 υποθέσεις που αφορούν την ανακατάταξη υπαλλήλων.

2001: μεταξύ των οποίων 14 υποθέσεις γαλακτοκομικών ποσοστώσεων και 51 υποθέσεις που αφορούν την ανακατάταξη υπαλλήλων.

2002: μεταξύ των οποίων 7 υποθέσεις γαλακτοκομικών ποσοστώσεων και 3 υποθέσεις που αφορούν την ανακατάταξη υπαλλήλων.

2003: μεταξύ των οποίων 7 υποθέσεις γαλακτοκομικών ποσοστώσεων και 3 υποθέσεις επί κρατικών ενισχύσεων στις Κάτω Χώρες υπέρ πρατηρίων υγρών καυσίμων.

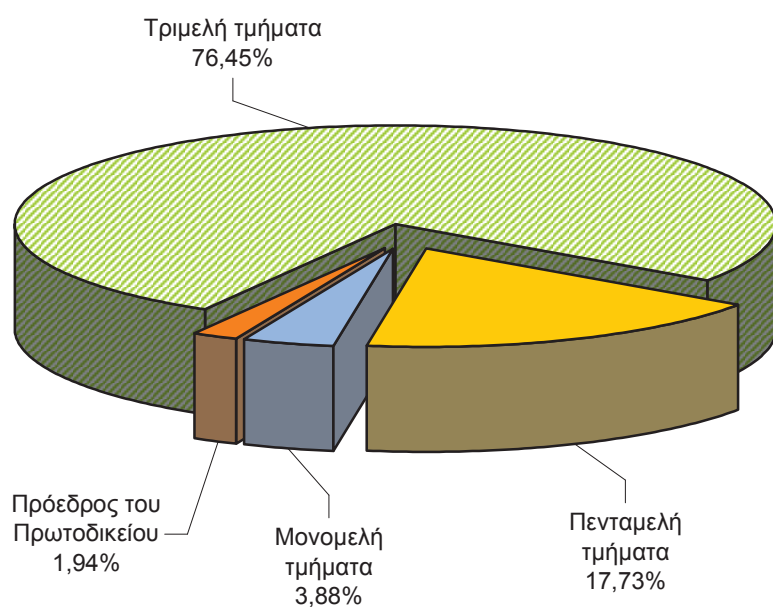
2004: μεταξύ των οποίων 4 υποθέσεις γαλακτοκομικών ποσοστώσεων και 38 υποθέσεις επί κρατικών ενισχύσεων στις Κάτω Χώρες υπέρ πρατηρίων υγρών καυσίμων.

Ο αριθμός των λοιπών προσφυγών περιλαμβάνει 1 προσφυγή ασκηθείσα από ένα κράτος μέλος βάσει των νέων αρμοδιοτήτων που ανατέθηκαν στο Πρωτοδικείο από την 1η Ιουνίου 2004 κατόπιν της τροποποίησης του άρθρου 51 του Οργανισμού του Δικαστηρίου.

6. Περαιτωθείσες υποθέσεις – Αντικείμενο (2004)¹

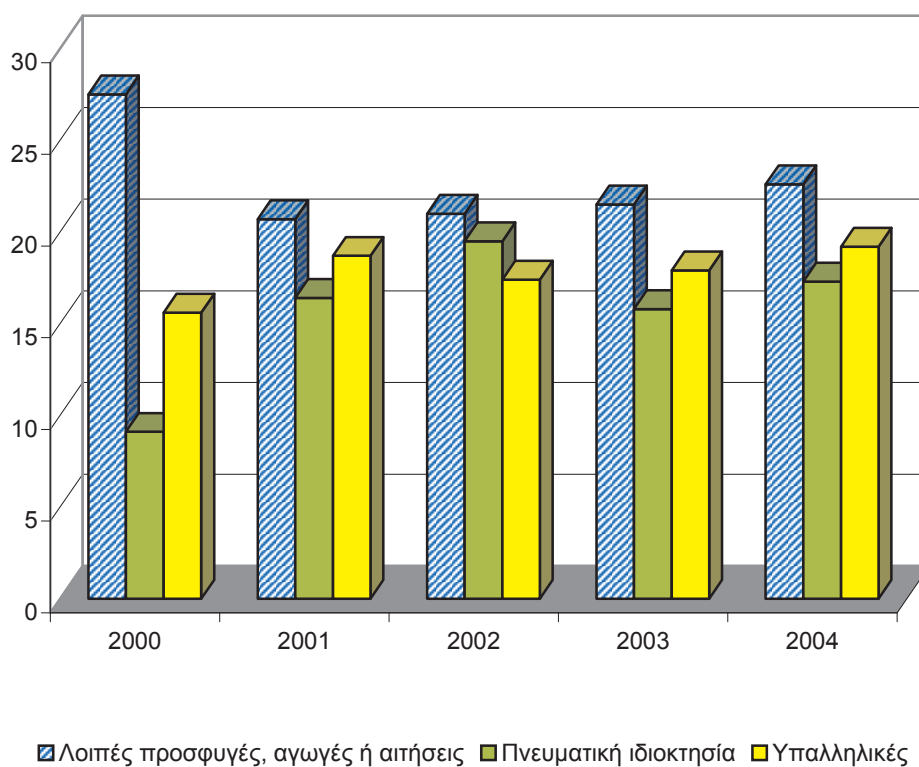
	Αποφάσεις	Διατάξεις	Σύνολο
Αλιευτική πολιτική	3	3	6
Ανταγωνισμός	22	4	26
Γεωργία	4	11	15
Δίκαιο των επιχειρήσεων		2	2
Ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων	1		1
Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων		2	2
Εμπορική πολιτική	1		1
Εξωτερικές σχέσεις	4	3	7
Εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας		2	2
Θεσμικό δίκαιο	3	13	16
Κοινωνική πολιτική		4	4
Κρατικές ενισχύσεις	11	43	54
Μεταφορές		1	1
Περιβάλλον και καταναλωτές	1	3	4
Περιφερειακή πολιτική	1	3	4
Πνευματική ιδιοκτησία	47	29	76
Προσέγγιση των νομοθεσιών		3	3
Ρήτρα διαιτησίας	2		2
Τελωνειακή ένωση	3		3
Φορολογία		1	1
Σύνολο Συνθήκης ΕΚ	103	127	230
Βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα	3		3
Κρατικές ενισχύσεις	1	1	2
Σύνολο Συνθήκης ΑΧ	4	1	5
Υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων	65	36	101
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	172	164	336

¹ Στον παρόντα πίνακα δεν λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές διαδικασίες.

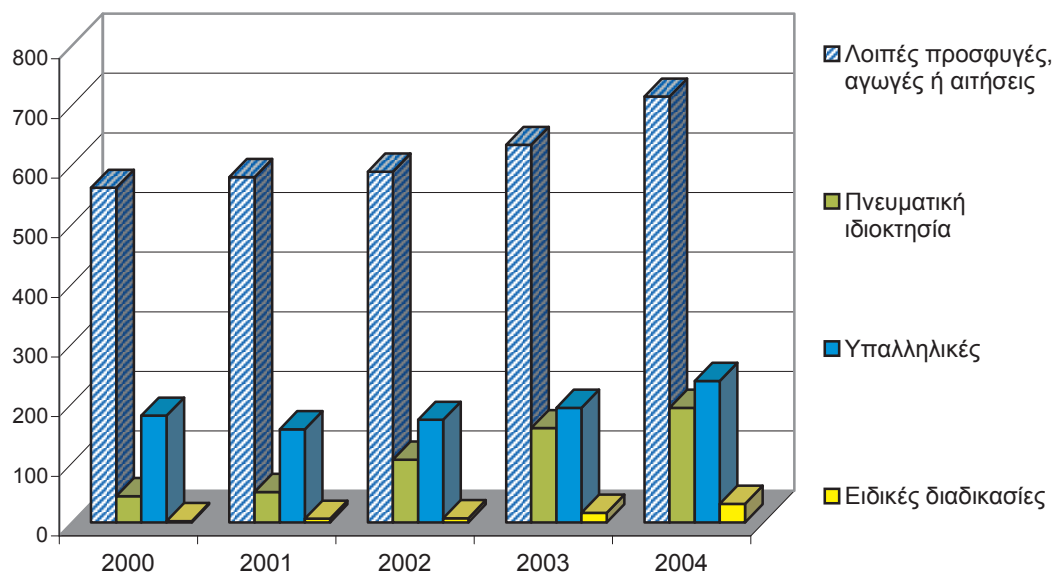
7. Περαιτωθείσες υποθέσεις – Δικάσας σχηματισμός (2004)

	Αποφάσεις και διατάξεις
Τριμελή τμήματα	276
Πενταμελή τμήματα	64
Μονομελή τμήματα	14
Πρόεδρος του Πρωτοδικείου	7
Σύνολο	361

8. Περαιτωθείσες υποθέσεις – Διάρκεια των διαδικασιών σε μήνες (200-2004) (αποφάσεις και διατάξεις)

	2000	2001	2002	2003	2004
Λοιπές προσφυγές, αγωγές ή αιτήσεις	27,5	20,7	21	21,5	22,6
Πνευματική ιδιοκτησία	9,1	16,4	19,5	15,8	17,3
Υπαλληλικές	15,6	18,7	17,4	17,9	19,2

Υποθέσεις που εκκρεμούν στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους**9. Φύση της διαδικασίας (2000-2004)**

	2000	2001	2002	2003	2004
Λοιπές προσφυγές, αγωγές ή αιτήσεις	561	579	588	633	714
Πνευματική ιδιοκτησία	44	51	105	158	192
Υπαλληλικές	179	156	172	192	237
Ειδικές διαδικασίες	2	6	7	16	31
Σύνολο	786	792	872	999	1174

2000: μεταξύ των οποίων 80 υποθέσεις γαλακτοκομικών ποσοστώσεων, 74 υποθέσεις κρατικών ενισχύσεων στις Κάτω Χώρες υπέρ πρατηρίων υγρών καυσίμων, 59 υποθέσεις σχετικά με κρατικές ενισχύσεις στην περιφέρεια της Βενετίας και 54 υποθέσεις που αφορούν την ανακατάταξη υπαλλήλων.

2001: μεταξύ των οποίων 67 υποθέσεις γαλακτοκομικών ποσοστώσεων, 73 υποθέσεις κρατικών ενισχύσεων στις Κάτω Χώρες υπέρ πρατηρίων υγρών καυσίμων, 59 υποθέσεις σχετικά με κρατικές ενισχύσεις στην περιφέρεια της Βενετίας και 3 υποθέσεις που αφορούν την ανακατάταξη υπαλλήλων.

2002: μεταξύ των οποίων 60 υποθέσεις γαλακτοκομικών ποσοστώσεων, 73 υποθέσεις κρατικών ενισχύσεων στις Κάτω Χώρες υπέρ πρατηρίων υγρών καυσίμων, 59 υποθέσεις σχετικά με κρατικές ενισχύσεις στην περιφέρεια της Βενετίας.

2003: μεταξύ των οποίων 56 υποθέσεις γαλακτοκομικών ποσοστώσεων, 65 υποθέσεις επί κρατικών ενισχύσεων στις Κάτω Χώρες υπέρ πρατηρίων υγρών καυσίμων, 59 υποθέσεις σχετικά με κρατικές ενισχύσεις στην περιφέρεια της Βενετίας και 24 υποθέσεις στον τομέα της αναδιάρθρωσής του τομέα

2004: μεταξύ των οποίων 52 υποθέσεις γαλακτοκομικών ποσοστώσεων, 27 υποθέσεις επί κρατικών ενισχύσεων στις Κάτω Χώρες υπέρ πρατηρίων υγρών καυσίμων, 59 υποθέσεις σχετικά με κρατικές ενισχύσεις στην περιφέρεια της Βενετίας και 24 υποθέσεις στον τομέα της αναδιάρθρωσής του τομέα της αλιείας.

Ο αριθμός των λοιπών προσφυγών περιλαμβάνει 47 προσφυγές ασκηθείσες από τα κράτη μέλη βάσει των νέων αρμοδιοτήτων που ανατέθηκαν στο Πρωτοδικείο από την 1η Ιουνίου 2004 κατόπιν της τροποποίησης του άρθρου 51 του Οργανισμού του Δικαστηρίου.

10. Υποθέσεις που εκκρεμούν στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους – Αντικείμενο (2000-2004)¹

	2000	2001	2002	2003	2004
Αλιευτική πολιτική	8	7	8	31	28
Ανταγωνισμός	79	96	114	119	129
Γεωργία	144	114	95	85	95
Δίκαιο των επιχειρήσεων	4	6	5	6	10
Δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις		1	1		
Ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων	2	3	1	1	1
Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων		1	3	2	1
Ελευθερία εγκαταστάσεως	5	2			1
Εμπορική πολιτική	16	15	14	14	25
Ενέργεια		2	2	4	4
Εξωτερικές σχέσεις	9	21	23	22	18
Εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας	3	3	9	11	13
Έρευνα, πληροφόρηση, εκπαίδευση, στατιστικές	1	4	3	2	8
Ευρωπαϊκή ιθαγένεια	1				
Θεσμικό δίκαιο	27	20	27	32	49
Κοινό δασμολόγιο	3	2	3		1
Κοινωνική πολιτική	4	3	4	5	6
Κρατικές ενισχύσεις	176	207	227	226	218
Μεταφορές	1	3	2	1	3
Περιβάλλον και καταναλωτές	15	17	13	17	44
Περιφερειακή πολιτική		1	6	13	19
Πνευματική ιδιοκτησία	44	51	105	159	193
Πολιτισμός	2	3	1		
Προσέγγιση των νομοθεσιών		2	1	4	1
Προσχώρηση νέων κρατών μελών					1
Ρήτρα διαιτησίας		2	3	2	
Σύνδεση υπερπόντιων χωρών και εδαφών	11	15	9	6	6
Τελωνειακή ένωση	33	20	7	10	18
Υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων	2	2	1		
Φορολογία			1	1	
Σύνολο Συνθήκης ΕΚ	590	623	680	742	892
Ανταγωνισμός	6		1	11	11
Βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα	1	2	2	3	
Κρατικές ενισχύσεις	7	6	3	3	1
Σύνολο Συνθήκης ΑΧ	14	8	6	17	12
Θεσμικό δίκαιο	1			1	1
Πυρηνική ενέργεια					1
Σύνολο Συνθήκης ΕΑ	1			1	2
Υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων	179	155	171	192	237
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	784	786	857	952	1143

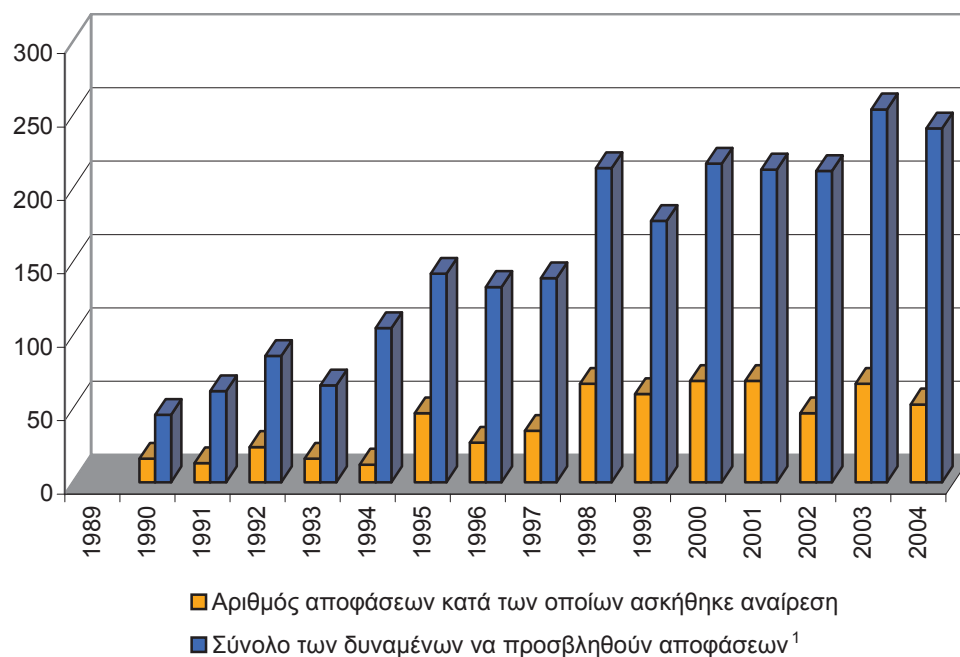
¹ Στον παρόντα πίνακα δεν λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές διαδικασίες.

Διάφορα**11. Εκδοθείσες διατάξεις ασφαλιστικών μέτρων (2004)**

	Εισαχθείσες διατάξεις ασφαλιστικών μέτρων	Περατωθείσες διατάξεις ασφαλιστικών μέτρων	Έκβαση ¹	
			Απόρριψη	Αίτηση δεκτή
Κρατικές ενισχύσεις	4	4	1	1
Αλιευτική πολιτική	1	1	1	
Ανταγωνισμός	1	7	2	2
Δίκαιο των επιχειρήσεων	5	3	3	
Θεσμικό δίκαιο	2	2	1	
Περιβάλλον και καταναλωτές	5	6	6	
Φορολογία			1	
Total traité CE	18	24	14	3
Υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων	8	10	7	
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	26	34	21	3

¹ Στον παρόντα πίνακα δεν υπολογίζονται οι διαδικασίες ασφαλιστικών μέτρων που περατώθηκαν με διαγραφή ή με κατάργηση της δίκης.

12. Διάφορα – Αποφάσεις του Πρωτοδικείου κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση (1989-2004)

	Αριθμός αποφάσεων κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση	Σύνολο των δυναμένων να προσβληθούν αποφάσεων ¹
1989		
1990	16	46
1991	13	62
1992	24	86
1993	16	66
1994	12	105
1995	47	142
1996	27	133
1997	35	139
1998	67	214
1999	60	178
2000	69	217
2001	69	213
2002	47	212
2003	67	254
2004	53	241

¹ Το σύνολο των δυναμένων να προσβληθούν αποφάσεων και διατάξεων – απαραδέκτου, περί λήψεως ασφαλιστικών μέτρων, περί καταργήσεως της δίκης, περί απορρίψεως αιτήσεως παρεμβάσεως – για τις οποίες η προθεσμία ασκήσεως αναιρέσεως έληξε ή κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση.

13. Διάφορα – Έκβαση των αιτήσεων αναιρέσεως

(αποφάσεις και διατάξεις)

	Απόρριψη αιτήσεως	Ολική ή μερική εξαφάνιση χωρίς αναπομπή	Ολική ή μερική εξαφάνιση με αναπομπή	Διαγραφή/κατάργ ηση της δίκης	Total
Αλιευτική πολιτική	2				2
Ανταγωνισμός	5	8		1	14
Γεωργία	8				8
Διαδικασία	2				2
Δίκαιο των επιχειρήσεων				1	1
Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών	3				3
Εξωτερικές σχέσεις	2				2
Θεσμικό δίκαιο	6	4		1	11
Κοινωνική πολιτική	2				2
Κρατικές ενισχύσεις	7			1	8
Περιβάλλον και καταναλωτές	3				3
Πνευματική ιδιοκτησία	19	1		2	22
Προσέγγιση των νομοθεσιών	1				1
Προσχώρηση νέων κρατών μελών	2				2
Σύνδεση υπερπόντιων χωρών και εδαφών	1				1
Υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων	9	1	1		11
Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης	1				1
Total	73	14	1	6	94

14. Διάφορα – Γενική εξέλιξη (1989-2004) –Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις¹

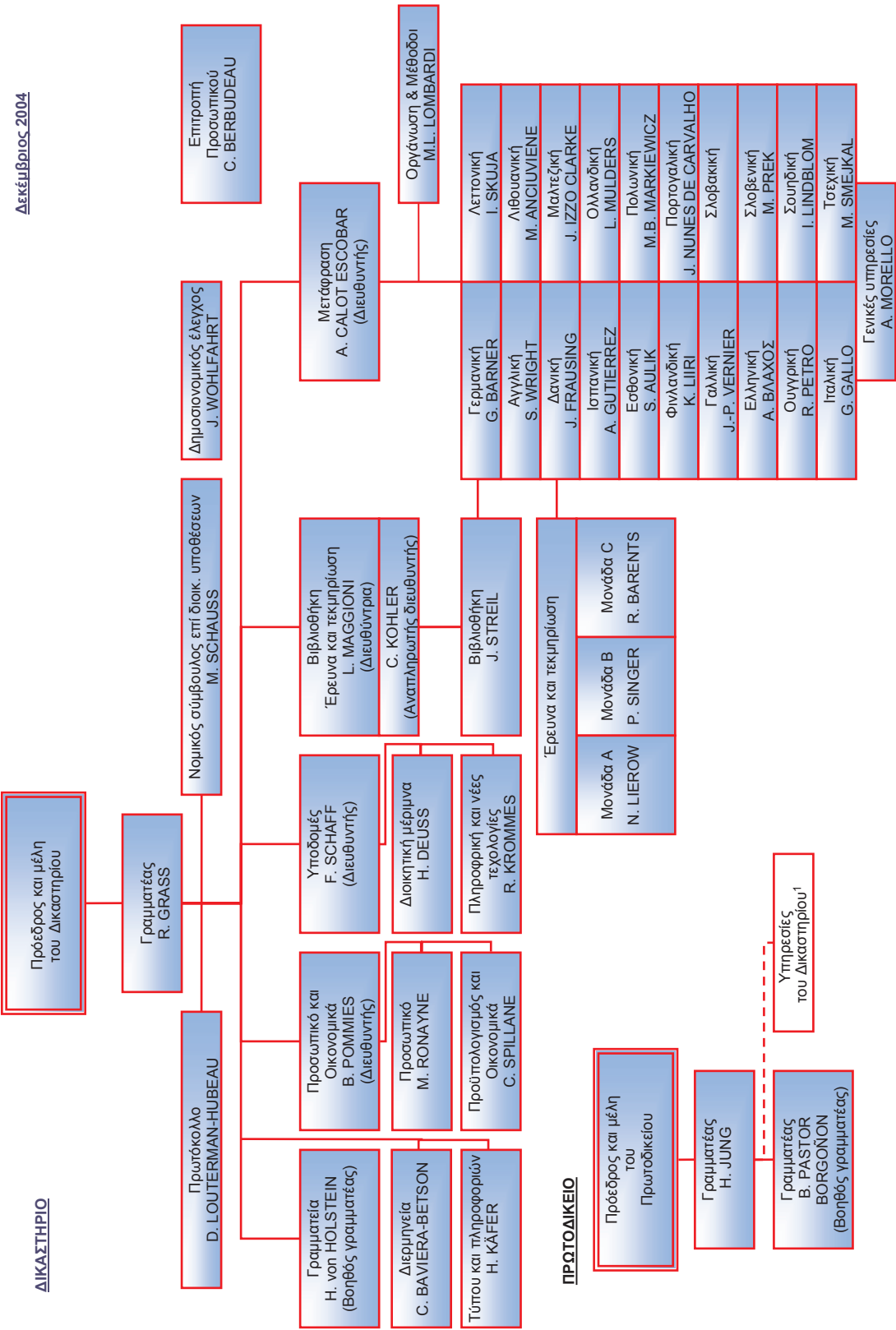
	Εισαχθείσες υποθέσεις	Περατωθείσες υποθέσεις	Υποθέσεις που εκκρεμούν στις 31 Δεκεμβρίου
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1117
1998	238	348	1008
1999	384	659	732
2000	398	344	786
2001	345	340	792
2002	411	331	872
2003	466	339	999
2004	536	361	1174
Σύνολο	5355	4182	

Χωρίς τις ομάδες ομοίων ή συναφών υποθέσεων (βλ. πίνακα «1. Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις (1996-2004)»), οι αριθμοί είναι οι ακόλουθοι :

	Εισαχθείσες υποθέσεις	Περατωθείσες υποθέσεις	Εκκρεμείς υποθέσεις
1993	201	106	266
1994	236	128	374
1995	221	210	385
1996	217	178	424
1997	246	178	492
1998	231	268	455
1999	313	267	501
2000	336	318	519
2001	345	275	589
2002	411	320	680
2003	442	327	795
2004	536	319	1012
Total	3735	2894	

¹ 1989: 153 εκκρεμείς υποθέσεις αναπεμφθείσες από το Δικαστήριο.
1993: 451 εκκρεμείς υποθέσεις αναπεμφθείσες από το Δικαστήριο.
1994: 14 εκκρεμείς υποθέσεις αναπεμφθείσες από το Δικαστήριο.
2004: 14 εκκρεμείς υποθέσεις αναπεμφθείσες από το Δικαστήριο.

Συνοπτικό οργανόγραμμα

Δεκέμβριος 2004

¹ Δυνάμει του άρθρου 52 του πρωτοκόλλου για τον Οργανισμό του Δικαστηρίου, «οι υπάλληλοι και το λοιπό προσωπικό του Δικαστηρίου παρέχουν τις υπηρεσίες τους στο Πρωτοδικείο για τη διασφάλιση της λειτουργίας του».

Στοιχεία του Δικαστηρίου

Τα στοιχεία του Δικαστηρίου είναι τα εξής:

Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Ταχυδρομική διεύθυνση: L-2925 Luxembourg

Αριθ. τηλεφώνου: (00352) 4301.1

Αριθ. Telex Γραμματείας: 2510 CURIA LU

Τηλεγραφική διεύθυνση: CURIA

Telefax Δικαστηρίου: (00352) 4303.2600

Telefax Τμήματος Τύπου και Πληροφοριών: (00352) 4303.2500

Telefax Τμήματος Διοικητικής Μέριμνας — Γραφείο εκδόσεων: (00352) 4303.2650

Το Δικαστήριο στο Internet: www.curia.eu.int

Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

**Έκθεση πεπραγμένων 2004 — Σύνοψη των εργασιών του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου
των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

2005 — 217 σ. — 21 x 29,7 cm

ISBN 92-829-0747-3

